

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПОЛІССЯ

Науковий економічний журнал

№ 1(9)

Частина 1

ЧЕРНІГІВ

2017

Державна реєстраційна служба України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 21188-10988ПР від 03.02.2015 р.

Науковий журнал «Науковий вісник Полісся» включено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ (Наказ Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015 р.)

Журнал зареєстровано, реферується та індексується у наступних міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: індекс цитування ESCI у Web of Science (Thomson Reuters), Міжнародний центр періодичних видань (ISSN International Centre, м. Париж), Ulrichsweb™ Global Serials Directory, Google Scholar, PИHЦ, Index Copernicus, Українська науково-освітня мережа УРАН, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, реферативна база даних «Україніка наукова».

Випуск рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ЧНТУ
Від 27.03.2017 р., Протокол № 4

Редакційна колегія:

Гонта О. І.	доктор економічних наук, професор (головний редактор);
Коваленко Л. О.	кандидат економічних наук, професор (відповідальний редактор);
Шкарлет С. М.	доктор економічних наук, професор;
Абакуменко О. В.	доктор економічних наук, професор;
Антонюк Л. Л.	доктор економічних наук, професор;
Брітченко І. Г.	доктор економічних наук, професор (Тарнобжег, Польща);
Грішнова О. А.	доктор економічних наук, професор;
Гришова І. Ю.	доктор економічних наук, професор;
Дьякон Р.	доктор економічних наук, професор (Рига, Латвія);
Живитере М.	доктор економічних наук, професор (Рига, Латвія);
Ільчук В. П.	доктор економічних наук, професор;
Каленюк І. С.	доктор економічних наук, професор;
Левківський В. М.	доктор економічних наук, професор;
Маргасова В. Г.	доктор економічних наук, професор;
Пєткова Л. О.	доктор економічних наук, професор;
Савченко В. Ф.	доктор економічних наук, професор;
Сорвиров Б. І.	доктор економічних наук, професор (Гомель, Білорусь);
Тропіна В. Б.	доктор економічних наук, професор;
Дерій Ж. В.	доктор економічних наук, доцент;
Живко З. Б.	доктор економічних наук, доцент;
Стрілковскі В.	доктор економічних наук (Прага, Чехія);
Кирилюк Ю. В.	кандидат економічних наук, доцент;
Саркісян А. С.	кандидат економічних наук, доцент (Свіштов, Болгарія);
Вдовенко С. М.	доктор наук з державного управління, доцент;
Корсак К. В.	доктор філософських наук, професор;
Мельник А. І.	доктор філософських наук, професор;
Півоварскі Ю.	доктор філософських наук, професор;
Тополь О. В.	доктор філософських наук, доцент;
Мороз Н. В.	відповідальний секретар.

Н 34 Науковий вісник Полісся [Текст]. – Чернігів : ЧНТУ, 2017. – № 1 (9). Ч. 1. – 251, [3] с.

Висвітлюються актуальні проблеми розвитку сучасної економіки, функціонування та розвитку підприємств різних форм власності, інвестиційно-інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, регіонального розвитку.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Ліцензія Creative Commons «Attribution-NonCommercial»
(«Із зазначенням авторства – Некомерційна») 4.0 Всесвітня

ISSN 2410-9576 (Print)
ISSN 2412-2394 (Online)

Ministry of Education and Science of Ukraine
Chernihiv National University of Technology

SCIENTIFIC BULLETIN OF POLISSIA

Scientific journal on Economics

No 1(9)

Part 1

CHERNIHIV

2017

The *Scientific Bulletin of Polissia* has been included in the list of scientific professional publications of Ukraine, where the results of dissertations for the degree of Doctor and Candidate of Economics (established by the decree of Ministry of Education and Science of Ukraine from July 13, 2015, № 747) can be published.

The journal is registered, being reviewed and indexed in the following international scientometric databases, repositories and search engines: citation index ESCI in Web of Science (Thomson Reuters), international Centre for periodicals (ISSN international Centre, Paris), Ulrichsweb™ Global Serials Directory, Google Scholar, RISC, Index Copernicus, Ukrainian Research and Academic Network URAN, Vernadsky National Library of Ukraine, abstract database "Ukrainika naukova".

The issue is recommended to be sent to the press by Chernihiv National University of Technology Academic Senate decision
From 27.03.2017, Proceeding № 4

Editorial Board:

Honta O. I.	Doctor of Economic Sciences, Professor (<i>chief editor</i>);
Kovalenko L. O.	Candidate of Economic Sciences, Professor (<i>managing editor</i>);
Shkarlet C. M.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Abakumenko O. V.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Antoniuk L. L.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Britchenko I. G.	Doctor of Economic Sciences, Professor (Tarnobrzeg, Poland);
Hrishnova O. A.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Hryshova. I. Yu.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Djakons R.	Doctor of Economic Sciences, Professor (Riga, Latvia);
Živitere M.	Doctor of Economic Sciences, Professor (Riga, Latvia);
Ilchuk V. P.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Kaleniuk I. S.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Levkivskiy V. M.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Marhasova V. H.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Pietkova L. O.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Savchenko V. Ph.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Sorvyrov B. I.	Doctor of Economic Sciences, Professor (Hemel, Belarus);
Tropina V. B.	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Derii Zh. V.	Doctor of Economic Sciences, Associate Professor;
Zhyvko Z. B.	Doctor of Economic Sciences, Associate Professor;
Strielkowski W.	Doctor of Economic Sciences (Prague, Czech Republic);
Kyryliuk Yu. V.	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor;
Sarkisian A. S.	Doctor of Economic Sciences, Associate Professor (Svishtov, Bulgaria);
Vdovenko S. M.	Doctor of Public administration Sciences, Associate Professor;
Korsak K. V.	Doctor of Philosophy, Professor;
Melnyk A. I.	Doctor of Philosophy, Professor;
Piwowski J.	Doctor of Philosophy, Professor;
Topol O. V.	Doctor of Philosophy, Associate Professor;
Moroz N. V.	managing secretary.

Scientific Bulletin of Polissia [Text]. – Chernihiv : ChNUT, 2017. - № 1 (9). P. 1. – 251, [3] p.

Urgent problems of present-day economics' development, different ownership enterprises operation and development, investment and innovative activity, increasing national economy's competitiveness, regional development are reported.

It is intended for scientists, lecturers, postgraduate students, students and practitioners.

Creative Commons License "Attribution-NonCommercial"
4.0 International (CCBY-NC 4.0).

ISSN 2410-9576 (Print)
ISSN 2412-2394 (Online)

ЗМІСТ TABLE OF CONTENTS

Частина 1 Part 1

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT AND ECONOMICS

<i>Shkarlet S. M., Dubyna M. V.</i> Application of turbulent approach to the knowledge of the economic systems	8-15
<i>Britchenko I. G., Cherniavska T. A.</i> Transport security as a factor of transport and communication system of Ukraine self-sustaining development	16-24
<i>Гонта О. І., Косач І. А.</i> Особливості формування інтеграційних підприємницьких агропромислових структур в контексті відносин державно-приватного партнерства	25-29
<i>Hrazhevskaya N. I., Petrovsky M. V., Demydiuk O. O.</i> Efficiency of institutional transformations in post-communist countries	30-36
<i>Kalenyuk I. S., Tsymbal L. I.</i> Transformative leadership of universities in the global economic environment	37-42
<i>Marhasova, V. G., Sakun O. S., Klymenko T. V.</i> Modelling and prognostication of macroeconomic dynamics of providing the economic sustainability to the economic security threats	43-54
<i>Naumov A. B., Panyuk T. P., Danylchenko L. I.</i> The impact of social policy on the development of innovative medical insurance in Ukraine	55-62
<i>Shpak N. O., Bublyk, M. I., Rybyska, O. M.</i> Social minima and their role in the formation of household welfare in Ukraine	63-71
<i>Brukhanskyi R. F., Furman O. Ye.</i> Accounting information positioning of agrarian business socio-economic strategy	72-79
<i>Vyhovska V. V.</i> Formation of an insurance market security strategy	80-86
<i>Gogol T. A., Volot O. I.</i> Tax methods regulating development of small business in developed world countries	87-92
<i>Gryshova I. Ju., Yanchuk A. O., Shestakovska T. L.</i> The mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions	93-101
<i>Derii Zh. V., Zosymenko T. I.</i> Perspective directions of economic cooperation between Ukraine and Belarus as a factor of regional security	102-106
<i>Kurmaiev P. Yu., Pyzhianova N. V.</i> Organizational and economic mechanism of state regulation of higher education system in Ukraine	107-112
<i>Shevchuk O. A.</i> Formation of the public financial control system	113-118
<i>Yazliuk B. O., Shandruk S. K., Huhul O. Ia.</i> Social responsibility of economic entities: economic nature and essence	119-127
<i>Romanenko Y. A., Chaplay I. V.</i> Implementation of information integrated systems in the process of investigation of competition on the external market	128-133
<i>Непомняшчы О. М.</i> Problems and prospects of international investment projects implementation in Ukraine illustrated by international technical assistance projects (programs)	134-139
<i>Червякова О. В.</i> Перехід до парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін	140-146
<i>Ivanova L. B.</i> Analysis of international and national experience in deliberate bankruptcy	147-152
<i>Krasota O. V., Melnyk T. H., Borysenko O. A.</i> The change in priorities of state regulation of the small businesses' development	153-161
<i>Martynenko V. V., Paliukh O. M.</i> State funding problems and directions in agricultural sector	162-168
<i>Marchenko N. A., Iurchenko M. Y.</i> Features and prospects of venture financing in Ukraine	169-175
<i>Онищенко С. В., Маслій О. А.</i> Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України	176-184
<i>Паливода О. М., Селіверстова Л. С.</i> Управління інноваційним розвитком промисловості в країнах	

Європейського Союзу на основі формування кластерної інфраструктури	185-191
<i>Poyda-Nosyk N. N.</i> Financial security of Ukraine in conditions of European integration	192-196
<i>Basenko K. O., Batrakova T. I., Kushnir S. O.</i> The activation of regulatory policy towards the development of social investment	197-202
<i>Gutorov A. O.</i> Scientific bases of the grocery integration's development in the agrarian sector of the economy	203-209
<i>Demchenko O. P.</i> The state regulation mechanism of cooperation between higher educational institutions and business	210-217
<i>Popelo O. V.</i> Methodological approaches to modernization processes of the productive forces in the conditions of eurointegration	218-224
<i>Реферату / Abstracts</i>	225-234
<i>Відомості про авторів / Authors data</i>	235-247
<i>Правила оформлення та подання рукопису до журналу / The rules of formatting and publishing the article in the journal</i>	248-251

**Частина 2
Part 2**

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА REGIONAL ECONOMICS

<i>Abakumenko O. V., Lukiashko P. O.</i> Cross-subsidization as a destructive factor of Ukraine's electric power development	8-12
<i>Aparov A. M.</i> Market competition: comparative economic and legal characteristic	13-18
<i>Akyumenko O. Y., Petrovskaya A. S., Zholobetska M. B.</i> Synergetic approach to the implementation of "green economy" strategic priorities	19-23
<i>Yushchenko N. L.</i> Current state of development in the field of economic and mathematical modeling of thermal power	24-31
<i>Matviichuk N. M., Shulyk Y. V., Shmatkovska T. O.</i> Financial incentives to energy saving in the housing sector of Ukraine	32-39

ІННОВАЦІЇ INNOVATIONS

<i>Savchenko V. F., Grivko S. D.</i> Mechanism of formation and activity of innovation cluster structure of engineering complex	40-47
<i>Gryshchenko I. M.</i> Innovative approaches to facilitate the interaction between research, knowledge-intensive business and higher education as a factor of enhancing the education quality	48-53
<i>Resler M. V.</i> Accounting and analytical support for innovation process	54-60
<i>Hanushchak-Efimenko L. M., Kaplun V. V., Shcherbak V. G.</i> Resource-innovative model of raising university autonomy	61-69
<i>Yakymchuk A. Y., Akimov O. O., Semenova Y. M.</i> Investigating key trends of water resources attraction into economic turnover	70-75
<i>Tolkovanov V. V.</i> Territorial communities' cooperation (intermunicipal cooperation – IMC) as an innovative tool for ensuring local economic development and municipal consolidation	76-80
<i>Nazarko S. O.</i> The virtualization as innovative technology of training personnel in the educational services market	81-85
<i>Perminova V. A., Sikaliuk A. I., Lytvyn S. V.</i> Open educational environment as an integral part of innovative education	86-90

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ LABOUR ECONOMICS

<i>Гришнова О. А., Брінцева О. Г., Шурпа С. Я.</i> Фіктивізація людського капіталу та нові ризики в сфері зайнятості	91-98
<i>Kychko I. I.</i> Rational component of motivational factor of labour productivity growth	99-102

<i>Skupskiy R. M., Melnychuk L. S., Shcherbata M. Y</i> Methodological aspects of labor potential use and regional demographic problems	103-109
<i>Hryshchenko S. V.</i> Motivation for effective work staff social services	110-114

**УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
ENTERPRISE MANAGEMENT**

<i>Babenko V. O.</i> Modeling of factors influencing innovation activities of agricultural enterprises of Ukraine	115-121
<i>Harafonova O. I.</i> Strategic approach to mechanism of budgeting in financial planning of agricultural enterprises	122-127
<i>Havrylenko T. V.</i> Corporate social business's responsibility as the instrument of managing of the enterprise	128-133
<i>Gonchar O. I.</i> Scientific and methodical bases of perfection enterprise capacity assessment	134-139
<i>Kosenko O. P., Kobieliava T. O., Tkachova N. P.</i> Monitoring the commercial potential of intellectual property	140-145
<i>Лень, В. С., Гливенко, В. В.</i> Облік транспортно-заготівельних затрат підприємств роздрібної торгівлі	146-150
<i>Гмуря В. П.</i> Особливості оцінки фінансової стійкості підприємства в умовах кредитування аграрного виробництва	151-157
<i>Zaitseva O. I., Betina V. O.</i> Scientific and methodological approaches to the incorporation adaptation potential in enterprise management system strategic	158-161
<i>Khachatrian V. V.</i> Marketing management providing of entrepreneurial potential as a requirement of modern market	162-167
<i>Goncharenko I. M.</i> The application of modern HR - technologies as an effective tool improvement of personnel management enterprises in Ukraine	168-178
<i>Chikirisov D. V.</i> Identification of the mass media company market competitive position using methodological approaches of the portfolio analysis	179-184

**ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА
FINANCE. BANKING**

<i>Vasyli'eva T. A., Leonov S. V., Makarenko I. O.</i> Modern methodical approaches to the evaluation of corporate reporting transparency	185-190
<i>Rekova N. Yu., Akimova O. V.</i> Features and shortcomings of world system of counteraction to money laundering and financing of terrorism	191-197

**МЕНЕДЖМЕНТ
MANAGEMENT**

<i>Vdovenko N. M., Hryshchenko N. P., Marchenko I. O.</i> Methodological component of forming the market of goat products in Ukraine	198-201
<i>Vdovenko N. M., Sokol L. M.</i> Applied basis of fish policy effect to public food providing	202-207
<i>Goncharenko O. G.</i> Conceptualization approaches to strategic management of penitentiary system	208-212
<i>Реферату / Abstracts</i>	213-222
<i>Відомості про авторів / Authors data</i>	223-235
<i>Правила оформлення та подання рукопису до журналу / The rules of formatting and publishing the article in the journal</i>	236-239

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 330.11-024.84

УДК 330.11-024.84

S. M. Shkarlet, Doctor of Economic Sciences, Professor,
M. V. Dubyna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

С. М. Шкарлет, д. е. н., професор,
М. В. Дубина, к. е. н., доцент

APPLICATION OF TURBULENT APPROACH TO THE KNOWLEDGE OF THE ECONOMIC SYSTEMS**ЗАСТОСУВАННЯ ТУРБУЛЕНТНОГО ПІДХОДУ ДО ПІЗНАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Urgency of the research. Importance of the turbulent approach use to the cognition of the regularities of the economic systems development becomes the component of their research considering existence of these systems during the recent time in extremely and chaotic conditions of functioning.

Target setting. Taking into consideration high stochastic level of the economic processes which can be observed in the development of many economic systems and which are due to the external and internal factors, it is appropriate to deepen the theoretical component of the turbulent approach use of the scientific researches for the cognition of such systems.

Actual scientific research and issues analysis. To the scientists that were involved in the research of the turbulence phenomena by cognition of the economic objects should be related the following ones: Grosul V. A., Demianchuk I. A., Zhuravliova G. P., Zakharchenko P. V., Kaslione J. A., Masliuk Ye. V., Yaroshenko R. F. and others. Theoretical aspects of the turbulent approach use and grounding its essence are met in the scientific researches of Gerasymov E. B., Burlachkov V., Trubetskov D. I., Makarov N. N.

Uninvestigated parts of general issue defining. However, notwithstanding numerous scientific works within which the regularities and peculiarities of the turbulence phenomena on the development of the systems of different nature are investigated, deepening require theoretical principles of the essence identification of the turbulent approach, definition the peculiarities of its use for studying the objects of different nature.

The research objective. Thus, the actual become issues of the theoretical grounding of the turbulent approach use to the economic systems cognition.

Statement of the main material. Within the article essence of the turbulent approach is grounded and peculiarities of its use to the cognition of the economic systems are defined. In particular, the conceptual approaches of the turbulence identification as a separate phenomena are detailed. As well, the scheme of the turbulence influence on the systems of different nature is described, factors of the turbulent processes are identified. It was suggested to consider the turbulent process as the algorithm of study of the systems of different nature essence of which lie in cognition of such systems that function in not predictable, chaotic and changeable conditions that threaten its stability and lead to arise of the high entropy level in their frames.

Conclusions. Use of the turbulent approach to the economic systems cognition gives the possibility to deepen the system of the methods of the economic researches by new approach that is directed to the investigation such systems in chaotic world where further transformations of the environment are hardly predictable.

Актуальність теми дослідження. Важливість застосування турбулентного підходу до пізнання закономірностей розвитку економічних систем стає важливою складовою процесу їх дослідження, враховуючи перебування таких систем останнім часом у надскладних та хаотичних умовах функціонування.

Постановка проблеми. Враховуючи значний рівень стохастичності економічних процесів, що на сьогодні спостерігаються у розвитку багатьох економічних систем та зумовлені внутрішніми та зовнішніми факторами, доцільним є поглиблення теоретичної компоненти використання турбулентного підходу наукового досліджень до пізнання таких систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вечних, які займалися вивченням явища турбулентності при пізнанні економічних об'єктів варто віднести наступних: Гросул В. А., Дем'янчук І. А., Журавльова Г. П., Захарченко П. В., Касліоне Дж. А., Маслюк Е. В., Ярошенко Р. Ф. та ін. Теоретичні аспекти використання турбулентного підходу та обґрунтування його сутності зустрічаються у наукових працях Герасимова Е. Б., Бурлачкова В., Трубецькова Д. І., Макарова Н. Н.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте, не заважаючи на численні наукові роботи, в межах яких досліджуються закономірності та особливості впливу явища турбулентності на розвиток систем різної природи, поглиблення вимагають теоретичні засади ідентифікації сутності турбулентного підходу, визначення особливостей його використання для дослідження об'єктів різної природи.

Постановка завдання. Таким чином, актуальними стають питання теоретичного обґрунтування застосування турбулентного підходу до пізнання економічних систем.

Виклад основного матеріалу. У статті обґрунтована сутність турбулентного підходу та визначені особливості його застосування до пізнання економічних систем. Зокрема, деталізуються концептуальні підходи до ідентифікації турбулентності як окремого явища. Також описано схему впливу турбулентності на розвиток систем різної природи, ідентифіковано чинники формування турбулентних процесів. Турбулентний підхід запропоновано розглядати як алгоритм вивчення систем різної природи, сутність якого полягає у пізнанні таких систем, що функціонують у непередбачуваних, хаотичних та мінливих умовах, які загрожують їх стійкості та призводять до виникнення високого рівня ентропії в їх межах.

Висновки. Застосування турбулентного підходу до пізнання економічних систем дає змогу поглибити систему методів економічних досліджень новим підходом, який спрямований на вивчення таких систем у хаотич-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: *scientific approach; turbulence; economic turbulence; economic system; turbulent approach.*

ному світі, де подальші трансформації зовнішнього середовища є складно передбачуваними.

Ключові слова: *науковий підхід; турбулентність; економічна турбулентність; економічна система; турбулентний підхід.*

Urgency of the research. Science as sphere of human activity has always been regarded by the scientists as a dynamic system, which is constantly in the process of continuous development. Despite the most fundamental and applied sciences that in synthesis make the scientific sphere itself always parallel with them the development of the methodology as a separate but as a common part for other sciences, sphere of cognition takes place. The methodology itself as a separate science that develops new tools, cognition methods of objective phenomena and laws of our life, give to the scientists instruments of different nature for cognition such phenomena and separate complex systems. Actually, having originated from synthesis of separate theoretical and applied aspects of different sciences functioning, at the present moment methodology itself plays a role of integrated science, in other words "science about science".

Taking into consideration the above mentioned, it should be noted that methodology as a science has all peculiarities of the complex science, that are common for different individual by their essence sciences. One of such peculiarities is dynamic, the essence of which lies in the continuous development of methodology, its constant spreading of different instruments complexity, methods and principles of cognition of different phenomena. At the present moment the scientists have already created a significant amount of such methods of its investigation, a significant number of diversified approaches and methods have been theoretically proved and tested in practice that allow to produce new knowledge about the phenomena of our objective reality. During quite a specific period of time we can observe as well synthesis process of individual methods of cognition and creation at this base new, more unified approaches to investigation different phenomena. The defined process is taking place continuously.

Methodology as a science as well does not stop at the achieved and is continuously developing, its theoretical base of functioning constantly is added by new innovations and achievements, the need in them arise as a result of modern processes development, that we can observe actually in all spheres of our society functioning. Reality demands producing new means of scientific cognition receiving for producing useful and, what is more important, actual information about our environment and its use in the process of decisions making of different nature.

Target setting. Ukraine at the present moment is in new, quite difficult conditions of functioning that penetrate all spheres of our society. Such conditions can be characterized not stable, complex, chaotic, changeable, not foreseen, difficult for prediction. The outlined situation is due to a number of political, economic and social factors that in complexity exercise a powerful influence on the stable processes of the Ukrainian society development. However, considering these actions objectivity, their non ability to change quickly and cardinally in positive direction demand from the scientists development and deepening of those methods of scientific researches that will allow to cognate the system of different nature in such difficult conditions of functioning.

Turbulent approach. In our point of view, allows to create definite theoretical platform of investigating the complex systems in not stable, and what is more important, difficult for predicting conditions of its functioning. The most actual becomes using the defined approach in sphere of cognition economic systems, behavior of which in most cases is described by quantitative indexes, in role of which act statistic data and that are used in normal conditions of these systems functioning for their further development predicting. In periods of considerable fluctuations that can be observed in the society, use of traditional methods of predicting of the economic systems comes out to be impossible. This factor demands the search of new methods of scientific researches, borrowing and adapting of already existing and created within the frames of other scientific researches on condition if they are appropriate to be used in the cognition process of economic systems. It becomes especially possible taking into consideration that methodology as a science is universal by its context and potential use and penetrates all spheres of scientific cognition.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Actual scientific researches and issues analysis. Turbulent processes investigation at the present moment are actively implemented, in first turn, in technical sciences by studying turbulence exertion as a natural phenomena in functioning technical systems of different nature. In Economics the defined phenomena is used by investigating the relevant systems. To the scholars that were involved to the studying of the defined phenomena by cognition economic objects the following should be related: Grosul V. A., Demianchuk I. A., Zhuravliova G. P., Zakharchenko P. V., Kaslione J. A., Masliuk E. V., Yaroshenko R. F. and the others.

Theoretical aspects of the turbulent approach use and grounding its essence can be met in the researches of Gerasymova E. B., Burlachkovs V., Trubetskovs D. I., Makarova N. N.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, notwithstanding numerous scientific works, in frames of which regularities and peculiarities of the influence of the turbulence phenomena on the systems development of different nature are being investigated, theoretical factors of the essence identifying of the turbulent approach, peculiarities definition of its use for investigating the objects of different nature should be deepened.

The research objective. Thus, the actual ones become issues of theoretical grounding of the turbulent approach use to the economic systems cognition.

The statement of basic material. We consider to be appropriate to start the investigation from identifying the definition essence «the turbulent approach». With this purpose let's investigate the definitions context «approach», «scientific approach» and «turbulence». Within this article the approach is being considered as defined by definite means algorithm of any phenomena, process cognition. Accordingly, *scientific approach – algorithm of investigation the scientific processes and in general individual objects, systems, that are cognized by the scientists, in the base of which own theoretical concept of using is being stated.*

Lets define the category essence «turbulence». In translation from the Latin word *turbulentus* means rapid, chaotic. In public electronic vocabulary of the Ukrainian language turbulence is suggested to be considered as form of the liquid or gas movement, under which separate of them move rapidly, disordered, by complex trajectories [9].

In majority cases the defined category is accepted to be considered in the context of studying, first of all, physical phenomena, that takes place in air, water and in other spheres. Treatment of this category is defined taking into consideration phenomenon nature in context of which is being researched. In particular, Burlachkov states that in natural sciences under turbulence is considered the movement in continuous medium under which one can observe vortices formation as a result of the speeds pulsation in separate spheres [1].

Trubetskov D. I. notes that turbulence – a phenomena that can be met, wish we that or don't, in extremely different conditions, both in applied (for instance, in aerodynamics, hydraulics, naval science and chemical production), and in natural conditions (in geophysics, especially in metrology and oceanography, and in astrophysics ...) [8, p. 77].

Rosenau N. D., having investigated turbulent processes in the world politics, comes to conclusion that in general turbulence – is more than shock that follow changes in key variable components. Such deviations make every day existence of any system, either it is social, or meteorological [7]. We share the author's position, and consider that not all changes of the behavior of the envisaged object from the planned trajectory of its development are turbulent ones. Actually, such processes take place always, especially in economic sphere. However, as it is noted further by the scholar: when the borders of the system don't include the deviations of the changeable components, the anomalies arise and the irregularities are formed, at the same time as the structures are disturbed, new processes are created, the results become not continuous, and the system comes in the period of prolonged imbalance. All these are specific imbalance peculiarities. In metrology it is manifested in the form of hurricanes, tornadoes, tidal waves, droughts and other natural disasters that transform the land surface there where they take place. From the social point of view it is not manifested in technological advances, power crisis, agreements violations, revolutions, generation conflicts and other forces that transform human lives against which they occur [7]. In other words, turbulence, in our point of view, is always connected with peak changes that cardinaly influence those economic processes within which

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

they occur. Development of such objects becomes impossible in the near future since the level of entropy in the system is too high.

Gradually the category of turbulence became to be used by the scholars by investigating the diversified processes that took place not only in the natural world, but as well in the society as objects of the scientific cognition. As it is noted by Zhuravliova G. P., terminological diffusion as manifestation of interdisciplinary manifestation increase in modern science lead to that fact that definition turbulence from the far from economics sphere of cognition – mechanics of liquids and gas – was started to be used concerning the economic systems. In the most general point of view under turbulence is understood very wide-spread phenomena of self-organization as a result of which regular or irregular (chaotic) transformations from chaos to order and vice versa take place [4, p. 24]. Thus, as a result of the above mentioned processes, turbulence as an individual category started to be used by investigating economic processes, by description their peculiarities and identification of the regularities of the behavior. However, it should be noted that unlike the technical sphere within which turbulence is considered from the position of its manifestation within behavior of the natural objects, that are under studying (gas, air, water, different liquids, etc.), in the social sciences, including Economics, phenomena of turbulence is studied from the position of investigating not envisaged, chaotic exogenous and endogenous processes that influence on the economic objects, processes and systems. So, the investigation has got more abstract character and high level of theoretical ability as the cognition process itself, and the results received while its conducting. Burlachkov V., having studied the theoretical aspects of the economic processes turbulence on this issue notes that, at the present moment definition «turbulence» is widely used in sphere of economic researches. But its use is based not on worked out theoretical and methodological base, but only on intuitive understanding” [1]. We also agree with the thinking of Yaroshenko R. F., who, having analyzed turbulence in management of the development of the financial institutions, notes, that in the social-economic systems of turbulence quite wide-spread is the phenomena (for example, revolutions, wars, change of social modes, crisis). Turbulence in physical and social and economical systems have got a lot of common features. That allows us in the researches use the analogies and build on this base relevant models. Turbulence of the environment in interaction with the system creates disturbance – influence that can be formalized and has got clear source [10, p. 283].

Zakharchenko P. V., investigating turbulence processes in economics of resort and recreation systems, notes that turbulence in the economics of resort and recreation systems can be defined as a disordered process for which are characteristic quick changes of the market tendencies and strong deviations of the economic indexes, and it is very difficult to influence on them by means of economic regulating [5, p. 78]. Zhuravliova G. P. states that turbulence is understood as a peculiar complex of the movement trajectory both of the national economy, and a separate form in «the vortex flow» of various changes, where they have to constantly survive and provide the forward movement ahead. Turbulence means extreme border of instability of the global economic situation, when the availability of reaching the point of its bifurcation and/or fracture is too high. Turbulence is characterized by the pervasive risk in various sectors – both financial and actual, which is able to provoke degradation and even fracture of this system, new configuration of the global world repartition, class resources, strengthening the conflict of different cultures, forcing regional armed conflicts [4, p. 24].

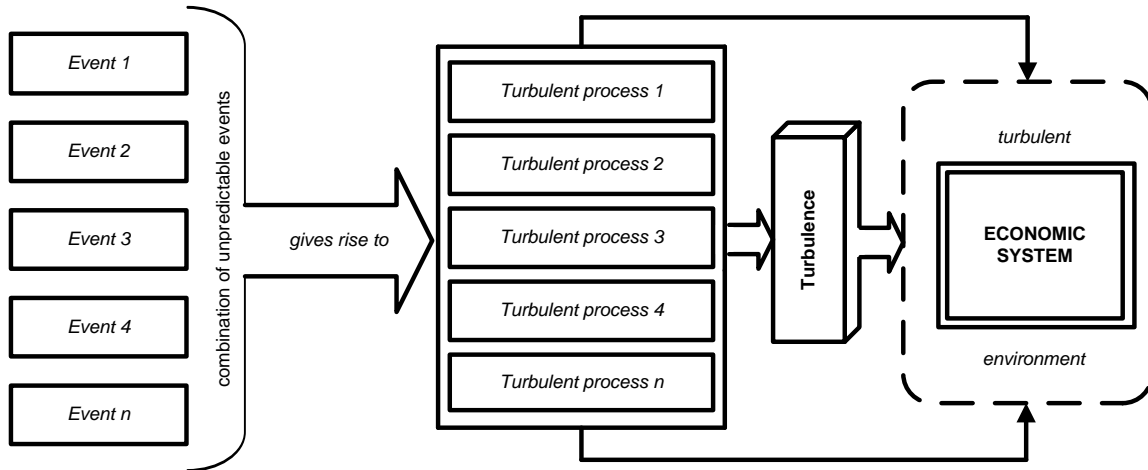
Makarova N. M., investigating the use of turbulence approach to studying the system of economy safety providing of the economic entities, notes that turbulence – is spread in nature phenomena of self-organization as a result of which regular and chaotic transformations from disorder to order and vice versa take place [6, p. 397].

So, turbulence in our understanding, first of all, is considered from the position of arising by the researched object in the process of its development chaotic fluctuations, that are difficult to be explained and predict. Thus, taking into consideration the given approaches to treatment turbulence as a separate category, within the article *turbulence is considered as a phenomena that arises in sphere of functioning the systems of different nature (technical, economic, social, etc.), that by its nature is not predictable and quick in development, influences on the stability of the defined systems and leads to arise of the high level of entropy, that influences quite negatively on their stability and makes impossi-*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ble the process of predicting of further behavior of such systems. Thus, the defining characteristics of turbulence in nature are: aggressiveness, unpredictability and randomness. The same characteristics are peculiar for the turning points in the phases of business cycle [5, p. 77].

On figure 1 is given the scheme of turbulence influence on the development of the systems of different nature.

Fig. 1. Conceptual model of turbulence creation and its influence on the economic system functioning
 Source: compiled by the authors

Thus, in the process the turbulence phenomena can be considered as the following. At first, in space where the investigates object functions there arise different events, combination of which starts to create on the environment in which the studied system functions. In general, combination of the defined events in synthesis between each other in different variations flavor the creation of number of turbulent processes which already negatively influence the development of the specific systems . Amount of all turbulent process makes by its essence phenomena of turbulence as a unified object of cognition. Actually, in case of availability turbulent processes in the environment of the object functioning under investigation, such environment should be considered as turbulent and difficult to be predicted.

Let's consider the peculiarities of origin and continuation of the turbulent processes. Actually, by investigating turbulence within different system such key aspects of the cognition of this phenomena should be considered. Turbulence by its content as a category describes the abstract system that arises as a result of significant number of different phenomenon and processes arise in internal and external environment of the definite system functioning. Connection between these phenomena and processes is extra complicated and that's why – complicated for the investigation. Sometimes impulses of outer environment implement negative influence on the internal processes of the system, that as a result only influences on the level of entropy within the system, negative influence on the elements of the outside environment, that in their turn again create non favorable disturbances on the inner structure of the system. We've got the vicious circle, but its availability is characteristic not for all systems and turbulence manifestations. As it was mentioned above, turbulence is always a set of the processes that start to influence on the system and by their nature such processes, conditions of their arise are difficult to be predicted.

It should be also considered that in majority cases systems of different nature in most cases develop in the environments that are not finally defined as investigated. Element of unpredictability is always left. Actually, a certain level of ignorance is a source of risk arise, that the predicted action, process will be performed in the other way. However, for the turbulent environment level of ignorance of further system functioning is extremely high. This peculiarity differs turbulence from instability, uncertainty and variability, that are, as well at the present moment, are being investigated actively by the scholars in the context of cognition of the regularities of the different systems development. Turbu-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

lence as a phenomenon is always characteristic for those situations within which the actions have already taken place and those were difficult to be predicted. As a rule, in most of the cases turbulence arise as a result of a simultaneous action of several non-predictable events, that lead to the significant entropy increase within the system and impossibility to predict its further behavior, since the factors influence has not been studied to the end.

Naturally, if one wants to understand patterns of turbulence influence on the development of economic systems themselves, then to our point of view, it is appropriate to speak about the economic turbulence, which is different in principal in its manifestation of its phenomena in the economic systems of different nature. Thus, considering availability in the nature considerable amount of different economic systems that are as well different between each others by various peculiarities and characters, then the manifestation and influence of the turbulence on such systems is also not identical. We'd like to note that in conditions of the economic turbulence traditional logic and usual chronology of many economic processes are disturbed [4, p. 24].

Activity of modern economic systems is performed in the conditions of general instability. Determined connections between the cause (influence) and circumstance (reaction) give way to uncertainty. As a turbine that converts into mechanic work kinetic energy of steam, gas or water, modern organization receives the development vector not only for and not under the influence of the ruling system, but in greater extent under the influence of the environment. This new turbo environment transforms the linear process (actions of which are conducted strictly sequentially) into not linear, turbulent one (is performed with a number of perspective trajectories of evolutions) [2, p. 183].

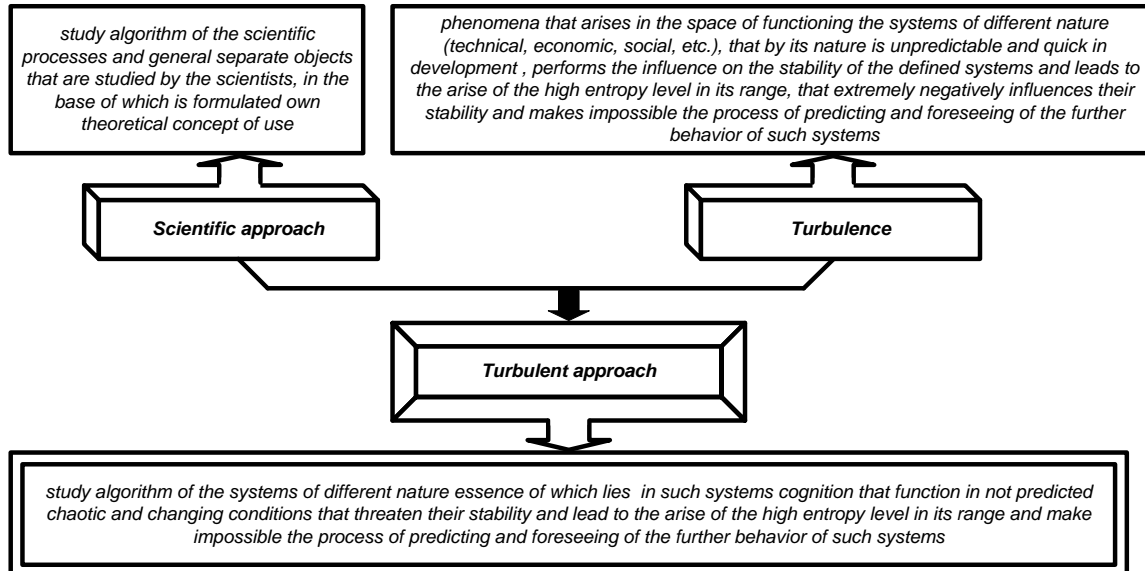
Let's define reasons of turbulent processes and the turbulence itself arise. Zhuravliova G. P. and Manokhina N. V. state, that one of the main reasons of the economic turbulence is connected with globalization of the modern economic space that takes place against the backdrop of a huge and growing gap in the technical and technological development of the country, their national economics. The authors also note that the main reasons of the turbulence arise are : financial capital which flows are transformed in the world practically immediately, followed by the change of the working forces, materials, energy flows; increase and complication of the resource wars; global social and ecological crisis that is manifested as a scale use of the resource technologies of the mass production [4, p. 24]. Demianchuk I. A. relates to the prerequisites of the economic turbulence the following ones : political instability, budget deficit, investors untrusty, low profit level of the majority of the population, increase of the outer debt, inadequate currency rate policy, outdated technology base of the active sector of economy, weakness of the domestic financial sector [3, p. 91].

However, in our point of view, defined by the authors prerequisites of the turbulent processes arise are not sufficiently grounded, since in majority of cases they are described by commonly known and by already existent in our society during the continuous time factors and events. Turbulence as a phenomena is on the contrary connected with the existence of the turbulent events. Determined above prerequisites, in our point of view, in general create the conditions for further arise of the turbulent processes and sending the speed of their spreading in space and time. However, it is not appropriate to consider them as the turbulent processes. That's why in our point of view, to the factors of the turbulent processes creation should be related the following ones: aggravation of the political situation in the country; arise of the military conflicts on the territory of the country; availability of the high level of terroristic thread; existence of the political instability; aggravation of the political and economic relations between the defined countries ; arise of the internal confrontation in the country; increase of the corruption level; increase of the economic pressure on the business entities; pressure increase of the other countries on the development of the national economy; influence increase of the international organizations on the state development; increasing the size of the shadow economy, capital offshoring; increase of raiding scale and others .

The defined factors are actually by their nature negative and circumstances of their influence increase on the development, in first turn, of the economic systems, are extremely destructive and hardly envisaged. That's why actual become the issues of appropriateness of the turbulence approach use to understanding the peculiarities of functioning and development of the economic systems and work-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ing out the measures of their further activity. Operating the categories «scientific approach» and «turbulence», let's determine the essence of the turbulence approach.

Fig. 2. Essence of the turbulent approach

Source: compiled by the authors

Thus, to the peculiarities of the turbulent approach use to study the economic systems the following ones should be related:

- 1) those that should be used in such case when the level of uncertainty of the environment uncontrollably rises of the economic system functioning;
- 2) the environment where there is the economic system becomes difficult to be predicted and envisaged, in short period of time considerable amount of destructive factors take place that influence the stability of such system;
- 3) that one that should be used only in that case when the environment where the economic system functions is really turbulent, since not stable processes are not always turbulent ones, but the turbulent processes are always not determined, not stable and chaotic;
- 4) there are no possibilities to perform planning and predicting of the future behavior of the economic system and its environment;
- 5) availability of the turbulent processes that cannot be changed or it not possible to implement the mechanism of their controlling, one can only adapt to them and considering that to prepare various scenarios of the further actions. We fully agree on that issue with the position of Demianchuk I. A., who notes the strengthened turbulence of the economy at the present moment cannot be avoided, one can only adapt to it [3, p. 89].
- 6) it is not possible to influence on the turbulent processes by means of the economic regulating on the level of the state authorities, they are in majority cases not characterized by exclusively economic character, and in the process of such processes creation the considerable role is played by political, social, mental and psychological factors.

Conclusions. Thus, the essence of the turbulent approach is grounded within the article and the peculiarities of its use to study the economic systems are defined. In particular, the conceptual approaches to the turbulence identification as an individual phenomena are detailed, that if considering the studying of the scientific works has been suggested to look through a phenomena that arise in the space of the systems of different nature functioning (teal, economic, social, etc.), which by its nature is non predictable and development, influences the stability of the defined systems and leads to the high entropy level in its ranges, that extremely negatively influence its stability and makes impossible to make the process predictable or envisaged of such systems behavior.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

As well, in the article the scheme of the influence of the turbulence on the development of the systems of different nature is described, the factors of the turbulence processes creation are identified. It is suggested to consider the turbulence process as a study algorithm of investigating systems of different nature, essence of which lies in cognition such systems, that function in not predicted, chaotic and changing conditions that threaten their stability and lead to the high entropy level in its ranges and make impossible process of predicting and foreseeing of the further behavior of such system, peculiarities of the turbulent approach to study the economic systems are determined.

References

1. Burlachkov, V. (2009). Turbulentnost ekonomicheskikh protsessov : teoreticheskie aspekty [Economic processes turbulence : theoretical aspects]. *Voprosy ekonomiki – Economic issues*, № 11, pp. 90-97. – Retrieved from: <http://finanal.ru> [in Russian].
2. Gerasimova, E.B. (2009). Metodologiya ekonomicheskogo analiza: turbulentnyy podkhod. [Methodology of Economic Analysis: Turbulent approach]. *Voprosy sovremennoy nauki i praktiki- Current science and practice issues*, № 12, pp. 180-190 [in Russian].
3. Demianchuk, I.A. (2012). Pryroda i osoblyvosti vynyknennia ekonomichnoi turbulentnosti [The nature and characteristics of the emergence of economic turbulence]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, № 5, pp. 88-92 [in Ukrainian].
4. Zhuravleva, G. P., Manohina, N. V. (2013). Novye pravila igry v usloviakh ekonomicheskoi turbulentnosti [New rules of the game in terms economic turbulence]. *Vestnik Saratovskogo gosudarstvennogo sotsialno-ekonomicheskogo universiteta – The Bulletin of Saratov State Social and Economic University*, № 5 (49), pp. 23-28 [in Russian].
5. Zaxarchenko, P. V. (2012). Turbulentni protsesy v ekonomitsi kurortno-rekreatsiinykh system [Turbulent processes in the economy of resort and recreation]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – The Bulletin of Zaporizhia National University*, № 3 (15), pp. 77-82 [in Ukrainian].
6. Makarova, N. N., Shohneh, A. V. (2012). Turbulentnyi podkhod k sisteme obespecheniia ekonomicheskoi bezopasnosti ekonomicheskikh subiektov [Turbulent approach to the system of economic security of economic subjects]. *Audit i finansovyi analiz – Audit and financial analysis*, № 9 (49), pp. 397-399 [in Russian].
7. Rozenau, N. D. Turbulentnost v mirovoy politike [Turbulence in world politics]. – Retrieved from : sr1.narod.ru/rozenau_turbulentnost.doc [in Russian].
8. Trubetskoy, D. I. (1998). Turbulentnost i determinirovannyiy haos [Turbulence and deterministic chaos]. *Sorovskiy obrazovatelnyy zhurnal*, № 1, pp. 77-83 [in Russian].
9. UKRLIT : publichnyi elektronnyi slovnyk ukrainiskoi movy [UKRLIT : public electronic vocabulary of Ukrainian Language]. – Retrieved from : <http://ukrlit.org/sloynyk/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> [in Ukrainian].
10. Yaroshenko, R. F., Yaroshenko, T. A. (2011). Turbulentnist v upravlinni prohramamy rozvytku finansovykh ustanov [Turbulence in the management of development programs of financial institutions]. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system – Complicated system development management*, № 7, pp. 73-75 [in Ukrainian].

Література

1. Бурлачков, В. Турбулентность экономических процессов: теоретические аспекты [Электронный ресурс] / В. Бурлачков // Вопросы экономики. - 2009. - № 11. - С. 90-97. – Режим доступа : <http://finanal.ru>.
2. Герасимова, Е. Б. Методология экономического анализа: турбулентный подход / Е. Б. Герасимова // Вопросы современной науки и практики. – 2009. – № 12 (26). – С. 180-190.
3. Дем'янюк, І. А. Природа і особливості виникнення економічної турбулентності / Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 5. – С. 88-92.
4. Журавлева, Г. П. Новые правила игры в условиях экономической турбулентности / Г. П. Журавлева, Н. В. Манохина // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – 2013. – № 5 (49). – С. 23 - 28.
5. Захарченко, П. В. Турбулентні процеси в економіці курортно-рекреаційних систем / П. В. Захарченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 3 (15). – С. 77-82.
6. Макарова, Н. Н. Турбулентный подход к системе обеспечения экономической безопасности экономических субъектов / Н. Н. Макарова, А. В. Шохнех // Аудит и финансовый анализ. – 2012. – № 9. – С. 397-399.
7. Rozenau, N. D. Turbulentnost v mirovoy politike [Turbulence in world politics]. – Retrieved from : sr1.narod.ru/rozenau_turbulentnost.doc.
8. Trubetskoy, D. I. Turbulentnost i determinirovannyiy haos [Turbulence and deterministic chaos] / D. I. Trubetskoy // Sorovskiy obrazovatelnyy zhurnal. - 1998. - № 1. – P. 77-83.
9. УКРЛІТ: публічний електронний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrlit.org/sloynyk/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
10. Ярошенко, Р. Ф. Турбулентність в управлінні програмами розвитку фінансових установ / Р. Ф. Ярошенко, Т. А. Ярошенко // Управління розвитком складних систем. – 2011. – № 7. – С. 73-75.

Received for publication 15.12.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Shkarlet, S. M. Application of turbulent approach to the knowledge of the economic systems / S. M. Shkarlet, M. V. Dubyna / Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С. 8-15.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.47:656

УДК 338.47:656

I. G. Britchenko, Doctor of Economic Sciences, Professor,
T. A. Cherniavska, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

I. Г. Брітченко, д. е. н., професор,
Т. А. Чернявська, к. е. н., доцент

TRANSPORT SECURITY AS A FACTOR OF TRANSPORT AND COMMUNICATION SYSTEM OF UKRAINE SELF-SUSTAINING DEVELOPMENT

ТРАНСПОРТНА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР САМОДОСТАТНЬОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-КОМУНІКАТИВНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Urgency of the research. *Multidirectional geopolitical influence on Ukraine in the context of inefficiency of its security guarantees, unleashed military aggression against it, critical external dependence of national economy require the invention of ways to identify our country as an equal independent partner on the world stage, thus describing the strategy for further development.*

Target setting. *Our country is not a member of international systems of collective defense, and it must rely on its own forces to ensure its national security and defense. In this sense, transport security is an important factor for ensuring national self-sufficiency in general and transport and communication systems self-sufficiency in particular. The scientific imperative of this problem is intensified by the necessity of adaptive mechanisms invention to counteract dangers and threats to safe development by strengthening national socio-economic self-sufficiency.*

Actual scientific researches and issues analysis. *The author's scientific works, which was used in base of various aspects of researches of transport security and state management of transport systems: I. Averichev, S. Aristov, L. Artiushyn, V. Kovalov, A. Halchynskiy, B. Hurne, J. Ziter, O. Ihnatenko, V. Lisnychiy, O. Lozhachevska, H. Mishchenko, V. Opryshko, M. Onyshchuk, I. Pakhomov, J. Pashchenko, V. Razvadovskiy, V. Ryzhykh, A. Savchenko, V. Salieiev, A. Semenchenko, A. Sobakar, D. Tymokha, A. Tkachenko, V. Yurchyshyn.*

The research objective. *The main purpose of this research is to substantiate and deepen the theoretical-methodological and practical basis for ensuring transport safety and transport security in the mechanism of self-sustaining development of TCS of Ukraine.*

The statement of basic materials. *In the present article, attention is focused on the existing potential to ensure national self-sufficiency, the main challenges to its achievement and future prospects. According to the authors, transportation and communication system of the country can become the dominant model for self-sufficient development, due to its geostrategic location which allows it to be an advantageous bridge for goods, and passengers transit transportation between the states of Europe, Asia and the Middle East. To date, the transport and communication system is hardly the only sector of national economy, which is capable to become the catalyst for socio-economic growth without significant investment, a tool to achieve self-sufficient and safe level of Ukraine's development.*

Conclusions. *All the foregoing in this study proves that self-sufficiency is a national security function. The authors have justified and proven structural difference between "transportation security" and "transport safety" concepts as*

Актуальність теми дослідження. *Різновекторні геополітичні впливи на Україну в умовах неефективності гарантії її безпеки, розв'язана проти неї військова агресія, критична зовнішня залежність вітчизняної економіки зумовлюють винайдення шляхів ідентифікації нашої держави як рівноправного незалежного партнера на світовій арені, окреслюючи тим самим стратегію подальшого розвитку.*

Постановка проблеми. *Оскільки наша країна не є членом міжнародних систем колективної оборони вона повинна спиратися на власні сили, повинна сама забезпечувати національну безпеку і оборону. У цьому сенсі, важливого значення набуває транспортна безпека як фактор забезпечення національної самодостатності в цілому і транспортно-комунікативної системи зокрема.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *В основі дослідження різних аспектів транспортної безпеки та державного управління транспортними системами були використані наукові праці I. Аверічева, С. Арістова, Л. Артюшина, В. Ковальова, А. Гальчинського, Б. Гурне, Ж. Зітера, О. Ігнатенка, В. Лісничого, О. Ложачевської, Г. Міщенка, В. Опришка, М. Онищука, І. Пахомова, Ю. Пащенко, В. Развадовського, В. Рижих, А. Савченка, В. Салєєва, А. Семенченка, А. Собакаря, Д. Тимохи, А. Ткаченко, В. Юрчишина.*

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. *Науковий імператив даної проблематики посилюється необхідністю винаходи адаптивних механізмів протидії небезпекам і загрозам безпечного розвитку шляхом зміцнення національної соціально-економічної самодостатності.*

Постановка завдання. *Основною метою даного дослідження є обґрунтування і поглиблення теоретико-методологічних і практичних засад забезпечення транспортної безпеки і безпеки транспорту в механізмі самодостатнього розвитку ТКС України.*

Виклад основного матеріалу. *У представленій статті акцентовано увагу на наявних потенційних можливостях забезпечення національної самодостатності, основні проблеми на шляху її досягнення і подальші перспективи. Домінантою моделі самодостатнього розвитку країни може стати транспортно-комунікативна система, яка в силу геостратегічного розташування дозволяє їй бути вигідним мостом для транзитних перевезень товарів і пасажирів між державами Європи, Азії і Близького Сходу. На сьогоднішній день транспортно-комунікативна система є чи не єдиним сектором національної господарської системи, який здатний без істотних*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

well as defined transport security system specific structure.

Keywords: self-sufficiency; transport security; transport safety; transport communication system.

капіталовкладень стати каталізатором соціально-економічного зростання, інструментом досягнення самодостатнього і безпечного рівня розвитку України.

Висновки. *Все вище представлене в даному дослідженні доводить, що самодостатність - це цільова функція національної безпеки. Авторами обґрунтована і доведена конструктивна різниця між поняттями «транспортна безпека» та «безпека транспорту», а також визначена видова структура системи забезпечення безпеки транспорту.*

Ключові слова: самодостатність; транспортна безпека; безпека транспорту; транспортно-комунікативна система.

Urgency of the research. Contemporary challenges of globalizing development set goals of increasing management efficiency of economies strategic development before the governments of many countries. This is primarily due to the numerous threats for safe development growth. In addition, local shocks suddenness and depth, chain reaction and distribution in industrial, sectorial and territorial measurements determine the need to develop effective mechanisms for interacting with aggressive factors in the global environment in the context of economic risks prevention and ways to achieve national self-sufficiency identifying.

Target setting. What counts most to the effective integration of Ukraine into the globalized world space is the achievement of those socio-economic system self-sufficiency structural components that play a key role in determining the vector for secure existence and further development of the country. Regional economy depression, political instability, and both economic and social spheres imbalances exert an overall negative influence and pose multiple threats to national security.

The scientific imperative of this problem is intensified by the necessity of adaptive mechanisms invention to counteract dangers and threats to safe development by strengthening national socio-economic self-sufficiency. To do this in parallel with the definition of the primary objective of socio-economic system self-sufficient development the author has constructed a hierarchical set of goals for the final result gradual achievement.

Actual scientific researches and issues analysis. The author's scientific works, which was used in base of various aspects of researches of transport security and state management of transport systems: I. Averichev, S. Aristov, L. Artiushyn, V. Kovalov, A. Halchynskyi, B. Hurne, J. Ziter, O. Ihnatenko, V. Lisnychiy, O. Lozhachevska, H. Mishchenko, V. Opryshko, M. Onyshchuk, I. Pakhomov, J. Pashchenko, V. Razvadovskyi, V. Ryzhykh, A. Savchenko, V. Salieiev, A. Semenchenko, A. Sobakar, D. Tymokha, A. Tkachenko, V. Yurchyshyn. [3-7, 10].

Such scholars dedicated scientific potential to theoretic-methodological fundamentals and practical recommendations to ensure self-sufficient development level as: M. Belyaev, E. Buran, F. Braudel, A. Zorina, Inozemtsev, R. Emerson, Y. Molodozen, K. Momjyan, S., Osadchuk T. Parsons, A. Poruchik, E. Reinert, J. Stiglitz. V. Trofimova, R. Chellen, T. Sherstjankina, etc.

Uninvestigated parts of general matters defining. Special attention needs complex issues of managing transport safety and security of transport in order to achieve important strategic objectives of Ukraine

The research objective. The purpose of the article is to study and deepen theoretical and methodological approaches to identify the role of transport safety to achieve self-sustaining development of transportation and communication systems (TCS) of Ukraine and the essence of the concepts of "transport safety" and "transport security".

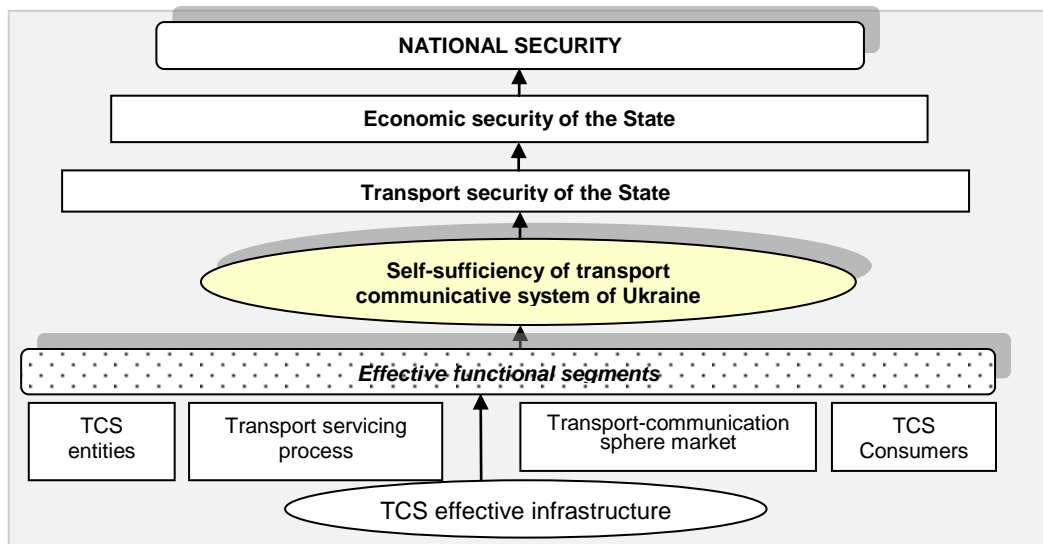
The statement of basic materials. The lack of a holistic vision of national security of Ukraine itself is one of the significant threats, as the State cannot effectively protect its interests, because the latter are not exactly verified, if you have to respond to the public interest threats which are not relevant, using inappropriate threats to these tools. It should be noted that value circumstances have increased, especially after the political crisis and military actions on the east of Ukraine

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The definition of national interests of the State, and activation its foreign-policy efforts primarily occur at two levels: global and sub-regional. At the global level the opportunities became very limited after Ukraine had got rid of nuclear weapons and had significantly reduced its military potential, not offsetting these losses by economic achievements. In this regard, it has become the target of influence and pressure from global power structures such as: United States, the European Community, as well as Russia. Note that the decline in the quality of Ukraine as a full-fledged, self-contained subject of geopolitical and geo-economic relationship reduces its ability to resist, and vice versa. In addition, the following should be noted: the combination of a different nature internal crisis phenomenon essentially weakens its economic and political self-sufficiency, and therefore "undermines" the status of national independence against outside influences. Today, unfortunately, Ukraine cannot position itself as a leading State in the sub region, hence its external relations should be primarily aimed at ensuring its own economic interests, which essentially means foreign policy objectives subjection to our State optimum adaptation to the processes of globalization with a view of neutralizing their fatal fluctuations and maximizing their positive impact on the development of the national economy, as well as economic and military security providing.

All this fully relates to the events of the past two years, namely, Russia unleashed military aggression and its economic war against our country. It should be noted that our country is not a member of international systems of collective defense, and it must rely on its own forces, and ensure national security and defense. We are talking about domestic socio-economic system self-sufficiency as an opportunity for resilience (resistance) to external and internal threats of different nature.

In a number of publications of the author's [1; 2] this study focus on the main premise, which is self-sufficiency is a criterion function of national security. Its intention is that the State will be able to ensure national security, especially in the event that it will mainly rely on its own strength and will be economically self-sufficient. Further to this, the authors' assertion of the exceptional role of Ukraine transport-communication system in ensuring economic self-sufficiency and therefore national security is quite logical and understandable. Transport security serves as an integral structural element of national security. (Fig. 1).

Fig. 1. Transport and communication system self-sufficiency in national security system

Since today concepts-categorical apparatus definition of "transport security" is virtually non-existent, there is no methodical maintenance of filling it, hierarchical and semantic analysis has not been made, there is a need to offer the authors position to clarify the distinction between the terms "transport security", "transport safety" and "transportation security".

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

So, transport communication system self-sufficiency of the country and its regions is essentially an economic-managerial category, and its status is determined by the level of economic development of the territory, transport capacity, as well as the efficiency of its use. Transport security is increasingly determined by management component, i.e. the level of organization of the transportation process, it's internal and external qualitative, technical and technological and other parameters and mutually agreed mechanism of its regulation and regulatory support of this process.

At the same time, "transport security" is a political-economic category. It may be applied in cases of possible threats to economic independence, territorial integrity, political independence and sovereignty.

"Transport security" category has a generalizing meaning and we even can claim it includes a conglomerate of meanings and interpretations depending on the context of use. This substantiates the need for comprehensive interdisciplinary research that concern as well legal regulation of transportation security, and public administration in the context of political and economic interests of the State management, and technical and technological aspects of transport communication system safe operation.

In S. Aristov scientific work [5] transport security acts as a comprehensive concept, which includes relatively independent components: organizational and managerial, technical and technological and anti-terrorism. The author believes that ensuring transport security is now issued in a new independent branch of social relations which is regulated by specific set and in which there are special (specially designed -authors) entities with specific special legal status. The scientist considers that the main effects of transport security systems implementation will include obtaining economic benefits, solving foreign policy objectives, strengthening the country's defense capability. In this the views of S. Aristov coincide with the views of the author's study.

In the context of the problems raised, the point of view of V. Saleev [6], as to transport security as an economic category, is interesting and consistent with our views. The scientist justifies transport security formation in the context of three functional blocks: informational, which is responsible for analyzing information as to possible terrorist acts; preventive – development and introduction of the security regime that meets threats level; response.

The leitmotif of the views of the authors of this thesis research is based on the fact that the national security system office in view of the existence in geoinformational environment continuing potency of destabilization of varying intensity should be based on a synergistic system unity: and the national security system, and the system of risks and threats, which could not be seen separately from the system itself. I.e. we underline the absolute importance and significance of effective mechanism for ensuring transport security built-in system reactivity and resistance forming, i.e. the system of response to the threats and dangers of different types and levels of scale, as well as confront the destructive influence and TCS self-preservation.

Summing up theoretical views of domestic and foreign scientists we can offer authors' interpretation that reveals and fits into the self-sustaining development context: transportation security is security of the vital interests of a man and a citizen, society and the State (TCS service consumers), objects and subjects of transportation and communication systems, which provides a self-contained development, timely identification, prevention and neutralization of real and potential threats to the national interests.

Another important aspect of the study of this problem is the concept of "transport safety". It should be noted that the authors' scientific exploration revealed that there is still no unambiguous interpretation of this concept. However, in our opinion, in many cases there is a confusion and substitution of "transport security" and "transport safety" concepts [4].

In terms of causality, which provides for the establishment of the relationship between the causes and consequences of events and phenomena, the "transport safety" concept correlates and consistent with the concept of "safe transportation". It can be divided into three components: safe transportation of goods and passengers by ensuring reliability of vehicles, as well as infrastructure and communications, performing all the technological processes related to the work of transport; protection

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

of transportation process at TCS enterprises from provocations and terrorism; environmental protection in connection with the TCS entities operation.

Thus, as has been noted, transport safety is a wide concept which concerns not only to the safety of traffic, but also to the security of all technological processes in the TCS. Consequently, transport safety is directly linked to informational, economic, technical and technological and environmental safety. It aims to protect: population, passengers, owners, recipients and transporters of goods as persons who directly consume or produce the TCS functioning product, suffer or benefit from the TCS functioning, as well as owners of vehicles and persons that charter them.

Transport safety issues in recent years have become more acute since transport is actually has turned into one of the most risky spheres of life, in which, unfortunately, people are regularly injured and killed.

So, in the scale of development indicators in the field of road transport over the past 30 years on the roads of Ukraine there were more than 1.2 million traffic accidents which have killed about 200 thousand and traumatized more than 1.3 million people. Today's accidents kill annually around 7 thousand and injure 37-40 thousand people; the accidents occur every 12 minutes; almost every 1.5 hours a person dies. Per calendar day approximately 20 people die and more than 130 people are injured; more than 90% of fatalities are people of working age; almost 13% of people killed in road accidents in Europe are residents of Ukraine [7]. Crimes against traffic safety account for 97% of all crimes against traffic safety and operation of transport and the number of victims far exceeds their number in all modes of transport as a whole.

The number of fatalities on 1000 cars in Ukraine exceeds the corresponding figure of Poland in 2.5 times, France in 5-6 times; Sweden in 10-11 times; road transport in cities is the source of one-third of all emissions of harmful substances [8].

The overall picture of the road accidents dynamics and their consequences for 2000-2014 is presented in table 1.

Table 1

Traffic accidents on the roads and streets of Ukraine characteristics, 2000-2014 [12]

	Years						
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Road traffic accidents, total, thousand.	...	...	204.2	186.2	196.4	191.0	151.5
<i>including:</i> - with victims	33.3	46.5	31.9	31.3	30.7	30.7	25.8
<i>from them:</i> -fatal	4.7	6.4	4.2	4.3	4.5	4.3	...
The number of victims, thousand people	41.8	63.2	43.9	43.1	42.6	42.4	36.4
<i>from them:</i> - fatal;	5.2	7.2	4.9	4.9	5.1	4.8	4.4
-injured	36.6	56.0	39.0	38.2	37.5	37.5	32.0
Road accidents that occurred in the settlements, thousand	25.3	33.1	148.7	137.7	147.1	142.4	133.2
<i>from them:</i> - fatal, thousand pers.;	3.0	3.6	2.2	2.2	2.1	2.3	...
-injured, thousand pers.	27.3	38.3	26.7	25.9	25.3	25.7	...

The data presented in the table gives the opportunity to draw the following conclusions: the total number of accidents during the period from 2010 to 2014 has decreased on 25.81 per cent; the total number of road accidents victims during 2014 amounted to 36.4 thousand people, the lowest rate in the analyzed period; 133,200 traffic accidents that occurred in the settlements were recorded in 2014. While the number is less than the figures from 2010 to 2013, but it also exceeds the value set in 2000 and 2005 at 5.2 and 4 times, respectively.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The number of fatalities on the roads is comparable with the number of victims in Donbas region. As we have informed, according to the UN, at the beginning of the year, 4808 people died in conflict in Donbas region. This number includes deceased Ukrainian military, 298 victims of Malaysian aircraft plane crash, civilians and militants [9; 10]. 2014 was the worst for the number of car crashes victims, over the past eight years.

Table 2

Causes and consequences of aircraft accidents in Ukraine characteristic 2006-2014 [10]

Year	Place of accident	Plane	Country of a plane owner	The cause of the accident	The number of victims
2006	Ukraine	TU-154 M	Russia	Loss of control, fell into the downward spiral	170
2013	Ukraine	Antonov -24	Ukraine	Split apart when landing	5
2014	Ukraine	MI-8	Ukraine	Shot down near Slavyansk by terrorists. The helicopter was carrying military for rotation	14
2014	Ukraine	Ilyushin Il-76	Ukraine	Military transport aircraft with Ukrainian military was shot down by terrorists with MANPADS above Lugansk airport	49
2014	Ukraine	Boeing-777	Malaysia	Shot down by terrorists' rocket "ground-to-air" at an altitude of 10 thousand km in the Donetsk region with SAM "Buk - M1"	298
TOTAL IN UKRAINE					536

It is believed that the aviation ranks first for security. So, according to the Ministry of transport of the United States, the risk of dying during a flight on an airliner is 1 to 52.6 million. To compare, the risk of death in a road accident is 1 to 7.6 million. That is, driving a car is 7 times more dangerous than flying [9; 10].

As you can see, the figures in the table show that for the period from 2006 to 2014, 5 crashes with the total number of 536 fatalities occurred over Ukrainian sky. According to the experts as a result of terrorist operations over the past 2014 3 large-scale catastrophes, which killed 361 persons or 67.35% of the total for the entire sampling period were recorded in Ukraine. The number of major accidents involving aircraft with the capacity of more than 14 passengers over the last 8 years was 3 catastrophes (2006 and 2014).

With regard to the second on the magnitude mode of TCS rail transport development, the disaster of deemed accidents with severe consequences, which led to the collision of passengers or freight trains on the lines and stations, resulting in one or more dead and six or more persons injured and/or damaged rolling stock of railway transport to the extent evicting it from inventory in volume from three units [11]. As you can see, the notion of train crash is inextricably linked with devastating consequences for rail infrastructure, environment, objects of human settlements, as well as economic and health losses.

Analysis of statistics facts suggests that over the last decade catastrophes on railway transport in Ukraine occurred quite regularly.

Table 3

Sanitary and irretrievable losses in disasters of railway transport of Ukraine for 1986-2014 comparative characteristics [11]

	Proportion of affected persons, %	Proportion of dead persons, %
Accidents at railway crossings	14.6	70.1
Catastrophes due to rolling-stock trains collisions	33.9	29.9
Accidents due to the train composition convergence toe rails	51.5	-
Accidents due to terrorist attacks	0	0
Accidents due to substances explosions	0	0
TOTAL, %	100	100

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Most of them (71%) occurred at railway crossings. As a result of these catastrophes 101 (70.1%) people died and 43 (14.6%) were injured.

Analytical evaluation of performance data analysis of accidents is to be concluded at water transport of Ukraine, which took place in the Black sea during 2010-2014. Over the past four years, 100 crashes that have killed 89 people and injured 43 people have occurred involving small boats. Most accidents were recorded in 2010 (31 fatalities) and 2013 (25 fatalities). For comparison, in maritime transport in the Azov and Black seas for specified period 159 crashes, killing 6 people were fixed. Due to the low economic and other activity on the river transport the smallest number of accidents for the period was fixed: 23 with 2 fatalities. [13].

The above accidents and catastrophes analysis of all modes of TCS transport in Ukraine allows us to conclude that in spite of the complex species composition, security system of any type of TCS transport should ensure the three main types of security:

- 1) safety – safety of goods, vehicles and provide security for passengers and carriers i.e. safety during transportation;
- 2) protection – transport economic space safety from external risks exposures and threats due to emergency, natural disasters, acts of terrorism, etc.;
- 3) defense – protection of the society from negative factors of TCS functioning such as from loss of life and health of the population as passive participants of transport process as a result of TCS anthropogenic and techno genic influence.

As a result, transport security in TCS parametric characteristics vary greatly in terms of each mode of transport (Tab. 4).

Table 4

Security settings of the main modes of transport and communication system of Ukraine

Types of transport	<i>Safety</i> Safety of vehicles, cargoes and passengers	<i>Protection</i> Security of technical and economic performance from influence of external dangers and threats	<i>Defence</i> Protecting society from TCS anthropogenic and technogenic influence
TCS of Ukraine	relatively high	average	average
<i>including:</i>			
-road transport	relatively high	low	low
-railway transport	relatively high	high	average
-maritime and river transport	relatively high	average	relatively high
-air transport	high	relatively high	high
-pipeline transport	relatively high	average	relatively high

Thus, we can determine the subject of transport security as a study and analysis of protective properties of the TCS and mechanisms to confront the threats and dangers of socio-economic system functioning.

In such a case, the explanations of the concept of "transport safety" can be submitted both in broad and narrow forms.

In general terms, transport safety is the absence of unacceptable risks associated with safety of vehicles, cargoes and passengers, technical and economic performance and society security.

In narrow understanding the transport safety is a complex process of TCS uninterrupted activities, which is required for effective and safe operation of its links, as well as the prevention, elimination and homogenization arising during its development risks and threats.

Conclusions. Thus, all the foregoing in this study proves that self-sufficiency is a national security function. The authors have justified transport security is one of the important factors of transport and communication system of Ukraine self-sustaining development and proven structural difference between "transportation security" and "transport safety" concepts as well as defined transport security system specific structure.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**References**

1. Britchenko, I., Cherniavskaya, T. Resistance mechanism in the transport security system ensuring. Economy and education of Ukraine: on the road to EU. Edited by Igor Britchenko - Wyższa Szkoła Biznesu, National Louis University in Nowy Sącz, 2016, pp. 163-178.
2. Cherniavska, T. A., Antoshkina, L. I., Navrotskyi, S. A. (2016). Analiz funktsional'nykh vlastyvostey transportno-komunikativnoyi systemy v konteksti zabezpechennya natsional'noyi samodostatnosti [Analysis of the functional properties of the transport-communicative system in the context of ensuring national self-sufficiency]. Finansovyi mekhanizm zabezpechennya staloho rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system - Financial mechanism for sustainable development of socio-economic systems, Tkachuk O. V. Publ., pp. 25–32 [in Ukrainian].
3. Averichev, I. M. Transportna bezpeka yak osoblyvyi vyd ekonomichnoi bezpeky [Financial mechanism for sustainable development of socio-economic systems]. Retrieved from : <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&so> [in Ukrainian].
4. Kovalov, V. H. (2009). Transportna bezpeka v systemi derzhavnoho upravlinnia: teoretychna interpretatsiia [Transport Safety in the Public Administration System: Theoretical Interpretation]. Derzhava ta rehiony -State and Regions, № 2, pp. 85–91 [in Ukrainian].
5. Aristov, S. A. (2008). Gosudarstvennaia kontseptsiiia obespecheniia transportnoi bezopasnosti Rossii [The state concept of ensuring transport security in Russia]. Transportnaia bezopasnost i tekhnologii – Transport safety and technology, № 1. Retrieved from: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2002_1/04_ProplemyBezpeky.pdf [in Russian].
6. Saleev, V. N. (2004). Transportnaia bezopasnost kategoriiia ekonomicheskaiia [Transport safety economic category]. Transportnaia bezopasnost i tekhnologii - Transport safety and technology, № 1, pp. 106–107 [in Russian].
7. Myslyvyi, V. A. (2005). Zlochynty proty bezpeky dorozhnoho rukhu ta ekspluatatsii transportu (kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslidzhennia) [Crimes against road safety and the operation of transport (criminal law and criminological research)]. Extended abstract of PhD dissertation. Kyiv, P. 36 [in Ukrainian].
8. Sobakar, A. O. (2011). Priorytetni shliakhy pidvyshchennia rivnia bezpeky dorozhnoho rukhu u svitli stratehii natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Priority ways to improve the level of road safety in the light of Ukraines national security strategy]. Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti - Jurisprudence and law enforcement, №1, pp. 106-113 [in Ukrainian].
9. Statistika aviakatastrof Samolety padaiut vse rezhе padaiut [Statistics of air accidents. Aircrafts are falling more rarely falling]. Retrieved from : <http://www.rv.org.ua/news/2009/940-avia.htm> [in Russian].
10. Statistika krupneishikh aviakatastrof mira 1974-2016 [Statistics of the world's largest air crashes 1974-2016]. Retrieved from: <http://forinsurer.com/public/14/07/07-/3824/> [in Russian].
11. Lapin, P. (2014). Ekonomiko-sotsialni aspekty zaliznychnykh katastrof [Economic and social aspects of railway disasters]. Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho ekonomiko-tekhnologichnoho universytetu transportu. Ser. : Ekonomika i upravlinnia - Collection of proceedings of the State Economic-Technological University of Transport. Ser.

Література

1. Britchenko, I., Cherniavskaya, T. Resistance mechanism in the transport security system ensuring / Economy and education of Ukraine : on the road to EU / Edited by Igor Britchenko/ - Wyższa Szkoła Biznesu - National Louis University in Nowy Sącz, 2016. - pp. 163-178.
2. Чернявська, Т. А. Аналіз функціональних властивостей транспортно-комунікативної системи в контексті забезпечення національної самодостатності / Т. А. Чернявська // Фінансовий механізм забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук Л. І. Антошкіної, д-ра екон. наук С. А. Навроцького. - Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2016. – С. 25–32.
3. Аверічев, І. М. Транспортна безпека як особливий вид економічної безпеки [Електронний ресурс] / І. М. Аверічев. – Режим доступу : <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&so>.
4. Ковальов, В. Г. Транспортна безпека в системі державного управління: теоретична інтерпретація / В. Г. Ковальов // Держава та регіони. – 2009. – № 2. – С. 85–91.
5. Аристов, С. А. Государственная концепция обеспечения транспортной безопасности России [Электронный ресурс] / С. А. Аристов // Транспортная безопасность и технологии. – 2008. – № 1. – Режим доступа : http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama-2002_1/04_ProplemyBezpeky.pdf.
6. Салеев, В. Н. Транспортная безопасность категория экономическая / В. Н. Салеев // Транспортная безопасность и технологии. – 2004. – № 1. – С. 106–107.
7. Мисливий, В. А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 / В. А. Мисливий. – К., 2005. – 36 с.
8. Собакар, А. О. Приоритетні шляхи підвищення рівня безпеки дорожнього руху у світлі стратегії національної безпеки України / А. О. Собакар // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - 2011. - №1 - С. 106-113.
9. Статистика авиакатастроф. Самолеты падают... все реже падают. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rv.org.ua/news/2009/940-avia.htm>.
10. Статистика крупнейших авиакатастроф мира 1974-2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://forinsurer.com/public/14/07/07/3824/>.
11. Лапін, П. Економіко-соціальні аспекти залізничних катастроф / П. Лапін // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія : Економіка і управління. - 2014. - Вип. 30. - С. 85-99.
12. Статистичний збірник «Транспорт і зв'язок України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
13. Крушение Иволги. Топ-5 катастроф на Черном море. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://biz.liga.net/all/transport/stati/3135655-krushenie-ivolgi-top-5-katastrof-na-chernom-more.htm>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Economics and Management. - Issue. 30, pp. 85-99 [in Ukrainian].

12. Statystychnyy zbirnyk «Transport i zv'yazok Ukrainy» [Statistical collection "Transport and Communication of Ukraine"]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

13. Krushenie Ivolgi. Top-5 katastrof na Chernom more [The collapse of the Orioles. Top 5 catastrophes on the Black Sea]. Retrieved from: <http://biz.liga.net/all/transport/stati/3135655-krushenie-ivolgi-top-5-katastrof-na-chernom-more.htm> [in Russian].

Received for publication 18.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Britchenko, I. G. Transport security as a factor of transport and communication system of Ukraine self-sustaining development / I. G. Britchenko, T. A. Cherniavska // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1 (9), ч. 1. – С. 16-24.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330

UDC 330

О. І. Гонта, д. е. н.,
професор,
І. А. Косач, к. е. н.,
доцент

O. I. Gonta, Doctor of Economic
Sciences, Professor,
I. A. Kosach, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ
АГРОПРОМИСЛОВИХ СТРУКТУР У
КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН ДЕРЖАВНО-
ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА**

**THE FEATURES OF INTEGRATION AGRO-
BUSINESS STRUCTURES FORMATION IN
THE CONTEXT OF PUBLIC-PRIVATE
PARTNERSHIP**

Актуальність теми дослідження. Застосування нових підходів до управління інтеграційними процесами в агропромисловому комплексі обумовлено монополізацією агропромислового виробництва в Україні.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку АПК малі та середні виробники є неконкурентоспроможними в порівнянні з великими інтеграційними структурами холдингового типу. Вирішення цієї проблеми може бути забезпечено завдяки застосуванню нових підходів, заснованих на партнерстві держави та бізнесу, і залученню до цього процесу саме невеликих агропромислових формувань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми управління процесами інтеграції в АПК присвячені дослідження В. Андрійчука, В. Зіновчука, І. Лукінова, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, М. Маліка та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Недостатньо опрацьованими залишаються питання застосування державно-приватного партнерства (ДПП) як базису формування інтеграційних підприємницьких структур в АПК.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей формування інтеграційних підприємницьких агропромислових структур, заснованих на відносинах державно-приватного партнерства (ІПАС_{дпт}).

Виклад основного матеріалу. Досліджено особливості формування ІПАС_{дпт} та виділено основні фактори впливу на цей процес. Обґрунтовано доцільність застосування відносин ДПП з метою сприяння стійкому розвитку АПК України та багаторівневість функціонування ІПАС_{дпт}.

Висновки. Орієнтація інтеграційних процесів в АПК України на застосування ДПП як базису їхнього здійснення сприятиме розвитку малих агропромислових підприємств.

Ключові слова: інтеграційні підприємницькі структури; інтеграція; державно-приватне партнерство; агропромисловий комплекс.

Urgency of the research. The feasibility of new approaches to the management of integration processes in agriculture due to monopolization of agricultural production in Ukraine.

Target setting. In real terms small and medium producers of agricultural sector are uncompetitive compared with large integration structures of holding type. The development of agricultural production can be achieved by applying new approaches based on partnership between the state and business, and involving the small agricultural units to this process is.

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of integration process management in agriculture is considered by V. Andriyчук, V. Zinovchuk, I. Lukinov, V. Mesel-Veselyak, P. Sabluk, M. Malik, etc.

Uninvestigated parts of general matters defining. The scientists have not yet sufficiently developed the application of public-private partnership (PPP) as the basis for the formation of the integration of businesses in agriculture.

The research objective. The article aims to explore the features of the formation of integration agro business structures as a new type of relationship based on public-private partnership (IBASppp).

The statement of basic materials. The features of IBASppp formation and the main influencing factors are considered. Expediency of PPP relationships to promote the sustainable development of agriculture is substantiated and the IBASppp multilevel activity is determined.

Conclusions. The orientation of integration processes in Ukrainian agriculture to using of PPP as the basis for their implementation will contribute to the development of small agro-industrial enterprises.

Keywords: integration business structure; integration; public-private partnership; agriculture.

Актуальність теми дослідження. Розвиток сучасної економіки відбувається під впливом глобалізації, яка супроводжується активізацією руху капіталів, формуванням світового ринку товарів та робочої сили, посиленням конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, переходом до нової системи організації виробництва, заснованої на використанні переваг кооперації та інтеграції. Інтеграційні підприємницькі структури, до яких відносяться транснаціональні корпорації, фінансово-промислові групи, а в агропромисловому виробництві – агрохолдинги, є одночасно і результа-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

том, і головними діючими особами глобалізації та виступають провідною виробничою силою, домінування якої призводить до втрати конкурентоспроможності середніх та малих товаровиробників. Таким чином, проблема розвитку малого та середнього бізнесу під впливом глобалізаційних процесів зумовила актуальність цього дослідження.

Постановка проблеми. Світова практика засвідчує, що в агропромисловому секторі ефективно функціонують різні за розмірами і формами власності види підприємств – малі, середні і великі, засновані на повній власності на землю й оренді; родинні ферми, сільськогосподарські кооперативи і корпорації [1]. В Україні економічна та соціальна диференціація товаровиробників призвела до формування двополюсної структури аграрного сектору, де паралельно співіснують потужні аграрно-промислові формування та дрібні сільгосппідприємства і сімейні господарства. За цих умов малі форми агробізнесу не здатні конкурувати з великими інтегрованими агрокомплексами за рівнем виробничих витрат, фінансовим, інформаційним та маркетинговим забезпеченням. У зв'язку з цим актуальною є проблема формування агропромислових інтеграційних підприємницьких структур нового типу і зменшення монополізації на ринках оренди землі, сільськогосподарської продукції та продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні і прикладні аспекти вдосконалення економічних відносин учасників інтеграційних процесів відображено у наукових працях відомих в Україні вчених-економістів: В. Андрійчука, П. Гайдучького, В. Зіновчука, І. Лукінова, В. Месель-Веселяка, П. Саблука та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Високо оцінюючи науковий доробок вказаних авторів, вважаємо необхідним акцентувати увагу на застосуванні нових підходів до формування інтеграційних структур в агропромисловому секторі економіки, заснованих на використанні переваг інституту державно-приватного партнерства, оскільки це питання є недостатньо опрацьованим.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей формування інтеграційних підприємницьких структур в АПК на засадах державно-приватного партнерства (ДПП).

Виклад основного матеріалу. До переліку найбільш важливих напрямів розвитку вітчизняної економіки входить агропромисловий комплекс, який є основою формування і стабілізації системи продовольчої безпеки країни. В умовах сьогодення у вітчизняному агропромисловому секторі спостерігається тенденція існування монополістичного виробництва в особі великих підприємств – агрохолдингів, основною причиною виникнення якого є концентрація агропромислового виробництва, монопольне право власності на використання земельних та водних ресурсів, підтримання державою ліцензування деяких видів експортноорієнтованої продукції [6]. Для стабільного економічного зростання в агропродовольчій сфері нами пропонується вдосконалення економічних відносин на основі поєднання процесів кооперації та інтеграції, а отже, запровадження інтеграційних формувань на базі об'єднання підприємств різних організаційно-економічних форм на засадах державно-приватного партнерства.

Наявність у вітчизняному АПК домогосподарств, фермерських господарств спонукає до постановки питання про доцільність залучення таких елементів до процесів агропромислової інтеграції. Ці дрібні товаровиробники є уразливими до динамічного впливу чинників оточення (науково-технічний прогрес, доступність джерел фінансування, попит на місцевих ринках тощо), а будь-які прояви стагнації, витрата оперативного зв'язку з навколишнім середовищем є першим кроком до регресу. Стабільність позицій таких малих аграрних підприємств завжди відносна і для збереження життєздатності вони мають з відповідною періодичністю пристосовувати свій розмір та внутрішню конфігурацію до нових викликів і загроз [1]. У цих реаліях варто оцінити специфіку інтеграції агропромислових підприємств з урахуванням використання можливостей інституту державно-приватного партнерства.

На сьогодні багато авторів [2-5] дійшли спільної думки про те, що ДПП має на увазі під собою співпрацю для реалізації загальної мети при об'єднанні ресурсів з метою збільшення вигід від використання відповідних компетенцій і сильних сторін державного і приватного секторів (Таб. 1).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Таблиця 1

Напрями державно-приватного партнерства в АПК

Сфери застосування	Результат
Зняття інфраструктурних обмежень	Розвиток транспортної інфраструктури, що забезпечує економічний та соціальний розвиток аграрних територій
	Будівництво нових та реконструкція старих енергомереж, ліній зв'язку і т. ін., а також забезпечення їх ефективної експлуатації
	Будівництво та експлуатація зрошувальних систем тощо.
Вирішення соціальних завдань у сільській місцевості, пов'язаних з інфраструктурою	Будівництво житла, закладів охорони здоров'я, шкіл, дитячих садків на основі концесійних угод
Реалізація значних інвестиційних проектів, що мають високу соціальну значущість	Будівництво та реконструкція ферм, елеваторів, переробних підприємств і т.ін.
Розвиток фінансової інфраструктури в АПК	Доступне фінансування, у тому числі лізинг

Джерело: згруповано на основі [5]

Таким чином, згідно із таблиці 1 необхідність застосування державно-приватного партнерства в АПК продиктована тими можливостями, які закладені в механізм ДПП, що використовує переваги приватного сектору як партнера держави і дозволяє отримати суттєві вигоди для кожного учасника такого партнерства. Сучасними авторами ДПП найчастіше розглядається як інструмент розвитку територій або реалізації конкретних економічних проектів [2-5]. При цьому підкреслюється, що партнерські відносини в межах кожного конкретного проекту є тимчасовими, оскільки альянс між державою і приватним капіталом має визначений термін свого існування на період реалізації конкретного проекту [5]. Подібне трактування, на нашу думку, є дуже вузьким, оскільки не враховує наявності зовнішніх та внутрішніх ефектів, які з'являються в результаті взаємодії і мають не тільки економічний, але й соціальний, політичний та інший характер. Дослідження процесів формування інтеграційних структур на основі принципів державно-приватного партнерства (ІПАС_{дпп}) дозволяє розглянути цей процес як щодо внутрішніх потреб економічних суб'єктів до зростання і задоволення власних інтересів, так і відповідно до впливу ринкового середовища і необхідності адаптації до нього, що дає змогу виділити дві групи факторів (внутрішніх і зовнішніх), під впливом яких відбувається формування ІПАС_{дпп}. Зовнішні (екзогенні) фактори мають об'єктивний характер і не піддаються впливу з боку учасників інтеграційних процесів, вимагаючи у процесі створення й організації діяльності інтегрованих формувань максимальної адаптації до їх впливу. Внутрішні (ендогенні) фактори характеризують виробничі, фінансові та економічні умови діяльності суб'єктів ринку і є релевантними. На стадії прийняття рішення про інтеграцію внутрішні чинники мають найбільш істотне значення, адже саме вони визначають привабливість суб'єктів ринку для об'єднання, формують задані параметри інтегрованої структури. Крім цього, на формування та розвиток ІПАС_{дпп} впливає багато інших факторів, починаючи від інституційного забезпечення, системи органів державного управління, політичної ситуації, регіональних особливостей (розташування, ландшафт, ментальність та історичні традиції) тощо.

У сучасній економіці склався стійкий поділ на рівні здійснення інтеграційних процесів: міжнародний рівень - світове господарство загалом, окремі інтеграційні угруповання ряду держав; макрорівень - масштаб національної економіки країни; мезорівень - масштаб окремих галузей матеріального виробництва, створення великих інтегрованих структур, регіональні об'єднання; мікрорівень - масштаб окремої підприємницької одиниці, фірми, виробничого процесу між підрозділами. ІПАС_{дпп} є інтегрованими системами, оскільки об'єднують (вертикально або горизонтально) різні організації для досягнення певних цілей, але їхня специфіка полягає в тому, що інтеграційний процес відбувається не лише на мікрорівні, коли ми могли стверджувати про наявність підприємницької інтеграції. Тобто віднесення ІПАС_{дпп} до систем мікрорівня ми не вважаємо правильним, оскільки ці відносини відбуваються не лише на рівні окремих суб'єктів. До того ж ініціаторами підприємницької інтеграції є підприємства, а у відносинах державно-приватного партнерства

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

тва це може бути держава. Водночас ІПАС_{дпп} може розглядатись і як система мезорівня, оскільки реалізація проектів державно-приватного партнерства відбувається з ініціативи місцевих органів влади та управління й особливістю цієї інтеграційної форми є те, що вона може здійснюватись з представниками органів влади (держави). Таким чином, інтеграція, реалізована бізнес-структурами через механізм здійснення угод державно-приватного партнерства, включає в себе різні форми відносин: взаємодія між державою і підприємством та взаємодія між підприємствами і, відповідно, є одним з переважаючих напрямів сучасного розвитку АПК, оскільки консолідує суб'єктів всіх рівнів – від домогосподарств до органів державної влади.

Особливість такого інтеграційного процесу полягає в тому, що держава, з одного боку, є елементом цього процесу як одна із сторін відносин державно-приватного партнерства, з іншого боку, уповноважені державні органи влади здійснюють зовнішній керуючий та регулюючий вплив на формування інтеграційної структури та її подальше функціонування, виступаючи суб'єктом зовнішнього середовища.

Відповідно до вищезазначеного сутність ІПАС_{дпп} можна визначити як сукупність глибоких взаємозв'язків такого виду:

- стійкого та динамічного співробітництва господарюючих суб'єктів, що послідовно наближуються та поєднують свої відтворювальні процеси;
- послідовного вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку відносин, що формують нову системну якість інтеграційної структури: власності, управління, механізмів господарювання та інвестування.

Таким чином, при створенні агропромислового формування, заснованого на взаємному переплетенні технологічно взаємозалежного аграрного, промислового та фінансових капіталів, необхідно враховувати такі основоположні принципи:

1. Доцільність і взаємовигідність партнерських відносин у межах інтегрованих агропромислових об'єднань. Виконання цього принципу передбачає, що за умов розвитку інтеграційних зв'язків кожен учасник інтеграції повинен реально отримати прибуток на одиницю вкладеного капіталу більше, ніж при всіх інших варіантах власного розвитку, а також більше, ніж господарюючі суб'єкти такого ж розміру і спеціалізації, які беруть участь в агропромисловій інтеграції.

2. Необхідність дотримання структурного паритету учасників агропромислових об'єднань. При дотриманні цього принципу необхідно забезпечити розподіл прибутку, отриманого на кінцевому етапі виробничого циклу, на паритетній основі між усіма учасниками інтеграційного процесу відповідно до величини вкладеного ними капіталу та суспільно-необхідних витрат.

3. Забезпечення пропорційності у виробничому процесі, що передбачає адекватний розвиток виробничих потужностей зацікавлених сторін, що беруть участь в інтеграційних формуваннях.

4. Принцип безперервності виробничого процесу в межах інтегрованих структур. Дотримання цього принципу пов'язано з необхідністю планомірного за часом використання виробничих потужностей та обладнання, а також надходження готової продукції до споживача.

5. Ритмічність виробничого процесу всередині інтегрованих структур. Цей принцип пов'язаний з важливістю рівномірності поставок сільськогосподарської сировини та виконання в часі окремих технологічних процесів сільськогосподарськими, переробними і обслуговуючими підприємствами.

Висновки. Стійкий розвиток АПК є запорукою забезпечення продовольчої безпеки країни, щільна взаємодія та співпраця суб'єктів державного та приватного секторів економіки, а також розвиток малих та середніх сільгоспвиробників є ознакою стабільного функціонування сільськогосподарського виробництва. Саме в цьому контексті повинні відбуватись сучасні інтеграційні процеси в АПК на базі стійкого відродження сільськогосподарського виробництва, застосування нових вимірів та підходів.

Література

1. Аграрна реформа в Україні / П. І. Гайдучкий, П. Т. Саблук, Ю. О. Луценко [та ін.]; за ред. П. І. Гайдучького. – К. : ННЦ, 2005. – 424 с.
2. Брайловський, І. А. Державно-приватне партнер-

References

1. Haidutskyi, P. I. (Ed.), Sabluk, P. T., Lutsenko, Yu. O. (2005). *Ahrarna reforma v Ukraini* [Ukraine's agrarian reform]. Kyiv : NNTs [in Ukrainian].
2. Brailovskyi, I. A. (2015). *Derzhavno-pryvatne*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ство : методологія, теорія, механізми розвитку : автореф. дис... д-ра екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / І. А. Браїловський. - Х. 2015. – 42 с.

3. Варнавский, В. Г. Партнерство государства и частного сектора : формы, проекты, риски : монография / В. Г. Варнавский. - М. : Наука, 2005 – 315 с.

4. Грищенко, С. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства : практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / С. Грищенко. - К. : ФОП Москаленко О. М., 2011. - 140 с.

5. Маховикова, Г. А. Государственно-частное партнерство : зарубежный опыт и российские реалии / Г. А. Маховикова, Н. Ф. Ефимова. – СПб. : Изд-во СПбГЭУ, 2013. – 251 с.

6. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг. ред. акад. П. Т. Саблюка. – К. : ННЦІАЕ, 2011. – 342 с.

partnerstvo: metodolohiia, teoriia, mekhanizmy rozvytku [Public-private partnership: methodology, theory, development mechanisms]. «Ekonomichna teoriia ta istoriia ekonomichnoi dumky» - Economic theory and history of economic thought, Kharkiv [in Ukrainian].

3. Varnavskii, V G (2005). Partnerstvo gosudarstva i chasnogo sektora formy proekty riski [Public-private partnership: forms, projects and risks]. Moscow : Nauka [in Russian].

4. Hryshchenko, S. (2011). Pidhotovka ta realizatsiia proektiv publichno-pryvatnoho partnerstva: Praktychnyi posibnyk dlia orhaniv mistsevoi vldy ta biznesu [Preparation and implementation of the project for public-private partnership: A practical guide for local authorities and business]. Kyiv : FOP Moskalenko O. M. [in Ukrainian].

5. Makhovikova, G. A., Efimova, N. F. (2013). Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo zarubezhnyi opyt i rossiiskie realii [Public-private partnership: foreign experience and Russian realities]. St. Petersburg, SPbGEU publishing [in Russian].

6. Sabliuk, P. T. (2011). Orhanizatsiino-ekonomichna modernizatsiia ahranoi sfery: naukova dopovid [Organizational and economic modernization of the agrarian sector: a scientific report]. Kyiv : NNTsIAE [in Ukrainian].

Надійшла 18.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Гонта, О. І. Особливості формування інтеграційних підприємницьких агропромислових структур в контексті відносин державно-приватного партнерства / О. І. Гонта, І. А. Косач // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч 1. – С. 25-29.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 330.131.5

УДК 330.131.5

N. I. Hrazhevskva, Doctor of Economic Sciences, Professor,
M. V. Petrovsky, Candidate of Philology Sciences, Associate Professor,
O. O. Demydiuk, Postgraduate

Н. І. Гражевська, д. е. н., професор,
М. В. Петровський, к. ф. н., доцент,
О. О. Демидюк, аспірант

EFFICIENCY OF INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS IN POST-COMMUNIST COUNTRIES**ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ**

Urgency of the research. Complexity, inconsistency and divergence of the ways the former socialist countries are developing bring into the foreground issues about efficiency of their institutional change.

Target setting. Institutional transformations in most of post-communist economies have not produced the expected results and this fact aroused a strong need for a comparative analysis of the reforming undertaken in these countries.

Actual scientific researches and issues analysis. The latest books by V. Bazylevych, L. Balcerowicz, T. Gaidai, S. Gomulka, A. Gritsenko, G. Kolodka, J. Kornai, R. Nuryeyev and A. Aslund, V. Tarasevych and other authors explore efficiency of the institutional transformations in countries of the former socialist camp.

Uninvestigated parts of general matters defining. The institutional factors that contribute to differentiation of the market transformations in the command economies received insufficient attention and must be explored.

The research objective. Generalization of relevant experience and identification of the problems for market transformation in post-communist countries by conducting a comparative analysis of the efficiency of institutional change in these economies.

The statement of basic materials. The article focuses on a comparative analysis of the efficiency of institutional transformations in fifteen countries of the former socialist camp. The study highlights a group of countries that differ in quality of the institutional environment. The findings provide recommendations for improving efficiency of the institutional system of the national economy.

Conclusions. Institutional factors are responsible for a decisive influence on the efficiency of changes in post-communist economies. The most successful countries of the former socialist camp stand out for the greatest perfection of the established institutional environment. The actions of primary importance in the post-crisis modernization of the Ukrainian economy should be aimed at ensuring efficiency of the institutional changes intended to de-shadow the national economy and get it out of bureaucratization and corruption.

Keywords: economic system; institutional changes; socio-economic transformations; efficiency of institutional transformations.

Актуальність теми дослідження. Складність, суперечливість та дивергенція шляхів розвитку країн колишнього соціалістичного табору актуалізують проблематику ефективності їхніх інституційних змін.

Постановка проблеми. Оскільки реформування багатьох посткомуністичних економік не дало очікуваних результатів, загострилась проблема порівняльного аналізу здійснених у цих країнах інституційних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню ефективності інституційних трансформацій країн колишнього соціалістичного табору присвячені праці В. Базилевича, Л. Бальцеровича, Т. Гайдай, С. Гомулки, А. Гриценка, Г. Колодки, Я. Корнаї, Р. Нуреева, А. Ослунда, В. Тарасевича та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми, подальших наукових розробок. Недостатньо дослідженими є інституційні чинники диференціації ринкових перетворень командно-адміністративних економік.

Постановка завдання. Узагальнення позитивного досвіду та виявлення проблем ринкових трансформацій посткомуністичних країн на основі компаративного аналізу ефективності їхніх інституційних змін.

Викладення основного матеріалу. Здійснено порівняльний аналіз ефективності інституційних перетворень 15 країн колишнього соціалістичного табору та виокремлено групи країн, що відрізняються за якістю інституційного середовища. Обґрунтовано рекомендації щодо підвищення ефективності інституційної системи національної економіки.

Висновки. Інституційні чинники справляють визначальний вплив на результативність трансформацій в посткомуністичних економіках. Найбільш успішні країни колишнього соціалістичного табору відрізняються високою якістю сформованого інституційного середовища. Пріоритетні заходи посткризової модернізації економіки України мають бути спрямовані на забезпечення ефективності інституційних змін у частині детінізації, дебіурократизації та декорупціалізації національної економіки.

Ключові слова: економічна система; інституційні зміни; соціально-економічні трансформації; ефективність інституційних трансформацій.

Topicality of the research. Efficiency as a key concept of economic theory is taking on a new implication, which is related to the awareness that non-economic factors in life of the human community exert a significant impact on the transformation of modern economies. An effective strategy of social and economic reforms cannot be implemented without taking into consideration the role and significance of these factors. Experience of post-communist countries seems to be indicative in this context.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Inattention to the role of institutions and institutional modifications in ensuring market transformations of the economic systems negatively affects economic growth and global competitiveness of the national economies.

It should be noted that a certain underestimation of the role and place of the institutions in enhancing effective performance of modern economies was typical of various post-communist countries in the initial phase of their intersystem transformations. Meanwhile, the majority of European countries rather quickly changed the vector of their social and economic development to providing conditions for comprehensive reforms of the institutional sphere, which contributed to improving efficiency of their institutional transformation and harmonious integration into the European Union. At the same time, many countries of the former Soviet Union, including Ukraine, failed to overcome the transformational crisis and keep looking for an effective strategy of innovative modernization of their economies. Complexity and inconsistency of the market reforms in the former socialist camp actualize a comparative analysis of the efficiency of institutional changes.

Target setting. The transformations of the last twenty five years in the post-communist economies provide valuable material for a new assessment of the theoretical and practical foundations of the market-oriented institutional reforms. A key objective of the transformation of these economies and their integration into the global world economic space was to increase the socio-economic efficiency of the performance of the economic setups. However, the undertaken market reforms of the post-communist economies in most cases were unsuccessful to yield the expected results. In particular, provision of economic freedom to enterprises and companies failed to make them more responsible for the results of their economic performance while the private owner, which had replaced the public entities, fell short to become more efficient. In this context, the comparative analysis of the efficiency of institutional changes in the economies of the post-socialist countries is essential for the development of practical recommendations as to the post-crisis modernization and improvement of people's welfare.

Review of recent research. The theory of institutional change occupies an important place in modern economics. A leading research area in this field is the study into efficiency of the economic systems in terms of the performance of their present institutional and organizational structures. Reputed Western representatives of the traditional and the new institutionalism B. Vaynast, T. Veblen, R. Nelson, D. North, M. Olson, H. Tallok, S. Webb, R. Vogel, J. Hodgson and others made a notable contribution to this field of research. Distinguished scientists from the post-socialist countries V. Bazylevych, L. Balcerowicz, T. Hayday, S. Gomulka, A. Hrytsenko, G. Block, J. Kornai, V. Nosova, R. Nuryeyev, A. Olejnik, V. Polterovych, V. Tarasevych, A. Maslov, O. Yaremenko and others explored various aspects of the institutional efficiency of economic systems.

The books by Douglass C. North, Nobel Laureate in Economic Science: "Structure and change in economic history" (1981), "Institutions, Institutional Change and Economic Performance" (1990), "Understanding the Process of Economic Change" (2005) focused on the interdependence of complex transformations occurring in society, economy and politics; explored the significant influence of culture and ideology on the economic evolution of society; assessed the need to address the cognitive and psychological aspects of human behavior; analyzed the non-ergodic distinctiveness of the real economy, characterized by constant transformation and fundamental uncertainty [4-5, 10].

In 2005 a team of the Ukrainian and Russian researchers published their collective monograph: "The Post-Soviet Institutionalism". The book pays close attention to the analysis of the institutional changes in the post-communist countries, specifically to the study into the role of institutional determinants of the economic growth; coverage of a divergence of the structural and technological characteristics of the economies from the established institutional setup; identification of the problems and contradictions in building a competitive market environment; disclosure of specific economic mentality as an informal institution of these societies, etc. [6].

Unexplored aspects of the problem. Further research. The number of publications about transformation of modern economies is great; nevertheless various theoretical and practical issues within the theory of institutional changes require further research. The socio-economic background to the command economy and institutional factors of its market transformation should be assessed in greater

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

detail, the mechanism of implementation of the institutional changes in the former socialist countries requires theoretical justification, and the strategic priorities of effective state regulation of these processes should be clearly identified to secure progressive socio-economic changes.

Problem statement. The goal of the study is to make use of the comparative analysis for assessing efficiency of the institutional changes in post-communist countries so as to condense the available experience and identify challenges to market transformations in these economies.

Discussion. In line with the institutional approach, the formation of a polycentric type of economic relations in the post-communist economies has a multifactorial, continual character of regularities manifested in the socio-economic development. For this reason, an analysis of the impact of economic factors on socio-political and other relations in these countries must take into account the aggregate impact of the worldview and social standpoints of economic agents and the institutional rules formed on the economy and politics.

The matter is that the "ideas of the participants" play an important role in the transformation processes. These ideological attitudes manifest themselves in the subjectivity at building models of the socioeconomic development, and therefore they differ in their institutional versatility, which is caused by complex interactions between the formal and informal restrictions. Under competitive markets, which at least roughly correspond to the model with zero transaction costs and reasonable, consistent preferences, the development of post-communist economies do not diverge. However, in the conditions of imperfect market relations, fragmentary information feedback and significant transaction costs, the vectors of social and economic evolution are determined by the participants' subjective models that change under influence of imperfect feedback and ideology [2, p. 15-24].

The model of national socio-economic transformation is conditioned by basic institutions of the economic system, rather than random and external factors. A specific feature of the institutional systems in post-communist countries is a mix of the established market institutions with those inherited from the previous state system. The intertwined and interacting institutional structures give rise to a huge variety of trajectories, which an economic system can follow in its development after passing a bifurcation point.

To identify the divergence of institutional transformations of post-communist economies, we analyzed the outcomes of market transformations in fifteen countries, six of which are the post-Soviet ones (Latvia, Lithuania, Estonia, Ukraine, Russia, Moldova), five are the Central European countries (Hungary, Slovakia, Slovenia, Czech Republic, Poland), and four are Balkan countries (Serbia, Croatia, Romania, Bulgaria.) These countries have many common features related to the geographical location, economic structure and the course of their socio-economic transformations. However, experts and researchers agree that the countries are characterized by quite differentiated models of market transformations of the last two decades [3]. An important criterion for differentiation of these countries is the effective implementation of institutional changes in them, which stimulated dynamics of their economic development and integration into the global economy.

The use of cluster method facilitated identification of differences in the efficiency of these transformations. The selected requirements of optimality turned out to be the best for the countries divided into four clusters bearing in mind that the optimal number of clusters equals the difference between the number of observations (15 in our case), and the number of steps (10 in this case), after which the unification distance increases skippingly.

The countries of the 2004-2015 time frame were clustered on the base of the 1-st Pillar indices (Institutions) listed in the Global Competitiveness Report published by the World Economic Forum: *property rights, intellectual property protection, diversion of public funds, public trust in politicians, irregular payments and bribes, judicial independence, favoritism in decisions of government officials, wastefulness of government spending, burden of government regulation, efficiency of legal framework in settling disputes and others, efficiency of legal framework in challenging regulations and others*, which are expressed as scores from the lowest (1) to the highest (7) [11].

The agglomerative hierarchical clustering algorithm was used to build clusters. The ordinary Euclidean distance was used as a distance between the objects. The matrix of the distances between the indicators of the countries under study was found according to the following formula:

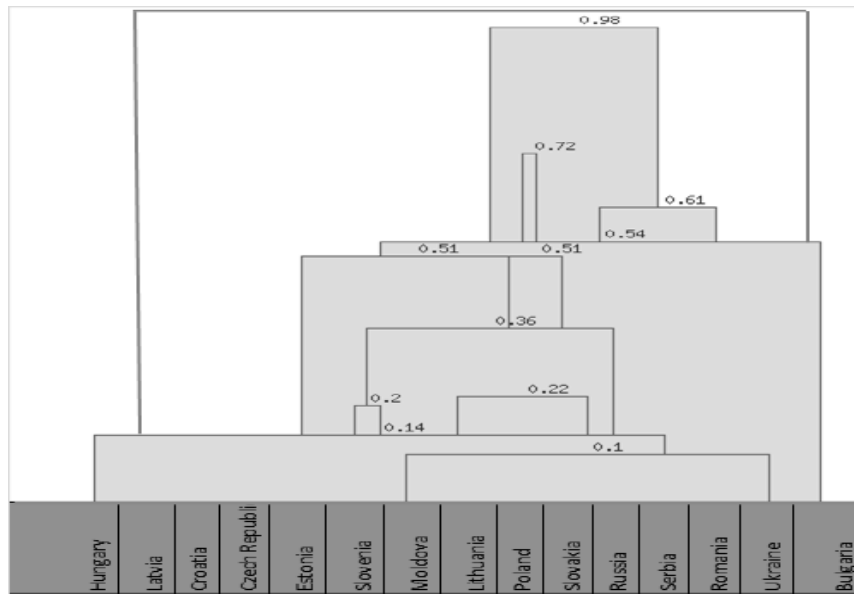
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

$$p(x_i, x_j) = \sqrt{\sum(x_{il} - x_{jl})^2}, (1.1.)$$

where x_{il} , x_{jl} is the value of the l -st feature of the i -th object (j -th) of the ($l = 1, 2, \dots, k$, $i, j = 1, 2, \dots, n$)

To form clusters from the analyzed countries we used the furthest neighbor principle that is, the distance between clusters was said to be equal to the distance between the pair of items in those clusters that are farthest apart. In this way the final cluster structure of the four elements (Fig. 1) was formed by making use of the furthest neighbor method accompanied with the gradual selection of the pairs of countries with the nearest distance between them.

To form four clusters from the analyzed countries we used the furthest neighbor principle that is, the distance between clusters was said to be equal to the distance between the pair of items in those clusters that are farthest apart. In this way the final cluster structure of the four elements (Fig. 1) was formed by making use of the furthest neighbor method followed by a gradual selection of the pairs of countries with the nearest distance between them.

Fig. 1. Hierarchical clustering of the countries studied by the efficiency of their institutional reforms over the period 2004-2015

Source: Authors' calculations based on [11]

Fig. 1 shows that the first cluster is formed by the countries that exemplify effective institutional changes: Czech Republic, Estonia, Latvia, Lithuania, Poland and Slovenia. These countries have the highest indices of the institutional quality in various categories in comparison with the scores achieved by other post-communist countries under study. Thus, the scores in the *property rights* category vary from 4.2 (Latvia) to 5.3 (Estonia), the indices in the *organized crime* category range from 4.7 (Slovenia) to 6.5 (Estonia). The average scores of these countries are the highest in nearly all categories. The average scores achieved in each of the institutions basic requirements are higher than those achieved by the countries of other clusters.

The second cluster comprises Bulgaria, Croatia, Romania, Russia and Slovakia. The group shows relatively high scores in the *business costs of terrorism* (from 6.4 in Croatia to 5.5 in Russia) and low scores of the *protection of minority shareholders' interests* (from 3.8 in Slovakia to 3.1 in Russian).

The third cluster countries are characterized by moderate values of the scores achieved in the *business costs of crime and violence* category (5.1 by Hungary and 5.4 by Serbia), as well as in the *strength of investor protection* (5.3 by Hungary and 5.6 by Serbia) with lower scores of the *efficiency of legal framework in settling disputes* (2.7 by Hungary and 2.6 by Serbia.)

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Distinguishing features of the fourth cluster of countries are the lowest scores in each of the institutions requirements. Thus, the scores achieved by Moldova and Ukraine are 3.2 and 2.9, respectively, in the *property rights* category; 1.9 and 2.3 in the *public trust in politicians*; 2.3 and 2.4 in the *efficiency of legal framework in settling disputes*; and 3.2 and 3.3 in the *reliability of police services*.

The analysis required a comparison of the clustering by quality of countries' institutions environment and the clustering by such important performance parameters of socio-economic systems as GDP per capita and the Human Development Index (HDI.) As the statistical basis for the analysis, we used the World Bank's data on Gross Domestic Product at Purchasing Power Parity (GDP at PPP), which is considered to be the most methodologically sound instrument for international comparisons [8]. The values of GDP and its main components like household final consumption, consumption of the general (public) administration agencies, gross fixed capital formation, exports and imports are converted in a single currency to allow a direct comparison. The comparative statistics on poverty, literacy, education, life expectancy, health care, social security, longevity, the environment, crime, observance of human rights were taken from the UN reports on human development [9].

Clustering of the analyzed countries by GDP per capita at PPP and the Human Development Index (HDI) is made with the method for classifying countries by efficiency of their institutional transformations (Tab. 1.)

Table 1

**Clustering of the countries by efficiency of their institutional transformations,
GDP per capita in PPP terms and HDI (2004-2015)**

	Clustering		
	By average value of the institutional environment development	By average value of GDP per capita in PPP terms (US\$)	By average value of Human Development Index
Czech Republic	1	1	2
Estonia	1	2	1
Lithuania	1	2	3
Poland	1	2	1
Latvia	1	2	1
Slovenia	1	1	2
Russian Federation	2	2	3
Bulgaria	2	3	3
Romania	2	2	3
Slovakia	2	1	1
Croatia	2	2	3
Hungary	3	2	1
Serbia	3	3	3
Ukraine	4	4	4
Moldova	4	4	4

Source: Author's calculations based on: [8; 9; 11]

The table shows that the growth of GDP per capita and improvement of human development are in dependence with the accomplishments in institutional transformations. The countries of the first cluster had carried out effective institutional reforms. In line with average values of GDP per capita in PPP terms and HDI, these countries formed clusters 1 and 2. The exception is Lithuania, which, according to its HDI, appeared in the third group of countries. This is because Lithuania trails other first cluster countries on such parameters of the institutional environment quality as *efficiency of legal framework in settling disputes* (3.6, the last of all countries under study) and *efficiency of legal framework in challenging regulations* (3.3, one of the last scores in this cluster).

Countries of the second cluster are less effective in implementing their institutional reforms. These countries are characterized by low indices of GDP per capita and HDI. The institutional inefficiency of their economies is apparently because of low scores achieved in the *public trust in politicians* (from 2.1 by Croatia and Slovakia to 2.9 by Russia) though with sufficiently high scores in the *strength of invest-*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

for protection (from 5.2 by Russia and Slovakia to 6.9 by Bulgaria) Slovakia deserves special attention since it is somewhat out of the general trend as its scores gained in HDI and GDP place it in the first cluster and at the same time achievements in the quality of institutional reform rank it among countries of the second cluster.

Among the third cluster countries with low efficiency of the institutional changes Hungary stands out since its score in HDI (0.821) is also present among countries of the first cluster and at the same time Hungary is in the second cluster by its GDP per capita (US\$22,989 in PPP terms). The analysis shows that this country achieved low scores in such institutional categories as the *diversion of public funds* (2.6) and the *ethical behavior of firms* (2.8).

The fourth group of countries is characterized by the lowest quality of their institutional environment (Ukraine and Moldova) and low scores of HDI and GDP per capita in PPP terms. Thus, Ukraine is the worst of all the studied countries in the *irregular payments and bribes* (2.8), *wastefulness of government spending* (2.0), *business costs of terrorism* (3.9), *business costs of crime and violence* (3.7), and *strength of auditing and reporting standards* (3.6). The quality of institutional development and efficiency of the institutional reforms in these countries are the major areas that require acceleration of market reforms and improving global competitiveness of these economies.

Conclusions. The post-communist economies that at the close of the 20th century took the path of market transformations are characterized by a variable quality of the institutional environment, which they created in course of the transition period.

The undertaken comparative analysis has shown high efficiency of the institutional transformations in the Baltic and Central European countries. The efficient institutional transformations in these countries undoubtedly contributed to achieving by them high scores in GDP per capita and HDI.

The clustering of Serbia, the Eastern European and former Soviet countries has revealed low efficiency of the institutional reforms undertaken. Ukraine and Moldova were included in the fourth cluster as these countries achieved the worst scores in the quality of their institutional environment and in terms of GDP per capita and HDI.

In this context, the strategic priority for post-crisis modernization of the Ukrainian economy is to conduct effective institutional changes, namely: de-shadow the economic activities and get them out of bureaucratization and corruption, bring the institutional environment in accordance with the European standards, which provide civilized conditions for the market economy, enhance global competitiveness of the country, improve welfare and foster human development.

References

1. Williamson, E. (2001). Ekonomichni instytutsii kapitalizmu. Firmy, marketynh, ukladannia kontraktiv [Economic Institutions of Capitalism: company, marketing, contracting]. Anatolii Oliinyk (Trans). Kyiv, Ukraine : ArtEk Publ., P. 457 [in Ukrainian].
2. Hrazhevska, N. I. (2014). Komparatyvnyi pidkhid do analizu hlobalnoi konkurentospromozhnosti natsionalnykh ekonomik [Comparative analysis approach to the global competitiveness of national economies]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky – Theoretic and Applied Economics Issues*, 1 (28), pp. 15-24 [in Ukrainian].
3. Mahdich, A. S. (2013). Problemy ta perspektyvy ekonomichnoi intehratsii u rehioni TSSIE [Problems and Prospects of economic integration in the CEE region]. *Akademichnyi ohliad – Academic overview*, 2 (39), pp. 139-146. Retrieved from : <http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2013/Articles/2/20.pdf> [in Ukrainian].
4. North, D. C. (2000). Instytutsii, instytutsiina zmina ta funkcionuvannia ekonomiky [Institutions, institutional change and economic functioning]. Kyiv, Ukraine : Osnovy, 198 p. [in Ukrainian].
5. North, D. C. (2010). Ponimanie protsessu ekonomicheskikh izmenenii [Understanding the process of economic

Література

1. Вільямсон, Олівер Е. Економічні інституції капіталізму. Фірми, маркетинг, укладання контрактів : пер. с англ. / Олівер Е. Вільямсон; пер. Анатолій Олійник. – К. : АртЕк, 2001. – 457 с.
2. Гражевська, Н. І. Компаративний підхід до аналізу глобальної конкурентоспроможності національних економік / Н. І. Гражевська // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – № 1 (28). – С. 15–24.
3. Магдич, А. С. Проблеми та перспективи економічної інтеграції у регіоні ЦСЄ [Електронний ресурс] / А. С. Магдич // Академічний огляд. – 2013. – № 2. – С. 139–146. – Retrieved from : <http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2013/Articles2/20.pdf>.
4. Норт, Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки: [пер. з англ.] / Д. Норт. - К. : Основи, 2000. – 198 с.
5. Норт, Д. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт; пер. с англ. К. Мартынова, Н. Эдельмана. – М. Гос.ун-т – Высшая школа экономики, 2010. – 256 с.
6. Постсоветский институционализм / под ред. Р. М. Нуреева, В. В. Дементьева. - Донецк : Каштан, 2005. - 408 с.
7. Buchanan, J., Tollison, R. and Tullock, G. (1980). Toward a theory of the rent-seeking society. CollegeStation:

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

change]. Moscow, Russia : Publishing House of the Higher School of Economics, P. 256 [in Russian].

6. Nureyev, R. M., Dementiev, V. V. (2005). Postsovetiskii institutsionalizm [The post-Soviet institutionalism]. Donetsk, Ukraine : KashtanPubl, P. 480 [in Russian].

7. Buchanan, J., Tollison, R. and Tullock, G. (1980). Toward a theory of the rent-seeking society. College Station: Texas A. & M. University Press, pp. 3–15

8. GDP per capita, PPP (current international \$) (2004, 2015). World Bank, International Comparison Program database. Retrieved from: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2011&order=wbapi_data_value_2013+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=desc&start=2010.

9. Human Development Report 2015. Human Development Reports, Retrieved from : <http://hdr.undp.org/en/2015-report>.

10. North, D.C. (1981). Structure and Change in Economic History. New-York, USA: W.W. Norton.

11. Global Competitiveness Report 2015. Global Competitiveness Reports. Retrieved from: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>.

12. Tullock, G. (1989). The Economics of Special Privilege and Rent Seeking. Boston, MA: Kluwer Academic Publishers.

13. Wittman, D. (1989). Why Democracies Produce Efficient Results, *Journal of Political Economy*, № 97, 1395–1424.

Texas A&M University Press. – 3–15 p.

8. GDP per capita, PPP (current international \$) (2004, 2015). World Bank, International Comparison Program database. Retrieved from : http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2011&order=wbapi_data_value_2013+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=desc&start=2010.

9. Human Development Report 2015. Human Development Reports, Retrieved from : <http://hdr.undp.org/en/2015-report>.

10. North, D. C. (1981). Structure and Change in Economic History. New-York, USA : W. W. Norton.

11. Global Competitiveness Report 2015. Global Competitiveness Reports. Retrieved from : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>.

12. Tullock, G. (1989). The Economics of Special Privilege and Rent Seeking. Boston, MA: Kluwer Academic Publishers.

13. Wittman, D. Why Democracies Produce Efficient Results / D. Wittman // *Journal of Political Economy*. – 1989. - № 97. - 1395–1424.

Received for publication 17.01.2017

Бібліографічний опис для цитування:

Hrazhevskaya, N. I. Efficiency of insitutional transformations in post-communist countries / N. I. Hrazhevskaya, M. V. Petrovsky, O. O. Demydiuk // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С. 30-36.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 378.4:005.591:005.21:339.9

УДК 378.4:005.591:005.21:339.9

I. S. Kalenyuk, Doctor of Economic Sciences, Professor
L. I. Tsybmal, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

I. С. Каленюк, д. е. н., професор,
Л. І. Цимбал, к. е. н., доцент

TRANSFORMATIVE LEADERSHIP OF UNIVERSITIES IN THE GLOBAL ECONOMIC ENVIRONMENT

ТРАНСФОРМАЦІЙНЕ ЛІДЕРСТВО УНІВЕРСИТЕТІВ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Urgency of the research. In modern highly competitive, conditions, an important task for countries of the world is achieving leadership positions, which are themselves instruments of competition.

Target setting. For Ukrainian education system, the actual tasks are not only achieving leadership positions by domestic universities on domestic and foreign markets educational services, but also creating universities that are able to do transformative impact on the internal and external environment.

Actual scientific researches and issues analysis. General issues of leadership were studied in works of F. Bailey, J. Blondel, N. Gazzard, R. Daft, R. Ireland, D. Kats, V. Kremen, F. Selznik, R. Stohdil, Ke De Vrie, H. Owen, V. Hodgson and others. Issues of transformative leadership in universities were studied in the work of J. Downton, J. Burns, K. Roshe, J. Nel, M. Frost, A. Navid, B. Bass.

Uninvestigated parts of general matters defining. Transformative leadership of universities is not studied enough in economic science.

The research objective. The subject of the study is providing transformative leadership processes of universities in the global economic environment.

The aim of the article is to study the nature and forms of transformative leadership of Ukrainian universities in the global economy.

The statement of basic materials. Universities are subjects of transformative impact in nature as they are focused on the creation and dissemination of new knowledge. Modern universities operate and interact in a global competition and the challenges of the knowledge economy, which updates the task of achieving the leadership position in the global market for knowledge services.

Leadership is part of a management process and more and more shifts to the sphere of economic analysis at different levels. Leadership of universities is not only a goal but a tool of competition and competitive advantage.

Leadership itself is a phenomenon that can have a powerful transforming, transformative impact of leaders on the external and internal environment of the university.

Transformative leadership refers to a form of leadership under which the leader of the company changes the internal forces to achieve the goal. Transformative impact is experienced by both leading universities and all university environment for which new vectors and new goals are set, and achieving them is possible only on the basis of new approaches to management.

Conclusions. The subject of further development should deeper study of directions and forms of transformative impact of modern universities in internal and external environment.

Актуальність теми дослідження. В сучасних високо конкурентних умовах важливим завданням для країн світу стає досягнення лідерських позицій, які самі по собі вже виступають інструментом конкурентної боротьби.

Постановка проблеми. Для вітчизняної системи освіти набуває особливої актуальності не тільки досягнення лідерських позицій вітчизняними університетами на внутрішньому та зовнішньому ринку освітніх послуг, а й створення університетів, здатних чинити трансформаційний вплив на внутрішнє та зовнішнє середовище.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні питання лідерства розглядалися в роботах Ф. Бейлі, Дж. Блонделя, Н. Газзарда, Р. Дафта, Р. Іреланда, Д. Каца, В. Кременя, Ф. Селзніка, Р. Стогділа, Ке Де Врі, Х. Оуена, В. Ходжсона та інших. Питання трансформаційного лідерства університетів досліджувалися в роботах Дж. В. Даунтона, Дж. Бернса, К. Роше, Х. Нел, М. Фроста, А. Навіда, Б. Басса.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Трансформаційне лідерство університетів є малодослідженою проблемою в економічній науці.

Постановка завдання. Предметом дослідження виступають процеси забезпечення трансформаційного лідерства університетів в глобальному економічному середовищі.

Метою статті є дослідження сутності та форм прояву трансформаційного лідерства українських університетів в умовах глобальної економіки.

Викладення основного матеріалу. Університети є суб'єктами перетворюючого впливу вже за своєю природою, оскільки орієнтовані на створення і поширення нових знань. Сучасні університети функціонують і взаємодіють в умовах глобальної конкуренції та викликів економіки знань, що актуалізує завдання досягнення лідерських позицій на світовому ринку інтелектуальних послуг.

Лідерство стає елементом процесу управління та все більше переходить у площину економічного аналізу на різних рівнях. Лідерство університетів стає не тільки метою, а й інструментом конкуренції та конкурентною перевагою.

Лідерство саме по собі є феноменом, що може справляти потужний перетворюючий, трансформаційний вплив лідерів на зовнішнє та внутрішнє середовище університетської діяльності.

Під трансформаційним лідерством розуміється така форма керівництва, при якій лідер змінює внутрішні сили компанії задля досягнення поставленої мети. Трансформаційного впливу зазнають як самі університети-лідери, так і все університетське середовище, для якого зада-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: *transformative leadership; universities; university leadership; university rankings.*

ються нові вектори і нові цілі, досягнути яких можливо лише на основі нових підходів до управління.

Висновки. Предметом подальших розробок мають стати більш глибокі дослідження напрямів та форм прояву перетворюючого впливу сучасних університетів на внутрішнє та зовнішнє середовище.

Ключові слова: *трансформаційне лідерство; університети; лідерство університетів; рейтинги університетів.*

Urgency of the research. Transformation of general economic conditions under the influence of globalization and the establishment of knowledge economy is accompanied by increased competition at all levels, rapid changes in competitive positions, a significant stratification of the competitive environment, changes in the rules and methods of competition. In today's highly competitive environment, an important task for countries of the world is not only achieving economic development, but also achieving leadership positions, which are themselves an instrument of competition. Identifying leadership is important for both individuals (in politics, business and other spheres) and for economic entities, universities and national economies.

Leadership of universities becomes important for many reasons: first, the presence of universities-leaders allows improving the positions of national economies of the world (weak countries do not have leading universities); second, the concept of transformative leadership of universities involves not only their internal capacity for change, but also powerful presence and impact of universities on the environment. This transformative impact is in improving the quality of human resources, characteristics of the intellectual environment, increasing intellectual and technological level of the economy, increasing of presence in the global market. Achieving leadership of universities is possible only on the basis of strengthening their economic and innovation capacity, which requires a detailed study of international experience of effective mechanisms of public funding and development of universities' business functions.

Target setting. For the national education system, it is important to justify the strategy of leadership of Ukrainian universities as subjects of educational, scientific and business activities in modern globalization conditions, increased competition in the global education market and expanding the functions of modern universities (including economic ones). The urgent need is the adoption of the state strategy of development of higher education in the global economic environment, and an important component of it should be not only in achieving leadership positions by domestic universities in domestic and foreign educational markets, but also creation of universities that can make a transformative impact on the internal and external environment.

Actual scientific researches and issues analysis. In modern realities, transformative leadership of economics remains a poorly studied issue and is considered only as part of overall leadership. The issues of leadership are the hot topic of research of a large number of scientists of various fields of science and practice. Thus, general leadership issues are studied in works of Bailey, J. Blondel, N. Gazzard, R. Daft, R. Ireland, D. Kats, V. Kremen, F. Selznik, R. Stohdil, Ke De Vrie, H. Owen, V. Hodgesson and others. Some aspects of the manifestation of leadership were analyzed in works of L. Edinher, V. Le Vin, I. Hladunyak, L. Honyukova, P. Senhe, S. Filonovych, M. Pirea, O. Lukasheva and others. The issues of transformative leadership and its possible implementation by universities were investigated in the works of foreign researchers B.M. Bass, J. Burns, K. Roshe, J. Downton, A. Navid, H. Nel, M. Frost.

Uninvestigated parts of general matters defining. In-depth study is required not only for the phenomenon of leadership itself, but also for leadership in the context of the impact on conversion and transformation in the internal and external environments. It is important to consider the importance of research of the problems of universities' transformative leadership in the global economic environment. In the scholar literature, there are no common approaches to the understanding of transformative leadership and its impact on the economic environment today. It is necessary to rethink of the role of universities in modern conditions of increased competition in a complex and interconnected globalized world.

The research objective. The subject of research includes the processes of providing transformative leadership for Ukrainian universities in the global economic environment.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The article's aim is to study the nature and forms of transformative leadership of Ukrainian universities in the global economy. For achieving the goal, following problems will be resolved:

- to systemize the idea of the nature, manifestations and mechanisms for achieving transformative leadership of universities;
- to evaluate the competitive educational environment at national, regional, international and global levels;
- to study the features of strategies and mechanisms to achieve leadership of universities in the global economic environment;
- to make recommendations for building transformative leadership strategies for Ukrainian universities.

The statement of basic materials. Universities are subject of transformative impact by nature because they focused on the creation and dissemination of new knowledge. However, the current educational environment during development of a knowledge economy is characterized by new challenges and increased competition at all levels that will inevitably change its main subjects - universities. Modern universities are the subjects of education, research and business, they operate and interact in a global competition and increased challenges of knowledge economy, such as unprecedented spread of ICT, acceleration of all transactions, increase of interdependence and interaction between all participators of the world market, changes in requirements for human resources, etc.

All these factors actualize the task of achieving leadership positions in the global market of educational, scientific and other intellectual services. Moreover, in the present context, understanding leadership changes significantly, it is much broader than perceived psychological phenomenon, leadership becomes a part of a team management process and transfers more and more into the sphere of economic analysis at different levels of social organization. Leadership of universities begins to serve not only the purpose, but also competitive advantage, competitive tool that can bring even greater achievements in the world market.

The proof of this thesis is that all advanced countries accepted development strategies and internationalization of universities on the basis of achieving the leadership position in the global educational environment. Building an effective strategy for the development of domestic universities in conditions of the knowledge economy should be based on a study of best international practices, such as goals, factors and mechanisms to achieve leadership positions by universities around the world. Through a comparative analysis on the basis of objective, historical consistency and internal logic, it is necessary to analyze the most successful strategies in the countries of the world and their success factors.

The problem of university leadership in the economic context is important not only in terms of factors and mechanisms to achieve leadership positions. Leadership itself is a phenomenon that can have a powerful transforming and transformative impact of leaders on the external and internal environment of the university activity.

Transformative leadership means a form of leadership in which the leader creates a common vision of the company's development and changes the internal forces in a way that they were intended to achieve that by increasing motivation, morale and understanding the collective goal. In this case, the company becomes a role model for followers and can even change their activities by taking into account their strengths and weaknesses, mitigating threats and maximizing opportunities, allowing an increase in total efficiency. Transformative leader can generate interest and raise attention to individual projects, bring them to the market and shape the supply, while taking a proactive position.

For the first time, the concept of "transformative leadership" was introduced and widely studied in the works of James W. Downton. Later, this concept was developed in the works of James McGregor Burns, who defined it as a process in which "leaders and his followers raise one another to higher levels of morality and motivation" [4]. Transformative leaders can via their vision and the power change expectations, perceptions and motivation to achieve common goals or changes in the structure and direction of the market development.

This idea was continued in the works of Bernard M. Bass (1985) [3], and he states that transformative leaders are trusted and admired by their followers. However, in his works, Bass focused on the psychological aspects of individual leadership and mechanisms of its implementation in collectives, explaining how it affects the productivity of individual employees. For example, he states that the followers of the leader are admired by him, and they show trust and willingness to work harder than expected or planned. This is re-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

lated to the fact that the leader offers team something more than just work for the common goal; team has a mission, understands it and is motivated for achieving it. Such leader transforms his team via the power of individuality influence, intellectual stimulation and individual approach.

In this study, several components of transformative leadership are considered, including the impact of ideals (idealized influence), inspired motivation, individual approach and intellectual stimulation. Intellectual stimulation means the leader will constantly challenge his followers to be innovative and creative, thereby raising them to a higher level of performance and efficiency.

The first study of the problems of transformative leadership in works mentioned above considered mainly psychological aspects of this phenomenon. Then, transformative leadership and leadership as a whole, are increasingly becoming the subject of economic analysis because its manifestations are significant in economic processes and relationships. Thus, transformative leadership manifestations can be observed when companies-innovators change the key trends of the market and create a constellation of companies followers (imitators) while setting new trends.

Thus, transformative leadership is understood as a directing influence of a leader who causes transformation of the system, the structural distribution of power and resources. The transformation is understood not at the individual level, but rather as a form of manifestation of collective effort. According to K. Roche, ongoing national and global management mechanisms simply do not meet their intended purpose, and only constant pressure on the authorities, coalitions and NGOs can effectively avoid structural obstacles to progressive social change [5].

According to K. Roshe, it happens in several ways:

- building a theoretical basis and justification of the role of social agents in the changes taking place, learning processes and multi-level models of the relationship between them;
- monitoring and analysis of research on the social and economic changes, documenting processes and developing the basis to support leadership within companies and collective action;
- the institutional structure of universities that helps to create opportunities for professional development for practitioners that allows to create a new generation of student leaders;
- a combination of theory and practice through the involvement of practitioners to theoretical discussions of permanent social change. This helps to develop an interdisciplinary approach to solving problems in the social and economic changes.

The exclusive role of universities for the development of the national economy is based on the idea that only universities provide the skills that are necessary for a modern society and equip students with skills that are needed both at national and international market [7]. Universities, as agents of transformative leadership, are taking a very active part in the processes of pressure on the society, as they combine in their activity both scientists and practitioners, make policy together with the authorities and so on. The theoretical justification of occurring processes, the formation of new terminology, studying international experience and the development of more efficient models - all those are related to the tasks of universities as leaders of intellectual development.

With it, transformative leadership is needed by universities themselves in the process of change. The universities in turn become the basis for training new leaders and leadership networks [5], which ultimately involves the formation of a society capable of critical thinking.

Universities of the world in their work are guided by developments of "breakthrough" innovation, thus realizing the idea of transformative leadership and changing their role in shaping the global marketplace. With it, they are often guided by demand from organizations that provide their financing, regulatory institutions, government agencies and NGOs. This in turn leads to increased social responsibility of universities.

The role of universities as transformative leaders (caused by the primary mission of their existence) undergoes particular evolution. The production of new knowledge, the tendency to continuous learning and self-improvement, change stimulation and critical thinking - all these are underlying transformative leadership and are the main task of universities. However, this task can be performed only if shift from the traditional paradigm and the formation of new innovation paradigm. "Transformative leaders are able to cope with difficulties and flourish under the adaptive problems that require research, training and new behaviors," such requirements are formed at this stage for the transformative leader. [6]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Achieving transformative leadership by universities should consider such basic task vectors: first, the internal system of the university should change according tasks formed in the national strategy; second, universities must change their positions in the economic system both within the national economy and globally. The role of universities globally is partially evaluated with ratings and indices. Thus, the main ratings of universities' positions on the world map is the Academic Ranking of World Universities (Institute of Higher Education of Shanghai Jiao Tong University), Webometrics Ranking of World Universities, QS World University Rankings, Rating of the best universities in the world (Times Higher Education) (Tab. 1).

Table 1

Top 10 universities according to different ratings, 2016

	The world university rankings [9]	QS World University Rankings [8]	Academic Ranking of World Universities (Institute of Higher Education of Shanghai Jiao Tong University) [1]
1	University of Oxford (United Kingdom)	Massachusetts Institute of Technology (MIT) (USA)	Harvard University (USA)
2	California Institute of Technology (USA)	Stanford University (USA)	Stanford University (USA)
3	Stanford University (USA)	Harvard University (USA)	University of California, Berkeley (USA)
4	University of Cambridge (United Kingdom)	University of Cambridge (United Kingdom)	University of Cambridge (United Kingdom)
5	Massachusetts Institute of Technology (USA)	California Institute of Technology (Caltech) (USA)	Massachusetts Institute of Technology (MIT) (USA)
6	Harvard University (USA)	University of Oxford (United Kingdom)	Princeton University (USA)
7	Princeton University (USA)	UCL (University College London) (United Kingdom)	University of Oxford (United Kingdom)
8	Imperial College London (United Kingdom)	ETH Zurich - Swiss Federal Institute of Technology (Switzerland)	California Institute of Technology (USA)
9	ETH Zurich – Swiss Federal Institute of Technology Zurich (Switzerland)	Imperial College London (United Kingdom)	Columbia University (USA)
10	University of California, Berkeley (USA)	University of Chicago (USA)	University of Chicago (USA)
10	University of Chicago (USA)		

Data provided in the table confirms that major leading universities of the world are concentrated in the United States and United Kingdom. Their leadership is assessed via such main criteria of participation in global processes as the number of foreign students, the number of lecturers with international experience, the number of exchange students, the number of citations of academic works in international journals and others.

If we talk about transformative leadership, the main issue is not only what positions are reached by particular universities. The main thing is the impact on the structure and mechanisms of university management performed to achieve leadership. This transformative impact is experienced by both leading universities and all university environment. For all universities, new vectors and new goals to achieve are set. Achieving these new targets is possible only on the basis of new approaches to the management of university activities.

Thus, university connects education and leadership in a broader social context. The role of universities in this sphere can be significant during the crisis, because universities in close cooperation with the business can offer methods and tools to overcome the crisis, minimize the negative effects and adapt to new conditions. Moreover, universities develop the vision of development strategy for both national and global economy. Universities via their activities contribute to the welfare of the population, but under certain conditions they can adversely increase social inequality manifestations. These trends can be seen in less developed countries where the level of primary and secondary education is low, and only a limited part of popu-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

lation has access to higher education [2]. Studies of the issues of transformative leadership of universities requires studying of experience of developed countries and developing countries with the use of such forms of leadership and their implementation exclusively for universities.

Conclusions. The problem of leadership in today's economic environment is extremely relevant and multi-level. The phenomenon of leadership is the subject of research in the context of achieving competitive advantages, the development of methods and tools of competition. However, understanding of leadership as a means to influence the internal and external environment of economic actors is developing.

The issue of leadership in the global educational environment is actualized, and it is proved with the emergence of numerous university rankings and increasing competition for achieving leadership positions among them. The subject of further development should be deeper studies of directions and forms of transformative impact of modern universities on internal and external environment. The role of universities in the implementation of transformative leadership is in managing constant internal changes for the goals that allow reaching leadership positions in the external environment.

References

1. Academic Ranking of World Universities Retrieved from : <http://www.shanghairanking.com/ARWU2016.html>.
2. Arif Naveed Universities must contribute to fighting inequality Retrieved from : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20161214131103823>.
3. Bass, B. M. (1985), Leadership and Performance, N. Y. Free Press.
4. Burns, J. M. (1978), Leadership, N. Y, Harper and Row.
5. Chris Roche What is transformative leadership? Retrieved from : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20160412200253987>.
6. Heather Nel. University leaders as 'meaning makers' Retrieved from: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20160506114400451>.
7. Mervyn Frost Universities' role in providing ethical leadership Retrieved from : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20160923111709132>.
8. QS World University Rankings Retrieved from : http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2016?utm_source=PressOffice&utm_medium=SMPPost&utm_campaign=QSWorldUniversity-Rankings.

Література

1. Academic Ranking of World Universities [Electronic resource]. – Retrieved from : <http://www.shanghairanking.com/ARWU2016.html>.
2. Arif Naveed Universities must contribute to fighting inequality [Electronic resource]. – Retrieved from : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20161214131103823>.
3. Bass, B. M. (1985), Leadership and Performance, N. Y. Free Press.
4. Burns, J. M. (1978), Leadership, N. Y, Harper and Row
5. Chris Roche What is transformative leadership? [Electronic resource]. - Retrieved from : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20160412200253987>.
6. Heather Nel. University leaders as 'meaning makers' [Electronic resource]. - Retrieved from : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20160506114400451>.
7. Mervyn Frost Universities' role in providing ethical leadership [Electronic resource]. - Retrieved from : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20160923111709132>.
8. QS World University Rankings [Electronic resource]. - Retrieved from : http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2016?utm_source=PressOffice&utm_medium=SMPPost&utm_campaign=QSWorldUniversity-Rankings.

Received for publication 16.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Kalenyuk, I. S. Transformative leadership of universities in the global economic environment / I. S. Kalenyuk, L. I. Tsymbal // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С. 37-42.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC [519.862+338.27]:330.362

УДК [519.862+338.27]:330.362

V. G. Marhasova, Doctor of Economic Sciences, Professor,
O. S. Sakun, Candidate of Economic Sciences, Doctoral,
T. V. Klymenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

В. Г. Маргасова, д. е. н., професор,
О. С. Сакун, к. е. н., докторант,
Т. В. Клименко, к. е. н., доцент

**MODELLING AND PROGNOSTICATION OF
 MACROECONOMIC DYNAMICS OF
 PROVIDING THE ECONOMIC
 SUSTAINABILITY TO THE ECONOMIC
 SECURITY THREATS**

**МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
 МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ
 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ
 ДО ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ**

Urgency of the research. The necessary condition of upgrading the administrative decisions on the basis of more reliable analysis, prognosis and objective ground of strategic directions to provide steady development is an improvement of methodological bases and methods of estimation of level of sustainability of economy to the economic security threats.

Target setting. Analysis of national economy development as a difficult socio-economic system on the current stage needs development of methodical approaches and tools, that will allow to estimate plenitude of realization of functions of socio-economic subsystems and get the integral picture of key problems and priority directions of the state development.

Actual scientific researches and issues analysis. Among scientists, who were involved in the study of different aspects of modeling and prognostication of economic sustainability and threats to economic security are S. Zenchenko (2009), G. Ivashenko (2000), E. Kniazeva (1991), S. Achelis (1999) etc.

Uninvestigated parts of general matters defining. There is a necessity of providing the new methods of economic prognostication as the way of estimation of the economic sustainability to the economic security threats. The model implementation and application of this process is need to be embedded.

The research objective. The research task is to present the methodological approaches to the definition and estimation of the level of economic sustainability to the threats to economic security.

The statement of basic materials. The article presents the methodological approaches to the definition and estimation of the level of economic sustainability to the threats to economic security. The sequence and structure of model of identification process of firmness to the economic security threats are elaborated on the basis of analysis of modelling methods and types of models. The applying of integral estimation of stability of economy to the economic security threats by the different indicators is offered and proved to be reasonable.

Conclusions. Thus, the recreation of the marked sequence of structural-dynamic events in the context of development and realization of Strategy will have the expressed recurrence of forming, increase and use of strategic potential. Thus successive realization 14 stages of planning, reformatting and optimization of structural-dynamic descriptions of economy will be based on sound registration of essence and

Актуальність теми дослідження. Необхідна умова модернізації адміністративних рішень на підставі надійнішого аналізу, прогнозу і об'єктивного обґрунтування стратегічних напрямів, щоб забезпечити стійкий розвиток для удосконалення методологічних основ і методів оцінки рівня стійкого розвитку економіки до загроз економічній безпеці.

Постановка проблеми. Аналіз розвитку національної економіки як складної соціально-економічної системи на сучасному етапі потребує методичних підходів та інструментів, що дозволять оцінити повноту реалізації функцій соціально-економічних підсистем і отримати цілісну картину ключових проблем та пріоритетних напрямів державного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених, хто був залучений у вивчення різних аспектів моделювання і прогнозування економічного стійкого розвитку і загрози економічній безпеці - С. Зенченко (2009), Г. Іващенко (2000), Е. Князева (1991), С. Акеліс (1999), і т.д.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Існує потреба забезпечення нових методів економічного прогнозування як методу оцінки економічної стійкості до загроз економічній безпеці. Модель імплементації та використання цього процесу потребує описання.

Постановка завдання. Завданням дослідження є відображення методологічних підходів визначення і оцінки динаміки забезпечення стійкості економіки до загроз економічній безпеці.

Виклад основного матеріалу. У статті представлено методологічні підходи до визначення і оцінки рівня стійкості економіки до загроз економічній безпеці. На основі аналізу методів моделювання та типів моделей розроблено послідовність та структуру моделі процесу ідентифікації стійкості економіки до загроз економічній безпеці. Запропоновано та обґрунтовано використання інтегральної оцінки стійкості економіки до загроз економічній безпеці за окремими індикаторами.

Висновки. Отже, використання зображеної послідовності структурно-динамічних дій в контексті розвитку і реалізації Стратегії матиме важливий вплив на формування, підвищення і використання стратегічного

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

maintenance of management mechanism.

Keywords: *economic sustainability; economic security threats; economic security; integral estimation of stability of economy.*

потенціалу. Отже послідовна реалізація 14 стадій планування, реструктуризації та оптимізації структурно-динамічних описів економіки базуватиметься на визначенні сутності і необхідності механізму управління.

Ключові слова: *стійкість економіки; загрози економічній безпеці; економічна безпека; інтегральної оцінки стійкості економіки.*

Problem Statement. The necessary condition of upgrading the administrative decisions on the basis of more reliable analysis, prognosis and objective ground of strategic directions to provide steady development is an improvement of methodological bases and methods of estimation of level of sustainability of economy to the economic security threats. Analysis of national economy development as a difficult socio-economic system on the current stage needs development of methodical approaches and tools, that will allow to estimate plenitude of realization of functions of socio-economic subsystems and get the integral picture of key problems and priority directions of the state development (S. Zenchenko, 2009: 96).

Analysis of previous research and publications. The problem of the methodological approaches to the definition and estimation of the level of economic sustainability is one of the new fields of the economic researches. Among scientists, who were involved in the study of different aspects of modeling and prognostication of economic sustainability and threats to economic security are S. Zenchenko (2009), G. Ivashenko (2000), E. Kniazeva (1991), S. Achelis (1999) etc.

Unsolved parts of the problem. There is a necessity of providing the new methods of economic prognostication as the way of estimation of the economic sustainability to the economic security threats. The model implementation and application of this process is need to be embedded.

Research task. The research task is to present the methodological approaches to the definition and estimation of the level of economic sustainability to the threats to economic security.

Research results. Modelling paradigms differentiate on the type of models (static, dynamic, continuous, discrete, determined, stochastic, unclear, models with "soft limitations"), for to the different methods of analysis of models of analysis of operations (for example, imitation, optimization, multicriterion optimization, unclear optimization).

It will hardly appear possible and sufficient creation only of one model that describes all subsystems of the modelled system and their co-operation adequately at the modelling of the real and difficult systems. A similar general model would be too difficult both for understanding and for adjusting. Usually the difficult system can be described by means of complex of models that maybe belong to the different methods or even model traditions. Actuality of integration of models at the decision of these tasks is clear. Multi-paradigmality of modelling that is determined as effective addition of all corresponding paradigms of modelling, is one of important aspects of the difficult systems modelling.

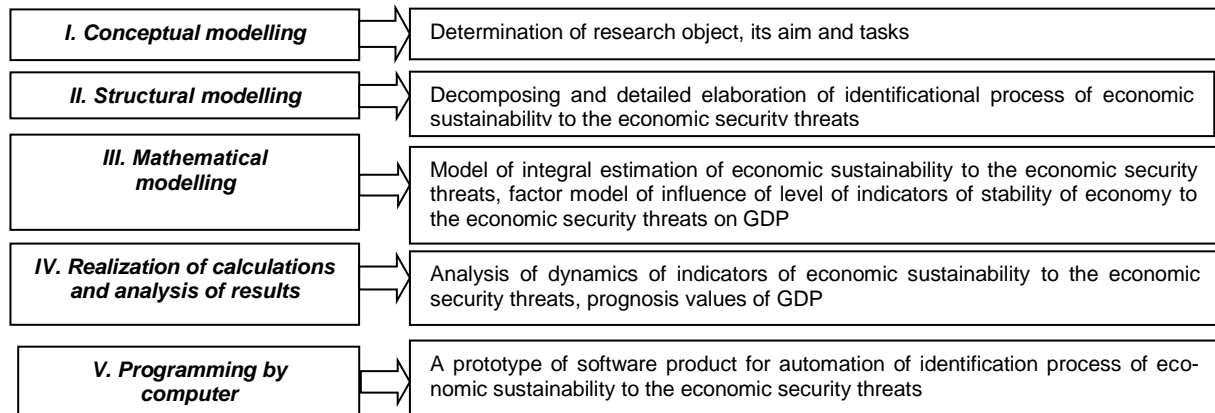
The stages of modelling of economic sustainability to the economic security threats are described at the Figure 1.

Most often in practice a semantic design is used on the first stage of planning of software. The result of it, as a rule, is conceptual or, as it is named, infological model of subject sphere.

The method of structural modeling organically groupes with the methods of mathematical statistics and is the powerful tool of research in those spheres of scientific activity, that today while yet don't have the developed arsenal of the formalized methods.

The modelling of the real difficult systems on the base of modern computer technologies makes actual introduction of modelling environments that allow to avoid the conservative cycles of modelling. Presently questions of automation of different aspects of mathematical modelling are of current interest: choice and construction of models, record of models in a form, near to ordinary mathematical records, creation of libraries of decisions, software intended for the decision of the considered mathematical task.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 1. The stages of modelling of economic sustainability to the economic security threats

Source: designed by the authors

A software product AllFusion Process Modeler (BPwin) is used for development of structural model of influence by level of integral indicator of economic sustainability to the economic security threats on the GDP.

Every model is begun with an overhead (TOP) diagram, that has one block only that symbolizes work of the modeling system on the whole. All links on the TOP - diagram are the external links of the modeled system, its links with an environment. A function block is equipped by three entrance and one initial link.

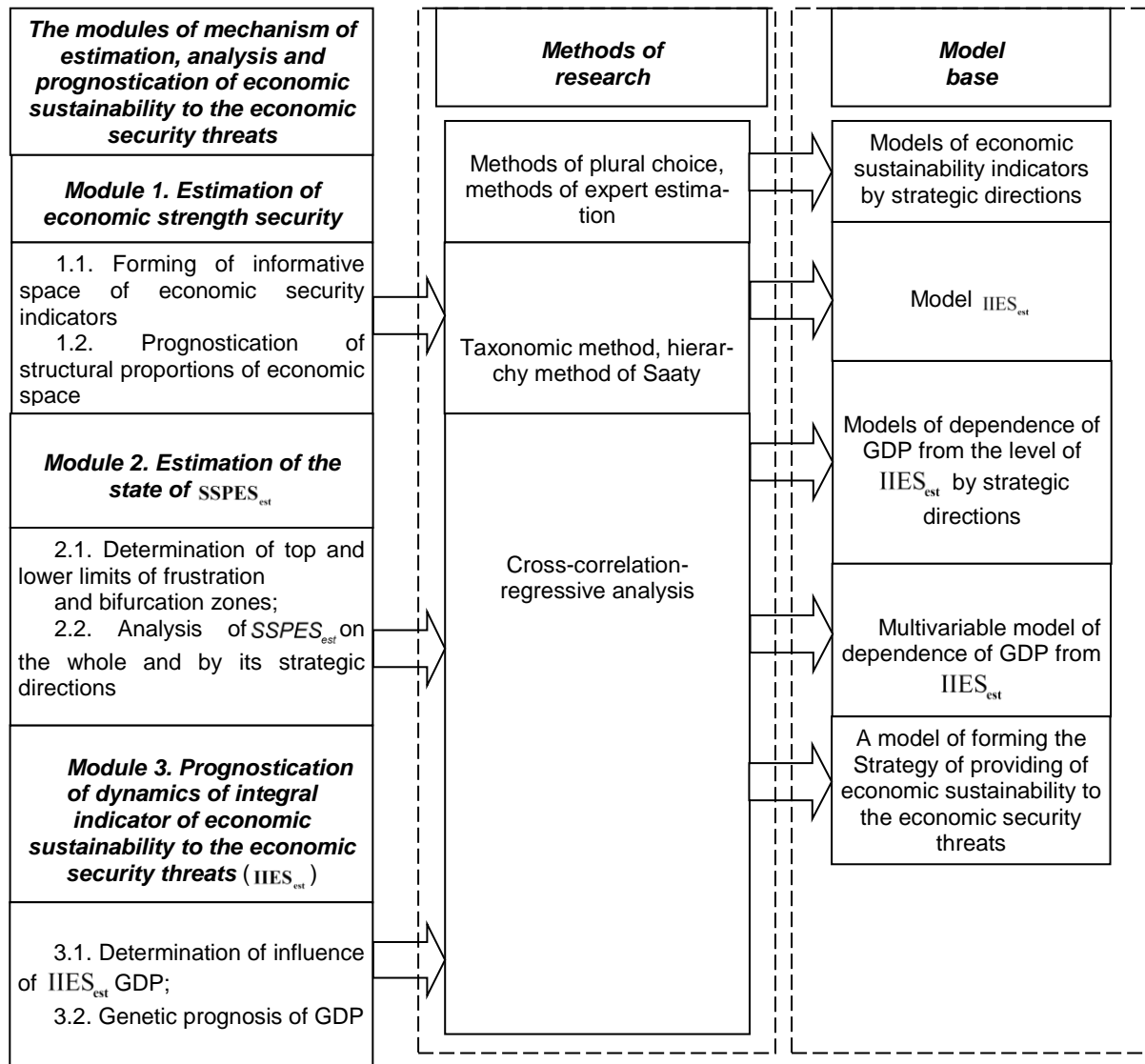
At first the system is being modeling as single unit - one function block with interface arcs that stretch outside this sphere. Such diagram is named context and modeled by the identifier of "A-0". In explanatory text there must be the marked aim (Purpose) of construction of diagram as a thumbnail sketch and fixed point of view (Viewpoint) to the context diagram.

The model of IDEF0 (Icam (Integrated Computer Aided Manufacturing) DEfinition) will help to represent the functional structure of the system, and also will allow to define what objects or information serve as a source for processes that are managing factors, what resources for this purpose are needed. Basis of methodology of IDEF0 is made by graphic language of description of business processes. The use of this model will help to present offered strategy of economic sustainability to the economic security threats as totality of hierarchically well-organized and interconnected diagrams. It is necessary to conduct partition of system on the large fragments (functional decomposition) after description of the system on the whole. Farther to conduct the decomposition of every fragment of the system on more shallow et cetera to the achievement of necessary level of detail of description.

The built functional model allows in an evident form to get exhaustive information about functioning of strategy, and also to define the ways of its automation. This model allows to manage a subsystem effectively, it is possible to correct it easily in accordance with changing terms. Comparing this model to the model of AS - IS ("as is"), that is obligatory part of any pre-project inspection for creation or development of the informative system.

The third stage is a synthesis of mathematical model of functional dependences. A process constituent of the methodological approach to development of complex of models of the system of the strategic providing of economic sustainability to the economic security threats ($SSPES_{est}$) is illustrated on Figure 2.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 2. Process constituent of the methodological approach to development of complex of models $SSPES_{est}$

Source: designed by the authors

A multidimensional statistical analysis is the division of mathematical statistics, that studies the methods of collection and processing of multidimensional statistical data, their systematization and treatment with the aim of exposure of character and structure of intercommunications between components investigated multidimensional signs, receipts of practical conclusions (V. Kalinina, 2003:3). In other words, the methods of decline of dimension of multidimensional space allow without the substantial loss of information to go across from the initial system of large number of the looked after interdependent factors to the system substantially less number of the hidden (no-observed) factors that determine variation of initial signs (R. Lepa, 2013).

All indexes were grouped by directions of analysis that has a strategic value for sustainability of economy. It follows also to notice that offered economic indicators must be periodically adapted to the

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

changing terms. The integral indicator of economic sustainability to the economic security threats, that is formed on the basis of the partial indexes grouped after strategic directions, is offered as the criterion of estimation of economic sustainability. The level of meaningfulness for every partial index separately will be defined by the analytic hierarchy decision process of Thomas Saaty (1993). A method of analytic hierarchy is systematic procedure for hierarchical presentation of elements that determine essence of problem. A method consists in the decomposition of the problem into more simple component parts and further treatment of sequence of judgements of the person that makes decision, in relation to pair comparisons. As a result it can be expressed relative degree (intensity) of co-operation of elements in a hierarchy.

To our opinion, using of the offered system of indexes and its maximum values will allow to carry out the objective estimation of stability of economy and educe the points of an increase risk, outside that there is a threat of unbalance and development of component elements of national economy as systems with the further offensive of the crisis phenomena.

Methodology of synthesis of integral indicator with the use of taxonomic method consists of the next stages:

1. Determination of aims and operating of organization conditions - proprietor of informative resources, as informative strength of organization security is one of the descriptions of his viability.
2. Forming of the informative system of organization, necessary base is for the analysis of the systems.
3. Organization of collection of initial information.
4. Forming of group of indexes or separate criterion defined as a measure for comparison of quantitative indexes of the investigated operation relatively spent efforts and got results.
5. The matrix of X, where x_{ij} - size of j- index of i- object

$$X = \begin{pmatrix} z_{11} & \dots & z_{1j} & \dots & z_{1n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ z_{i1} & \dots & z_{ij} & \dots & z_{in} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ z_{m1} & \dots & z_{mj} & \dots & z_{mn} \end{pmatrix}, \tag{1}$$

The task of initial data as a matrix allows to investigate change or values of signs at different objects, or values of signs that describe the state of one object in time.

6. The vector K, the elements of that represent meaningfulness of j - index, is set.

$$K = (k_1 \dots k_j \dots k_n), \tag{2}$$

7. The vector S, the elements of that take on a value, is set:

- 1, if j- index- disincentive;
- + 1, if j- index-stimulator.

8. Standardization of signs (indexes) is needed, as different signs can have a different dimension. For implementation to the operation determined:

- middle arithmetic signs:

$$X_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m X_{ij}, \tag{3}$$

- standard deviation of j- sign :

$$\sigma_i = \left[\frac{1}{m} \sum_{j=1}^m (X_{ij} - X_i)^2 \right]^{\frac{1}{2}}, \tag{4}$$

- standard meaning j- object:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - X_i}{\sigma_i}, \tag{5}$$

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

9. Forming of the standardized matrix of kind :

$$X = \begin{pmatrix} z_{11} & \dots & z_{1j} & \dots & z_{1n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ z_{i1} & \dots & z_{ij} & \dots & z_{in} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ z_{m1} & \dots & z_{mj} & \dots & z_{mn} \end{pmatrix}, \tag{6}$$

10. Estimation of standard point. A standard will be a point (vector) formed by rule : among signs-stimulators signs are taken away with maximal values, and among signs-disincentive - with minimum.

11. Ranging of objects by the degree of reduction of descriptions.

Realization of estimation of grade place consists by following:

- distance is determined between points that characterize the investigated objects and by a standard point P_0 :

$$C_{i0} = \left[\sum (z_{ik} - z_k)^2 \right]^{\frac{1}{2}}, \tag{7}$$

It is possible to do previous conclusions about grade place of object by distances between an i - element and point by the estimation of quality of the system;

- the vector of meaning of distances is formed:

$$C = (C_{i0} C_{20} \dots C_{m0}), \tag{8}$$

- AV arithmetic distance is determined between an i -object and point P_0 :

$$\bar{C}_0 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{i0}, \tag{9}$$

- standard deviation is calculated from a point P_0 :

$$\sigma_0 = \left[\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{i0} - P_0)^2 \right]^{\frac{1}{2}},$$

(10)

- the quality of functioning index of i -object is calculated:

$$C_0 = \bar{C}_0 + 2\sigma_0, \tag{11}$$

It is possible to specify settling, defining an estimation $D_i = 1 - \frac{C_{i0}}{C_0}$, what is interpreted thus: quality of object the higher, than more near value of index is to unit.

There are offered the next levels of economic security and corresponding to them values of integral indicator for the estimation of economic sustainability to the economic security threats in the Table 1.

Table 1

Estimations of economic security of national economy

Economic strength security	Criterion limits of integral index
High	[0,8;1]
Normal	[0,6;0,8)
Low (pre-crisis)	[0,4;0,6)
Crisis	[0,2;0,4)
Critical	[0;0,2)

Source: Authors' calculations

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The structure of estimation is characterized by share of every index in a complex estimation. Calculated indicators of economic security by every subsystem and their prognosis values are represented at the Table 2.

Table 2

Indicators of economic security of national economy during 2007-2017

Types of security	Retrospective period									Prognosis period	
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Indicator of industrial security	0,41	0,55	0,39	0,35	0,33	0,31	0,31	0,30	0,26	0,26	0,23
Indicator of demographic security	0,22	0,15	0,3	0,27	0,28	0,39	0,28	0,33	0,36	0,37	0,39
Indicator of energetic security	0,10	0,30	0,24	0,50	0,42	0,47	0,38	0,42	0,44	0,54	0,59
Indicator of external economic security	0,38	0,41	0,38	0,16	0,18	0,29	0,56	0,59	0,61	0,35	0,36
Indicator of investment-innovative security	0,18	0,25	0,33	0,42	0,42	0,58	0,68	0,75	0,82	0,73	0,81
Indicator of macroeconomic security	0,91	0,33	0,31	0,32	0,33	0,33	0,33	0,25	0,24	0,16	0,10
Indicator of supply security	0,13	0,46	0,31	0,26	0,17	0,11	0,16	0,16	0,12	0,12	0,09
Indicator of social security	0,79	0,19	0,31	0,44	0,45	0,2	0,33	0,26	0,27	0,21	0,17
Indicator of financial security	0,20	0,12	0,12	0,24	0,18	0,23	0,18	0,34	0,37	0,28	0,30

Source: Authors' calculations

It is set during realization of estimation, that the destabilizing factors of economic security are: 1. Inability of national economy to the stable increase (there is a subzero volume of GDP per capita; subzero rates of increase of GDP, industry, products of agriculture). 2. Incomplete material well-being of food independence (an unsatisfactory structure of feed of population is on calorie content; subzero quality of foodstuffs). 3. Instability of the financial system (a presence of deficit is in the consolidated budget; high rate of inflation). 4. High dependence of economy on the import of major types of products. 5. Low level and quality of life of population (subzero charges are on a health protection). Prolonged worsening of demographic situation in a country (high death rate of population).

The method of Saati allows to distribute alternative strategies after priorities on the basis of two parameters: degree of realization and degree of efficiency. It is possible to build a matrix "efficiency - realization" by means of the got values. The location of alternative in the corresponding segment of matrix determines the level of its priority and at the choice of optimal strategy carries out distribution of quality estimations and ranging of elements of matrix. It will be used the scale of next type for fixing of result of comparison of pair of alternatives. Normalizing the matrix of pairing comparisons, will get the gravimetric values of coefficients for determination $IIES_{est}$ (Tab. 3).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Table 3

Gravimetric values of coefficients for determination of $IIES_{est}$

Indexes	Gravimetric values of coefficients
Indicator of industrial security	0,1
Indicator of demographic security	0,1
Indicator of energetic security	0,1
Indicator of external economic security	0,1
Indicator of investment-innovative security	0,1
Indicator of macroeconomic security	0,1
Indicator of supply security	0,1
Indicator of social security	0,1
Indicator of financial security	0,2

Source: Authors' calculations

Thus, it is expedient to determine $IIES_{est}$ by the next formula:

$$I = 0,1 \times I_i + 0,1 \times I_d + 0,1 \times I_e + 0,1 \times I_{ec} + 0,1 \times I_{in} + 0,1 \times I_m + 0,1 \times I_s + 0,1 \times I_{soc} + 0,2 \times I_f, \tag{12}$$

where I – integral indicator of economic sustainability to the economic security threats; I_i – Indicator of industrial security; I_d – indicator of demographic safety;

I_e – indicator of energetic security; I_{ec} – indicator of external economic safety; I_{in} – indicator of investment-innovative safety; I_m – indicator of macroeconomic safety; I_s – indicator of supply security; I_{soc} – indicator of social safety; I_f – indicator of financial safety.

As a result of undertaken studies and settling the quantitative estimation of economic sustainability to the economic security threats on the basis of taxonomic method. It is possible to make a conclusion on results accounts, that during the investigated period economic sustainability of national economy fluctuated in the limits from 0,28 to 0,35. The most value of integral index of economic security was observed in 2007, and least - in 2009, that is related to negative influence of world financial crisis (Fig. 3).

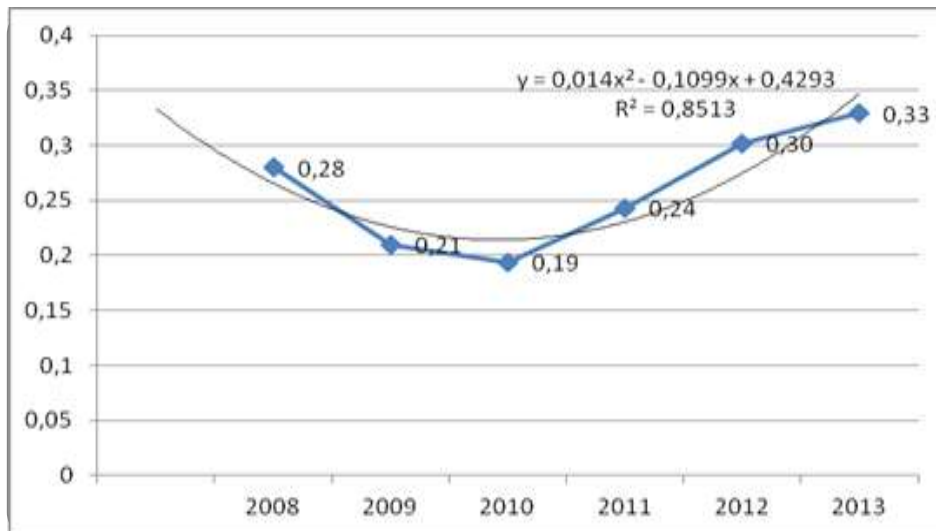

Fig. 3 Modelling of $IIES_{est}$

Source: Authors' calculations

Establishment of dependence of the economy growing from the different groups of factors is important diagnostic to the tasks, that allows to set the type of the economy growing, characteristic for this country in a certain period of time. Regressive models are the optimal instrument for an analysis,

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

estimation and prognostication of the economy growing, including for determination of key factors that directly influence on the economy growing of the economic system.

Econometric models of GDP dependence from the indicators of economic security of national economy will be constructed on the basis of 7 supervisions ($n = 7$) from statistical data by subsystems. A built-in function of package of analysis REGRESSION are applied for simplification the constructions of linear model (Tab. 4).

Table 4

A value to the coefficient of determination for the synthesized models

Type of model	Model	Value to the coefficient of determination R^2
Onefactor models	A model of dependence of GDP from industrial strength security	0,87
	A model of dependence of GDP from energetic strength security	0,84
	A model of dependence of GDP from investment-innovative strength security	0,79
	A model of dependence of GDP from financial strength security	0,78
	A model of dependence of GDP from supply strength security	0,81
	A model of dependence of GDP from macroeconomic strength security	0,79
	A model of dependence of GDP from external economic strength security	0,93
	A model of dependence of GDP from demographic strength security	0,92
	A model of dependence of GDP from social strength security	0,91

Source: Authors' calculations

Coefficients of determination of R^2 are sufficient for confirmation of high authenticity of results and testify that all substantial factors that cause influence on the GDP are taken into account in models.

Each of models describes influence of one subsystem on the GDP and by means of analysis of sensitiveness will allow to set intercommunication between the rates of their change.

It is necessary to mark that the changes of separate factors in right part of equalizations have different influence on the GDP. The sensitiveness of GDP to the change of separate factors is measured by means of coefficient of elasticity. The results of settling of values of coefficients of elasticity of GDP on every group of independent factors are presented in a table 6.

Table 5

A value of coefficients of elasticity in the models of intercommunication of subsystems $SSPES_{est}$ and GDP

Factor	Coefficient of elasticity
Indicator of industrial security	-0,71
Indicator of demographic security	0,52
Indicator of energetic security	0,45
Indicator of external economic security	-0,004
Indicator of investment-innovative security	0,51
Indicator of macroeconomic security	-0,27
Indicator of supply security	-0,18
Indicator of social security	-0,22
Indicator of financial security	0,30

Source: Authors' calculations

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

So, the most strong changes of GDP can be carried out with the increase of demographic and investment-innovative strength security with values to the coefficient of elasticity 0,52 and 0,51 accordingly.

By means of the presented models it maybe to construct the scenario changes of GDP, setting the most credible changes in entrance factors. In this case prognosis of GDP rates settles taking into account the set coefficients of elasticity. By means of block of generation of initial data user can elect indexes that participate in a modeling and also to form the model of interdependence of gross domestic product and integral indexes of economic security.

By the research results the diagram of realization of Strategy providing of economic sustainability to the economic security threats with forming the new character of control system, that is formalized by the 14- stages in the Table 6.

Table 6

Forming and realization of optimal for Ukraine Strategy of providing the economic sustainability to the economic security threats

Stage	Description of procedures and content of administrative decisions for providing the economic sustainability to the economic security threats
1	2
1	formulation of activity mission of formed institution; whole constructions and planning of mechanism of management of $SSPES_{est}$; determination of having a special purpose tasks for realization of base functions of government control in the sphere of providing of the economic sustainability;
2	evaluation: a) depths of blanks and obstacles on the way of realization of public policy from providing of stability of economy to the threats to economic security; b) state and effectiveness of functioning of the current system of state administration an economy with an existent technological level in relation to realization of functions from providing of economic sustainability to the economic security threats and by the used tool;
3	research of probabilistic and variant changes of the state of national economy in the context of providing of its stability to the economic security threats; development of the fixed assets of correcting influence and receptions of realization of politics from providing of economic sustainability to the economic security threats according to consequences;
4	diagnostics of parameters and possibilities of positive / negative influence of environment on the economy; generalization of consequences of previous experience of transformation the strategic potential of national economy, depth, scale and character of the got socio-economic and organizational changes;
5	choice of adequate to the real socio-economic processes of resource types, bringing in of present backlogs at determination of three-variation development of events and phase trajectory of the economy growing; authentication or bringing in of factors for the sake of adjustment of processes of the use of different resource types and potentials;
6	a modelling and selection of optimal composition of facilities for realization of mechanism of management providing the economic sustainability to the economic security threats; forming of base dominants of Strategy;
7	development of new forms, methods and technologies of management providing of economic sustainability to the economic security threats; determination of major forms of piling up and consolidation efforts of management subjects in relation to realization of $SSPES_{est}$;
8	ground of objects and places of concentration of efforts, different types of resources with possibility them rational redistribution in accordance with calculated to the coefficient of ponderability of their cross-correlation influence on the economic sustainability to the economic security threats;
9	elimination of surplus elements (subsystems) or expansion of functional possibilities of the most effective functionals for the sake of providing of economic sustainability to the economic security threats, to reliability of functioning of economy in case of occurring of certain level of crises;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Continuation of Table 6

1	2
10	dissipation (dispersion) of present and additional resources and backlogs for creation of the non-equilibrium state within the limits of $SSPES_{est}$, that will stipulate origin of new objective functions in $SSPES_{est}$ and establishment of priority directions and objects;
11	focusing and localization of the non-equilibrium state in the centers of generation of new methodology for the sake of development and selection of methods and methodologies of providing the economic sustainability to the economic security threats in the context of realization of Strategy of socio-economic development of Ukraine;
12	an estimation of probabilistic receipt of future synergistical effect is from the input of new type of mechanism of management of $SSPES_{est}$ and realization of Strategy and, as a result, providing of the complete mastering and development of strategic potential, increase of efficiency $SSPES_{est}$;
13	preparation of state machine of management and his structures (with expansion of their plenary powers and responsibility) to introduction new to the functional on results realization of dominants of Strategy;
14	achievement of high level of efficiency of $SSPES_{est}$; determination of strategic priorities of providing of economic sustainability to the threats to economic security; formulation of mission, aim and tasks with increase performance specifications of $SSPES_{est}$.

Source: designed by the authors

Conclusions. Thus, the recreation of the marked sequence of structural-dynamic events in the context of development and realization of Strategy will have the expressed recurrence of forming, increase and use of strategic potential. Thus successive realization 14 stages of planning, reformatting and optimization of structural-dynamic descriptions of economy will be based on sound registration of essence and maintenance of management mechanism $SSPES_{est}$

References

1. Achelis, S. B. (1999). Bollingera polosy [Bollinger Bands]. Volkova, M., Lebedeva, A (Trans). Moscow: Diagramma, pp. 56-58 [in Russian].
2. Zenchenko, S. V. (2009). Formirovanie i otsenka regionalnogo finansovogo potentsiala ustoichivogo razvitiia ekonomiki territorii teoriia i metodologiya [Forming and estimation of regional financial potential of steady development of economy of territory: theory and methodology]. Stavropol, P. 316 [in Russian].
3. Ivashenko, G. A., Yaroshenko, O. F. (2011). Identyfikatsiia definitsii, "Ekonomichna bezpeka pidpriemstva" [Authentication of definition "economic security of enterprise"]. *Biznes-Inform*, № 9, pp. 129-131 [in Ukrainian].
4. Ilichuk, L. I., Davudiuk, O. O. (2013). Kryterii, pokaznyky ta indykatory sotsialnoi bezpeky (sproba analizu) [Criteria, indexes and indicators of social safety (attempt of analysis)]. Retrieved from: <http://www.cpsr.org.ua> [in Ukrainian].
5. Kavun, S. V. (2009). Systema ekonomichnoi bezpeky: metodolohichni ta metodychni zasady: [System of economic security: methodological and methodical principles]. Kharkiv:HNEU, P. 300 [in Ukrainian].
6. Kazantsev S V. (2010). Ekonomicheskaja bezopasnost i otsenka ekonomicheskoi zashchishchennosti territorii [Economic security and estimation of economic security of territory]. *Region: ekonomika i sociologiya – Region:*

Література

1. Акеліс, С. Б. Боллинджера полосы (Bollinger Bands) / С. Б. Акеліс; пер. с англ. М. Волкова, А. Лебедева. – М.: Диаграмма, 1999. – С. 56-58.
2. Зенченко, С. В. Формирование и оценка регионального финансового потенциала устойчивого развития экономики территории: теория и методология: дис... док. эконом. наук: спец. 08.00.05 „Экономика и управление народным хозяйством: региональная экономика” / С. В. Зенченко. – Ставрополь, 2009. – 316 с.
3. Іващенко, Г. А. Ідентифікація дефініції „Економічна безпека підприємства” / Г. А. Іващенко, О. Ф. Ярошенко // Бізнес-Інформ. – 2011. – № 9. – С. 129-131.
4. Ільчук, Л. І. Критерії, показники та індикатори соціальної безпеки (спроба аналізу) [Електронний ресурс] / Л. І. Ільчук, О. О. Давидюк. – Центр перспективних соціальних досліджень Міністерства соціальної політики України та НАН України. – 12 лютого 2013. – Режим доступу: <http://www.cpsr.org.ua>.
5. Кавун, С. В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади : монографія / С. В. Кавун. – Х.: ХНЕУ, 2009. – 300 с.
6. Казанцев, С. В. Экономическая безопасность и оценка экономической защищенности территории / С. В. Казанцев // Регион: экономика и социология. – 2010. – № 3. – С. 40-56.
7. Калетнік, Г. Стійкість економіки як фактор безпеки

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Economicx and Sociology, № 3, pp. 40-56 [in Russian].

7. Kaletnik, G., Kozlovskiy, S, Kozlovskiy, V. (2012). Stiiikist ekonomiky yak faktor bezpeky ta rozvytku derzhavy [Firmness of economy as factor of state`s safety and development]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine`s Economy*, № 7, pp. 16-25 [in Ukrainian].

8. Kalinina, V. N., Solovyov, V. I. (2003). Vvedenie v mnogomernyi statisticheskii analiz [Introduction to the multi-dimensional statistical analysis]. Moscow, P. 66 [in Russian].

9. Knyazeva, E. N. (1991). Sluchainost kotoraiia tvorit mir (novye predstavleniia o samoorganizatsii v prirode i obshchestve) [Chance that creates the world (new ideas about selforganization in nature and society)]. Moscow : Znanie. *Seriya: Filosofiya i zhizn – Series: Philosophy and Life*, № 7, pp. 3-20 [in Russian].

та розвитку держави / Г. Калетнік, С. Козловський, В. Козловський // *Економіка України*. – 2012. – № 7. – С. 16-25.

8. Калинина, В. Н. Введение в многомерный статистический анализ : учебное пособие / В. Н. Калинина, В. И. Соловьев. – М., 2003. – 66 с.

9. Князева, Е. Н. Случайность, которая творит мир (новые представления о самоорганизации в природе и обществе) / Е. Н. Князева // В поисках нового мировидения: И. Пригожий, Е. и Н. Рерихи. – М. : Знание. Серия: Философия и жизнь. – 1991. – № 7. – С. 3-20.

Received for publication 12.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Marhasova, V. G. Modelling and prognostication of macroeconomic dynamics of providing the economic sustainability to the economic security threats / V. G. Marhasova, O. S. Sakun, T. V. Klymenko // *Науковий вісник Полісся*. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. - С. 43-54.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 368.9.06

УДК 368.9.06

A. B. Naumov, Doctor of Economic Sciences, Professor,
T. P. Panyuk, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
L. I. Danylchenko, Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

О. Б. Наумов, д. е. н., професор,
Т. П. Панюк, к. е. н., доцент,
Л. І. Данильченко, к. мед. н., доцент

THE IMPACT OF SOCIAL POLICY ON THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE MEDICAL INSURANCE IN UKRAINE**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Urgency of the research. In modern terms the relevance to the issues of innovative development of health insurance, as the medical sector Ukraine remains the least reformed and therefore insufficiently adapted to the modern requirements of a market economy.

Target setting. Actual value in addressing the impact of social policy on innovation development of medical insurance is developing appropriate tools development and implementation of compulsory health insurance in order to create optimal health financing mechanism.

Actual scientific researches and issues analysis. Study of the problems of innovation activity in the insurance companies have dedicated their works domestic and foreign scientists, including T. Artyukh, K. Vobloh V. Bazylevych, K. Bazylevych, A. Hamankova S. Goryanskaya, B. Ermilov, O. Zaletov, S. Osadets T. Rotova V. Ruden.

Uninvestigated parts of general matters defining. Analysis of recent publications indicates the need for research policy states towards revitalization innovative sources of organizational and economic development of the health insurance.

The research objective. The article aims to structure innovative areas of health insurance based on the implementation of social and innovation policy.

The statement of basic materials. In the article the theoretical approaches and practical features of the impact of social policy on the development of health insurance in Ukraine. The analysis of indicators of basic types of voluntary health insurance, revealed major problems of innovative development of health insurance in Ukraine. These functional features and characteristics of alternative models of functioning health systems.

Conclusions. Global challenges faced by most health systems is to ensure their innovation and effectiveness of social policy in continuous growth of health care costs and unequal access of different groups to care.

Keywords: health insurance; social policy; innovation policy; compulsory health insurance; voluntary medical insurance; insurance services; insurance market.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах актуальності набувають питання інноваційного розвитку медичного страхування, так як медична галузь України залишається найменш реформованою, а тому недостатньо пристосованою до сучасних вимог ринкових відносин.

Постановка проблеми. Актуальне значення у вирішенні питань впливу соціальної політики держави на інноваційний розвиток медичного страхування належить розробці адекватних інструментів формування та імплементації обов'язкового медичного страхування з метою створення оптимального механізму фінансування охорони здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем впровадження інновацій у діяльність страхових компаній присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема Т. Артюх, К. Воблог, В. Базилевич, К. Базилевич, О. Гаманкова, С. Горянська, В. Єрмілов, О. Залетов, С. Осадець, Т. Ротова, В. Рудень.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Аналіз останніх публікацій свідчить про необхідність дослідження політики держави у напрямку активізації інноваційних джерел організаційно-економічного розвитку медичного страхування.

Постановка завдання. Стаття покликана структурувати напрями інноваційного розвитку медичного страхування на основі реалізації соціальної та інноваційної політики держави.

Виклад основного матеріалу. У статті досліджено теоретичні підходи та практичні особливості впливу соціальної політики на розвиток медичного страхування в Україні. Проведено аналіз показників основних видів добровільного медичного страхування, виявлено основні проблеми інноваційного розвитку медичного страхування в Україні. Наведені функціональні ознаки та характеристики альтернативних моделей функціонування системи охорони здоров'я.

Висновки. Глобальними викликами, що постали перед більшістю систем охорони здоров'я є забезпечення їх інноваційного розвитку та ефективність соціальної політики держави в умовах постійного зростання витрат на охорону здоров'я та нерівності доступу різних груп населення до медичної допомоги.

Ключові слова: медичне страхування; соціальна політика; інноваційна політика; обов'язкове медичне страхування; добровільне медичне страхування; страхові послуги; страховий ринок.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Urgency of the research. Public health is an important characteristic of social and economic development and is a component of the labor potential of society. Population health indicators directly depend on the state of national health security, a process operation of which get greatly affected by social and innovation policy of the state. In the current market conditions the source of financial support for health care is the budget, costs of health insurance and personal funds of citizens and businesses in different proportions. Compulsory health insurance in terms of changing to single-channel financing health systems, becomes a ground for the implementation of financial innovation in the field of health insurance, providing balanced state obligations, providing medical care through the redistribution of financial obligations between public and private sources and serves as the main mechanism for ensuring constitutional rights to free medical care. Citizens' needs with medical care should be provided with financial resources regardless of their source.

Target setting. Demographic and negative tendencies of their development, current economic situation does not allow public authorities to take the obligations completely in order to provide public health care. Lack of financial resources makes declarative nature of those government guarantees, which are not provided with financial resources. Formation of market relations in health care is shown in: the implementation of elements of entrepreneurship, the occurrence of significant growth of paid medical services, development of voluntary health insurance. Market conditions require assessment of the real possibility of state participation in financing the national health care through compulsory health insurance and to attract additional sources of funding. The voluntary health insurance system is a reserve, that is being used insufficiently.

Analysis of recent research and publications. To study of the main problems of the theory and practice of health insurance dedicated many works of Ukrainian scientists, such as T. Artyukh, K. Voblyi, V. Bazylevych, K. Bazylevych, A. Hamankova, O. Hubar, M. Mnykha, S. Goryanska, V. Yermilov, O. Zaletov, S. Osadets, T. Rotova, V. Ruden, S. Sribnyi, R. Smolenyuk, Y. Shumelda, V. Nonko, N. Nahaychuk, S. Yuriy, L. Okunev and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Regardless the wide spectrum of research on the development of the national health system, the topic of health insurance remains valid. The need to study this issue taking into account demographic dynamics and socio-economic development is to develop practical recommendations for implementing innovations in health insurance.

The research objectives. The article is to study the theoretical principles and practical implementation details of social policy towards the development of innovative health insurance system in Ukraine based on the systematization of better foreign experience.

The statement of basic materials. Health insurance is an important part of the social infrastructure of every developed country and it is considered as an alternative model of health care. It enables rational use of funds allocated for health care, while at the same time improves the quality of these services and the level of security of the population. In terms of increasing percentage of morbidity in Ukraine and decrease life expectancy of citizens, the question of protecting the health of each and find alternative sources of funding for medical industry raises immediately, and determines urgency and need to study this issue.

Ukrainian market of medical insurance, as a insurance market as a whole, is under formation. There are more than 470 insurers operating today in the domestic insurance market. Almost all of them declare their interest in medical insurance is voluntary (VMI) and more than 100 insurance companies offer to issue the policy LCA in Ukraine, but actually interested in this kind of insurance and rely on it only about 10 companies that, in fact, keep the market [1].

Voluntary medical insurance performs in accordance with the Law of Ukraine "On insurance" [2] as "health insurance (permanent health insurance)", "health insurance sickness" and "medical expenses insurance." Market of health insurance is quickly developing, particularly market of continuous health insurance, for which in 2015 was collected up to 109,200,000 UAH for premiums, or for 8.3% more than in 2014 (Tab. 1). For the increase in premiums gets significantly affected by higher prices of medicines due to changes in the exchange rate. At the same time, as a positive thing, seeing an increase in the number of contracts for all types of insurance, indicating that awareness of citizens and the corporate sector need to purchase health insurance policies. [3]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

There are several features of insurance that negatively affect development and innovation nowadays. Including inefficient management, lack of machinery investment of insurance reserves, lack of transparency in terms of accounting and reporting, stimulating of innovative activity groups of insurance companies, lack of qualified personnel in innovation sector and lack of long-term strategic planning of innovation in insurance companies, poor infrastructure development of the insurance market. At the same time, the leading insurance companies implement certain measures to improve its market using of different kinds of innovation. New services on existing insurance products are developing in the insurance companies; New methods of accounting, financial analysis activities; New staff incentive schemes; New methods of insurance and reinsurance. Interaction within insurance companies, reinsurers, banks and the state, develop towards the realization of social and innovation policy.

Table 1

The dynamic of voluntary medical insurance in Ukraine for 2011-2015 [1; 4]

Index	Years					Deviation, 2015 since 2011, %
	2011	2012	2013	2014	2015	
Continuous health insurance						
Number of insurance contracts, thousands of units	1127,5	1454,9	1636,8	1314,0	1423,2	26,2
Gross receipts of insurance payments, millions, UAH	1165,4	1322,1	1487,5	1625,4	2047,6	75,7
Payment of insurance premiums, millions, UAH	752,4	901,0	1010,4	1108,6	1164,5	54,7
Voluntary health insurance in case of sickness						
Number of insurance contracts, thousands of units	1015,1	1704,4	2060,3	2194,7	2367,8	33,2
Gross receipts of insurance payments, millions, UAH	186,9	318,2	373,6	308,2	327,7	75,3
Payment of insurance premiums, millions, UAH	34,4	40,7	66,6	68,4	71,2	7,0

The main components of the economic substance health insurance under social policy are: social character, a compensation mechanism, contractual relations, programmatic basis, natural form, formation and use of funds, the thrust means, guaranty, kind component (medical, pharmaceutical, preventive and other assistance), compulsory and voluntary form.

One the results of the study is determination the content of social policy towards the innovative development of health insurance as a system of values and objectives, set of management measures, decisions and actions to provide state guarantees for providing citizens with free medical care in the proper amount and of suitable quality to reduce mortality increasing the birth rate, increasing life expectancy of the population.

Health insurance is considered as a kind of personal insurance, under the law or agreement, obligation of the insurer on payment included in the medical insurance programs, medical and preventive care, provided to the insured person, on account of target funds, generated from the funds of enterprises, government and citizens.

Health care is a promising area for organizational and economic innovations, based on scientific discoveries and modern development. Reforming health care funding mechanisms, which include health insurance, is realizing really slowly. Positive changes with the transition to single-channel financing are the basis for the implementation of innovations in the field of health insurance.

In order to create and implement innovative models of health insurance system in Ukraine it requires the active participation of the state in carrying out complex of institutional, legal and economic measures to technological change and effective mechanisms for their implementation. The transition to an effective social policy innovation of health insurance is one of the priority tasks of overcoming the financial and economic problems of access to medical services and, social security as well. Strategy of implementation of this policy should be on system and consistent basis [5]. While forming of innovation policy and the choice of the main priorities for its implementation, it is important to focus on achieve-

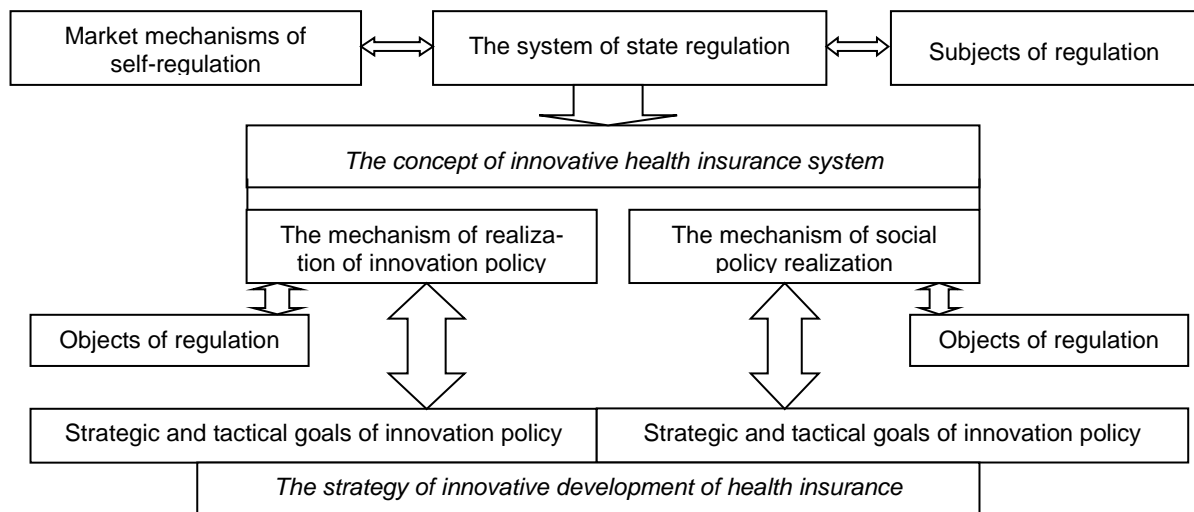
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ments and theoretical work recognized theories of innovation. According to the conceptual plan social mechanism of coordination and innovation policy should include the following components:

- a set of evidence-based priorities, methods and tools of innovative and social policy of strategic and tactical character, which promote for enhance of innovational processes in health insurance;
- a list of indicators that characterize innovative and social policies and forecast of their improvement accordingly;
- forward and reverse channels of innovative and social policy influence on innovative development of health insurance system;
- financial and organizational methods of coordination innovative and social policy, including complying promising areas that can bring the insurance companies and the state strategic important and competitive advantage in the international market and significant financial income [6; 7].

Figure 1 shows a conceptual scheme of the mechanism of coordinative realization of social innovative policies in the health insurance system.

Realization of innovation policy in health insurance is the basis for the integration of public and private health sectors. To determine the organizational and economic features such as integration, we consider the basic models of organization and financing of health care. There are three models in World Health Organization: insurance (the Bismarck system), budget (Beveridge- Semashko system), market system.

Fig. 1. Conceptual scheme of mechanism coordination for the implementation of social and innovative policy in the health insurance system

Bismarck system is based on a comprehensive health insurance and provides for financing on the funds paid by the insurers to special funds, which are used for insured event, such as the need of medical care. The contribution amount is a percentage of salary, thus ensuring solidarity citizen participation in health care financing on a “healthy one pays for the sick one, the rich one- for the poor one”.

The formation and development of the mentioned above system based on the existence of the social functions of the state, along with basic functions such as national security, socio-political system, the functioning of the national economy and ensuring human rights and freedoms. The social function of the state is manifested in the responsibilities of power to maintain equality of rights for all sections of the population as a whole and for each individual, and to promote for economic and social advancement of all citizens. The social function of the state with budget financing of providing medical care to the population is performed as providing a decent standard of living for citizens by public funds, regardless of the personal contribution of each member of society in their formation.

All these processes lead to the idea that the state can function better and is able to reduce the financial burden if people begin to rely primarily on themselves. That assumes that social security, in-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

cluding health services from public funding sources at the national level should be a guarantee of life on the basis of minimum standards. The social system of the state, primarily is seen as a way to guarantee access to social benefits for the population that cannot be independently supported.

This conclusion can be considered as a precondition for market model forming of healthcare (private funding system), which is based on the principles of functioning of a competitive market and does not involve significant government intervention. In a market model of healthcare with the sources of funds are personal income and costs of employers. Citizens either pay for services directly into the treatment (paid medical services), or use the services of the system of voluntary health insurance that purchase on their own or use policy that gives the employer under the terms of corporate insurance. The system of private health care financing is characterized by competition among insurers who are trying to offer more attractive conditions for voluntary health insurance programs to attract consumers [8].

Unlike the system of compulsory health insurance and funding, market model makes the amount of medical services dependent on the solvency of the patient. You can trace the violation of the principle of fairness in terms of access to care for people with lower incomes. At the same time, disadvantage of budget system of financing is on the high level of dependence on the economic situation in the country and, consequently, the priorities in the direction of budget spending. The principle of fairness are not fulfilled, claimed guaranteed amount of aid does not meet the available resources for financial support for its implementation, thus the constitutional right to health and medical care get violated.

Besides, each model has its advantages and disadvantages, there are circumstances, known as market failures and state failures, that cause the need for a compromise approach that can combine the principles of several models.

The state is an institution that ensures the provision of specialized, high-tech medical care under the program of state guarantees from the state budget and the system of mandatory health insurance. Governing bodies of the national health care might be interested in reducing this type of demand, which can be achieved by increasing the priority of preventive measures, healthy lifestyle, vaccination, regular clinical examination and so on, it certainly affects the prevention, and also early detection of diseases and thus reduce the cost of expensive medical care.

Therefore, the market model of healthcare shows interest in increasing demand for medical services not related to serious and chronic diseases, because it may increase proposal, it gets limited with logistical capabilities and level of economic efficiency. State health sector demonstrates an interest in reducing the demand for health services by improving the quality of public health, as well as the financial resources of the state is limited with amount and require optimal distribution to provide both medical and social, and economic performance.

Like the market, the state failures such as lack of awareness, limited response of the private sector control, limited bureaucracy and restrictions control imposed by the political process. Market failures cause the presence of the state in the field of public health, the failures of the state determine the existence of private sector health services, and violation of the principle of justice can be seen in every model of health care. Budget, insurance and market models are the species, which is based on national health system. Focusing on one of them as the basis and given the specificity of the state and the market may create the most effective option that meets the principles of justice and rationality.

Despite the fact that health care in Ukraine is one of the areas, most tightly regulated by the state, due to the fact that the goods and services of the health system is directly related to providing health and life for population, formation of market relations did not avoid this branch. The institutions of the health system work in terms of resource constraints and economic freedom. The private health system medical organizations have a high degree of economic freedom. The key meaning here is quality - with high quality and lower cost, patients may prefer public institutions, but this condition is not enough, because people appreciate not only qualified services, but also the culture of service. Facing the shortcomings of medical care in the public health system and with financial possibilities, people turn to the commercial medical organizations.

The mentioned features of organization of the health security financing systems allow to make a conclusion as for implemented scheme that includes various elements of these systems. It should also

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

be noted that the construction of the national health system in a market economy should take into account the principle of personal responsibility of the population, expressed in common risk compensation. Citizens can simultaneously be insured, and being insurers, paying premiums of their own funds, which will integrate the compulsory and voluntary health insurance. The balance of financial liabilities in financing health care should be based on the principles of solidarity, justice and individual responsibility.

Introduction of the integrated insurance financing medical institutions into the practice of national health sector would attract funds of enterprises and citizens through voluntary medical insurance, and for private medical organizations it will be an incentive to participate in the public health system.

For the implementation of integrated insurance funding requires transformations. The changes are necessary at the legislative level in order to determine, where voluntary health insurance is in the system of financing the national health care, and in order to clear lines of coverage as well.

The development of a market economy requires a fundamental rethinking of the principles of health care and of transformation of organizational and economic nature which imply merging medical and economic activity in order to improve on such performance indicators such as cost, quality, level of service and efficiency.

There is different health insurance system in the EU. In addition, there are isolated private and public (social) health insurance. State insurance in most of the cases is mandatory. Thus the mechanisms for its financial support and provision of care vary greatly across countries. Private health insurance is compulsory in only one EU country - in the Netherlands, where every resident aged 18 or older must purchase an insurance policy, which includes minimum insurance coverage, and additional services can be purchased voluntarily.

Total expenses on health in the EU are different, while their share in GDP is in the range of 6-12%. This shows a significant burden on the economy of these countries, which make up the cost of health care. Germany, France and Great Britain are in top three EU countries several years with the highest expenses on health, probably due to a system of health insurance. Thus, in these countries, the primary responsibility for providing medical care is government and public medical insurance is compulsory for the whole population.

Spending of private sector of economy on health care in the EU vary between 5-15% of the total cost of providing medical care. In the structure of these costs in most countries is dominated by household spending. At the same time in some European countries, a private health insurance developed significantly. It includes France, Ireland, Slovenia, Germany and Spain. [9]

Private health insurance has some advantages comparison to social (public):

- Consumers get greater access to health care, higher quality service than public health system;
- Compared to the system of state insurance private health insurance offers consumers greater freedom of choice (patient can choose the time of the procedure, the specialist and medical institution);
- Companies working in the field of private health insurance manage risk more effectively;
- Consumers can choose a private health insurance provider to meet their needs on contrast of the state system;
- Insurance companies operate in a competitive environment that helps to reduces medical costs and improves the quality of services;
- New EU members that transform our national health security system, introducing private health insurance as a component of reforms to reduce the pressure on public health security system.

Unlike state-guaranteed by health care system, access to health care, the contribution rate paid for private health insurance depends on the coverage, mentioned in the contract. The introduction of private health insurance practice promotes for the formation of a responsible attitude to the patient's health and improving of health care quality and efficiency.

Analysis of international experience of health care based on social health insurance determines the following alternative options and features of its forming in Ukraine [4]

- 1) social health insurance can be either primary or secondary type of health care financing;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

2) alternative types of medical insurance funds are: a single fund for the whole population (Hungary, Republic of Korea, Turkey, Luxembourg, Poland, Slovenia); several common funds, each of which serves the entire population of a certain region of the country; funds that deal with people of the same region, but that does not compete (Austria, Belgium, France, Japan); several competing funds, which can be public (half-public) or private institutions (Germany, Netherlands, Czech Republic, Switzerland and others);

3) determination of the amount and procedure of the contribution to the fund of obligatory medical insurance (stable contribution rate for the total population, the proportion of the contribution of the employer and employee share of contributions, limiting of contributions (by categories of taxpayers, regions, etc.), the presence of additional contributions not related to wages.

The results of the study the global practice shows following: a mandatory form of social health insurance is generally used in countries where significant importance is given to public funding and organization of health care. The choice of form of health insurance depends on the characteristics of health care and the country. Thus, each country adapts the model of health care financing in accordance with the trends and characteristics of social and economic development. As analysis of trends shows, each country must have stable and sufficient sources of financing healthcare through the implementation of a balanced social policy of the country.

Conclusion. The effectiveness of social policy in the area of health insurance depends a lot on the creation of an optimal system of insurance coverage on the basis of rational use of features and benefits as the compulsory and voluntary insurance. To ensure the proper development of innovative national health insurance it is necessary to organize legal events that would make it possible to solve important issues such as: 1. Taking care of competitive market of voluntary medical insurance in case of introduction of compulsory state social health insurance. 2. Providing conditions for the full development of voluntary health insurance as a supplement to its mandatory form which would ensure the provision of quality medical services over a state-guaranteed minimum. 3. Increase of the interest of employers to preserve the health of their employees by means of legislative provisions of economic stimulus as for funds that will be directed by the enterprise towards health insurance. 4. Changes of demands as for the licensing the insurers, wishing to work both in the system of voluntary medical insurance and in the system of mandatory health insurance to increase their reliability. 5. Creation of a unified optimal pricing for medical services. 6. Providing proper state control over the observance of all medical institutions that work in the health insurance system, the only legally enforceable standards.

References

1. Pavliuk, K. V., Stepanova, O. V. (2014). Medychne strakhuvannia yak forma finansuvannia medychnykh posluh [Health insurance as a form of financing health care]. *Nauka i ekonomika. – Science and Economics*, № 3 (35), pp. 162–171 [in Ukrainian].
2. Pro strakhuvannia : Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 r. № 86/98 [The Law of Ukraine "On insurance", dated March 7, 1996]. (ed. and rev.). Retrieved from: <http://www.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Natsionalna stratehiia reformuvannia systemy okhrony zdorovia v Ukraini na period 2015–2020 rokiv [National strategy for healthcare reform in Ukraine in 2015 - 2020 years]. Retrieved from : http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Strategiya_pdf [in Ukrainian].
4. Nikolaienko, S. M. Osnovni tendentsii rozvytku rynku medychnoho strakhuvannia v Ukraini [Major market trends in the health insurance of Ukraine]. Retrieved from : <https://docviewer.yandex.ua/url=http%3A%2F%2Fbusiness-inform.net> [in Ukrainian].
5. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne medychne strakhuvannia: Proekt Zakonu Ukrainy [Draft Law of Ukraine "On Compulsory State Social Medical Insurance"]. (n.d.) Retrieved from: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20150211_0.html#3 (Accessed 18 November 2015) [in Ukrainian].

Література

1. Павлюк, К. В. Медичне страхування як форма фінансування медичних послуг / К. В. Павлюк, О. В. Степанова // Наука й економіка. – 2014. – № 3 (35). – С. 162–171.
2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 86/98 – ВР зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Strategiya_pdf.
4. Ніколаєнко, С. М. Основні тенденції розвитку ринку медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] / С. М. Ніколаєнко. – Режим доступу : <https://docviewer.yandex.ua/url=http%3A%2F%2Fbusiness-inform.net>.
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування: Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20150211_0.html#3.
6. Гришова, І. Ю. Сучасні маркетингові інструменти та методики їх оцінки / І. Ю. Гришова, В. В. Сафонов // Ukraine-EU. Modern Technology, Business and Law collection of international scientific papers : Part 1. Modern Priorities of Economics / Engineering and Technologies. – Cherkniv : CNUT, 2016. - pp. 111-113.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

6. Gryshova, I. Yu. (2016). Suchasni marketynhovi instrumenty ta metodyky yikh otsinky [Modern marketing tools and methods of assessment]. Modern Technology, Business and Law collection of international scientific papers: Part 1. Modern Priorities of Economics / Engineering and Technologies. Chernihiv : CNUT, pp. 111-113 [in Ukrainian].

7. Gryshova, I. Y. (2016) The estimation of enterprise trade name competitiveness. Naukovyi visnyk Polissia - Scientific bulletin Polissia, № 2 (6), pp. 85-91 [in English].

8. Shestakovska, T. L. (2016). Osoblyvosti formuvannya sotsialno oriyentovanykh klasteriv v Ukraini [Features of formation of socially oriented clusters in Ukraine]. Naukovyi visnyk Polissya, № 1, pp. 46-55 [in Ukrainian].

9. Kutzin, J. Cashin, C. & Jakab, M. (Eds.). (2010). Implementing health financing reform. Lessons from countries in transition - WHO on behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies, P. 425.

7. Gryshova, I. The estimation of enterprise trade name competitiveness / I. Gryshova, O. Mityay, S. Stoyanova – Koval // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 2 (6). – С. 85-91.

8. Савченко, В. Ф. Особливості формування соціально орієнтованих кластерів в Україні / В. Ф. Савченко, Т. Л. Шестаковська // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 1. – С. 46-55.

9. Implementing health financing reform. Lessons from countries in transition / Edited by J. Kutzin, C. Cashin, M. Jakab - WHO on behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies. – 2010. – 425 p.

Received for publication 4.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Naumov, A. B. The impact of social policy on the development of innovative medical insurance in Ukraine / A. B. Naumov, T. P. Panyuk, L. I. Danylchenko // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1(9). ч. 1. - С. 55-62.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.58 : 338.14 : 338.242.4

УДК 338.58 : 338.14 : 338.242.4

N. O. Shpak, Doctor of Economic Sciences,
Professor,
M. I. Bublyk, Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor,
O. M. Rybytska, Candidate of Physical and
Mathematical Sciences, Associate Professor

Н. О. Шпак, д. е. н.,
професор,
М. І. Бублик, д. е. н.,
доцент,
О. М. Рибицька, к. ф.-м. н.,
доцент

SOCIAL MINIMA AND THEIR ROLE IN THE FORMATION OF HOUSEHOLD WELFARE IN UKRAINE**СОЦІАЛЬНІ МІНІМУМИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ**

Urgency of the research. Social benefits are crucial in the income structure of households in Ukraine, so investigates the impact of social minima sizes on the development of national economy are urgency.

Target setting. The low level of supply of material and spiritual needs of the citizens of Ukraine is the result of ineffective social policy, including catastrophically low levels of social minima. In recent years, the share of total households spending on education, culture and recreation is rapidly falling and the share of food increases. This indicates a negative reformatting the structure of their expenditure on the background of nominal growth in household incomes.

Actual scientific researches and issues analysis. Domestic scholars E. Libanova, I. Prodanova, B. Sizonenko, S. Melnyk, V. Mykytenko, T. Kizyma, A. Kovtun and others studied income and expenditure of households in Ukraine and economic assessment of their levels in recent years.

Uninvestigated parts of general matters defining. The analysis of sources of household income formation still remains an unresolved and poorly studied problem.

The research objective. There were set of the following objectives: to define the relationship between the level of household expenditure on education, culture and recreation and the level of social minima; to determine the effect of inflation components on the level of social minima in Ukraine; to substantiate a new indicator of household.

The statement of basic materials. The dependence of the structure of households welfare in Ukraine from the nominal size and growth of social minima, taking into account inflation have been investigated. The trends in restructuring of households welfare expenditures depending on the size of social minima and the national currency have been established. The percentage of expenditure on education, culture and leisure in the structure of total household expenditure is proposed to be considered as an indicator of households welfare.

Conclusions. The survey results give reason to suppose that the nominal growth of social minima is the most effective one in case of sustainable slight advance of social minima growth comparing to inflation growth rate. A significant and prolonged lag of growth rates of these indicators from inflation rates and falling of the national currency is launching the mechanisms of economic stagnation, the banking system crisis.

Актуальність теми дослідження. Соціальні виплати є визначальними у структурі доходів домогосподарств України, тому дослідження впливу розмірів соціальних мінімумів на розвиток національної економіки є актуальним.

Постановка проблеми. Низький рівень забезпеченості матеріальних та духовних потреб громадян України є наслідком неефективної соціальної політики, зокрема катастрофічно низьких розмірів соціальних мінімумів. Протягом останніх років частка сумарних витрат домогосподарств на освіту, культуру та відпочинок стрімко падає, тоді як частка продуктів харчування зростає. Це свідчить про негативне переформатування структури їх видатків на фоні зростання номінальних доходів домогосподарств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням доходів і витрат домогосподарств України та економічним оцінюванням їх рівнів протягом останніх років займалися вітчизняні вчені: Е. Лібанова, С. Мельник, В. Микитенко, І. Проданова, В. Сизоненко, Т. Кізіма, О. Ковтун та ін.

Невирішеною та мало дослідженою проблемою залишається аналізування джерел формування доходів домогосподарств та роль соціальних мінімумів у їх величині.

Постановка завдання. У статті було поставлено завдання: встановлення залежностей між рівнем витрат домогосподарств на освіту, культуру та відпочинок та величиною соціальних мінімумів; визначення впливу інфляційних складових на рівень соціальних мінімумів в Україні; обґрунтування нового індикатора добробуту домогосподарств.

Викладення основного матеріалу. Досліджено залежність структури видатків домогосподарств України від номінальних розмірів та темпів росту соціальних мінімумів з врахуванням інфляційних процесів. Встановлено тенденції у зміні структури видатків домогосподарств залежно від величин соціальних мінімумів, а також курсу національної валюти. Запропоновано розглянути в якості індикатора рівня добробуту домогосподарств сумарний відсоток витрат на освіту, культуру та відпочинок у структурі їх сукупних витрат.

Висновки. Результати дослідження дають підстави вважати, що номінальне зростання соціальних мінімумів є найбільш ефективним у випадку стабільного незначного випередження темпів росту мінімумів порівняно з темпами інфляції. Значне і затяжне відставання темпів росту зазначених показників від темпів інфляції запускає механізми стагнації економіки, кризи банківсь-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: *social minima; living wage; minimum wage; household; household income and household expenditure structure; the consumer price index; real wage.*

кої системи.

Ключові слова: *соціальні мінімуми; прожитковий мінімум; мінімальна заробітна плата; домогосподарство, структура доходів та витрат домогосподарства; індекс споживчих цін; реальна заробітна плата.*

Urgency of the research. Today in Ukraine an inadequate level of welfare of the average household is set, in the structure of which social benefits make up the bulk, which justifies the relevance of research in social minima in Ukraine and their impact on the development of entire national economy.

Target setting. The problem of poverty in Ukraine is one of the most difficult issues of social and economic development of the national economy and is directly related to the ineffective and, in some cases, to criminal social policy. This problem is especially exacerbated in the study of household welfare in Ukraine, where the levels of social minima, including minimum wage and living wage are catastrophically low.

Actual scientific researches and issues analysis. Domestic scholars O. Alymov [1], Y. Bolotin [2], E. Libanova [1; 3], C. Miller [4], V. Mikitenko [5], I. Prodanova [6], B. Sizonenko [7] and others studied income and expenditure of households in Ukraine and economic assessment of their levels in recent years. Publications of T. Kizyma [8] and A. Kovtun [9] were devoted to financial behavior of households. Despite all the diversity of views and opinions of these authors, scholars are unanimous about the fact that in terms of transformation of the national economy into the market one, households become an important subject of market relations, which is also a potential investor and the end user.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, the analysis of sources of household income formation still remains an unresolved and poorly studied problem, as these sources are the basis for ensuring the appropriate level of expenditure.

The research objective. In order to study the welfare of households in Ukraine and to determine the role of social minima in their formation, there were set of the following objectives: 1) to define the relationship between the level of household expenditure on education, culture and recreation and the level of social minima; 2) to determine the effect of inflation components on the level of social minima in Ukraine; 3) to substantiate a new indicator of household welfare in terms of socio-economic crisis.

The statement of basic materials. The household in the market economy takes an active part in the creation of national product, the supply of economic resources, consumption of goods and services that, as considered by the authors of works [2; 5-7], has no less impact on the economic welfare level than other elements of the economy. The household in the structure of the national economy serves, according to the authors of works [8-10], as a subject of economic relations, and in the course of its economic activity enters financial relationships. Today there is observed a sharp increase in household expenditure on livelihood support (food, utilities, etc.) and a sharp reduction in expenditure on education, recreation and cultural needs satisfaction. Investigation of the structure of household expenditures, including spending on education, recreation and satisfaction the cultural needs is described in the work [11], where the authors justify this low state by low level of minimum wage and living wage, which is directly connected with social policy.

Social policy in Ukraine has a post-Soviet character. The country has an inefficient payroll system, scholarships and pensions and relative social guarantees through the provision by state agencies of exemptions and subsidies. Such a system does not encourage citizens to develop their professional skills, willingness to work efficiently and causes mass emigration of educated and skilled workers, prosperity of corruption and bribery, lack of motivation to improve education, inability to join the cultural processes and recreation due to low income. In recent years a rapid fall of population savings was the consequence of the current situation in the social sphere, which was an alarming trend for the state financial system stability.

As assumed in scientific sources [1; 3; 12-16], social policy of the state is a set of socio-economic measures aimed to protect people from unemployment, rising prices, the depreciation of labor savings, guarantee minimum income for members of society; to support and develop the abilities of society members, including the ability to work; to provide citizens with a reasonable level of social ser-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

vices. Basic provisions of the policy are laid down in the Constitution. Also, state agencies are committed to their citizens by signing international agreements, declarations, charters etc.

Paragraph 1 of Article 4 of the European Social Charter [17] recognizes the right of workers to a remuneration that will give them and their families a decent standard of living. There is stipulated that the family as a fundamental unit of society has the right to appropriate social, legal and economic protection to ensure its full development. In Ukraine the Charter was ratified with statements by the Law № 137-V (137-16) of 14.09.2006 and came into force on February 1, 2007. This meant that Ukraine undertook the responsibility to implement not all articles and provisions of the Charter. Parliament did not ratify three of the nine compulsory articles despite the existence of similar ones in the Constitution of Ukraine, in particular Article 46 (right to social security). The above paragraph of the European Social Charter was formulated in Ukrainian amended version as follows: "to recognize the right of workers to compensation, which guarantees them and their families a decent standard of living." A decent standard of living in the Constitution of Ukraine includes "adequate food, clothing and housing" [18]. Such significant reduction of obligations led to the fact that in March 2016 the Cabinet of Ministers of Ukraine adopts A poverty reduction strategy [19], where, in particular, is stated the fact that in 2015, below the relative poverty line according to expenditure were 23.8% of the population, the poor among working people there were 18.8%, and the scale of shadow income, according to various experts, ranged from 40 to 60 percent.

One of the main trends, challenges and ways to implement the Strategy in [19] are recognized:

- Introduction of new approaches to minimum social standards and guarantees formation, including a living wage, according to international practice, including EU countries;
- Raising the minimum wage as a result of improving the mechanism of its determination and guarantees of providing in accordance with international practice and the provisions of International Labour Organisation Convention number 131 on Minimum Wage Fixing in developing countries;

Social policy aims, in particular, to ensure: required minimum consumption, housing, improving education and culture level, and guarantee family support. The economically inactive population needs, obviously, the most of social protection. In 2015 in Ukraine it numbered 10,925,500 people, including pensioners 53.3%, students and pupils 22.3%. General demographic burden per 1,000 population aged 15 - 64 years in the same year was 443 (in 2011 - 419 people).

The current situation of incomes in Ukraine does not allow limited concern about redistribution of national income from the overwhelming majority of citizens with incomes above the average to the economically inactive population or low-paid unskilled workers. The problem is that in Ukraine most of employed people (including the educated and skilled) have incomes that do not allow meeting the basic needs of their own and their families'. According to statistics [20] In January - April 2016 the average salary of full-time employees amounted to 4,984 UAH. Only 27% of staff received more than 5,000 UAH per month on average. 33.9% of full-time workers received less than 2,500 UAH and 3.1% of workers receive wages lower than 1,378 UAH, that is less than the living wage minimum for working age people. That is why today in the scientific sources [3, 4], which study social and economic development of Ukraine, the use of the term "poverty of the working population" gets widespread.

According to the Social Report for 2015 [21] published by the Ministry of Social Policy, the share of wages in population income structure in 2015 was only 39.0% (compared to 2011 51.83%). Revenues in the form of profits and mixed income accounted for 18.3%, income received from property - 4.9%, and social benefits and other current transfers - 37.8% (in 2011 - 20.88%). The data states the fact that the principles of calculation of wages in Ukraine are ineffective and lead to the need of subsidies for skilled working age population. Only in December 2015 of 4.6 million households received a subsidy according to the simplified system, that is in 4 times more than in December 2014 (1.1 mln. households) This situation does not allow to formulate citizens' needs in professional skills, level of education and productivity development, which has extremely detrimental effect on the process of Ukrainian economic development. Various social benefits and subsidies can only temporarily hold back the rapid impoverishment of the population. The low pay for skilled labor – it is a road to nowhere, as the basic principle of market economy is not implemented – it is the ability of self-sufficiency.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Social policy pursued by the Cabinet of Ministers of Ukraine during the existence of our independent state is based on so-called social minima: minimum wage, minimum pension, living wage and so forth. It is well known that social minima are the base for wages, pensions, scholarships and other social benefits calculation. The basis for the subsistence minimum calculation is the consumer basket. Its qualitative and quantitative composition and method for its components evaluation becomes increasingly irrelevant to the minimum needs of the modern citizen. The above irrelevance escalates the most in 2013 – 2016 that is clearly illustrated in [21]. Table 1, which shows the dynamics of average values of the minimum wage and living wage per year, traces slight increase of these values, but the dynamics of the index of real wages is decreasing. Index of real wages characterizes the change in the purchasing power of wages in the reported period compared to the baseline [22].

Table 1

Dynamics of the minimum wage and living wage index of real wages

Years	Index of real wages	The average annual cost of living, UAH	Average annual wage, UAH
2010	1.105	848.60	890.00
2011	1.110	923.00	972.50
2012	1.110	1050.60	1104.20
2013	1.068	1142.00	1182.20
2014	0.865	1176.00	1218.00
2015	0.901	1227.00	1298.00
2016	0.846*	1388.50	1388.00

Note: * - the calculated values for the first half of 2016

Source: Built on materials by State Statistics Service of Ukraine [20]

The calculation takes into account the consumer price index of the current period compared to baseline by dividing it in the index of accumulated nominal wages "net" in the same period. Despite the legally allowed review of the consumer basket at least every five years, according to [23], which was adopted in 1999, the composition of food and non-food products and services has not been changed and has not been revised for over 17 years.

Thus, with full reliability it can be stated that social and economic policy of the state does not meet the standards established not only in the world, but in Ukraine, which does not provide not only a decent standard of living, but even its vital needs in health care, recreation, sports, education, access to communication tools, and so on.

Social living standards remain low throughout 2016, despite the approved Law [24] on new dimensions of social minima, where the value of the living wage minimum for a working age person, and the minimum wage is set at 1,378 UAH per month (for the period 01.05.2016 - 30.11.2016). Rising of living wage for a working age person by 12.3% and the minimum wage by 10.6% respectively are not able to brake the rapid impoverishment of the population. These minima, in our opinion, do not meet the inflation processes in Ukraine and are only doomed to deepen the negative effects on the path of socio-economic development: corruption, bribery, loss of productivity and quality of work, a significant reduction of education and science level, braking of cultural development, and so on.

The social report for 2015, released by the Ministry of Social Policy of Ukraine [21], shows that for the last year prices for food and soft drinks increased by 41.5%, alcoholic beverages and tobacco products - by 22.7%, clothing and footwear - 35.0%, housing, water, electricity, gas and other fuels - in 2,0 times, furnishings, household equipment and routine maintenance of housing - by 36.0%, health care - at 29, 1%, transport - by 20.4%, communications - 7.0%, recreation and culture - by 37.9%, education - 24.2%, restaurants and hotels - by 23.3%, various goods and services - 31.4%. This made the specialists of the Ministry of Social Policy of Ukraine [21] publish in the mentioned report the actual value of the monthly living wage minimum in 2015 for the working population, the average of which is 2,361 UAH., that is on 71.3% higher than established minimum wages in 2016.

As an economic unit, reflecting the state of socio-economic development of the national economy, it was selected household that with its structure of revenues and expenditures, as grounded in scien-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

tific sources [6, 11], is both a major consumer of goods and services and factor productions. Their number in Ukraine is 17.6 million. And the average size is 2.58 people (2014) [25].

The low expenditure on education, culture and recreation compared to total expenditure of one household can be seen from Table 2.

Table 2

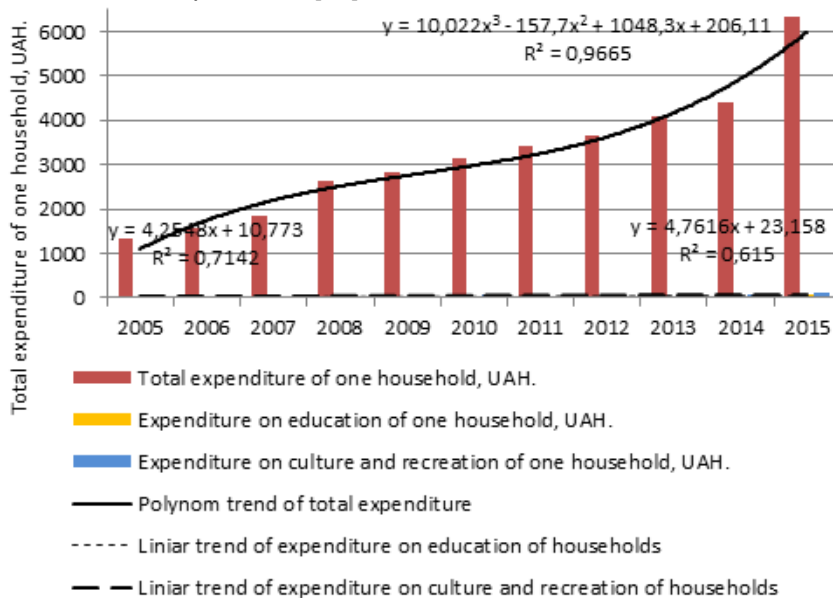
The dynamics of aggregate expenditure of one household during 2005-2015

Years	Total expenditure of one household, UAH	Expenditure on education of one household, UAH	Expenditure on culture and recreation of one household, UAH
2005	1325.80	11.93	30.49
2006	1591.20	20.69	36.60
2007	1829.30	27.44	38.42
2008	2639.30	31.67	52.79
2009	2828.70	31.12	33.94
2010	3153.10	34.68	59.91
2011	3424.30	44.52	41.09
2012	3660.20	36.60	51.24
2013	4108.48	49.30	65.74
2014	4409.77	35.28	57.33
2015	6341.25	57.38	76.51
2016*	7394.926	55.03	71.22
2017*	9201.044	58.43	74.85

Note: * - Estimates for the first half

Source: Built on materials by State Statistics Service of Ukraine [20]

This is because, first of all, households satisfy their physiological needs in food, clothing and paying utility bills and other expenditure is made in case of the balance is enough after basic needs are met. In these works [6, 11], exploring the principles of income and expenditure of households formation, the authors do not touch the prediction of these processes, so this necessitated a trends building (Fig. 1) and the calculations of predictive values of these indicators for years 2016-2017 (Tab. 2) by the ranking models method explained in [26].

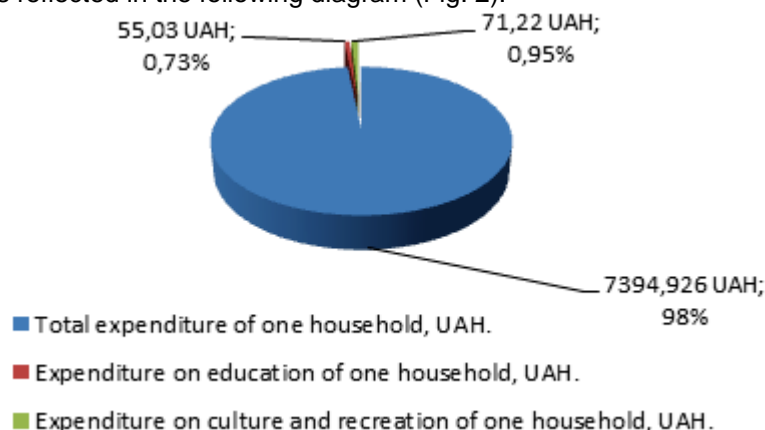

Fig. 1. Trending model of total expenditure and education, culture and recreation expenditure per household during the period 2005-2015

Source: Own calculation according to the State Statistics Service of Ukraine [20]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

As it can be seen from Table 2, expenditure on education, culture and recreation of one household in 2016 continues to fall and account for 55.03 UAH. and 71.22 UAH respectively, compared to a significant increase in total expenses (7,394.926 UAH.) in the same year, indicating for an opinion on their use in future research as one of the indicators of the welfare of households. We recommend using the total share of spending on education, culture and recreation in total household expenditure as an indicator, which is reflected in the following diagram (Fig. 2).

Fig. 2. Forecast of education, culture and recreation expenditure in total expenditure per one household in 2016

Source: Own calculations

After analyzing the composition of total expenditures and other comprehensive income of one household, we can see that the structure of the total expenditure varies depending on the structure of real income.

The rapid fall in expenditure on education, culture and recreation in total costs (Tab. 2), in our view, is a clear proof of the conclusion about the rapid impoverishment of the population, despite the steady growth of the value of total household expenditure and steady nominal growth of social minima (Tab. 1). In particular, the 2016 it is projected that the share of expenditure on education in total expenditure reaches unprecedentedly previously point in 0.73%, while the share of food products will be 65.5% (Fig. 2). One of the reasons of the described dynamics is, certainly, the change of the national currency. However, clear connection of such variables as average total household expenditure in dollar terms and the share of expenditure on education, culture and recreation is complex and incorrect to be proved (Tab. 3).

Table 3

The dynamics of socio-economic indicators in 2007-2015

Year	The average annual inflation rate	The average annual US dollar exchange rate, USD.	Inflationary growth Mines s / n,%	Inflationary growth living wage%	The share of expenditure on education,%	Share of culture and recreation expenditure,%
2007	116.60	5.02	2.02	-5.16	1.50	2.10
2008	122.30	6.74	0.56	-5.84	1.20	2.00
2009	112.30	8.01	2.37	-1.99	1.10	1.20
2010	109.10	7,93	37,81	18.84	1.10	1.90
2011	104.60	7.96	4.67	4.17	1.30	1.20
2012	99.80	7.99	13.74	14.02	1.00	1.40
2013	100.50	7.99	6.56	8.20	1.20	1.60
2014	124.90	11.89	-21.87	-21.92	0.80	1.30
2015	143.30	21.85	-36.73	-38.96	1.20	1.60

Source: Own calculation according to the State Statistics Service of Ukraine [20]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The obvious conclusion is that the volume of minimum wage and living wage as a basic value for calculating of wages, pensions, scholarships and other social payments are major factors in the formation of household welfare level in modern Ukraine. A significant increase in the percentage of social benefits, pensions and other current transfers in the household incomes structure compared to the percentage of salary should become a serious signal for the government about the disastrous inefficiency and destructive for the existing social policy. The most paradoxical is the fact that educated and skilled workers, including employees of education and healthcare, in recent years are far below the average wage of full-time employees according to the kinds of economic activities.

Thus, in April 2016 workers of healthcare and emergency social assistance were stated on the last step of the scale. Their average wage was 223% of the living wage minimum for working people (62.7% of the average in the national economy), that is 3,070 UAH, equivalent to US \$ 122,8. Wage of education workers was on the third position from the end and was 244% of living wage minimum (68.7% of the average in the national economy), that is 3,362 UAH, equivalent to US \$ 134.4 [20]. Wages of employees of these areas are directly related to the established social minima, as health and education in Ukraine are financed from the state budget.

It is logical to formulate the question of the reasons of that during the sustainable growth of the nominal value of the living wage and minimum wage (Tab. 1) there is a rapid impoverishment of large part of the population of Ukraine, especially the educated and skilled people, significant drop of the actual level of household welfare (Tab. 2) and, consequently, reformatting of their costs structure, including significant reduction in education, culture and recreation expenditure.

One of the reasons of this trend is an inadequate growth of social minima according to the rate of inflation caused by internal factors as well as the depreciation of the national currency (Tab. 3).

Conclusions. The survey results give reason to suppose that the nominal growth of social minima can provide sufficient household income only in case of the adequacy of their rate of growth to the inflation index. The principle of sustainable slight advance of social minima growth comparing to inflation growth rate is the most effective one. A significant and prolonged lag of growth rates of these indicators from inflation rates and falling of the national currency is launching the mechanisms of economic stagnation, the banking system crisis, work productivity and quality reduction, the abroad outflow of skilled working population, corruption and bribery flourishing. The prospect of further research is building of economic and mathematical model of the impact of socioeconomic factors on the welfare level of households in Ukraine using modern fuzzy logic and fuzzy sets apparatus.

References

1. Libanova, E. M. & Khvesyk, M. A. (Eds.). (2014). *Sotsialno-ekonomichnyy potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yiyi rehioniv : natsionalna dopovid* [Socio Economic potential of the sustainable development of Ukraine and its regions: national report]. Kyiv : DU IEPSPR NAN Ukrainy [in Ukrainian].
2. Bolotina, E. V. *Domohospodarstvo v systemi instytutiv rynkovoyi infrastruktury Ukrainy* [Home improvement in the system of market infrastructure institutions of Ukraine] / E. V. Bolotina // *Bulletin of Donetsk National University of Economics and Trade named. M. Tugan-Baranowski.* - 2010. - № 3. - P. 6 - 13 [in Ukrainian].
3. *Nerivnist v Ukraini : masshtaby ta mozhlyvosti vplyvu* [Inequality in Ukraine : the scope and ability to influence] / edited. Ella Libanova. - K. : Institute of Demography and Social Studies of MV Ptukha NAS of Ukraine, 2012. - 404 p [in Ukrainian].
4. Melnyk, S. V. *Kryteriyi otsinky bidnosti pratsyuyuchoho naselennya Ukrainy* [Criteria for evaluating the poverty of the working population of Ukraine] / S. V. Melnyk, N. Gayevska // *Ukraine: aspects of labor.* - 2012. - № 2. - P. 14 - 19 [in Ukrainian].
5. Mykytenko, V. V. & Khudoley, V. V. (2012). *Orhanizatsiyno-ekonomichna palitra suchasnykh umov variatynosti transformatsiynykh zmin v mezhakh sotsialno-*

Література

1. *Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : національна доповідь* / Е. М. Лібанова, М. А. Хвесик, О. М. Алімов, О. І. Амоша [та ін.]; за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. - К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
2. Болотіна, Є. В. *Домогосподарство в системі інститутів ринкової інфраструктури України* / Є. В. Болотіна // *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського.* – 2010. – № 3. – С. 6 -13.
3. *Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу* / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
4. Мельник, С. *Критерії оцінки бідності працюючого населення України* / С. Мельник, Н. Гаєвська // *Україна : аспекти праці.* – 2012. – № 2. – С. 14 -19.
5. Микитенко, В. В. *Організаційно-економічна палітра сучасних умов варіативності трансформаційних змін в межах соціально-економічної сфери держави* / Вікторія Микитенко, Вероніка Худолей // *Вісник МНТУ. Сер. Економіка.* – 2012. – Вип. 3 (7). – С. 5 -16.
6. Проданова, І. І. *Оцінка доходів і витрат домогосподарств України в сучасних економічних умовах* [Елек-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ekonomichnoyi sfery derzhavy [Organizational and economic conditions of modern palette variability transformational changes within the socio-economic sphere of the state]. *Visnyk MNTU, Ser. Ekonomika*. 3 (7). pp. 5-16 [in Ukrainian].

6. Prodanova, I. I. & Bolonna, M. V. (2015). Otsinka dokhodiv i vytrat domohospodarstv Ukrainy v suchasnykh ekonomichnykh umovakh [Assessment of income and expenditure of households in Ukraine in the current economic conditions]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. Vol. 7. pp. 617 - 622. Retrieved from : <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/133.pdf> [in Ukrainian].

7. Syzonenko, V. O. Instyutsialni aspekty finansovoho rehulyuvannya pidpryyemnytskoyi diyalnosti [Financial aspects of institutional regulation of business]. / V. O. Syzonenko // *Finance of Ukraine*. - 2012. - № 8. - p. 88-97 [in Ukrainian].

8. Kizyma, T. O. Finansova povedinka domohospodarstv : sutnist, klasyfikatsiya, chynnyky vplyvu [The financial behavior of households, essence, classification, factors influencing]. / T. O. Kizyma // *World Finance*. - 2011. - № 4. - 19-26 [in Ukrainian].

9. Kovtun, O. A. Finansova povedinka domohospodarstv : sutnist, struktura ta klasyfikatsiya [The financial behavior of households, essence, structure and classification]. / O. A. Kovtun // *BusinessInform*. - 2013. - № 9. - S. 280-286 [in Ukrainian].

10. Stankewycz, Yu. Yu. J Domohospodarstvo v rynkoviy ekonomichnyy systemi ta yoho vidobrazhennya u svitoviy ekonomichnyy dumtsi XX st. [Home improvement in market economy and its reflection in the world of economic thought of the twentieth century]. : Author. Dis. Candidate. *Econ. Science*. / Y. Y. Stankewycz; Kiev. Nat. Econ. University of them. V. Hetman. - K., 2010. - 19 p. [in Ukrainian].

11. Bubyk, M. I. Problemy zanyzhenykh rozmiriv sotsialnykh minimumiv v natsionalny ekonomitsi Ukrainy [Problems understated the size of social minima in the national economy of Ukraine] [electronic resource] / M. I. Bubyk, A. O. Karpiak, O. M. Rybyska // *Economy: Realities time. Science journal*. - 2016. - № 2 (24). - P. 92-99. - Retrieved from : <http://economics.opu.ua/files/-archive/2016/n2.html> [in Ukrainian].

12. Yakovlyev, A. I. Otsinka rezultatyvnosti derzhavnoho rehulyuvannya lyudskoho kapitalu [Evaluation of the effectiveness of state regulation of human capital] / Yakovlev A. I. Dunayev I. V. // [Current issues of innovative development of the state, region, enterprise : Collective. monogram. ; Ed. Zakharchenko V. I.] - Lugansk : Prospect "Noulidzh". - 2014. - S. 116 in 1080 [in Ukrainian].

13. Sotsialna vidpovidalnist vlady, biznesu, hromadyan [Social responsibility of government, business and citizens : [monograms. : in 2 vols.] / Under total. Ed. GG Pivnyak; N-of Education and Science of Ukraine; Nat. Hearne. Univ. - D. : NSU, 2014. - T. 2. - 372 p. [in Ukrainian].

14. Sotsialna vidpovidalnist: teoriya i praktyka rozvytku [Social Responsibility : Theory and Practice Development] : monograph / [A. M. Kolot, O. A. Grishnova and others.]; for science. Ed. e. e. n., prof. AM batters. - K. : KNEU, 2012. - 501s. [in Ukrainian].

15. Sotsialna oriyentatsiya ekonomiky : mekhanizmy derzhavnoho rehulyuvannya [The social orientation of the economy : mechanisms of regulation] [text] : monograph / O.F. Novikova [et al.] Ukraine National Academy of Sciences Institute of Industrial Economics. - Donetsk: [b. in.], 2009. - 220 p. [in Ukrainian].

16. Sotsialno - ekonomichnyi stan Ukrainy: naslidky dlya narodu ta derzhavy [The socio-economic situation in

tronnyy resurs] / I. I. Prodanova, M. V. Bolonna // Глобальні та національні проблеми економіки [електронне наукове фахове видання, заснов. Миколаїв. нац. ун-том ім. В. О. Сухомлинського]. - 2015. - Вип. 7. - С. 617 - 622. - Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/133.pdf>.

7. Сизоненко, В. О. Інституціональні аспекти фінансового регулювання підприємницької діяльності / В. О. Сизоненко // *Фінанси України*. - 2012. - № 8. - С. 88 - 97.

8. Кізіма, Т. О. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу / Т. О. Кізіма // *Світ фінансів*. - 2011. - № 4. - С. 19 - 26.

9. Ковтун, О. А. Фінансова поведінка домогосподарств : сутність, структура та класифікація / Ковтун О. А. // *БізнесІнформ*. - 2013. - № 9. - С. 280 - 286

10. Станкевич, Ю. Ю. Домогосподарство в ринковій економічній системі та його відображення у світовій економічній думці ХХ ст. : автореф. дис. канд. екон. наук. / Ю. Ю. Станкевич; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. - К., 2010. - 19 с.

11. Бублик, М. І. Проблеми занижених розмірів соціальних мінімумів в національній економіці України [Електронний ресурс] / М. І. Бублик, А. О. Карп'як, О. М. Рибицька // *Економіка : реалії часу*. - 2016. - № 2 (24). - С. 92-99. - Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n2.html>.

12. Яковлев, А. І. Оцінка результативності державного регулювання людського капіталу / А. І. Яковлев, І. В. Дунаєв // *Актуальні питання інноваційного розвитку держави, регіону, підприємства: колект. моногр.; за ред. В. І. Захарченко*. - Луганськ : «Ноулідж». - 2014. - С. 1080 - 116.

13. Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян: [моногр. : у 2-х т.] / за заг. ред. Г. Г. Півняк; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. - Д. : НГУ, 2014. - Т. 2. - 372 с.

14. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: моногр. / [А. М. Колот, О. А. Грішнова та ін.]; за наук. ред. д. е. н., проф. А. М. Колота. - К. : КНЕУ, 2012. - 501с.

15. Соціальна орієнтація економіки : механізми державного регулювання: монографія / О. Ф. Новикова [и др.]; НАН України, Інститут економіки промисловості. - Донецьк : [б. в.], 2009. - 220 с.

16. Соціально-економічний стан України : наслідки для народу та держави (національна доповідь) / М. А. Хвесик, С. І. Бандур, М. Х. Корецький [та ін.]; за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. - (РВПС України НАН України). - К. : НВЦ НБУВ, 2009. - 687 с.

17. Європейська соціальна хартія (переглянута) / Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 03.05.1996 № ETS N 163 // *Офіційний вісник України*. - 2006. - № 40. - С. 37, ст. 2660.

18. Конституція України / Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР із змін., внес. Законами № 1-рп/2016 від 15.03.2016 // *Офіційний вісник України*. - 2010. - № 72/1 (Спец. вип.). - С. 15. - Ст. 2598.

19. Про схвалення Стратегії подолання бідності / Кабінет Міністрів України; Розпорядження від 16.03.2016 № 161-р // *Офіційний вісник України*. - 2016. - № 23. - С. 189, ст. 923, код акту 81159/2016.

20. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

21. Соціальний звіт за 2015 рік [Електронний ресурс] / Міністерство соціальної політики України. - Режим до-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Ukraine : consequences for people and the state] (national report) / [Hvesyk M. A., Bandur S. I., Koretsky M. H. et al.]; for the Society. Ed. V. M. Heyts and others. - (RVPS Ukraine National Academy of Sciences of Ukraine). - K. : SPC Ver-nadsky National Library, 2009. - 687 p. [in Ukrainian].

17. Yevropeyska sotsialna Khartiya [The European Social Charter] (revised) / Council of Europe; Charter International Document of 03.05.1996 № ETS N 163 // Official Bulletin of Ukraine [official. ed.] on 18.10.2006. - 2006. - № 40. - С. 37, art. 2660 [in Ukrainian].

18. Konstytutsiya Ukrainy [The Constitution of Ukraine] / Verkhovna Rada of Ukraine; The Constitution, Law of 28.06.1996 number 254k / 96-VR with changes., Make. Law number 1-rp / 2016 of 15/03/2016 // Official Bulletin of Ukraine [official. ed.] on 01.10.2010. - 2010. - № 72/1 (Spec. Vol.). - P. 15. - art. 2598. [in Ukrainian].

19. Pro skhvalennya Stratehiyi podolannya bidnosti [On approval of the Poverty Reduction Strategy] / Cabinet of Ministers of Ukraine; Order of 16.03.2016 number 161-p // Official Bulletin of Ukraine [official. ed.] on 29/03/2016. - 2016. - № 23. - S. 189, p. 923 code 81159/2016 act. [in Ukrainian].

20. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine] [electronic resource]. - Retrieved from : <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

21. Sotsialnyi zvit za 2015 rik [Social Report for 2015] [electronic resource] / Ministry of Social Policy of Ukraine. - Retrieved from : [http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category? Cat_id = 160211](http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?Cat_id=160211) [in Ukrainian].

22. Metodyka rozrakhunku indeksiv realnoyi zarobitnoyi platy : nakaz Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy vid 11.09.2012 № 378 [The method of calculation of indices of real wages: the order of the State Statistics Service of Ukraine from 11.09.2012 number 378] [electronic resource] / State Statistics Service of Ukraine. - Retrieved from : https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2012/378/378_2012.htm [in Ukrainian].

23. Zakon Ukrainy «Pro prozhytkovyy minimum» vid 15.07.1999 [The Law of Ukraine "On living wage" of 15.07.1999]. (1999). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR). № 38, pg. 348 [in Ukrainian].

24. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi byudzhet Ukrainy na 2016 r." vid 25 hrudnya 2015 r. [Law of Ukraine "On State Budget of Ukraine for 2016" dated 25 December 2015 r.] Number 928-VIII / Parliament of Ukraine // Supreme Council (BD). - 2016. - № 5. - st. 54. [in Ukrainian].

25. Vytraty i dokhody domohospodarstv Ukrainy u 2014 rotsi [Expenses and income of households in Ukraine in 2014] (2016). Kyiv, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. K., 2016. - 116 p. [in Ukrainian].

26. Bublik, M. I. (2015) Tekhnohenni zbytky v natsionalnomu gospodarstvi Ukrainy : ekonomichne otsinuvannya ta derzhavne rehuluvannya [Technogenic damage in the national economy : economic evaluation and government regulation], Lviv, Vydavnytstvo Lvivskoyi Polytechniky. 2015. - 420 p. [in Ukrainian].

ступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=160211.

22. Методика розрахунку індексів реальної заробітної плати : наказ Державної служби статистики України від 11.09.2012 № 378 [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2012/378/378_2012.htm.

23. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 38, ст. 348.

24. Про державний бюджет України на 2016 р.: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 928-VIII / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. - № 5. - ст. 54.

25. Витрати і доходи домогосподарств України у 2014 році / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 116 с.

26. Бублик, М. І. Техногенні збитки у національному господарстві: економічне оцінювання та засади державного регулювання: моногр. / М. І. Бублик. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 420 с.

Received for publication 09.11.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Shpak, N. O. Social minima and their role in the formation of household welfare in Ukraine / N. O. Shpak, M. I. Bublik, O. M. Rybyska // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 63-71.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 657:631

УДК 657:631

R. F. Brukhanskyi, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
O. Ye. Furman, Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor

Р. Ф. Бруханський, д. е. н., доцент,
О. Є. Фурман, д. психол. н., доцент

**ACCOUNTING INFORMATION POSITIONING
 OF AGRARIAN BUSINESS SOCIO-ECONOMIC
 STRATEGY**

**ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ
 ПОЗИЦІОНУВАННЯ ДОМІНАНТ СОЦІАЛЬНО-
 ЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНОГО
 БІЗНЕСУ**

Urgency of the research. Modern trends of dynamic increase of world food markets competition motivate a fundamental revision of the traditional concept of Ukraine's agricultural enterprises management with a clear positioning accounting and information support parameters.

Target setting. Implementation of accounting and analytical innovation to develop new information processing methodological tools of strategic nature is a current tendency of improving accounting and information support of agricultural enterprises strategic management.

Actual scientific researches and issues analysis. Information support of strategic management issues are outlined in the scientific works of such scholars as: I. Bohata, M. Bromvich, V. Hovindaradzhan, H. Kroklicheva, S. Lehenchuk, A. Pylypenko, M. Pushkar, B. Raiana, K. Uord, A. Shaikan, Dzh. Shank.

Uninvestigated parts of general matters defining. Published scientific papers do not reflect the specificity of the problems and the parameters of the local system of accounting and analytical support for strategic agricultural enterprises management.

The research objective. Current issues are identified in the article, the range of the basic parameters of accounting and information support of Ukraine's agricultural enterprises strategic management is specified and justified.

The statement of basic materials. Agribusiness peculiarity and its impact on the accounting and information support of managerial decision-making have been substantiated. Requirements of the strategic positioning and the basic parameters of the leadership strategy have been differentiated. The dynamics of consequences of the company response to changes in the external business environment has been studied. Parameters of accounting and information support of Ukraine's agricultural enterprises strategic management have been identified.

Conclusions. Compliance with the above parameters will enable creation of the prerequisites for intellectualization and innovatization accounting and enterprise information system as a primary source of information for the needs of strategic management.

Keywords: strategy; accounting; agricultural business; accounting and analytical support; strategic management.

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції динамічного загострення конкурентної боротьби на світових ринках продовольства обумовлюють доцільність кардинального перегляду традиційної концепції менеджменту аграрних підприємств України з чітким позиціонуванням параметрів обліково-інформаційного супроводу.

Постановка проблеми. Актуальною тенденцією удосконалення обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту аграрних підприємств є впровадження обліково-аналітичних інновацій для розробки нових методологічних засобів обробки інформації стратегічного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту окреслена в наукових працях І. Богатої, М. Бромвіча, В. Говіндараджана, Г. Крохичевої, С. Легенчука, А. Пилипенка, М. Пушкаря, Б. Райана, К. Уорда, А. Шайкана, Дж. Шанка та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Опубліковані наукові праці не відображають специфіки проблем і параметрів локальної системи обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту аграрних підприємств.

Постановка завдання. Стаття ідентифікує актуальні проблеми, окреслює специфіку та обґрунтовує спектр основних параметрів обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту аграрних підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтовано специфіку агробізнесу та її вплив на обліково-інформаційний супровід прийняття стратегічних управлінських рішень. Диференційовано вимоги стратегічного позиціонування та базові параметри стратегії лідерства. Досліджено динаміку наслідків реагування підприємства на зміну зовнішнього бізнес-середовища. Ідентифіковано параметри обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту аграрних підприємств України.

Висновки. Дотримання наведених параметрів дозволить створити передумови інтелектуалізації та інноватизації обліково-інформаційної системи підприємства як основного джерела інформації для потреб стратегічного менеджменту.

Ключові слова: стратегія; облік; аграрний бізнес; обліково-аналітичне забезпечення; стратегічний менеджмент.

Urgency of the research. The basic controversy of post-industrial society economy is rethinking typical administrative activity priorities and regrouping business dominants. Modern enterprise man-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

agement minimizes the priorities of complex accounting information, characteristic of the twentieth century economy, which is inherently positioned with internally substantive limitations focus and retrospective content. Generating the most accurate, detailed and credible, however, retrospective information (time limit) on the internal enterprise environment (the restriction in space) under current conditions ensures a competitive level of performance management, including strategically oriented, because it does not contribute to the modelling of complex accounting information ensuring the procedures of formation, monitoring and implementation of domestic agricultural enterprises strategies; anticipation of possible threats to the business activity because of the impossibility of monitoring and interpretation of information on the environment; development of accounting and information systems, able to respond to events that occur in the external environment of business entity.

Target setting. The range of problems of rational use of organizational and methodological model of strategic decision-making in the agricultural enterprises of Ukraine is the lack of a clear and effective accounting and information support mechanism of strategic management. The existence of this problem is due to lack of fundamental theoretical and methodological developments in accounting and strategic orientation, which does not allow the creation of adequate conditions for the development of a strategically oriented accounting practices in the agricultural enterprises of Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. Monitoring of professional scientific literature on information support of strategic management shows a lack of comprehensive recommendations for the development of the knowledge base and developing information systems for the needs of the agricultural sector strategic management. Only some aspects of accounting and analytical support of strategic management are covered in the scientific papers of I. Bohata, M. Bromvich, V. Hovindaradzhan, S. Holova, V. Zalevskyi, M. Koriahin, I. Kryshchop, H. Kroklicheva, S. Lehenchuk, A. Pylypenko, M. Pushkar, B. Raian, Z. Udalova, K. Uord, I. Khakhonova, N. Khakhonova, A. Shaikan, Dzh. Shank, M. Shumeiko, O. Shchemelieva.

Uninvestigated parts of general matters defining. State of research in this area, as well as the study of strategic management practices at the local agricultural enterprises allows ascertaining the absence of high-quality, comprehensive, established on uniform accounting principles, adequately transformed and clearly systematized database of information for management decisions of a strategic nature. This leads to the fact that many companies do not generate strategic accounting information, and only in some cases, management is provided with irrelevant and non-transparent information, the use of which is in the process of management decision-making leads to the formation of strategies that are inadequate in the enterprise's competitive advantage and the existing threats to the environment.

The research objective. The aim of the article is to examine typical problems and justification of the main vectors for generating accounting information dominants of Ukraine's agricultural business socio-economic strategies.

The statement of basic materials. The study of contemporary practices of Ukraine's agricultural enterprises indicates a complex of factors that reduce the efficiency of making administrative decisions of a strategic nature, is directly related to the registration-analytical maintenance of management system: 1) the imperfection of the existing accounting and analytical model of generating information for management decision-making; 2) the unsoundness of the dynamics of the volume ratio of the necessary and sufficient information that gives rise to phenomena of shortage and accounting and analytical information oversaturation; 3) the absence of rational criteria for the selection of necessary accounting and analytical information from the total amount of data that is connected with lack of test orientation of construction accounting system to ensure the implementation of the enterprise strategy; 4) the fundamental difference between the classifications of accounting and analytical information necessary for the needs of strategic management (the other terms of the studied objects, the other time frames, different shape and periodicity) 5) untimeliness of preparation and submission of reports and the formation of indicators for decision-making management.

The defining part of the problems and shortcomings of information support of managerial decision-making are due to the strategic nature of the imperfection of the knowledge base structure of agricul-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

tural enterprises, ordinary model the functioning of which is reduced to a formal information consolidation from two sources: accounting and non accounting [2, p. 14].

As Yu. Barchi, M. Shentirmei and Z. Zeman [6, p. 15] note, today in Western Europe the approach, where accounting is regarded as a complex information system that describes the process of creating and executing strategy has become widespread.

Traditional content and structure of accounting and information support of domestic enterprises strategic management do not fully enable the coordination of single parameters of formation of economic indicators, their evaluation, interpretation, transformation, form and timing, and the like. This situation is caused by the inadequacy of information support of strategic management to modern requirements of useful information formation, because each subsystem of accounting and information support of decision-making, as the accounting and non accounting, when forming relevant indicators is guided mainly by local demands of normative-legal acts complex regulating the content, tasks and order of their work.

B. Ramliak and A. Rohoshich also argue that the traditional accounting system does not seek to adapt to the long-term, future-oriented position, and does not characterize the marketing or competitive position of the company [8, p. 95].

The need for the formation of accounting information of strategic direction, according to K. Druri is caused by the theoretical basis and practical application in the 70-ies of the 20 th century of strategic management conceptual foundations the main purpose of which is "to achieve sustainable competitive advantage" [3, p. 25]. Development of strategic management concepts paved the way for the formation of other auxiliary subsystems, in particular the system of accounting and analytical support of managerial decision-making.

Harvard Business School professors Robert Kaplan and David Norton maintain that the strategic aspects of accounting are developed primarily to support the overall competitive strategy of the enterprise through the use of modern information technology for more advanced production costs accounting. [4] According to the authors, the main direction of transformation of accounting system towards achieving its strategic orientation is to improve the existing approaches to the calculation of the production cost based on the use of new advanced strategically oriented approaches. These approaches should include the «target costing», «strategic costing», «activity-based costing», «kaizen costing» and others.

The priority of the modern management of Ukraine`s agricultural enterprises is the consistency of the available and potential needs of the business not only in tactical but also in strategic information. Accordingly, to the company's accounting system the requirement of fixing, collecting and storing information is put forward in the context of the various factors that determine the agricultural production control: the external business environment dynamics; operational, tactical and strategic objectives of the activities; related business sectors; Objects resource potential; information in the context of the strategic business activity segments; characteristic of clusters, etc. In this case, the information that the enterprise accounting system creates shall simultaneously: 1) consider the needs and target specific groups of users of the information, in particular on the subjects of tactical and strategic decision-making; 2) be a basis for making tactical and strategic decisions; 3) act as an information base for building a system of analytical performance of the strategic enterprise management.

To ensure the correct functioning of the system of accounting and analytical support for Ukraine`s agricultural enterprises strategic management it is necessary to take into account the specificity of certain entities in the context of the basic parameters: the enterprise size; ownership type; production volume and structure; organizational and legal form; potential and actual risks of operations; the environment aggressiveness; management style and so on.

The conceptual requirements for the formation of an adequate model of accounting and analytical support for agricultural enterprises strategic management are industry-specific features of the agricultural sector of Ukraine's economy, the specifics of accounting of agricultural production and the real socio-economic conditions of domestic agriculture, conditioned by certain crises of its current state : 1) the lack of state support, stimulation and protection of national producers; 2) the absence of concessional long-term loans; 3) low level of socio-economic conditions for the development of rural areas; 4)

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

low paying domestic demand for food products; 5) the instability of distribution channels; 6) inflation; 7) a clear disparity in the prices of agricultural and industrial products; 8) aggravation of environmental problems and the like.

The direct impact on the formation of specific character and efficiency of accounting and analytical support of strategic nature managerial decision-making of the agricultural enterprises is carried out by industry peculiarities of domestic agribusiness (Tab. 1).

Table 1

Agribusiness peculiarity and its impact on the accounting and information support of strategic managerial decision-making

<i>The defining features of agriculture sector</i>	<i>Accounting and Economics Options</i>	<i>The orientation of accounting and information support of strategic management</i>
1	2	3
The main means of production - the land	Agricultural Enterprises Specialization	Strategic Activity Areas
Production Seasonality	Uneven Use of Resources	Strategic Solvency Management
Influence of Climatic Conditions	The Instability of The Production Process	Prediction Strategy In Decision Making
Disaster Threat	The High Level of Business Riskiness	Strategic Risk Management
Synthesized impact of economic and biological reproduction laws	The Duration of Production Cycles	Strategic monitoring of the dynamics of work in progress
Finished products as a means of production	Part of the finished product is consumed in the next cycle	Strategic Forecasting of Commodity Output
Clear National Consumer Preferences	Limited Range	Strategic planning of product range

Basic aspects of generating accounting information dominants of socio-economic policies of Ukraine's agricultural businesses are influenced by the specific characteristics of their activity: 1) the principal means of production in agriculture is the land, the quality and fertility of which depends largely on the effectiveness of activities. The intrinsic characteristics of the land cause the feasibility of specialization of agricultural enterprises and structuring strategic directions; 2) agricultural production is characterized by seasonality, which contributes to the uneven use of resources, production of products at certain intervals of irregular distribution and receiving proceeds from the sale. This factor focuses on the feasibility of the strategic solvency management of agricultural enterprises; 3) the results of agricultural production is directly dependent on climatic conditions (qualitative composition of the soil, temperature, humidity, etc.) and are accordingly unstable. These factors justify the feasibility of forecasting in decision making and therefore the need for management accounting and information support of strategic management of agricultural enterprises; 4) production processes in agriculture are characterized by a significant level of riskiness of yield loss (heat, hail, frost, rain). These factors justify the usefulness of the strategic risk management and the need to establish a mechanism of accounting and management information support of agricultural enterprises strategic management; 5) agricultural business combines the impact of economic and biological reproduction laws. The result of this synthesis is the duration of the production cycle (time limits the production of many products a longer calendar year and, accordingly, a substantial proportion of the production costs of the reporting period is recorded as work in progress); 6) of the produced agricultural products now in the next production cycle is consumed by the means of production (feed, seeds). This feature indicates the specifics of the operating cycles of agricultural products production and the need for its considering in the information support of agricultural enterprises strategic management; 7) agricultural production requires monitoring of the impact of external factors: political, economic, social, legal. It is especially important to take into account national characteristics, in particular the range. These factors require proper reflection in the system of accounting and information support of agricultural enterprises strategic management.

Strategic positioning of agricultural enterprises activities requires: the optimal size of landholding; rational level of specialization and cooperation; range, customer-orientation; sound production vol-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

umes; responsible attitude to the preservation of quality indicators of land resources; extensive sales network products; the use of resource-saving technologies, ecological agriculture; a clear accounting and control of all types of costs [5, p. 395] (Tab. 2).

Table 2

The basic parameters of the suggested leadership strategies of modern agricultural enterprises in Ukraine

Strategy Direction 1	Effect 2
Increasing the production volumes of available assortment	Reducing unit cost by reducing the proportion of fixed costs
Specialization in accordance with climatic zones	Cost savings for multi-type production
Ensuring product quality standards	The demand stability, access to European markets
Responsible approach to land resources	Soil Conservation, Eco-Conscious Production
Automation of production	Reducing labour costs and social payment
Optimization of on-farm links	Reducing production costs by reducing the amount of general production costs
Compact geographic location	Cost savings in the transportation of materials and products
Efficient logistics upstream and downstream	Production and Sales Stability
Availability of proper production sales network	Decreasing sales prices at the expense of margin trading
Agro-Industrial Cluster Formation	Improvement of infrastructure and staffing support; fixed costs reduction

A rational system of information support of agricultural enterprises strategic management should take into account the internal and external information sphere, reflecting the comprehensive consolidated information on the activities of the company and its strategic perspectives. Rationalization of the model of information support of agricultural enterprises strategic management should be based on a clear structuring of information flows to ensure rapid and reliably provide the necessary data when required. Strategic decisions should be based on the current (true and accurate) and target (calculated, estimated) information.

The analysis of information support of Ukraine`s agricultural enterprises allowed to identify problems in the system of business management, primarily related to the lack of strategic information that characterizes the business processes, the economic parameters of activity, the enterprise development pace, the competition level, possible threats and business risks.

The main reason for the existence of such a situation today is the existence of conflicting interests on the need to build a system of accounting and analytical support for strategic management. On the one hand, agribusiness subjects in general are trying to minimize the costs for development and implementation of accounting ensuring system activity. On the other hand, the management of the agricultural enterprises needs information of a strategic nature, provision of which at the present stage of development is not able to ensure the model of conventional accounting (financial accounting). In order to ensure its conformity with the requirements of strategic management it is necessary to improve and adapt such a model that leads to its aggravation, meaningful, and the temporary extension of the system. However, this situation is unacceptable to small businesses operating in the agricultural sector, because now one of the main directions of the state policy in support of small businesses is to improve and simplify their accounting and reporting system [1, p. 31]. Therefore, at the present stage to address this issue is necessary to search for the best options of constructing a system of accounting and analytical support through the use of strategic management accounting system as a basis and taking into account the peculiarities of strategic decision making in agriculture.

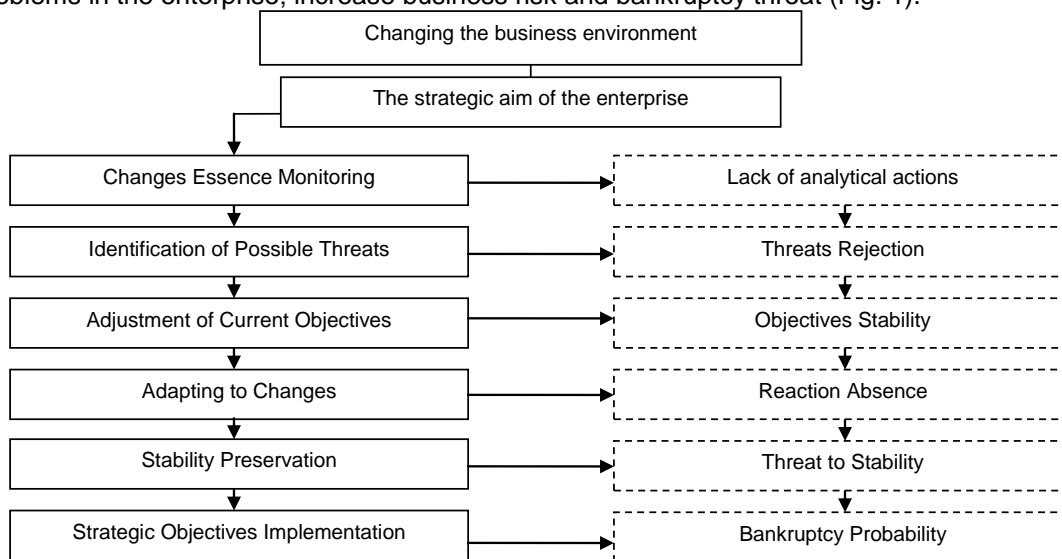
Focusing on the achievement of strategic objectives to ensure long-term survival in the market is becoming the basic priority of modern enterprises management. The accounting system of the enter-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

prise should consider these requirements, since the account is and should remain the key management information base. However, the accounting information does not satisfy strategic management needs, since for sustainable business development a constant monitoring of capabilities and risks compared with competitors is necessary to carry out, urgently respond to the events that took place in the external environment. In order to overcome this problem it is necessary to expand the scope of accounting, to develop a methodology to consider the events that occur in the enterprise external environment, which will justify the trends and determine the causes of the dynamic changes in sales volume, cash flow, profit and promotion as a result of the effective strategic decisions optimization process.

Such proposals are generated by scientists. Thus, M. Bromwich considers business strategies accounting options that enable monitoring the activities of proper businesses and competitors, focusing on external orientation of strategic management accounting provision [7, p. 27]. According to K. Druri, it is reasonable to consider going beyond the traditional orientation of the internal accounting in order to obtain information about competitors, and to establish the relationship between the enterprise strategy and application of accounting data as significant aspects of enterprise strategic management accounting provision [3, p. 871].

The accounting and information support system of agricultural enterprises strategic management, unlike sales implemented to date accounting system model must, besides enterprise internal environment information, and ensure the provision of information about the enterprise external environment. The establishment of such a requirement is due to the fact that in today's changing economic conditions the traditional system of accounting information collecting and processing is not adapted to business trends crisis monitoring, they are mostly focused on stable external environment activities. Depending on the detected changes in the external business environment, the company must provide an adequate response to them. Untimeliness or lack of adaptive actions will result in the emergence of problems in the enterprise; increase business risk and bankruptcy threat (Fig. 1).

Fig. 1. Dynamics of the consequences of the enterprise response (its absence) on external business environment change

The main reasons of the crisis in the agricultural business, linked to the absence or imperfection of the existing in the enterprise strategic management system are: lack of sound development strategy for the long term; the inadequacy of the chosen strategy to the modern economy parameters ; the divergence of current strategic goals and objectives; prolonged use of the company's development strategy, excluding changes in the external business environment; the absence of strategic objectives adjustment depending on the results of the enterprise activity; the negative impact of external business environment factors, independent of the enterprise; the impact of undue risks and threats moni-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

toring; lack of enterprise ability to respond promptly to external environment changes; ineffective management of internal factors in agricultural enterprises development due to the strategic goal inadequacy.

Agricultural enterprise strategic priority is the most efficient use of resources, coupled with the latest innovative production technology in compliance with environmental standards. Administrative aspects of the effectiveness ensuring will be determined by validity of operational and strategic decisions, which will accordingly depend on the reliability and adequacy of input data flows, the formation of which largely takes place in the enterprise accounting system.

In our opinion, the main parameters of the successful implementation of accounting and analytical support system of Ukraine's agricultural enterprises strategic management are the following: 1) information management and financial accounting should be used as the main information base of making and implementation of strategic decisions. When accepting the feasibility and the practical use of the strategic management methodology by the enterprise, the accounting system should provide information not only to the strategic planning process, but also the ongoing monitoring of controlled parameters, to establish the reasons for their deviations, the search for alternatives, the adaptation of the strategic development of the company in accordance with the business environment changes; 2) in order to provide maximum benefit from the implementation of the enterprise strategic objectives the accounting information should to be displayed in the appropriate form, which will ensure detailed tracking and phased monitoring of the goal achievement; 3) accounting and information base of the enterprise strategic management should include not only financial performance, but also the range of all possible data that can directly or indirectly affect the final result achievement ; 4) for the formation of qualitative indicators of accounting and information support of strategic management it is expedient to provide for information array a clearly structured form in order to avoid a chaotic set of specific data, which require further processing and systematization; 5) when determining the size and parameters of accounting and information support of agricultural enterprise strategic management it is necessary to avoid "information gaps" of translation accounting data, concerning both the amount and quality of information and its transmission channels; 6) model of enterprise strategic management accounting and information support should provide the necessary information in the optimum form with a high degree of perception both accounting and non accounting personnel ; 7) as most policy decisions are extraordinary and unique in its essence, the accounting service of the enterprise must generate information flows, focusing directly on the specifics of a particular situation and the priority degree ; 8) to optimize the accounting and analytical support for agricultural enterprise strategic management and maximize the efficiency of decision-making it is advisable to pre-demarcate the most typical solutions to their division into several groups and fixing the basic requests for information; 9) the system of accounting and analytical support for the enterprise strategic management should be flexible to changes, both internal and external business environment of agricultural enterprises; 10) accounting and analytical support of strategic management, in addition to providing background information for decision-making, must operate with a set of strategic financial indicators ensuring the process of tracking the effectiveness and the degree of achievement of strategic objectives, formulating and implementing enterprise strategies; 11) monitoring of retrospective management decision-making and strategic nature of the degree certain goals achievement should gradually form an information base for the prediction and prevention of possible threats of agricultural enterprises.

Conclusion. Compliance with the spectrum of certain requirements and substantiated parameters of accounting and analytical support for Ukraine's agricultural enterprises strategic management will allow to generate intelligent and innovative conditions for developing a new system of accounting and information positioning strategies of agrarian business, serve as a road map for the modernization of the accounting systems, monitoring and analysis as the fundamental elements of information support of management decision-making process.

Adaptive efficiency requirements for making strategic decisions in the agricultural sector of Ukraine's economy include the introduction of an improved system of accounting and analytical support of strategic management, which is to: ensure the accuracy; strengthen objectivity; increase efficiency; increase a speed; generate protection; ensure the relevance and transparency of accounting

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

information, as well as the appropriateness of that as a whole will enhance the efficiency of policy decisions.

Modern agricultural enterprises activity stability under conditions of political imbalance, global economic crisis effects, stagnation of agriculture and exacerbation of the food problem will depend primarily on the completeness, quality and timeliness of strategic accounting and analytic information development, including business partners, competitors, the dynamics of prices, market trends, social settings, and so on. Evidence-based, adapted to local needs, regional and national practices and the specific conditions of a particular enterprise economic activity, model of accounting and information support of making administrative strategic decisions will not only timely solve problems, but also foresee crisis situations on the basis of potential risks monitoring.

References

1. Zhuikova, H. Ye., Sukhii, Ya. V., Nitsenka, V. S. (2012). *Ahrobiznes: problemy, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Agribusiness: issues, current state and development prospects]*. Odesa : TOV «Leradruk» [in Ukrainian].
2. Brukhanskyi, R. F. (2014). *Oblik i analiz u systemi stratezhichnoho menedzhmentu ahramoho pidpriemnytstva [Accounting and analysis in the agricultural business strategic management system]*. Ternopil : TNEU [in Ukrainian].
3. Drury K. (2005). *Upravlencheskii i proizvodstvennyi uchet [Management and Cost Accounting]*. Moscow : YuNYTY-DANA [in Russian].
4. Kaplan R. S., Norton D. P. (2004). *Upravlencheskii i proizvodstvennyi uchet [Balanced Scorecard : from strategy to action]*. (2nd Edition changed and revised). Moscow : ZAO Olimp-Biznes [in Russian].
5. Brukhanskyi, R. F., Zhelezniak, N. V., Khomyn, I. P. (2014). *Finansovo-oblikova problematyka vidtvorennia potentsialu silskohospodarskykh pidpriemstv [Financial and accounting issues of agricultural enterprises potential reproducing]*. Ternopil : TNEU [in Ukrainian].
6. Judit Barczy, Marta Groszne Szentirmai, Zoltan Zeman. *The (information) connection between the strategic management-accounting and the company valuation*. – Retrieved from : <http://ssrn.com/abstract=1928034>.
7. Bromwich M. *The case for strategic management accounting : the role of accounting information for strategy in competitive markets* / Michael Bromwich // *Accounting, Organization and Society*. – 1990. – Vol. 15. – P. 27-46.
8. Ramljak, Br. *Strategic Management Accounting Practices in Croatia* / Branka Ramljak, Andrijana Rogošić // *The Journal of International Management Studies*. – 2012. – Vol. 7, No 2, October. – P. 93-100.

Література

1. *Агробізнес: проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку : кол. моногр. / за заг. ред. Г. Є. Жуйкова, Я. В. Сухій, В. С. Ніценка*. - Кн. 2. – Одеса : ТОВ «Лерадрук», 2012. – 656 с.
2. Бруханський, Р. Ф. *Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва : моногр. / Р. Ф. Бруханський*. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.
3. Друри, К. *Управленческий и производственный учет / Колин Друри*. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 1071 с.
4. Каплан, Р. С. *Сбалансированная система показателей : от стратегии к действию / Р. С. Каплан, Д. П. Нортон*. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. – 320 с.
5. *Фінансово-облікова проблематика відтворення потенціалу сільськогосподарських підприємств : моногр. / Р. Ф. Бруханський, Н. В. Железняк, І. П. Хомин; за наук. ред. Р. Ф. Бруханського*. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 452 с.
6. Barczy, J. *The (information-) connection between the strategic management-accounting and the company valuation [Electronic resource]* / Judit Barczy, Marta Groszne Szentirmai, Zoltan Zeman. – Retrieved from : <http://ssrn.com/abstract=1928034>.
7. Bromwich, M. *The case for strategic management accounting : the role of accounting information for strategy in competitive markets* / Michael Bromwich // *Accounting, Organization and Society*. – 1990. – Vol. 15. – P. 27-46.
8. Ramljak, Br. *Strategic Management Accounting Practices in Croatia* / Branka Ramljak, Andrijana Rogošić // *The Journal of International Management Studies*. – 2012. – Vol. 7, No 2, October. – P. 93-100.

Received for publication 26.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Brukhanskyi, R. F. *Accounting information positioning of agrarian business socio-economic strategy* / R. F. Brukhanskyi, O. Ye. Furman // *Науковий вісник Полісся*. - 2017. - № 1 (9). ч. 1. - С. 72-79.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 368(043.2)

УДК 3470.73

V. V Vyhovska, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor**В. В. Виговська**, д. е. н., доцент**FORMATION OF AN INSURANCE MARKET SECURITY STRATEGY****ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ**

Urgency of the research. *The insurance market security is a necessary condition for the state's economic growth and an important factor of qualitative changes in Ukraine's economy, its active integration and interaction with the world economic space.*

Target setting *Ensuring the the insurance market security requires a holistic approach that will facilitate development and implementation of strategic imperative of insurance market security development.*

Actual scientific researches and issues analysis. *Theoretical and applied aspects of insurance market security ensuring are studied in the works of such scholars as: O. Baranovskyi, O. Derkach, A. Yermoshenko, V. Marhasova, S. Onyshko, N. Tkachenko*

Uninvestigated parts of general matters defining. *Currently there is no strategy to ensure insurance market security and the tool base for its implementation, as a result of which its balanced performance is slowed down.*

The research objective. *The development of scientific views on the formation of insurance market security strategy under modern conditions.*

The statement of basic materials. *The author covered the issues of dialectical interrelation between the components of the strategy and highlighted the importance of the embedded strategy of insurance market security ensuring in the state's strategic course to provide economic security. With the purpose of a detailed presentation of the formation of the insurance market security ensuring strategy, an algorithm is presented for the formation and implementation of insurance market security ensuring strategy.*

Conclusions. *Proposed approaches to the formation of the insurance solution safety ensuring strategy will allow for an informed strategy choice, which is especially important in the context of economic, social and political instability of the insurance market.*

Keywords: *insurance market; system; insurance market security; state regulation of insurance market security, forecasting; programming.*

Актуальність теми дослідження. *Безпека страхового ринку є необхідною умовою економічного зростання держави та важливим фактором якісних змін в економіці України, її активної інтеграції та взаємодії зі світовим економічним простором.*

Постановка проблеми. *Забезпечення безпеки страхового ринку потребує цілісного підходу, що сприятиме розробці та реалізації стратегічних імперативів безпечного розвитку страхового ринку.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Теоретичні та прикладні аспекти забезпечення безпеки страхового ринку досліджено в працях таких учених як: О. Барановський, О. Деркач, А. Єрмошенко, В. Маргасова, С. Онишко Н. Ткаченко та інших.*

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. *Насьогодні не існує стратегії забезпечення безпеки страхового ринку та інструментальної бази для її реалізації, внаслідок чого уповільнюється його збалансоване відтворення.*

Постановка завдання. *Розвиток наукових поглядів щодо формування стратегії забезпечення безпеки страхового ринку в сучасних умовах.*

Виклад основного матеріалу. *Автором висвітлено питання діалектичного взаємозв'язку між компонентами стратегування та наголошено на важливості вбудованості стратегії забезпечення безпеки страхового ринку в стратегічний курс держави щодо забезпечення економічної безпеки. З метою розгорнутого представлення формування стратегії забезпечення безпеки страхового ринку наведено алгоритм формування та реалізації стратегії забезпечення безпеки страхового ринку.*

Висновки. *Запропоновані підходи до формування стратегії забезпечення безпеки страхового рішення дозволять здійснити обґрунтований вибір стратегії, що особливо важливо в умовах економічної, соціальної та політичної нестабільності функціонування страхового ринку.*

Ключові слова: *страховий ринок; система; безпека страхового ринку; державне регулювання безпеки страхового ринку, прогнозування; програмування.*

Urgency of the research. *Under conditions of cardinal historical and globalization changes, the implementation of an effective state policy on the insurance market development is achieved through the development of a system for ensuring its security, modeling and forecasting the prospects for functioning, scientific understanding of systemic transformations in the state actualizing the need to reform the country's financial system. An important generalizing result of the insurance market security system that allows to increase the level of validity of the long-term tasks of its upward development is the construction of a strategy to ensure insurance market security based on the assessment of trends in the priority indicators, depending on the degree of influence of external and internal factors on their operation effectiveness.*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical and applied aspects of insurance market security ensuring are studied in the works of such scholars as: L. Alekseienco, I. Babets, V. Baranova, O. Baranovskiy, A. Bozhenko, O. Hamankova, O. Derkach, A. Yermoshenko, M. Yermoshenko, O. Zhabynets, A. Kyrychenko, O. Kravchenko, V. Marhasova, S. Onyshko, N. Nahaichuk, O. Ruban, N. Tkachenko, T. Yavorska. Noting the importance of the scientific heritage of scholars, which is essential in the development of modern theoretical concepts of insurance market security, it should be noted that this issue remains relevant and requires further research.

The objective of the article is to generalize and deepen scientific views on the formation of the insurance market security strategy under modern conditions.

The statement of basic materials. The insurance market security ensuring strategy represents the main directions and activities of the insurance market entities aimed at identifying threats, forming an action plan for their prevention, neutralization or elimination of consequences. Including: 1) assessing the security level and the insurance market state; 2) developing options for strategic decisions and choosing the best one; 3) organization and motivation for implementation; 4) control and regulation. The insurance market security ensuring strategy should provide for the development and enhancement of internal and external capacity.

Understanding the dialectical relationship between the strategy components makes it possible to explain the content of the strategy for insurance market security ensuring and to identify the prospects for its implementation in practice.

The object of this strategy is the insurance market. The initial task of strategic planning is the correct construction of a "strategic space", since the strategy requires embeddedness in the economic relations system from its object. The totality of all strategy structures available for the activity of an object can be treated as a system of elements of strategic space with which it needs to interact, herewith each such participant takes its strategic position and may have and has its own strategy.

The subject of the strategy can be only those individuals or legal entities that have their own strategic position, strategic management, resources for strategic actions. The result of implementing the insurance market security ensuring its development trajectory, the basis for monitoring achievements, the foundation of synergies, and the starting point for the upward development of the domestic insurance market.

With the purpose of a detailed presentation of the formation of insurance market security ensuring strategy, we have developed a step-by-step algorithm (Fig. 1). The structure of any strategy should be considered in terms of form and content. By the form "strategy" is a management document, and in terms of content, it is a model of actions, a system toolkit for achieving the set goals.

The development of any strategy, including the insurance market security ensuring, strategy is based on the use of two main approaches: intuitive and consistently rational. The first relies on intuition, the second, consistently rational one, is the template of strategy description and requires a certain internal structure. Intuitive strategy involves management decisions based on generally accepted positions and personal judgments, and not on qualitatively quantitative assessments. This approach carries the risk of making erroneous strategic decisions to manage complex systems. We note that with any approach, the strategy content and form must be adequate to each other, since there is a dialectical connection between them.

In this context, it is worth noting that the solution of the stated goals and objectives by this strategy is possible only if it meets the following requirements:

- Integration of the strategy to ensure the safety of the insurance market in the strategic course of the state to ensure economic security;
- Elements of the insurance market's security policy should function on the basis of interconnection, a common goal and logic, be aimed at achieving unified targets that meet the interests of the participants in the insurance market;
- The continuity of the process of adjusting the developed strategy and management tools improving;
- Development of mechanisms, programs of unified mechanisms to counter threats to the insurance market security;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- The strategy should be realistic and correspond to the actual and future insurance market characteristics, as well as the available opportunities for its implementation.

Graphical representation of the algorithm for the formation and implementation of the insurance market security strategy is shown in Fig. 1, allowing to trace the logic of interaction and the features of the components of this strategy.

The substantive content of the insurance market security ensuring strategy takes place through the established sequence of filling the required forms. The prerequisite for structuring the insurance market security ensuring strategy is the formation of a goal tree, that is, the decomposition of the overall strategic objective into interrelated sub goals and tasks. Goals are placed before the managed system as a whole, in front of its strategic subsystems, as well as in front of specific performers. They must relate to the mission of the strategy object and meet the principles of goal-setting: concreteness, attainability, measurability, and timelines. In the process of goal setting, a hierarchy of goals is formed, in which the final and intermediate goals are determined, as well as their subordination. The formation of targets is realized through elements of strategic planning: analysis of the insurance market and its development trends; Justification of the goal of building a strategy as the main direction of management activity; tasks determination; alignment of the main goal and tasks with their implementation mechanism.

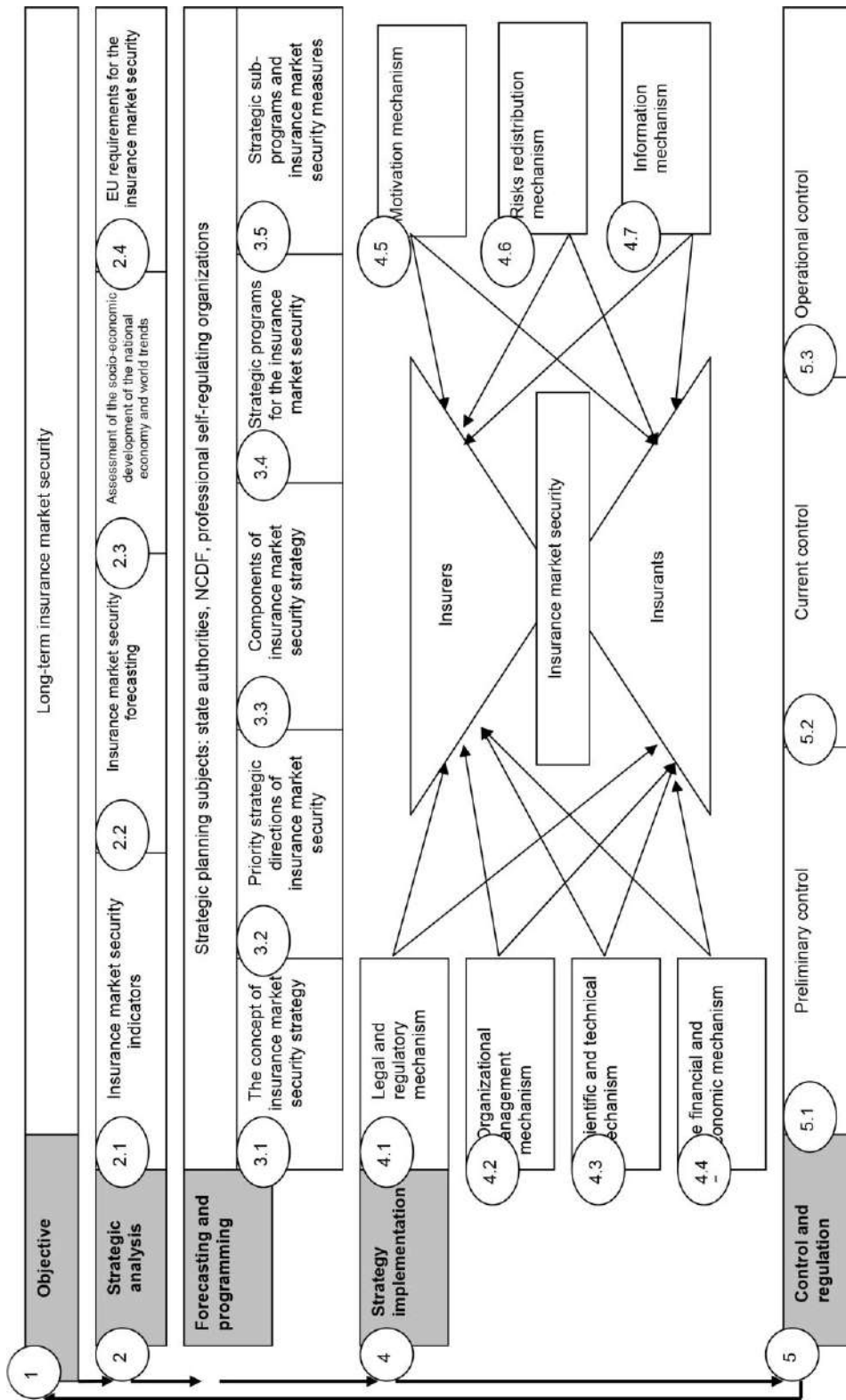
- conducting strategic analysis creates the basis for solving the following issues:
- calculation of the insurance market state indicators and its environment;
- system analysis of the collected information array on the level of insurance market security and the parameters that determine it;
- negative and positive trends in socio-economic development are established and forecasts are being developed;
- recommendations on strategic directions for the insurance market ensuring are developed and justified.

Strategic analysis realizes a complex system for identifying the parameters of the emergence and transformation of negative impacts, their analytical assessment, the establishment of cause-effect relationships between the sources of the emergence of destructive factors and components of threats to the insurance market security. Thus, the base is formed not only to predict possible negative impacts, but also to justify management decisions on the choice of strategies for neutralizing them.

An essential and necessary component of the insurance market security strategy is forecasting and programming development, that serve as a tool for minimizing uncertainty. The main task of forecasting is to display a complete picture of the insurance market, build a quantitative safety-level trajectory, assess the sufficiency of counter means to threats and identify points of management impact, provide information support for planning and justifying strategic decisions. Forecasting is an indispensable condition for programming, it involves the development of specific program documents with subsequent detailed elaboration in subprograms and activities that contain forecasts, intermediate and final targets, tasks, implementation and coordination mechanisms.

Traditionally, the principles of programming the development of a complex system include system and complexity. Moreover, with programming principles of the insurance market security, we consider it appropriate to include adaptability, balance of interests, hierarchy, effectiveness, target certainty. These principles can be supplemented by the following: ensuring the full implementation of the potential opportunities of the insurance market; Flexible response to future changes to maximize the effectiveness of management actions. At the same time, we propose to consider the programming of insurance market security as a priority function of managing the insurance market development, implemented through programmatic and analytical activities.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

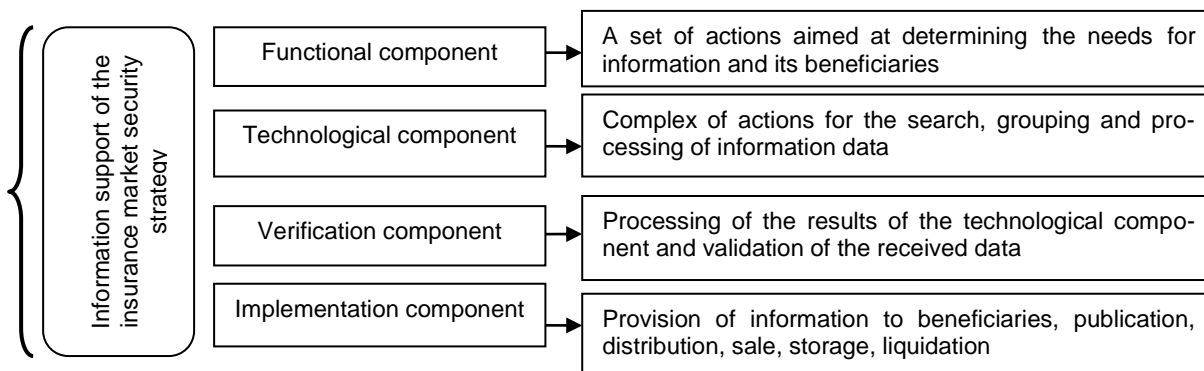

Fig. 1. Algorithm for the formation and implementation of the insurance market security ensuring strategy
Source: developed by the author

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

It should be noted that qualitative programming and forecasting of insurance market security is impossible without the formation of reliable information support on the basis of advanced technologies for the search, collection, storage, processing, provision and dissemination of information. Under the informational provision of the insurance market security strategy, we mean the totality of the processes performed to obtain and use information resources by the subjects of this strategy to implement their targets. The theoretical design of information support for the developed strategy is presented in Fig. 2.

Under the mechanisms for implementing the strategy to ensure the security of the insurance market, we mean a set of methods and levers that provide counteraction to threats. Among the basic elements of the implementation of the insurance market security strategy are: regulatory, organizational, managerial, scientific and technical, financial and economic, motivational, information mechanisms, as well as a mechanism for redistributing risks. The interaction of the above-mentioned mechanisms for implementing the insurance market security strategy involves the prevention of duplication of functions, the correlation with threats to the insurance market security and the concentration of the impact force on preventing the influence of any destructive factor, and the continuous improvement of preventive tools to build the management capacity of safe development of the insurance market.

Fig. 2. Four-component model of formation of an information resource for insurance market security ensuring strategy

Source: developed by the author

At the last stage, the insurance market security strategy is monitored and edited for efficiency (or ineffectiveness), which is determined by the synergetic effect of qualitative and quantitative factors in the format of insurance market security parameters and upstream development potential. Achievement of the set targets is possible provided that a strategy for insurance market security ensuring is developed and implemented in practice on the relevant sections (Tab. 1).

The efficiency and effectiveness of the developed insurance market security ensuring strategy can be assessed from the position of achieving the set goals and obtaining on this basis economic effects for the financial system as a whole and in the part of the insurance market (Fig. 3). The algorithm of ensuring effective insurance market security strategy according to the developed approach is proposed to be built on the basis of the procedure for assessing the security level of the insurance market, taking into account the management impact and environmental factors. In order to ensure the effectiveness of this process, it is advisable to apply the scenario approach, which involves considering several alternative options for the possible development of the situation, considering the baseline scenarios.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

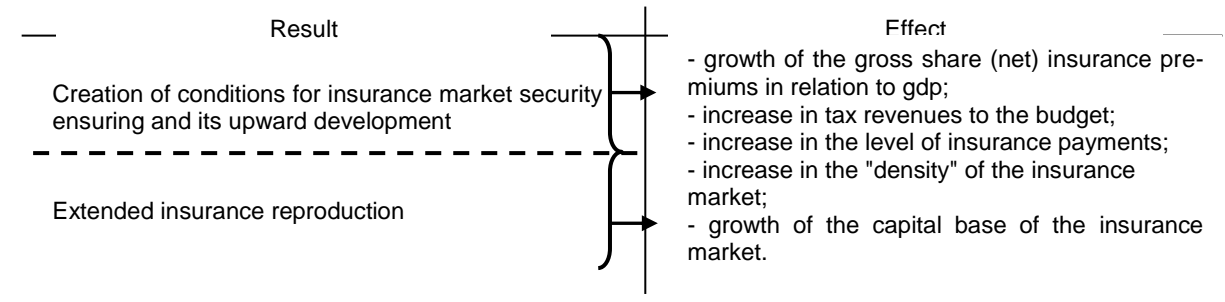
Table 1

Components of Ukraine`s insurance market security ensuring strategy

Sections	The content of tasks and activities in accordance with the Concept of Insurance Market Security
Substantiation	substantiation of the need to develop the insurance market security ensuring strategy, the main goal, place, role in implementing the strategy for ensuring financial (economic, national) security of the state are defined and the feasibility of creating an information and methodology platform for clarifying the content of this doctrinal document in the context of ensuring the state security is determined
Goals and objectives	the key goals and objectives of the insurance market security policy, alignment with goals and objectives of the state`s economic security ensuring strategy and the insurance market development condition (security, critical safety, hazards)
Long-term trends in the development of the insurance market	description of the insurance market development scenario in the long term; diagnostics and ranking of threats to the insurance market security and the financial system as a whole; determination of strategic dominants of the insurance market security strategy; determination of threshold values of the insurance market safety level
Strategy Choice	the content of the strategy in accordance with the insurance market development stage: a) security; b) critical safety; c) in danger; determining the time frame for the strategy implementation; the formation of a program for the strategy implementation; choice of means and resources for implementing the insurance market security strategy
Competences of the state on counteraction to threats of insurance market security	the identified ones are: the main strategic economic guidance; identification of the strategy implementation stages; improvement of the regulatory environment; substantiation of instructive and methodological documentation aimed at implementing the chosen strategy; distribution of competencies and interaction of subjects to ensure the insurance market security; coordination of activities in the areas of strategy implementation, including reforms
Monitoring of insurance market security strategy effectiveness	current diagnostics of the implementation efficiency of insurance market security development ensuring strategy in accordance with certain characterizing indicators; current adjustment of the selected strategy. the role of the concept in solving problems in the sphere of insurance market security is justified, the expediency of adjusting the toolkit of methods for compiling state programs is proved
Control of the insurance market security ensuring strategy implementation, insurance market security ensuring, target indicators of the strategy implementation effectiveness	Basic principles and comprehensive characterizing tools for assessing insurance market security, determining the effectiveness of the implementation of the insurance market security ensuring strategy. The appendices contain specific targets for the implementation of the insurance market security strategy and a comparative analytical performance with the planned values.

Source: developed and substantiated by the author

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 3. Results and long-term effects of the insurance market security strategy implementation

Source: developed by the author

Conclusions. The use of the proposed approach to the development and adoption of strategic decisions on the choice of scenarios for the safe development of the insurance market will strengthen the foundation for its upward development. The choice of the strategy is justified, which is especially important under the conditions of economic, social and political instability of the insurance market functioning state, since primary decisions make stronger influence than the subsequent ones. Therefore, the insurance market security ensuring strategy should be developed for a long-term period and take into account a wide range of influence factors.

References

1. Baranovskiy, O. I. (2014). *Filosofiiia bezpeky* [Philosophy of Security]. *Bezpeka finansovykh instytutiv - Security of financial institutions*, Kyiv : UBS NBU, Vol. 2 : p. 715, p. 495. [in Ukrainian].
2. Marhasova, V. H. (2014). *Systema zabezpechennia stiiikosti natsionalnoi ekonomiky ta yii bezpeky: teoriia, metodolohiia, praktyka upravlinnia* [The system of ensuring the stability of the national economy and its security: theory, methodology, management experience]. Chernih. derzh. in-t ekonomiky i upr. - Chernigov State Institute of Economics and Management. Chernighiv : Desna Polighraf, p. 415. [in Ukrainian].
3. Tkachenko, N. V. (2011). *Rol stiiikosti rehionalnoi mrezhzi ta dilovoi reputatsii u zabezpechenni finansovoi bezpeky strakhovoi kompanii* [The role of regional network stability and business reputation in ensuring the financial security of an insurance company]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii: ekonomichna.* – Scientific Bulletin of the Lviv National State University of Internal Affairs. Series: economic, № 1, pp. 155-163 [in Ukrainian].

Література

1. Барановський, О. І. *Філософія безпеки* : монографія: у 2 т. / Барановський. - К. : УБС НБУ, 2014. - Т. 2: *Безпека фінансових інститутів.* - 715 с. - С. 495.
2. Маргасова, В. Г. *Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління* : монографія / В. Г. Маргасова ; Черніг. держ. ін-т економіки і упр. - Чернігів : Десна Поліграф, 2014. - 415 с.
3. Ткаченко, Н. В. *Роль стійкості регіональної мережі та ділової репутації у забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії* / Н. В. Ткаченко // *Науковий вісник Львівського національного державного університету внутрішніх справ. Серія: економічна.* – № 1. – 2011. – С. 155-163.

Received for publication 06.02.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Vyhovska, V. V. Formation of an insurance market security strategy / V. V. Vyhovska // *Науковий вісник Полісся.* – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 80-86.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.46

УДК 338.46

T. A. Gogol, Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor,
O. I. Volot, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor

T. A. Гоголь, д. е. н., доцент,
О. І. Волот, к. е. н.,
доцент

TAX METHODS REGULATING DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN DEVELOPED WORLD COUNTRIES**ПОДАТКОВІ МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ**

Urgency of the research. The system of state support for small business in different countries has its own peculiarities and is aimed at overcoming barriers preventing effective development of small business in particular economic conditions.

Target setting. For a more detailed analysis of the impact of various factors on development of small enterprises it is necessary to study the application of tax methods of regulation, which are different in countries with Anglo-American and Continental accounting models.

Analysis of scientific works of foreign and native authors regarding the influence of tax methods of regulation on business development in interconnection with the accounting models, and their impact on development of small business have not been investigated yet, thus necessitating further research.

Uninvestigated parts of general matters defining. For analysis of the influence of various factors on small business development it is necessary to investigate tax methods of its regulation, which are different in the countries with Anglo-American and Continental accounting models.

Purpose of the article is to study the application of tax methods of regulation and support for small business in western countries, their interconnection with accounting models (Anglo-American and Continental accounting models) and their impact on development of small business in the country.

Main research matter. Peculiarities of state regulation of support for small business in the countries with Continental accounting model facilitate access of small enterprises to the capital and new technologies (allowances, subsidies, soft credits), though in most countries government assistance is based on the principle of self-help (independence of enterprises), creation of equal competitive conditions and temporary nature of support for development of certain sectors or fields of activity.

In the countries with Anglo-American accounting model basic part of state support involves financial component, such as provision of low-interest loans and assistance in obtaining government orders.

In addition, many countries also establish methods of accelerated depreciation for small business on certain types of equipment, reduced income tax rates, tax credits on favourable terms and others.

Conclusion. Thus, countries with Anglo-American system of accounting have the best rating of the simplest tax systems, positively affecting development of small business in the country. The more consistent and understandable tax system is, the larger number of small enterprises can be founded, resulting in steady economic development of the state.

Актуальність теми дослідження. Система державної підтримки малого бізнесу в різних країнах має свої особливості і направлена на подолання перешкод, які заважають ефективному розвитку малого бізнесу в конкретних умовах господарювання.

Постановка проблеми. Для більш детального аналізу впливу різних факторів на розвиток малого бізнесу необхідно дослідити застосування податкових методів регулювання, які мають відмінності в країнах, що дотримуються англо-американської та континентальної моделей обліку.

Аналіз наукових напрацювань зарубіжних та вітчизняних авторів щодо впливу податкових методів регулювання розвитку бізнесу у взаємозв'язку із обліковими моделями та їх вплив на розвиток малого бізнесу не досліджено, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Для аналізу впливу різних факторів на розвиток малого бізнесу необхідно дослідити застосування податкових методів регулювання, які мають відмінності в країнах, що дотримуються англо-американської та континентальної моделей обліку.

Метою статті є дослідження розвитку податкових методів регулювання та підтримки розвитку малого бізнесу в західних країнах, їх взаємозв'язку обліковими моделями (англо-американською та континентальною) та їх вплив на розвиток малого бізнесу в країні.

Виклад основного матеріалу. Особливості державного регулювання підтримки розвитку малого бізнесу в країнах, що відносяться до континентальної моделі обліку полегшують доступ малих підприємств до капіталу та нових технологій (надбавки, субсидії, пільгові кредити), однак в більшості країн державна допомога ґрунтується на принципі самопомозги (самостійності підприємств), створенні рівних конкурентних умов, тимчасовому характері підтримки розвитку окремих галузей або сфер діяльності.

В країнах англо-американської моделі обліку основну частину державної підтримки становить фінансова складова, а саме надаються кредити під низькі відсотки, допомога в отриманні державних замовлень.

Крім того, в багатьох країнах також для підприємств малого бізнесу запроваджують методи прискореної амортизації на окремі види обладнання, знижені ставки податку на прибуток, податкові кредити на пільгових умовах та ін.

Висновки. Отже, країни англо-американської моделі обліку, мають кращий рейтинг найпростіших податкових систем, що позитивно впливає на розвиток малого бізнесу в країні. Чим простішою та зрозумілою є

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: *small business; special benefits for taxation; tax methods of regulation; accounting; development of small business.*

податкова система, тим більше функціонує підприємств малого бізнесу, що позитивно впливає на економічний розвиток у країні.

Ключові слова: *малий бізнес; пільгові умови оподаткування; податкові методи регулювання; бухгалтерський облік; розвиток малого бізнесу.*

Urgency of the research. In the majority of advanced world countries small business has a dominant position occupying most sectors of economy. This fact is embodied not only in such slogans as "Business despite everything" in England and "Think first about small business" in the USA, but also in real efforts to create favourable conditions for the functioning and development of small enterprises. Facing the similarity of problems of small business, the system of its governmental support in different countries has its own peculiarities and is aimed at overcoming barriers preventing effective development of small business in particular economic conditions.

Target setting. Governments of developed countries usually assign small business, whose share is 70-90% of the total number of enterprises, a special place in stabilizing the economic situation of any country, though small enterprises are those who suffer the worst in case of significant deterioration of economic situation in the country. So, on the one hand, under conditions of worsening economic situation small business is the most affected, and, on the other hand, to improve the economic situation it is necessary to restore steady development of small business which is the foundation of economic system of every developed country.

Review of recent researches and publications. There is a large number of scientific works by such authors as M. M. Hursa, S. H. Dryga, L. O. Omelyanovych, O. V. Balabenko, O. V. Piskunova, O. V. Pyvovarov, V. I. Lishenko, M. O. Kyzym and others, in which native and foreign scientists explore the impact of tax methods regulating the functioning of business, including small enterprises. However, the use of tax methods of government control in the interconnection with accounting models (Anglo-American and Continental accounting models) and their impact on the development of small business have not been investigated yet, thus necessitating further research.

Identification of unsolved aspects of the problem. In the previous publications by the author (T. A. Gogol) international experience of small enterprises, as well as development of small business in Ukraine have been reviewed, together with peculiarities of accounting and taxation for small and medium-sized enterprises in Ukraine and the impact of accounting and taxation on small business development. However, for a more detailed analysis of the influence of various factors on small business development it is also necessary to investigate tax methods of its regulation, which are different in the countries with Anglo-American and Continental accounting models.

Purpose of the article is to study the tax methods of regulation and support for small business in western countries, their interconnection with accounting models (Anglo-American and Continental accounting models) and their impact on the development of small business in the country.

Main research matter. In western countries different approaches to the regulation and promotion of small business are distinguished, due to the varying degree of using direct and indirect methods of exposure. Direct methods of exposure involve provision of concessional loans, fully or partially guaranteed loans and targeted subsidies. Direct methods are those methods which directly regulate small business activities by means of interaction between the regulator (state or market) and small business itself: these are state orders, public investments and state loans. Indirect methods of small business regulation include provision of certain governmental guarantees for financial and credit institutions, the use of different methods and directions of fiscal stimulus for the expansion of production volumes, the growth of demand on goods and services, which can lead to the budget revenues and maintenance of economic stability in the country.

During the research tax methods of regulation and support for small business in western countries within Continental and Anglo-American accounting models will be analysed, keeping in mind that in previous researches by the following author main approaches to the international practice of taxation for small business within the above mentioned accounting models have been examined [1, p. 257-261].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Now, the peculiarities of state regulation of small business and its support in the countries with the Continental accounting model (Germany, Sweden, Belgium, France, Italy, Switzerland and Japan) should be considered.

In Germany the policy of state support for small business is based on the principle of assistance providing, which activates the notion of self-help. Priority is given to the independence of enterprises instead of governmental support, as the state is trying to create equal competitive conditions for both small and large enterprises, though not protecting them from competition. Towards the implementation of this policy special programs facilitating the access of small business to the capital and new technologies have been developed (these are allowances, subsidies and preferential loans which are issued for a term of twenty years at low percentage for the entire crediting period, as well as release of all payments in the first two years and more). Besides, a system of consulting centres, which are funded both by the government and unions of entrepreneurs, has been created. In addition, for the founders of new enterprises in the system of commercial and industrial chambers training workshops are regularly held [2, p. 69].

At the same time, in Germany there are no special benefits or privileges for small business. In fact, the country has a fairly strict tax system with high standards of taxation. In 1990s the government conducted a tax reform, due to which the minimum of taxable income was raised, special standards of depreciation charges were introduced (investments written down over three years according to the depreciation rates of 50% for the first year, 30% for the second year and 20% for the third year), establishment of untaxed income reserves was imposed (20% of the income), the maximum and minimum income tax rates were reduced up to 53% and 19% respectively. Despite all the tax and other benefits, enterprises should pay around 50% of their income, while the nominal value of the same tax deductions is nearly 70% of the income [3, p. 75].

In France for different categories of small business its own support system has been developed. The first category includes ordinary small enterprises, support system for which provides the following tax benefits: newly created small enterprises are exempted from paying local taxes and the stock company tax for two years, the income tax and tax on the invested share of profits are reduced. The second category consists of entrepreneurs who start their business in economically depressed areas. Support system for this category includes discounts and cancellation of payments to social security funds and, in some cases, lifting payments are foreseen as well. The third category involves unemployed citizens who chose to start their own business. Support system for them is implemented through the exemption from taxes for three years and exemption from obligatory social payments for one year, also they are provided with special books of loose checks, which can be used for payments for the consulting and advising on management, law, accounting, etc. In addition, almost all small enterprises of all categories can get soft credits, loans and subsidies. The state creates all necessary conditions for the foundation of new enterprises and applies all possible means to prevent their bankruptcy, including the purchase of enterprises by the National Agency of Enterprise Creation in case of the bankruptcy threat [4].

The main peculiarity of state support for small business in Japan is manifested in the temporary nature of support for certain sectors or fields of activity that are currently of great importance for the development of the country or suffer from unfavourable economic conditions. Due to the support for corresponding fields of activity the state achieves great results, such as rapid economic growth and good balancing of sectoral structure [5, p. 67-72].

In Japan special measures for small business promotion are provided through the implementation of advanced scientific and technological projects, technical and technological re-equipment of small business, training and retraining of work force for small and medium enterprises. Commercial and industrial chambers and councils play an important role in the support for small business by providing assistance on management improvement.

Next, specific features of state regulation and support for small business in the countries using the Anglo-American accounting model (the USA, England, Austria, Canada, the Netherlands) should be considered on the example of the United States.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The system of small business support in the USA is the most advanced and comprehensive. It is connected with the long-time experience in forming support systems for small business at the state level. A large number of federal programs of support for small business has been working since 1940s. The main directions of this support are:

- 1) access to the capital (low-interest loans for small enterprises at 9% annual, and in times of crisis this rate is reduced up to 4.6%);
- 2) simplified registration procedure (it is possible to register by home address, which is especially common for such business as software development);
- 3) proper education (extensive network of consulting and training centres);
- 4) assistance in obtaining government orders (23-26% of all orders and 20% of defence orders by large enterprises);
- 5) protection in the courts and at the legislation level [6, p. 37].

It should be noted that at this stage of the USA development the main part of state support is presented by financial component.

Apart from the above mentioned methods, the analysis of tax legislation indicates that in many developed countries accelerated depreciation methods are introduced especially for small and medium enterprises.

In the USA, Russia and England an additional enhanced "bonus" depreciation is introduced, ensuring one-time increase of depreciation rate of individual assets.

In Germany additional advantages as for accelerated depreciation on the purchase and production of movable property are introduced for small and medium enterprises.

In Japan the measures of state support include accelerated depreciation of buildings, structures and equipment, together with the possibility of the enterprise foundation without any initial capital (starting with only one yen), a simplified procedure of small business bankruptcy (according to the law adopted in 2000, the enterprise is allowed to apply to the court for protection from lenders even before the liabilities exceed the assets), implementation of the system of unsecured loans and secured credits on a short period, as well as reduction of the tax burden (income tax rate for small business is 28% compared to 37.5% for other companies).

In Canada depreciation rate is 50% on the equipment for production and processing of acquired stuff over the past two years, and expenses on computer equipment can be written down within one year.

In Ireland special allowances to depreciation rates on energy-saving equipment are applied, allowing to write down all expenses in the year of acquisition of such equipment.

In summary, the analysis of tax legislation in different countries has shown that the main tax benefits and privileges for small business, which are used by developed world countries, are related to the profit taxation in the form of application of accelerated depreciation methods, reduction of income tax rates, establishment of additional deductions to lower the taxable base, provision of the tax credit on favourable terms and concessional taxation.

Economic development of each country and its government policy concerning the ways of support and development of economy usually affect the choice of methods of economic stimulation, and during the research the most appropriate and effective directions of tax incentives, which are used in different countries, have been identified and summarized [7]:

- realization of accelerated depreciation programs that contribute to optimize the cash flow of companies due to the accelerated writing down (depreciation) of investments (Australia, France, Ireland, Singapore, Canada, Germany, the Netherlands, the USA, Czech Republic, India, Russia);
- introduction of amendments that help to more effectively take account of net operating losses (NOLs) for tax purposes in both the previous and the following taxation periods (England, the USA, Argentina, Hungary, South Korea, Australia, Japan, Taiwan, France, Singapore);
- reduction of the income tax rate for enterprises and associations in order to optimize the cash flow, stimulate demand and investment attractiveness and help these companies to retain their competitiveness on the international market (Canada, Italy, Russia, Taiwan, Japan, Singapore, Czech Republic, Hungary, Ukraine, the Netherlands, South Korea);

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- increase of tax credit on scientific and research works, thus creating additional stimulus to provide extra funds for the investment development under unstable economic conditions (Australia, France, Russia, Belgium, Ireland, Singapore, Canada, Italy, South Korea);
- introduction of modifications to the indirect taxes in order to support the demand by lowering the cost of goods and services (England, Australia, Canada, France, India, Russia, Belgium, China, Hong Kong, Ireland, Switzerland, Brazil, Czech Republic, Hungary, the Netherlands);
- introduction of changes to the income tax for the purpose of growing demand by increasing real income, especially for taxpayers with low and middle income (England, Argentina, Czech Republic, Russia, Taiwan, Australia, Hungary, South Korea, Brazil, Ireland, Switzerland).

During the following research the causal and effect relationship between the tax system rating in developed countries, as well as the availability of favourable conditions for accounting and reporting and small business development have also been revealed and summarized in the Table 1.

Table 1

Analysis of correlation between the tax system, accounting process and development of small business in advanced world countries *

Country	Rating level in the simplest tax systems (Paying Taxes 2015) [8]	Presence of taxation impact on accounting and reporting system	Benefits in the organization of accounting and financial reporting	Relative share of small business, % / Number of small enterprises
Countries of the Anglo-American accounting model				
USA	47	No impact In the country there are certain established accounting standards and separate regulation of tax collection by the Internal Revenue Service of the state	Significant benefits for small business due to the Law of 2008 (10 steps or principles). Small enterprises should submit only annual tax reports	99,7% / 28 million
England	16	No impact In the country there are certain established standards of accounting and separate regulation of tax collection	Developed standards of financial reporting for small business	76,2% / 2,1 million
Canada	9	No impact	Small enterprises should submit annual tax reports	95,2% / 2,3 million
Countries of the Continental accounting model				
Germany	68	Large impact	Developed standards of accounting for small business	99,3% / 1,66 million
France	95	Large impact	Simplified conditions of taxation, accounting and reporting have been implemented	98,9% / 3,07 million
Sweden	35	Presence of impact	Depending on the selected form of accounting and taxation there are benefits and privileges for taxation of	99,4% / 910 thousand
Japan	122	Presence of impact	No information available	99,7% / 432 million
Ukraine	108	Presence of impact	Simplified conditions of taxation, accounting and reporting have been implemented	93,7% / 2,1 million

* prepared by the authors

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Conclusion. Consequently, countries with Anglo-American accounting model have the best rating of the simplest tax systems, as opposed to the countries with Continental accounting model. Thus, the more consistent and understandable tax system is, the larger number of small enterprises will be functioning, which positively affects economic development in the country. However, regardless of the accounting model used, advanced world countries are applying fiscal stimulus for small business, as well as economic and effective depreciation policy, which create favourable conditions for the renewal of technical base of the enterprise, introduction of the most modern equipment, reinvestment of the enterprise income into its own development and renewal of fixed assets by reducing taxable income through the amount of reinvestment. The loss of tax revenues by reducing the income tax payment is covered at the macro level by social and economic benefits, while stimulating small business and national economy as a whole, through expansion and modernization of production, creation of new work places, new goods and services.

References

1. Gogol, T. A. (2016). Accounting and taxation, and their impact on the development of small business in developed countries // *Naukovyi visnyk Polissia - Scientific bulletin of Polissia*, № 4, pp. 257-261.
2. Klaus Brummer (2002). Sistema podderzhki predpriyatij malogo i srednego biznesa v Germanii [The System of Support for Small and Medium Business in Germany]. *Problemy teorii i praktiki upravleniia - Problems of Theory and Practice of Management*, 6, pp. 68-70 [in Russian].
3. Slyvka, Yu. (2000). Derzhavna pidtrymka malogo ta seredniogo biznesu dosvid Nimechchyny [State Support for Small and Medium Business Experience of Germany]. *Ukraina v novomu tysiacholitti ochyma molodykh fakhivtsiv: zb. nauk.-publitsystychnykh statei za materialamy studentskoi konferentsii. - Collection of articles based on materials of student conference "Ukraine in the New Millennium through the eyes of young specialists"*. Mykolaiv, pp. 73-77 [in Ukrainian].
4. Maslyayeva, M., Rubinskyi, Yu. Maliy biznes po frantsuzski [Small Business in French]. Portal of business plans and guidelines for small business Retrieved from: http://www.openbusiness.ru/html_euro/france_open11.htm [in Russian].
5. Hohol, T. A. (2010). Svitovyi dosvid rozvytku malogo biznesu ta yogo adaptatsiia v Ukraini [World experience of small business development and its adaptation in Ukraine]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky» - The Bulletin of Chernihiv State University of Technology. Economic Science Series*, 46, pp. 67-72 [in Ukrainian].
6. Arsiuhin Ye. (2007). Pochemu maliy biznes dayet polovinu VVP SShA i s trudom probivaetsa v Rossii? [Why should small business give half the GDP to the USA, while barely making its way in Russia?]. *Rossiyskaya Vizness-gazeta - Russian Business Newspaper*, 594, pp. 37-38 [in Russian].
7. Worldwide fiscal stimulus — tax policy plays a major role. Retrieved from: <http://www.eyi.com/GL/en/Services/Tax/Worldwide-fiscal-stimulus>.
8. Paying Taxes 2015 [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc-paying-taxes-2015-high-resolution.pdf>.

Література

1. Gogol, T. A. Accounting and taxation, and their impact on the development of small business in developed countries // *Науковий вісник Полісся*. - № 4. - 2016. - С. 257-261.
2. Клаус Брюммер Система поддержки предприятий малого и среднего бизнеса в Германии / Клаус Брюммер // *Проблемы теории и практики управления*. - 2002. - № 6. - С. 68-70.
3. Сливка, Ю. Державна підтримка малого та середнього бізнесу досвід Німеччини / Ю. Сливка // *Україна в новому тисячолітті очима молодих фахівців : зб. наук.-публіцистичних статей за матеріалами студентської конференції*. - Миколаїв, 2000. - С. 73-77.
4. Масляева, М. Малий бізнес по-французки [Електронний ресурс] / М. Масляева, Ю. Рубинський // *Портал бізнес-планов и руководств для малого бизнеса*. - Режим доступу : http://www.openbusiness.ru/html_euro/france_open11.htm.
5. Гоголь, Т. А. Світовий досвід розвитку малого бізнесу та його адаптація в Україні / Т. А. Гоголь // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. - 2010. - № 46. - С. 67-72.
6. Арсюхин, Е. Почему малый бизнес дает половину ВВП США и с трудом пробивается в России? / Е. Арсюхин // *Российская Бизнес-газета*. - 2007. - № 594. - С. 37-38.
7. Worldwide fiscal stimulus — tax policy plays a major role [Electronic resource]. - Retrieved from : <http://www.eyi.com/GL/en/Services/Tax/Worldwide-fiscal-stimulus>.
8. Paying Taxes 2015 [Electronic resource]. - Retrieved from : <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc-paying-taxes-2015-high-resolution.pdf>.

Received for publication 18.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Gogol, T. A. Tax methods regulating development of small business in developed world countries / T. A. Gogol, O. I. Volot // *Науковий вісник Полісся*. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 87-92.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 330.101:338.2

УДК 330.101:338.2

I. Ju. Gryshova, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
A. O. Yanchuk, Doctor of Legal Sciences, Senior Scientific Researcher,
T. L. Shestakovska, Candidate of Economic Sciences

І.Ю. Гришова, д. е. н., доцент,
А. О. Янчук, д. ю. н., с. н. с.,
Т. Л. Шестаковська, к. е. н.

THE MECHANISM FOR IMPLEMENTING THE FUNCTIONS OF CONSUMERISM IN MARKET CONDITIONS

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ КОНСЮМЕРИЗМУ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Urgency of the research. In conditions of a globalized economy and the sharp polarization of society there is an urgent need for scientific understanding of problems of formation of domestic consumerism, the formation of value orientation as of citizens to organize the protection of their consumer interests. The activity of such structures in the European consumer area is an important element of enhancement of social capital. Therefore, the research of the peculiarities of the implementation of the functions of consumerism is relevant; meets the demands of the theory and practice of modern economy.

Target setting. The inherent features of national economic development are associated with low purchasing power of Ukrainian citizens, a lower awareness of their rights as consumers, a strong tendency towards increasing the violations of these rights, sometimes uncontrollable services, particularly in trade, the exclusive situation of utility companies makes consumerism impossible to function effectively.

Actual scientific researches and issues analysis. Such domestic and foreign scientists as Bremond J., Valeeva R., Hobson J., Gorelov A., Dochynets N. Drucker P., Dudley J., Zheledana A., Kotler F., Kudelia N., Kahal T., Kazakov M., Lipych L. Opryshko V., Pavlova V., Rosenberg L., Hirst J., Shapoval M., Shlyyka A. Yazvinska O. etc. have dedicated their works to the studying of consumer protection issues.

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite the significant scientific achievements in the field of consumer protection, the analysis of recent publications indicates the need to study the mechanism for implementing the functions of consumerism towards activating its main subjects.

The research objective. The article aims at structuring the areas of improvement mechanism for implementing the components of the functions of consumerism.

The statement of basic materials. In the article the theoretical approaches and practical peculiarities of the mechanism for implementing the functions of consumerism in today's market conditions. The functions of consumerism are grouped and grounded on. The main elements mechanism of realization of the functions of consumerism and its functioning in the market conditions are studied and systematized. The shortcomings of the market economy that require determination of additional funds to implement the functions of consumerism are estimated. The main items affected by the mechanism to implement the functions of consumerism in today's market conditions are determined. Based on the assessment of the best foreign practices the objectives of implementation of the mechanism of functions of consumerism and the necessity of

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізації економіки та різкої поляризації суспільства постає гостра потреба в науковому осмисленні проблем становлення вітчизняного консюмеризму, формування ціннісних установок у громадян на організацію структур захисту своїх споживчих інтересів. Діяльність таких структур в європейському споживчому просторі є важливим елементом примноження соціального капіталу. Тому дослідження особливостей механізму реалізації функцій консюмеризму є актуальним, відповідає запитам теорії і практики сучасної економіки.

Постановка проблеми. Притаманні розвиткові національної економіки особливості пов'язані з низькою купівельною спроможністю українських громадян, меншою їх поінформованістю щодо своїх прав як споживачів, стійкою тенденцією до збільшення порушень цих прав, подекуди безконтрольністю надання послуг, особливо торгівельних, монополією становища комунальних підприємств, унеможливають ефективного функціонування механізму консюмеризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем захисту прав споживачів присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема Бремонд Ж., Валеева Р., Гобсон Дж., Горелов А., Дочинець Н., Друкер П., Дудла І., Желедана А., Котлер Ф., Куделя Н., Кагал Т., Казакова М., Ліпич Л., Опришка В., Павлова В., Розенберг Л., Хірт Дж., Шаповал М., Шлійка А., Язвінська О. та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на значні наукові напрацювання у сфері розвитку системи захисту прав споживачів, аналіз останніх публікацій свідчить про необхідність дослідження механізму реалізації функцій консюмеризму у напрямку активізації головних його суб'єктів.

Постановка завдання. Стаття покликана структурувати напрями удосконалення складових механізму реалізації функцій консюмеризму.

Виклад основного матеріалу. У статті досліджено теоретичні підходи та практичні особливості механізму реалізації функцій консюмеризму в сучасних ринкових умовах. Згруповано та обґрунтовано функції консюмеризму. Досліджено і систематизовано основні елементи механізму реалізації функцій консюмеризму та його функціонування в умовах ринку. Оцінені недоліки ринкової економіки, які вимагають

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

self-organization of business to effectively perform the task are stated.

Conclusions. *The presence of an effective mechanism for implementing the functions of consumerism that includes the structures of self-entrepreneurship will provide the development of the perfect competitive economy. Only the presence of such an economy enables to exist the class of consumers as a full unit of society. Self regulation is proposed as one of the most promising ways of development of consumer protection. An important factor in implementing the functions of consumerism is the improvement of the regulatory framework, bringing it into line with international law, the formation of well-functioning internal market for goods and services in Ukraine and the improvement of state bodies in this area.*

Keywords: *consumerism; consumerism functions; public policy; self-regulation; the mechanisms of consumerism; the market economy.*

визначення додаткових засобів щодо реалізації функцій консюмеризму. Визначено основні об'єкти, на які впливає механізм реалізації функцій консюмеризму в сучасних ринкових умовах. На основі оцінки кращої зарубіжної практики, зазначено завдання механізму реалізації функцій консюмеризму та обґрунтовано необхідність розвитку організацій саморегулювання бізнесу у напрямку ефективного виконання поставлених завдань.

Висновки. *Наявність дієвого механізму реалізації функцій консюмеризму, що включає структури саморегулювання підприємницької діяльності забезпечить розвиток досконалої конкурентоспроможної економіки. І лише за наявності такої економіки можливе існування класу споживачів як повноправної одиниці суспільства. Пропонується саморегулювання оброти як один з найбільш перспективних шляхів розвитку системи захисту інтересів споживачів. Вагомим чинником реалізації функцій консюмеризму є покращення нормативно-правової бази, приведення її у відповідність з міжнародним законодавством, формування ефективно функціонуючого внутрішнього ринку товарів та послуг в Україні та удосконалення роботи державних органів в цій сфері.*

Ключові слова: *консюмеризм; функції консюмеризму; державна політика; саморегулювання; механізм консюмеризму; ринкова економіка.*

The urgency of the research. The development of globalization processes, joining Ukraine in the developed European area causes the emergence of a number of new challenges for our country in building out socially important institutions, which functioning is related to political rights and freedoms of citizens, protecting their economic interests in conditions of an imperfect market competition. The problem of implementing the functions of consumerism takes an important place in the world and domestic practice of regulation of social and economic relations. It is characterized by a certain specificity as it is lying at the intersection of the planes of the social policy of the state oriented towards the needs of a man and the economy, able to ensure the implementation of these requirements. The dualism of such relations depends on the political situation in the society, the perfection of legal regulation of social and economic relations, the responsibility of employers and the activity of the population.

Target setting. The construction of socially oriented market economy in Ukraine is closely linked with the creation of decent living conditions for the population, the protection of human rights in all spheres of life. The implementation of these strategic objectives requires effective socio-economic policy cohere the significant place is taken by consumerism in order to ensure a system of consumer protection, as an important factor in improving the quality of life. The globalization of economies of different countries causes the intensification of competition in the world, which respectively, increases not only the amount of goods and services, but consumer demands for their quality. However, the opening of the borders and the expansion of the markets has the reverse side. It creates a favorable situation for the development of a character conflict between free trade and national measures aimed at implementing the functions of consumerism. This complicates the process of proper control over the complete customer satisfaction and protection of their interests.

Actual scientific researches and issues analysis. Various aspects of highlighted issues were investigated by domestic and foreign scientists. In particular, the question of social development, consumer protection rights and the mechanisms for implementing the principles of consumer protection highlighted in the works by: Bremond J., Valeeva R., Hobson J., Gorelov A., Dochynets N. Drucker P., Dudley J., Zheledana A., Kotler F., Kudelia N., Kahal T., Kazakov M., Lipych L. Opryshko V., Pavlova V., Rosenberg L., Hirst J., Shapoval M., Shliyka A. Yazvinska O. etc.

The defining uninvestigated parts of general matters. Despite the wide spectrum of research on the development of a national system of consumer protection the works of these scholars almost

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

did not reflect the intensification mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions.

The research objective. The article is to study the theoretical principles and practical implementation details of functions of consumerism in modern market conditions based on the systematization of the best international experience.

The statement of basic materials. The issue of consumer interests prescribed in Article 42 of the Constitution of Ukraine, where an obligation of the state to protect the rights of citizens as consumers of goods and services is defined. Though the process of legal regulation of these relations has intensified in Ukraine in recent years, relevant behavioral patterns on their protection as consumers have not been formed in the minds of the citizens.

Consumerism is one of the mechanisms for the development of the socially oriented market economy. The impact on the economic processes of movement, the protection of consumer rights and interests is primarily manifested in stimulating business activity. Modern entrepreneurs realize that the market leaders are those companies that most actively meet the interests of consumers, as mostly socially responsible business has the prospect of growth.

The impact of consumerism on the socio-economic processes and the development of the society is due to the performance of its specific functions. The main functions of consumerism include ensuring the freedom of choice, the protection of consumer rights and interests, information, education and the regulation of the market [1].

The freedom of consumer choice enriches qualitatively the social freedom (political, social) and helps to create free social order. The proclamation of ensuring the freedom of choice by one of the goals of consumer movement indicates to a close relationships between the concept of consumerism and the concept of human development. Conceptual approach to human development, developed by a group of experts of the Program of Development of the UNO, considers the development of a human potential as a goal and the criterion of social progress and economic growth, increase in income means that acquires value only with the real impact on people's welfare. Human development is not only defined as the obtained level of well-being, but also as the process of growing of human capabilities – the person has to live a long life, be healthy, educated, enjoy political and economic freedoms, human rights, public respect for the individual. Thus, human development is both a process of expanding choice, and the current level of welfare [2].

The protective function of consumerism is associated with the function of ensuring the freedom of choice. In our opinion its implementation can be regarded, in two aspects: legal and organizational. Thus, the object of the protection is the consumer rights and interests of the citizens and the subject is the consumers themselves.

Consumerism meets the needs of consumers in information and education. The informative function of consumerism is implemented through the publications of magazines, distribution of social advertising on consumer issues, organizing consultations of consumers, notifying them of the results of independent examinations and so on. The objective, reliable and timely information provides consumers with an opportunity of a competent choice of goods (jobs, services) according to the individual needs and requirements.

First of all this information is adequately perceived by educated consumer. The educational function of consumerism is realized through educative work with consumers, their consumption culture. Through various activities carried out by national consumer organizations in the field of protecting the rights and interests of consumers, consumer life is rationalized, the intellectual and cultural growth of customers, is distinguished enabling us to point out the educational function of consumerism. Consumerism promotes creating such an economic system that would the most completely meet the needs and demands of consumers. This displays the regulative function of consumerism.

As a result of the analysis of the formation and development of consumerism we have proposed the mechanism for the implementation of its functions (Pic. 1), which should be based on the following strategic positions: the shift in the economic interests of consumers and the active role they should play in the formation of a real functioning market. That is, consumers should be full participants in a market economy, as well as manufacturers, distributors, importers or suppliers. The confidence of

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

consumers in the market is the key to success. The active consumer behavior is caused by the presence of the selection of goods and services that is competition.

Therefore, the most important measures to implement the economic interests of consumers should include competition and providing the necessary information, including:

- competition rules (the control of functioning of cartels or monopolies, state aid and unfair competition laws) should be implemented to create and expand consumer choice;
- information measures (labeling, mandatory provision by companies information in the contracts on their activities of information on their activities, in the contracts prompting prices, banning advertising, which is misleading) that will facilitate the implementation of the most conscious choice [3].

Such fundamental economic considerations are valid also at the level of the international trade. The opening of the borders and the abolition of obstacles in the free movement of goods and services actually create conditions for a wider choice to consumers, increasing competition. This is also true regarding privatization or corporatization of the important sectors: of economy utilities or public services (energy distribution, water supply, telecommunications, transport, etc.).

In the second half of the twentieth century the tools of consumerism began to turn into one of the dominants of the mechanism of social protection of population. For the successful development of consumerism it is necessary to develop an effective state program including political, legal, social, economic, organizational and legal framework to ensure the implementation of the functions of consumerism. Thus the key principles for implementing the functions of consumerism mechanism should be as follows (Pic. 2).

Ukraine has one of the biggest challenges in implementing the functions of consumerism. There is no guarantee of quality goods jobs and services at the high level of prices. There is a situation when due to the low level of social protection the consumer rights protection exists only nominally. This worsens further the level of social protection of the population which is forced to constantly look for cheap goods and services, and in the case of their poor quality is not able to assert their rights [4].

The main methods and means of the mechanism of implementation of the functions of consumerism are: legal security; standardization and certification; the development and implementation of integrated target programs; the monitoring of the level of customer satisfaction; the analysis of the degree of consumer satisfaction with goods and services and the reasons for their dissatisfaction; public information as for about consumer rights among the general population; regulation of advertising and informing the public of the quality of goods and services; assistance to producers in the improvement of the quality of consumer goods and services.

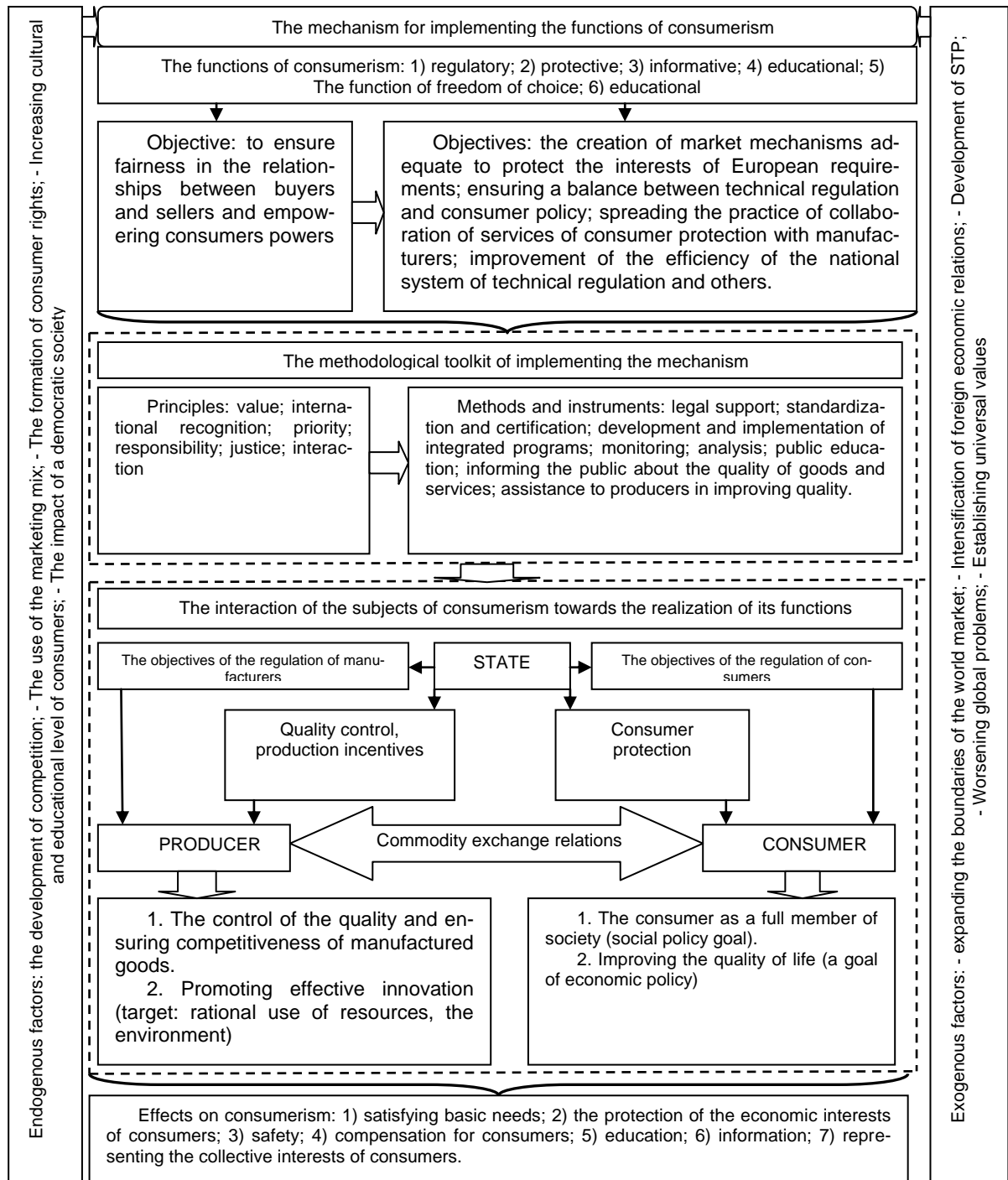
The social orientation of the state implies that neither production, nor politics, nor the economy is the aim of developing the society and the conditions for its keeping its balance nor development but constant improvement of life quality characteristics of its members, their well-being, social conditions, constant meeting the vital needs of the individual. The improvement of social parameters is the main source of increasing the efficiency of economic performance, reliable quality of products and as a result, higher production efficiency.

Due to the obvious positive results for consumers we cannot help stating the shortcomings of the market economy that require additional definition of the means for the implementation of the functions of consumerism:

- the imbalance between information (independent and neutral) and advertising (direct and one-sided)
- the standardization of the procedures, of customer service, making real bargaining or negotiation of contracts impossible or little probable;
- the use of fraudulent or dishonest marketing strategies methods of sale that are too aggressive for an individual user;

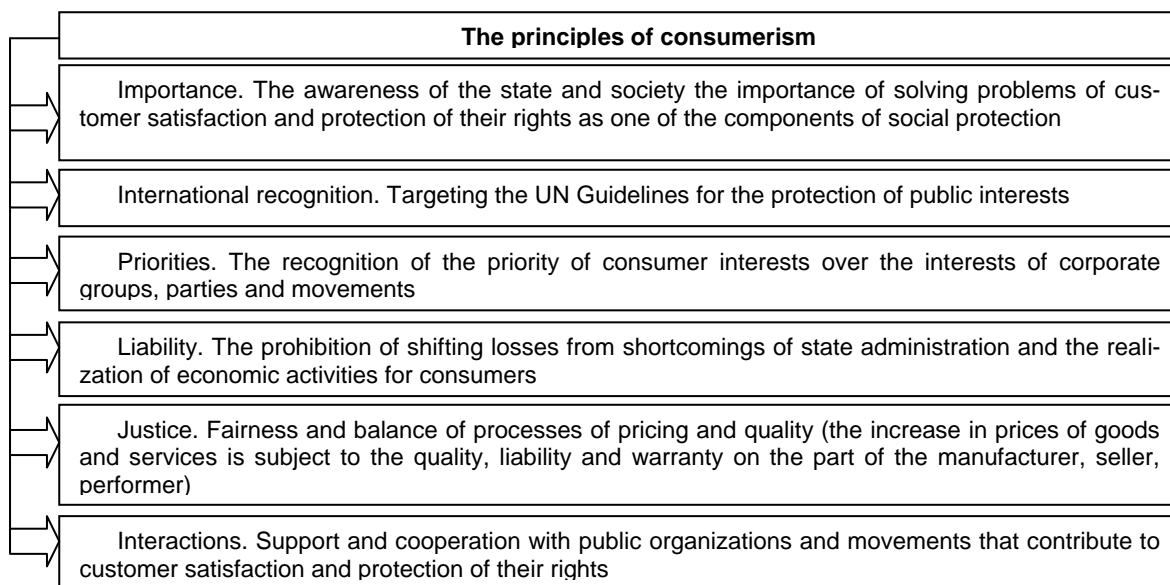

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Pic. 1. The conceptual scheme of the mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Pic. 2. The principles of the mechanism for implementing the functions of consumerism

- the fact of the presence of unsafe products and services, on the market and the space with open borders or without borders, will further facilitate their circulation;
- the lack of the effective mechanisms of redress that would enable consumers to express their claims and achieve their consideration and decision by the third side;
- the difficulties of providing the effective representation of collective interests of consumers in different political, economic, legal and legislative authorities;
- on the one hand, increasing the markets is beneficial to consumers, but on the other hand, it means a greater lack of information, increasing the level of standardization of procedures and contracts, increasing the risk of the export of unsafe goods;
- global economic integration creates opportunities for conflicts between the free nature of the trade and the national measures aimed to protect the rights of consumers;
- a rapid "marketization" of the economy implies structural adjustment programs, threatening the welfare of consumers. The society will become more and more separated, where a small portion of privileged consumers will be protected and will enjoy the benefits of free trade, new technologies, consumer choice and the loyal Law on consumer protection. A major category of consumers will be relegated to the background or excluded from the community of consumers. The rich pay less and the poor pay more [5].

The recognition of such market failure requires compensatory actions. It must be admitted that the role and capabilities of the consumer are much weaker than it is proclaimed in theory. It should be noted that, despite the fact that competition, free trade or information activities actually contribute to consumer protection, yet they cannot be included into the State Consumer Policy. Although these measures work for the benefit of consumers, such interpenetration is neither absolute nor automatic. So, to limit consumer protection policies with only such measures means too narrow understanding of the objectives and the dimensions of consumer protection. The ultimate goal of a consumer policy is not only in a perfect competition in the market but in supporting the interests of consumers in the present and future space [6].

The scope of the functions of consumerism spreads to new areas, and their impact becomes more significant. We include to the main sites affected by the implementation of the mechanism of consumerism:

- basic needs, providing all consumers an effective access to basic goods and services (health, food, housing, water, energy, communications, education and certain financial services);
- the protection of the economic interests of consumers, preventing unfair trade practices, advertising and selling, unfair terms in contracts with consumers; preventing the appearance of speculative prices;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

regulation of credits for consumers; internal loans and other financial transactions; warranty after-sales in the period; the support of quality standards etc.

- security the: protection of consumers from products or services that are unsafe or unreliable by preventive measures (information requirements, insurance schemes, the commitment control during the process of production and implementation, the removal of goods, the information exchange system and provision for supervision market) and measures of correction (providing consumers with the access to adequate and easily accessible compensation schemes, in particular by the strict rules of responsibility).

- the reimbursement to consumers: providing consumers with fast and affordable means of realization of their rights; determining appropriate civil, criminal and administrative remedies; providing consumer groups with legal status and the right to collective actions in courts and tribunals; developing independent and effective alternative schemes of dispute resolution;

- education: consumers are acquainted with their duties, rights and obligations. This helps them to play an active role in the market; protects them from fraud and forgery; provides consumers with the effective access to rights and compensation mechanisms; helps to make decisions;

- information: advice on choosing products and services; preventing risks and accidents related to products or services and creating conditions, agreements, pricing and tariffs, labeling, packaging products, reservations and comments on their use, clarifying contract terms and providing consumers with the periods of the "cooling"; banning advertising which is misleading; creating a network of counseling centers for consumers and dissemination of consumer information, etc. [4; 6].

- representing the collective interests of consumers, promoting and supporting consumer groups; expanding the participation of consumers in the decision-making process; creation of advisory bodies, and so on.

As practice shows, to protect the interests of consumers in our country, the majority of legal entities violate legal requirements for consumer protection. The consumer market is saturated with substandard, counterfeit and dangerous to human health commodities, especially food and alcoholic beverages. The quality of service requires a radical improvement. The consumer's right to provide the required available and reliable information on products and services is not fully implemented which also includes the issue with the mass media [7].

The work in realizing the national policy ensuring consumer protection is gaining much larger scale. The sphere of its interests has added new branches: dietary supplements, making products using gene technologies the sale of goods outside the business premises, e-commerce services provider. The legislative and executive branches face the problems of settling relations between business entities and consumers in these market segments. The protective functions of the executive have to be meaningfully and effectively change particularly with regard to quality and safety of goods and services.

All this causes the transition to the formation of such a mechanism of consumerism, which would help protect the interests of citizens of Ukraine. In our view the tasks of the implementation of the mechanism of the features of consumerism include:

- the creation of the market mechanisms of to protecting the interests adequate to European standards and improving public oversight on the market and the production of goods and services;

- ensuring the balance between technical regulation and consumer policy, the reorientation of the main objectives of standardization and certification at the needs of the consumer;

- spreading the practice of cooperation of consumer protection services with manufacturers of products for the detection of adulterated goods, works and services;

- increasing the efficiency of functioning of the national system of technical regulation on the basis of harmonization of legislation with the requirements of the World Trade Organization and the European Union.

Therefore the main task of the state in the field of consumer protection is creating conditions for the development of the institutional environment, ensuring population with the rights and opportunities for choosing between "better and best" among the safest goods and services and the development of interaction between all the branches of the national system of consumer protection aimed at harmonizing of the legislation on consumer protection with current regulations in the countries of the EU. This issues gain special

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

importance when a given country aspires to join the EU and harmonizes its economic policies with those applicable in the EU [8; 9].

The strategic goal of the state policy in the field of consumer protection is creating real conditions for realization by the citizens consuming their legitimate interests and rights in Ukraine. The state is facing the task of ensuring the legal and institutional framework that promotes the adequate level of the development of economy and society, creates and develops the state policy in the field of consumer protection.

As practice has shown that alongside with government regulation and the work of public organizations one the effective levers of normalization of relations between producers and consumers, under the mechanism of realization of functions of consumerism is self-organizing business. This is due to the fact that self-regulation has objective advantages over regulation. Firstly, it is more flexible and faster to respond to new developments in a given area. Secondly, it is less formalized. The bodies of self-regulation can regard specific actions of a certain company not only from the point of formal rules, but from the point of common sense. As well thirdly, the rules of self-regulation are most often more realistic than legislation, because they follow the needs of real life and really formed relationships.

It is suggested to choose self-regulation as the most promising way of development of the mechanism of realization of the functions of consumerism. The company which is aware of the importance of voluntary coexistence with the consumer on terms of mutually beneficial cooperation has advantages over the company, keeping to the rights of the customers for fear of sanctions.

In our opinion, to make self-regulation effective, the following elements are required: a detailed study of certain ethical standards; informing stakeholders about these standards; advice to companies aimed at preventing the violations of standards; creating the system of control; creating the mechanisms of influence on violators.

Under these conditions, self-regulation is going to be the perfect way of regulating relationships between manufacturer, retailer and consumer. But the reality still evidences about the prevailing practice in business interests over the interests of consumers. In these circumstances, the immediate problem is the creation of independent organizations of self-regulation business.

For the development of these organizations the level of consciousness of entrepreneurs and business structures, should be increased but this is impossible without constant information and campaign work of interested structures. These structures are territorial centers for standardization, metrology and certification, public, consumer organizations, and they should realize all the importance of the work themselves.

The gradual separation of business according to the principles of treating the customer, that is, in fact, to focus on the price or non-price competition, forms the basis for the development of self-regulation business. This element of consumer protection in Ukraine is in the formative stage [10]. Over the past few years a lot of different business associations appeared, that put forward as one of the objectives of their activity forming the customs of conscientious attitude to clients and pretrial settlement of conflicts. As a rule, this is not the only or even the main goal, but the fact of its declaration, certainly a positive phenomenon.

Thus, the strategic priorities of the state policy for the implementation of the mechanism of consumerism in conditions of today's globalized economy include:

- the adoption of laws and regulatory legal acts that would meet the requirements of a modern market economy;
- bringing domestic legislation in conformity with international law;
- developing common standards of conformity of accreditation and standardization according to international standards;
- enhancing the role of public organizations for the protection of consumer interests in the market of goods and services in the state;
- improving the patent and licensing activities of the corresponding authorities in respect of protecting the interests of consumers;
- improving the ways of self-regulation of consumer protection in conditions of market economy.

Conclusions. A strategically important vector of the mechanism for implementing the functions of consumerism is the expansion of cooperation between the state and public organizations based on the principles of ensuring a balance of interests between the state, business and consumers, providing state support

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

to NGOs while preserving the independence of their decisions, supporting a social dialogue between state and public organizations and proactive local authorities supporting these processes.

The research made it clear that alongside with government regulation and the work of public organizations one of the effective levers of the mechanism for implementing the functions of consumerism is self business. This is due to the fact that self-regulation has objective advantages over regulation. First by, it is more flexible and faster to respond to new developments in a given area. Secondly, it is less formalized. The bodies of self-regulation can treat specific actions of a definite company not only in terms of formal rules, but common sense. Thirdly, the rules of self-regulation are often more realistic than legislation, because they correspond the needs of a real life and actual relationships.

References

1. Gryshova, I. Ju., Shestakovska, T. L. (2016). *Rol' konsumeryzmu v socialno-ekonomichnyh procesah* [The role of consumerism in the socio-economic processes]. *Naukovi zapysky zakonodavstva Verhovnoi Rady Ukrainy*, № 6, pp. 75-81 [in Ukrainian].
2. Gryshova, I. Ju. (2016) *The estimation of enterprise trade name competitiveness*. *Scientific bulletin of Polissia*, № 2 (6), pp. 85-91 [in Ukrainian].
3. Strielkowski, W., Lisin, E., Gryshova, I. (2016) *Climate Police of the European Union: What to Expect from the Paris Agreement?* *Romanian Journal of European Affairs*. Vol. 16, No.4. – pp. 68-77 [in English].
4. Shestakovska, T. L. (2016). *Osoblyvosti formuvannja socialno orijentovanyh klasteriv v Ukraini* [Features of formation of socially oriented clusters in Ukraine]. *Naukovyj visnyk Polissja*, № 1, pp. 46-55 [in Ukrainian].
5. Laschak, V. (2015). *Administratyvne reformuvannja systemy zakhystu prav spozhyvachiv yak skladovoi derzhavnoi sotsialnoi polityky v Ukraini* [Administrative reform of consumer protection as part of government public policy in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Bukovynskoho universytetu. Ekonomichni nauky - Collection of scientific papers of the University of Bukovina. Economic science*, № 11, pp. 13-21. [in Ukrainian].
6. Dochynets, N. M. (2009). *Konsiumeryzm v Ukraini : sotsialno-ekonomichni realii ta perspektyvy rozvytku* [Consumerism in Ukraine : the socio-economic realities and development prospects]. *NAN Ukrainy. Instytut rehionalnykh doslidzhen - National Academy of Sciences of Ukraine. Institute for regional studies*, P. 280 [in Ukrainian].
7. Cabelkova, I., Strielkowski, W., Mirvald, M. (2015) *Business Influence on the mass media : a case study of 21 countries*. *Transformation in Business and Economics*. Vol. 14, Issue 1. - pp. 65-75. [in English].
8. Jiroudkova, A., Rovna, L. A., Strielkowski, W., Slosarcik, I. (2015) *EU Accession, transition and further integration for the countries of Central and Eastern Europe*. *Economics & Sociology*. Vol. 8, Issue 2. – pp. 11-14 [in English].
9. Janda, K., Rausser, G., Strielkowski, W. (2013) *Determinants of profitability of Polish rural micro-enterprises at the time of EU Accession*. *Eastern European Countryside*. Vol. 19. – pp. 177-217 [in English]
10. Strielkowski, W., Weyskrabova, B. (2014) *Ukrainian labour migration and remittances in the Czech Republic*. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. Vol. 105, Issue 1. – pp. 30-45 [in English]

Література

1. Гришова, І. Ю. Роль консюмеризму в соціально-економічних процесах / І. Ю. Гришова, Т. Л. Шестаковська // Наукові записки законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 6. – С. 75-81
2. Gryshova, I. The estimation of enterprise trade name competitiveness / I. Gryshova, O. Mityay, S. Stoyanova-Koval // *Scientific bulletin of Polissia*. – 2016. – № 2 (6). – С. 85-91.
3. Strielkowski, W. Climate Police of the European Union: What to Expect from the Paris Agreement? / W. Strielkowski, E. Lisin, I. Gryshova // *Romanian Journal of European Affairs*. - Vol. 16, No.4, – P. 68-77.
4. Савченко, В. Ф. Особливості формування соціально орієнтованих кластерів в Україні / В. Ф. Савченко, Т. Л. Шестаковська // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 1. – С. 46-55.
5. Лащак, В. В. Адміністративне реформування системи захисту прав споживачів як складової державної соціальної політики в Україні / В. В. Лащак // Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки. – 2015. – Вип. 11. – С. 13-21.
6. Дочинець, Н. М. Консюмеризм в Україні : соціально-економічні реалії та перспективи розвитку : монографія / Н. М. Дочинець; НАН України. Інститут регіональних досліджень; [наук. ред. У. Я. Садова]. – Львів, 2009. – 280 с.
7. Cabelkova, I. *Business Influence on the mass media: a case study of 21 countries* / I. Cabelkova, W. Strielkowski, M. Mirvald // *Transformation in Business and Economics*. - 2015. - Vol. 14, Issue 1. - P. 65-75.
8. Jiroudkova, A. *EU Accession, transition and further integration for the countries of Central and Eastern Europe* / A. Jiroudkova, L. A. Rovna, W. Strielkowski, I. Slosarcik // *Economics & Sociology*. – 2015 - Vol. 8, Issue 2. – P. 11-14.
9. Janda, K. *Determinants of profitability of Polish rural micro-enterprises at the time of EU Accession* / K. Janda, G. Rausser, W. Strielkowski // *Eastern European Countryside*. - 2013. - Vol. 19. – P. 177-217.
10. Strielkowski, W. *Ukrainian labour migration and remittances in the Czech Republic* / W. Strielkowski, B. Weyskrabova // *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. – 2014. - Vol. 105, Issue 1. – P. 30-45.

Received for publication 23.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Gryshova, I. Ju. The mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions / I. Ju. Gryshova, A. O. Yanchuk, T. L. Shestakovska // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 1 (9). ч. 1. – С. 93-101.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 339.97

УДК 339.97

Zh. V. Derii, Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor,
T. I. Zosymenko, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

Ж. В. Дерій, д. е. н.,
доцент,
Т. І. Зосименко, к. е. н.,
доцент

**PERSPECTIVE DIRECTIONS OF ECONOMIC
COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND
BELARUS AS A FACTOR OF REGIONAL
SECURITY**

**ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОЇ
СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА БІЛОРУССЮ
ЯК ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Urgency of the research. The importance of finding perspective directions of bilateral format for interaction between Ukraine and Belarus in the economic sphere stems from the major role of international economic cooperation to maintain and strengthen security in the region in the face of contemporary geopolitical challenges.

Target setting. It is reasonable to study the challenges and prospects of economic relations between Belarus and Ukraine through the prism of processes and phenomena occurring within the single economic space of the Eurasian Economic Union and Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the European Union.

Actual scientific researches and issues analysis. The issue of development of bilateral economic cooperation between Ukraine and Belarus is the researching subject of authors like H. Maksak, D. Yurchak, B. Uvarov, A. Demedyuk, A. Kolodychuk, E. Matveev, N. Mikula etc.

Uninvestigated parts of general matters defining. The current geopolitical context requires the practicing of a constant scientific search and dialogue for underpinning acceptable to both sides forms of economic cooperation.

The research objective. The aim of this article is to justify perspective directions of economic cooperation between Ukraine and Belarus as a factor of regional security for their impact on maintaining and strengthening the regional security.

The statement of basic materials. This article presents a general assessment of trends in the economy of Belarus as part of the Eurasian Economic Union for their impact on economic interests of the state and its external economic policy. The role of Belarus in mitigating the impact of Ukrainian-Russian trade sanctions by its performance the functions of transit channel for the products with varying degrees of processing is defined. The context, which is formed by the DCFTA implementation processes for the development of bilateral economic collaboration between Ukraine and Belarus, is identified.

Conclusions. Opportunities for external economic manoeuvres of Belarus and Ukraine in the current geopolitical conditions depend on the ability of states to achieve a consensus on key areas of cooperation and compromise between their integration vectors. In future economic cooperation between Ukraine and Belarus should be expanded within the entire Baltic-Black Sea region.

Keywords: economic security; international economic cooperation; economic integration; economic interests; trade

Актуальність теми дослідження. Важливість пошуку перспективних напрямів розвитку двостороннього формату взаємодії між Україною та Білоруссю в економічній сфері зумовлена ключовим значенням міжнародної економічної співпраці для підтримання та зміцнення безпеки у регіоні в умовах сучасних геополітичних викликів.

Постановка проблеми. Доцільним є вивчення викликів та перспектив у розвитку економічних відносин між Білоруссю і Україною крізь призму процесів і явищ, що відбуваються в рамках єдиного економічного простору Євразійського економічного союзу та поглиблено зони вільної торгівлі між Україною та Європейським союзом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку двосторонніх економічних відносин між Україною та Білоруссю є предметом досліджень таких авторів, як Г. Максак, Д. Юрчак, Б. Уваров, О. Демедюк, А. Колодійчук, Є. Матвеев, Н. Мікула та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Поточний геополітичний контекст потребує підтримання постійного наукового пошуку та діалогу задля обґрунтування прийнятних для обох сторін форм економічної співпраці.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування перспективних напрямів економічної співпраці між Україною та Білоруссю з точки зору їх впливу на підтримання та зміцнення економічної безпеки у регіоні.

Виклад основного матеріалу. У статті здійснено узагальнену оцінку тенденцій розвитку економіки Білорусі в складі Євразійського економічного союзу з точки зору їх впливу на економічні інтереси держави та її зовнішньоекономічний курс. Окреслено роль Білорусі у пом'якшенні впливу українсько-російських торговельних санкцій за рахунок виконання нею функцій транзитного каналу надходження відповідної продукції з різним ступенем обробки. Визначено контекст, який формують процеси імплементації ПВЗВТ для розвитку двосторонньої економічної співпраці між Україною та Білоруссю.

Висновки. Можливості для зовнішньоекономічних маневрів України і Білорусі в сформованих геополітичних умовах залежать від здатності держав досягти консенсусу щодо ключових напрямів співпраці і компромісу між їх інтеграційними векторами. На перспективу розширювати економічну співпрацю між Україною і Білоруссю слід в рамках всього балтійсько-чорноморського регіону.

Ключові слова: економічна безпека; міжнародна економічна співпраця; економічна інтеграція; економічні

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

sanctions; Eurasian Economic Union (EEU) and Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the European Union (DCFTA).

інтереси; торговельні санкції; Євразійський економічний союз (ЄЕС); поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та Європейським союзом (ПВЗВТ).

Urgency of the research. Interstate economic cooperation is a key factor of stability, security and achieving the objectives of the international community. Although in the trade and economic area the Republic of Belarus has been and remains one of the main trade partners of Ukraine, current economic cooperation between them faces several challenges, including geopolitical changes in the region, lack of funding, institutional weakness and limited coordination between authorities. This is reflected in the priorities of the strategic papers of the states, where the vision of national security threats and their sources is fundamentally different. Given the fact that the Belarusian authorities are ready to mediate in relations with Russia increasingly on the level of economic projects, the task of searching for perspective directions of bilateral cooperation between Ukraine and Belarus in the economic sphere becomes relevant.

Target setting. The underlying motive that drives states to economic cooperation is their interest. Therefore, a precondition for effective economic collaboration between Ukraine and Belarus is awareness, recognition and mutual respect of the courses chosen by each country for implementation and protection of such interests. Obviously, the economic interests manifest themselves in integration vectors of the states. The integration process, for its part, affect the methods and feasibility of economic interests. Thus, challenges and prospects of economic relations between Belarus and Ukraine should be considered through the prism of processes and phenomena taking place within the single economic space of the Eurasian Economic Union (EEU) and Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the European Union (DCFTA).

Actual scientific researches and issues analysis. Situation and Development Prospects of bilateral economic relations between Ukraine and Belarus are the researching subject of many authors. Notable among the most relevant publications are study on cooperation between Belarus and Ukraine in new geopolitical conditions (H. Maksak, D. Yurchak [1]), pressing issues in developing of cross border cooperation between the states and possible ways of overcoming them (B. Uvarov [2]), possible avenue for strengthening cross border cooperation of Ukraine (a group of authors of SI "Institute of Regional Research n.a. M. I. Dolishniy of the NAS Ukraine" [3]).

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite the issue of economic cooperation between Ukraine and Belarus is a subject of numerous studies and much debate, the current geopolitical context requires the practicing of a constant scientific search and dialogue for underpinning acceptable to both sides forms of economic cooperation.

The research objective. The aim of this article is to justify perspective directions of economic cooperation between Ukraine and Belarus as a factor of regional security for their impact on maintaining and strengthening the regional security. To achieve the goal, the following objectives need to be met:

- to describe the trends in the economy of Belarus as part of the Eurasian Economic Union for their impact on economic interests of the state and its external economic policy;
- to define the impact of Ukrainian-Russian trade sanctions on transformation of format of their economic cooperation;
- to identify the context, which is formed by the DCFTA implementation processes for the development of bilateral economic collaboration between Ukraine and Belarus.

The statement of basic materials. As was found in a study of Belarusian experts, the dynamics of the Belarusian economy as part of the Eurasian Economic Union displays unsatisfactory nature and tends to get worse [4]. This is confirmed by data originating from official statistics. In 2015 it was noted reduction of key socio-economic and foreign trade of Belarus. Real GDP of the country declined by 3,9%. There was a reduction of the index of industrial production, agricultural production, construction, in the volume of the transportation of goods (except the air). External trade turnover of Belarus decreased by 25,9%, export – by 26,1%, import – by 25,2%. Export declines to EEU countries totaled – 26,7% [5].

Has not occurred promotion of the five basic integration projects (business combinations of Belarusian and Russian enterprises: establishment of a Holding "Rosbelavto" bases on MAZ and KamAZ, integration of Belarusian "Intehral" and Minsk Wheel Tractor Plant with the structures of the State Corporation "Rostekh"; "Pelenh" with "Roskosmos", and "Hrodno Azot" with "Yevrokhim" or "Hazprom") [4].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

A sharp reduction in energy rent reversed comparative advantage of Belarusian enterprises. The decline in world oil prices, that started in the middle of 2014, significantly curtailed the profit of Belarusian oil refiners according to the results of 2015. Further negative factors responsible for the profit of Belarusian oil industry were the continuing devaluation of the Russian rouble and the tax maneuver in the Russian upstream sector [6]. Instead of the expected \$2,5 billion in the form of oil products export duties Belarus received from Russia only about \$1 billion [4].

Increasing of instability and uncertainty of Eurasian integration, dissatisfaction of Belarus with its pace and outcomes (significant drop in reciprocal trade turnover accompanied by superior setbacks of Belarusian export, degradation of its structure etc.) linked to the increasing discord between Belarusian and so-called "overall integration" interests.

Such a deepening conflict of interests together with awareness of the need to modernize economic model directly affected the formal launching of a policy of diversified external trade and reforming the economy by Belarus. This dedication to get back to the international economic arena as a competent actor should be regarded as significant event within the context of this study.

At the same time, it should be recalled that priority for Belarus continues to be vector of Eurasian integration. Therefore, all potential project initiatives of economic cooperation within the EU (primarily EaP) should be based on sector-by-sector approach. This is facilitated, inter alia, by process that intensified in Ukrainian and Belarusian economies since the imposition of trade sanctions.

Until recently, Belarus was able, to some degree, mitigate the negative effects of trade restrictions, acting as a mediator in regional trade. Official Belarusian statistics indirectly imply that: since the imposition of the food embargo by Russia, Belarus has become a transit channel for the flow of products banned in Russia. Goods which foreign trade turnover increased significantly, include two key groups. The first group is that of the goods that are handled or processed. Thus, Belarus has taken an important place in the logistics supply chain of Norwegian salmon. Prohibition of milk and milk products from the EU allow Belarus to increase exports of dairy products to Russia.

The second group of products was widely debated. These include, for example, fruits and vegetables, which increased imports from the EU coincided with the increased exports of similar products to Russia. In 2015 it was supplied to Russia: Belarusian lemons to the amount of \$3,2 million, Belarusian nuts (coconut, Brazil nuts, cashew and almonds) to the amount of \$1,2 million, Belarusian pineapples to the amount of \$0,3 million). The supply of Belarusian blue cheese (in 2015 its exports to Russia increased by 4,4 times), shrimp, mussels and others was also mentioned [7]. The significant increase in such exports has shown how ineffective Russia prohibition was and how easily it can be bypassed.

In relation to a reported increase in the allegations of the use of illegal re-export schemes of goods from the European Union and Ukraine to Belarus, received from Russia, it has become necessary to find more effective value added forms of vertical integration. At a time when Ukraine and Belarus have advantages in the EU and EEU markets respectively, they should use them together. Such cooperation could be based first and foremost on the rules of origin, that would contribute to the deepening the good-neighborliness and reciprocal investment. Joint ventures established in Belarus, would open access to the Eurasian market and Asia, and in Ukraine – to EU.

With regard to process of implementing Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the European Union, they form a misleading context for the development of bilateral cooperation between Ukraine and Belarus. Since 2016 for the first time in 2,5 years, an increase in exports to the EU both in real and nominal terms was observed. Over the first 8 months of 2016, this index growth rate was more than 4%. The share of foreign trade of Ukraine with the EU has increased and come close to 40%. There was an increase in the number of market entries to the EU, made by Ukrainian companies had not exported to Europe before [8].

The optimistic mood in business circles about the prospects of European integration are gradually replacing pessimistic. According to a poll the number of industrial enterprises in Ukraine that benefit from DCFTA outnumbered businesses that experienced losses from trade liberalization by nearly three to one [10].

In terms of development of bilateral collaboration between Ukraine and Belarus processes, which take place in Ukrainian economy with respect to the implementation of DCFTA, should be considered at least in

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

two notions. On the one hand, the continuation of trends of increased imports from the EU, which the economy of Ukraine demonstrated in 2016, may further complicate the basic form of the Ukrainian-Belarusian cooperation – bilateral trade. Ukraine is one of the countries that have been found in the list of foreign top sheet of Belarus for a long time. In 2015 Ukraine ranked third among the major trading partners with the share of import over 9% [7].

Thus, Belarus has an objective interest in keeping Ukraine as some of the largest markets for its products. The flow of European goods on Ukrainian market has been identified as a potential threat for Belarusian producers both in foreign and domestic markets. Thereafter it could trigger disputes and recover “trade wars” between the states, not only as a result of protectionist policies, but restrictive requirements of the Russian side.

On the other hand, trade agreement between Ukraine and the European Union unlocks the potential for new solutions of accumulated in Ukrainian and Belarusian economies problems. The phasing out of the Ukrainian presence on EEU market (in 2015 Ukrainian share in turnover of EEU decreased by 44%, in export – by 43%, in import – by 45%) [5] and shift of Ukrainian export to European direction represent a window of opportunity for Belarus to develop market niches, where countries were rather competitors than partners, with less. At the same time, an open European market for Ukraine, on the contrary, creates advantages for the Belarusian side for competitive commodity positions.

Despite the ambitious plans of Ukrainian and Belarusian authorities to intensive innovative development of national economies proclaimed in the strategy papers [9; 10], in funds-constrained settings regional projects should be developed primarily in the areas where it is easy to get the most significant effect. Creation of joint production sites should be specifically tailored to the production which should necessarily be of the best competitive price and quality both at the domestic and foreign markets. Among the potential areas of cooperation, the ones that will solve especially acute problems for both states are the priorities. They are unstable and extensive agriculture, development of transport, energy efficiency and energy independence etc.

Ukraine, for its part, could provide relevant information and technical assistance to Belarus side in case of its interest of establishing relations with European structures as possible (in the future) alternatives after the period of staying in the shadow of its eastern neighbor.

There is a high likelihood that “reset button” with EU and the opportunities in this regard to Belarus in the form of their regional projects will be accompanied by increasing competition with Ukraine for financial resources, the attention of European partners or leadership in certain niches. The same, although to a lesser extent, applied to the initiative “The Silk Road Economic Belt”. Although many routes connecting China and the EU pass through Belarus, Ukraine has many more neighbors with the EU than Belarus, and also represents the shortest route connecting the EU with China. Therefore, with the development of the infrastructure Ukraine is able to compete with Belarus for Chinese investment in the development of transit potential.

Conclusions. The negative dynamics of the Belarusian economy, failed expectations for Eurasian integration and the impact of Ukrainian-Russian sanctions shaped the economic background for the development of cooperation between Ukraine and Belarus in recent years.

One of the priorities of foreign policy of Ukraine on Belarus should be strengthening economic and trade partnerships and to minimize the risk of recurrence of “trade war”. At that Ukraine shall perceive Belarus as a sovereign state that has its own economic interests and is committed within related with Russia integration form of relations. To avoid further confrontation with Russia, and to achieve greater gains for the national economy, the traditional Belarusian scheme of re-export should be transformed into more productive in terms of value added forms of economic cooperation with Ukraine.

Processes of the implementation of DCFTA also make up complex context for the development of bilateral cooperation between Ukraine and Belarus. Therefore, Belarusian authorities avoid the choice between cooperation with the West or the East and all communication with them will be more fruitful if they include projects that are the focus of economic interests of Belarus.

Room for foreign policy manoeuvre of Ukraine on Belarus in the current geopolitical circumstances depend on the ability of states to reach a consensus on key areas of cooperation and compromise

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

between their integration vectors. In future economic cooperation between Ukraine and Belarus should be expanded within the entire Baltic-Black Sea region.

References

1. Maksak, H., Yurchak, D. (2014) Sotrudnichestvo Respubliki Belarus i Ukrainy v novykh geopoliticheskikh usloviyakh [Cooperation of the Republic of Belarus and Ukraine under new geopolitical conditions]. Minsk, 39 s. Retrieved from : <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/11006.pdf> [in Russian].
2. Uvarov, B. (2015) Aktualnye problemy transgranichnogo sotrudnichestva Ukrainy i Belarusi i vozmozhnye puti ikh resheniya [Actual problems of cross-border cooperation between Ukraine and Belarus and possible solutions]. *Poliskyi fond mizhnarodnykh ta rehionalnykh doslidzhen. - Polissia Fund for international and regional studies*. Retrieved from: <http://pfirs.org/blogs-dumka-ekspertiv/entry/dumka-ekspertiv/aktualnye-problemy-transgranichnogo-sotrudnichestva-ukrainy-i-belarusi-vozmozhnye-puti-ikh-resheniya.html> [in Russian].
3. Kravtsov, V. S. (ed.) (2016). Rozvytok transkordonnoho spivrobitnytstva: naukovo-analitychna dopovid [The development of cross-border cooperation: scientific and analytical report]. Lviv : NAN Ukrainy. DU "Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy" - NAS of Ukraine. SI "Institute for Regional Studies of NAS Ukraine", 125 s. [in Ukrainian].
4. Syvvytskiy, A., Tsaryk, Yu. (2016) Belarus v EAES: god spustia neuteshitelnye itogi i somnitelnye perspektivy [Belarus in EEU: one year later (disappointing conclusions and questionable prospects)]. Minsk : Friedrich Ebert Foundation, 18 s. [in Russian].
5. Statystyka Yevraziiskoho ekonomichnogo souzu [Eurasian Economic Union Statistics]. Retrieved from: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/union_stat/Pages/default.aspx.
6. Avtushko-Sikorskii, A. (2016). Energeticheskii sektor rezkoe sokrashchenie energorenty [Energy sector: a sharp reduction in energorent]. *Belarusian Yearbook*. Vilnius: Logvino Literaturos namai, pp. 286-291 [in Russian].
7. Natsionalnyi statystychnyi komitet Respubliki Biorus [The National Statistical Committee of the Republic of Belarus]. Retrieved from: <http://www.belstat.gov.by> [in Ukrainian].
8. Movchan, V. (2016) Shcho dala Ukraini ZVT z YeS [What gave FTA with EU to Ukraine]. *Novoie vremia. Byznes*. Retrieved from: <http://biz.nv.ua/ukr/experts/movcan/shcho-dala-ukrajini-zvt-z-jes-251769.html> [in Ukrainian].
9. Pro Stratehiiu staloho rozvytku "Ukraina – 2020" [On the Strategy for Sustainable Development "Ukraine – 2020"]. Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 № 5/2015 Retrieved from : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].
10. Programma sotsialno-ekonomicheskogo razvitiia Respubliki Belarus na 2016-2020 gody [Programme of Social and Economic Development of the Republic for the period 2016-2020]. Retrieved from: http://www.economy.gov.by/ru/macroeconomy/programma_soc_econom_razvitiia [in Russian].

Література

1. Максак, Г. Сотрудничество Республики Беларусь и Украины в новых геополитических условиях [Электронный ресурс] / Г. Максак, Д. Юрчак. – Минск, 2014. – 39 с. – Режим доступа : <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/11006.pdf>.
2. Уваров, Б. Актуальные проблемы трансграничного сотрудничества Украины и Беларуси и возможные пути их решения [Электронный ресурс] / Б. Уваров; Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень. – Режим доступа : <http://pfirs.org/blogs-dumkaekspertiv/entry/dumka-ekspertiv/aktualnye-problemy-transgranichnogo-sotrudnichestva-ukrainy-ibelarusi-vozmozhnye-puti-ikh-resheniya.html>.
3. Розвиток транскордонного співробітництва : науково-аналітична доповідь / наук. ред. В. С. Кравців ; НАН України. ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України". – Львів, 2016. – 125 с.
4. Сивицкий, А. Беларусь в ЕАЭС : год спустя (неутешительные итоги и сомнительные перспективы) / А. Сивицкий, Ю. Царик. – Минск : Фонд им. Ф. Эберта, 2016. – 18 с.
5. Статистика Евразийского экономического союза [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/union_stat/Pages/default.aspx.
6. Автушко-Сикорский, А. Энергетический сектор: резкое сокращение энергоренты / А. Автушко-Сикорский // Белорусский ежегодник 2016. – Vilnius : Logvino Literaturos namai, 2016. – С. 286-291.
7. Національний статистичний комітет Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.belstat.gov.by> <http://www.belstat.gov.by/>.
8. Мовчан, В. Що дала Україні ЗВТ з ЄС [Електронний ресурс] / В. Мовчан // Новое время. Бизнес. – 24 жовтня. 2016 р. – Режим доступа : <http://biz.nv.ua/ukr/experts/movcan/shcho-dala-ukrajini-zvt-z-jes-251769.html>.
9. Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
10. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016-2020 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.economy.gov.by/ru/macroeconomy/programma_soc_econom_ra_zvitiia.

Received for publication.12.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Derii, Zh. V. Perspective directions of economic cooperation between Ukraine and Belarus as a factor of regional security / Zh. V. Derii, T. I. Zosymenko // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 1 (9). ч. 1. – С. 102-106.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 330.341

УДК 330.341

P. Yu. Kurmaiev, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
N. V. Pyzhianova, Postgraduate

П. Ю. Курмаєв, д. е. н., доцент,
Н. В. Пиж'янова, аспірант

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF STATE REGULATION OF HIGHER EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Urgency of the research. In modern conditions higher education is an essential institution of society, that determines the dynamics of many social and economic indicators. The activities of higher education system subjects mainly depends on the impact of global trends in this area.

Low efficiency of functioning of a modern system of higher education in Ukraine causes the necessity of its components reforming. This causes the relevance of the research.

Target setting. Formation of the intellectual potential of society is influenced by many factors, and the system of higher education is one of mentioned factors. Therefore, it is necessary to make a complex of measures directed to the increase of efficiency of higher education system regulation in Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. Different aspects of the education system functioning are revealed in scientific works of the following scientists: T. Boholib, I. Kaleniuk, P. Trostel, J. Ronca and H. Vessuri.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, the problems related to the study of the practical aspects of state regulation of higher education system in Ukraine are still not fully solved.

The research objective. The aim of this article is to ground scientific approaches to the formation of organizational and economic mechanism of higher education system regulation in Ukraine.

The statement of basic materials. Since independence, Ukrainian higher education system is in the process of permanent reformation. It is caused by changes in political, economic and social spheres of public life. Problematic aspects of higher education system functioning related to the low efficiency of state regulation, the current funding mechanism, and lack of development strategy in this sphere. The authors grounds the necessity to use new approaches of state regulation of higher education system based on the search of the best sources for its funding in accordance with national priorities, and increase of the quality of educational services.

As a result, they must create the conditions for the formation of human capital of information society.

Conclusions. To increase the efficiency of state regulation of higher education system it is offered to use organizational and economic mechanism. Its use will allow to determine the most appropriate regulatory instruments based on the analysis of evaluation results of the educational, economic and scientific activities of higher educational establishments.

Keywords: government regulation; higher education; budget, corruption.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах вища освіта є важливим інститутом суспільства, який визначає динаміку багатьох соціальних та економічних показників. Діяльність суб'єктів системи вищої освіти залежить, значною мірою, від впливу глобальних тенденцій у цій сфері. Низька ефективність функціонування сучасної системи вищої освіти в Україні зумовлює необхідність реформування її складових. Це й зумовлює актуальність даного дослідження.

Постановка проблеми. Формування інтелектуального потенціалу суспільства перебуває під впливом багатьох факторів, один з яких – система вищої освіти. Саме тому, необхідним є формування комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання системи вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти функціонування системи освіти знайшли відображення у наукових працях вчених: Т. Боголіб, І. Каленюк, Р. Тростел, Ж. Ронка та Н. Вессурі.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Разом з тим, залишаються не повністю вирішеними питання, пов'язані із дослідженням практичних аспектів державного регулювання вищої освіти в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є розробка наукових підходів до формування організаційно-економічного механізму державного регулювання системи вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. З часу здобуття незалежності, система вищої освіти України перебуває у процесі постійного реформування. Це зумовлено змінами у політичній, економічній та соціальній сферах суспільного життя. Проблемні аспекти функціонування системи вищої освіти пов'язані із низькою ефективністю державного регулювання та чинного механізму фінансування, відсутністю стратегії розвитку даної сфери. Авторі обґрунтовують необхідність застосування нових підходів державного регулювання системи вищої освіти на основі пошуку оптимальних джерел її фінансування відповідно до національних пріоритетів, зростання якості освітніх послуг. У результаті вони повинні створити передумови для формування людського капіталу інформаційного суспільства.

Висновки. З метою підвищення ефективності державного регулювання системи вищої освіти запропоновано використання організаційно-економічного механізму. Його застосування дозволить визначити найбільш оптимальні інструменти регулювання на основі аналізу результатів оцінювання освітньої, економічної та наукової діяльності вищих навчальних закладів.

Ключові слова: державне регулювання; вища освіта; бюджет; корупція.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Urgency of the research. The development of society in the information age causes the necessity in development of new approaches to provide national economies functioning. The importance of intellectual component increases. It becomes a dominant factor in economic growth and competitiveness. Formation of the intellectual potential of society is influenced by many factors, and the system of higher education is one of mentioned factors.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical aspects of the education system functioning in Ukraine are reflected in scientific works of the following Ukrainian scientists: T. Boholib [1], I. Kaleniuk [2] and others. The issues of subsidization of higher education are discussed in scientific papers of P. Trostel and J. Ronca [3]. Sverker Sorlin and Hebe Vessuri [4] highlight the problem of economic knowledge formation.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, the problems related to the study of the practical aspects of state regulation of higher education system in Ukraine are still not fully solved.

The research objective. The aim of this article is to ground scientific approaches to the formation of organizational and economic mechanism of higher education system regulation in Ukraine.

The statement of basic materials. Ukraine inherited the Soviet model of higher education system with, in fact, the only source of funding and full regulation of educational processes. During the years of independence, the state policy in the field of higher education is characterized by consistency, focus on the development of global civilization. Liberalization of public relations effected the reforming of higher education system and its adaptation to the new economic and social situation in the country. There was a rapid increase in the number of higher education establishments with a simultaneous decline in the quality of educational services. High inflation, budget deficits and other economic factors had negative influence on higher education system funding.

Quality of education reducing influenced the growth of unemployment among university graduates, reduced contingent of foreign students, the low efficiency of management solutions of the employed young professionals.

Even when the Ukrainian educational system became a part of the Bologna Process, which was seen as a panacea for national education, it had not led to the synthesis and adapting of the positive European experience in the development of higher education system. Thus, none of Ukrainian universities is not included in the ranking of universities according to the groups of experts Shanghai Jiao Tong University [5]. In the QS World University Rankings in 2015/16 only six Ukrainian universities are located in four to eight hundred [6].

The main characteristic features of modern Ukrainian higher education system are:

- low efficiency of state regulation;
- lack of development strategy and its specification;
- low quality of education;
- costly mechanism of state funding.

New attempt to reform the higher education system was connected with the adoption of the new Law of Ukraine «On Higher Education» in 2014 [7]. Five stages of higher education: junior bachelor, bachelor, master, Ph. D, doctor of sciences had been proposed.

State higher education institutions finally received the right to manage their own financial resources.

In this context, according to the above mentioned legislation, the concept of «autonomy of the university» takes practical content. This term is interpreted as «autonomy, independence and accountability of higher educational establishment in making decisions regarding the development of academic freedom, organization of educational process, research, internal governance, economic and other activities, independent choice of staff within the limits prescribed by law» [7].

However, these innovations are, in our opinion, mostly forced. For example, the need to implement the autonomy of higher educational establishments is due to the lack of sufficient state budget to finance educational activities in higher educational establishments. Giving the right of final awarding of scientific degrees to universities is prior to giving them the obligations to finance the additional payments for academic and scientific staff.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The information contained in the Table. 1 shows the nominal increase in 42.3% of government expenditure in national currency for teaching staff training of higher educational establishments in 2010-2015.

At the same time, taking into account inflation level, it certifies the funding decrease during 2014-2015. The situation is much worse because of inefficient use of money in the limited funding conditions.

Table 1

The amount of funds directed to the state budget for teaching staff training of higher educational establishments of III-IV accreditation level

Year	General fund		Special fund		Total	
	billion UAH	billion USD	billion UAH	billion USD	billion UAH	billion USD
2010	8,16	1,03	4,82	0,61	12,98	1,64
2011	8,51	1,07	5,54	0,7	14,05	1,77
2012	9,78	1,22	6,2	0,78	15,98	2,0
2013	10,61	1,32	6,59	0,83	17,2	2,15
2014	10,46	0,88	6,94	0,58	17,4	1,46
2015	11,2	0,51	7,28	0,33	18,48	0,84

Source: [8; 9; 10; 11; 12]

Analysis of state budget expenditures by functional and economic structures is presented in [13], indicates the dominance of current expenditures, the most of which goes to salaries.

Deficit of higher education financing promotes the positions on the need to reduce the amount of the state budget, by which students are trained. We believe that in the era of social and political transformation it is not advisable to reduce funding for training students for the state budget. This can be explained by significant poverty of Ukrainians (reduction in real incomes) and complexity of use of tuition alternative schemes. Reduction of state order will affect the accessibility of higher education to poor people, increase the level of social tensions.

The level of interest rates on commercial bank loans, in fact, does available this source of funding students training (Fig. 1).

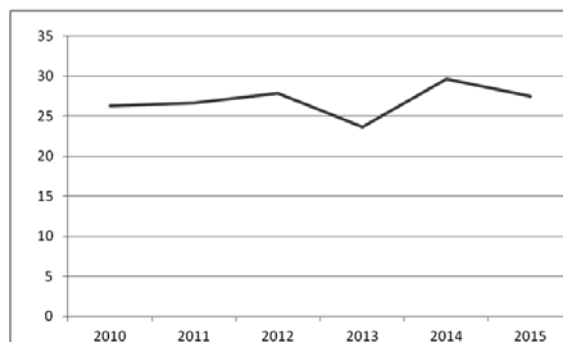

Fig. 1. Interest rates on loans to households, %

Source: [14]

Formation of the grants (or similar) mechanism for education tuition is at an early stage, so it is too early to speak about its effectiveness.

A significant drawback of modern higher education system is a discrepancy of training fields of students in the state budget funding to the real needs of the economy.

Transformation of Ukrainian society in terms of market reforms, the dynamism and contradictory of social processes determine the critical importance of higher education regulating in its different dimensions and levels, including the social differentiation of education, system of education organization in some educational establishments and role of this process subjects, the timing of training, assessment criteria, mechanisms of financial and administrative impact of public on education etc. System and person centered ap-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

proaches are prior for the modern theory and practice of regulation, including social and educational systems [15].

Of course, the issue of quality of education should be a prior one. National Agency for Quality Assurance in Higher Education was founded according to the Law of Ukraine «On Higher Education».

The aim of its functioning is independent audit of the quality of education. World experience shows that a critical audit of the quality of education is not the status of the institution, its subordination, but the ability of objective assessment. The main destabilizing factor is corruption. Thus, in Corruption Perception Index in 2015 calculated by Transparency International, Ukraine ranked 130 place out of 167 positions [16].

The struggle against corruption is a key element in improving the functioning of higher education system and quality of educational services. Precondition of objectivity of the audit results of the quality of education in higher educational establishments is the development of clear criteria for evaluating their educational and research activities.

For this purpose we proposed organizational and economic mechanism of higher education system regulation. It consists of three interrelated elements: principles; monitoring indicators of educational and scientific activities of higher educational establishments; development of state regulation measures.

The main principles of functioning of the organizational and economic mechanism of higher education system regulation are the following:

1. Complexity.
2. Consistency with national interests – focus on long-term goals of Ukrainian society development.
3. Results orientation – focus on improving the efficiency of educational services and research activities.
4. Equality – using the instruments of state regulation should not depend on ownership form or departmental affiliation.

Annual monitoring of educational and scientific activities of higher educational establishments should be based on objective analysis of the indicators that characterize the educational, scientific, and economic components.

Thus, the quality of educational services is, in our view, appropriate to analyze by identifying such indicators:

1. The share of students participating in international programs (as a percentage of the total number of students).
2. The percentage of plagiarism in final qualifying works (general index for higher educational establishment).
3. The level of corruption (in percentage).
4. The level of knowledge of foreign languages (the proportion of students who received for IELTS more than 5.0 points or equivalent level for other systems of evaluation of a foreign language knowledge).
5. The share of foreign students (as a percentage of the total number of students).

Among the economic aspects of higher educational establishments functioning we define the following ones:

1. Profitability (in percentage).
2. Violation of tax legislation (thousands of UAH per employee).
3. The level of average wages in higher educational establishment (in percentage to the same index in the region).
4. Arrears of wages (thousands of UAH per employee).
5. The level of energy efficiency (the amount of energy consumed per 1 student).

Objective indicators, in our opinion, are:

1. The number of citations of lecturers' publications (per full-time lecturer).
2. The number of international awards (per full-time lecturer).
3. The number of foreign post graduate students (per full-time lecturer).
4. The funds raised for scientific research (thousands of UAH per full-time lecturer).
5. The volume of funds received from the sale of research results (thousands of UAH per full-time lecturer).

This system of criteria is not exhaustive and can be added / edited. Based on the proposed criteria it is advisable to calculate general indicator, such as the integral index.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The annual results of monitoring of educational and research activities is a prerequisite for the formation of the system of measures of higher educational establishments activity regulation. We propose regulatory measures grouped into three groups, depending on their target orientation: liquidation, indifferent, stimulating.

The implementation of liquidating measures aimed at ensuring the rights of students for higher education, minimization of risks in case of violation of tax and labor laws by a higher educational establishment.

The aim of indifferent measures is the maximum liberalization of higher education, non-interference in the activities of institutions subject to the law.

Using stimulating measures provides funding of students training for the state budget, state equity participation in scientific research, and preferential taxation. The above mentioned applies to higher educational establishments whose generalized indicator by the results of monitoring, is higher by 25% or more than average level.

Conclusions. Summarizing the above information, it is necessary to ascertain low efficiency level of higher education system functioning in Ukraine. Regulation of higher education sphere shall be financed on the basis of the proposed organizational and economic mechanism. Integrated use of its elements will increase the efficiency of the regulatory impact.

Prospect for future research is to study issues related to the use of financial instruments to stimulate innovation activities of higher educational establishments, technology transfer.

References

1. Boholib, T. (2006). Teoretychni ta praktychni aspekty vdoskonalennya finansovo-kredytnoho mekhanizmu [Theoretical and practical aspects of financial and credit mechanism improvement]. *Visnyk Ternopil'skoho derzhavnoho ekonomichnoho universytetu – The Bulletin of Ternopil state economic university*, 3, pp. 78-81 [in Ukrainian].
2. Kalenyuk, I. S. & Tsybal, L. I. (2011). Osoblyvosti rehulyuvannya rynku osvitynih poslug [The peculiarities of adjustment of the educational services market]. – Chernihiv : *Chernihiv state Institute of Economics and management*, P. 183 [in Ukrainian].
3. Trostel, P., Ronca, J. (2009). A Simple Unifying Measure of State Support for Postsecondary Education. *Research in Higher Education*, 50 (3), pp. 215-247 [in English].
4. Sorlin, S., Vessuri, H. (ed.) (2007). Knowledge society vs. knowledge economy : knowledge, power, and politics. New York : Palgrave Macmillan, P.208 [in English].
5. Academic Ranking of World Universities 2016. Retrieved from : <http://www.shanghairanking.com/ARWU2016.html> (Accessed 29 August 2016) [in English].
6. QS World University Rankings 2016/17. Retrieved from: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2016> (Accessed 29 August 2016) [in English].
7. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education»]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].
8. Analiz stanu finansuvannya po navchal'nym zakladam ta ustanovam i organizatsiyam, pidporядkovanyim Ministerstvu osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrayiny za 2012 rik [The analysis of the financing condition in the educational establishments, institutions and organizations, which are resigned to the Ministry of science, youth and sport of Ukraine for 2012]. Retrieved from: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/Ministry_budget/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-1/1361866046/ (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrayiny «Pro Derzhavnyy byudzhet Ukrayiny na 2013 rik» [The Law of Ukraine «On State Budget of Ukraine 2013»]. Retrieved from : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5515-17> (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

Література

1. Боголіб, Т. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення фінансово-кредитного механізму / Т. Боголіб // Вісник Тернопільського державного економічного університету. – 2006. – № 3. – С. 78-81.
2. Каленюк, І. С. Особливості регулювання ринку освітніх послуг / І. С. Каленюк, Л. І. Цимбал. – Чернівці : ЧДІЕУ, 2011. – 183 с.
3. Trostel, P., Ronca, J. (2009). A Simple Unifying Measure of State Support for Postsecondary Education. *Research in Higher Education*, 50 (3), 215-247
4. Sorlin, S., Vessuri, H. (ed.) (2007). Knowledge society vs. knowledge economy : knowledge, power, and politics. New York : Palgrave Macmillan, 208 p.
5. Academic Ranking of World Universities 2016. [Electronic resource]. – Retrieved from : <http://www.shanghairanking.com/ARWU2016.html>.
6. QS World University Rankings 2016/17 [Electronic resource]. – Retrieved from : <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2016>.
7. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
8. Аналіз стану фінансування по навчальним закладам та установам і організаціям, підпорядкованим Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/Ministry_budget/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-1/1361866046/.
9. Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>.
10. Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/719-18>
11. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
12. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls.
13. Інформація про бюджет за бюджетними програмами

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

10. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy na 2014 rik» [Law of Ukraine «On State Budget of Ukraine 2014»]. Retrieved from : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/719-18> (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy na 2015 rik» [Law of Ukraine «On State Budget of Ukraine 2015»]. Retrieved from : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80-19> (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

12. Ofitsynny kurs hryvni shchodo inozemnykh valyut [The official course of hryvnia according to the foreign currency]. Retrieved from : https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

13. Informatsiya pro byudzheth za byudzhethnyy prohramamy z detalizatsiyeyu za kodamy ekonomichnoyi klasyfikatsiyi vydatkiv byudzhethu abo klasyfikatsiyi kredyтування byudzhethu [Information about the budget according to the budget programs with detalization according to the codes of economic classification of the budget expenses or budget credits classification]. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&tag=ZvitiMinisterstva> (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

14. Statystychni vypusky Natsional'noho banku Ukrainy za 2010-2015 roky [Statistic issues of the National bank of Ukraine for 2010-2015]. Retrieved from: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

15. Vyel'cheva, N. I. (2009). Naukovo-teoretychni osnovy derzhavnoho rehulyuvannya vyshchoyi osvity [Scientific and theoretical fundamentals of the higher education adjustment]. *Derzhavne budivnytstvo - The state building*, 2. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_2_13 (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

16. Corruption Perceptions Index 2015. Retrieved from : <https://www.transparency.org/cpi2015/#results-table> (Accessed 29 August 2016) [in English].

17. Kurmaiev, P. (2013). Teoretychni ta praktychni aspekty derzhavnoho rehulyuvannya vyshchoyi osvity v Ukraini [Theoretical and practical aspects of the higher education state adjustment in Ukraine]. *Teoriya ta metodyka upravlinnya osvitoju - The theory and methodology of education management*, 10. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_17 (Accessed 29 August 2016) [in Ukrainian].

18. Karpenko, M. M. (2006). Modernizatsiya vyshchoyi osvity yak chynnyk rozbudovy suspilstva znan v Ukraini [Higher education modernization as the factor of the knowledge society reconstruction in Ukraine]. *Stratehichni priorytety - Strategic priorities*, 1, pp. 57-63 [in Ukrainian].

19. Fedulova, L. I. (2009). Osoblyvosti stratehichnoho planuvannya ta prohnozuvannya v umovakh kryzy [The peculiarities of the strategic planning and forecasting in the terms of crisis]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu - The Bulletin of Kyiv national university*, 3, pp.39-44 [in Ukrainian].

20. Komarchyn, O. V. & Skoropad, I. S. (2011). Vytraty derzhavnoho byudzhethu na osvitu [State budget expenses on education]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy - Scientific bulletin of NLTU*, 21.7, 367 [in Ukrainian].

з деталізацією за кодами економічної класифікації видатків бюджету або класифікації кредитування бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&tag=ZvitiMinisterstva>.

14. Статистичні випуски Національного банку України за 2010-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1.

15. Вельчева, Н. І. Науково-теоретичні основи державного регулювання вищої освіти [Електронний ресурс] / Н. І. Вельчева // Державне будівництво. - 2009. - № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_2_13.

16. Corruption Perceptions Index 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.transparency.org/cpi2015/#results-table>.

17. Курмаєв, П. Теоретичні та практичні аспекти державного регулювання вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / П. Ю. Курмаєв // Теорія та методика управління освітою. - 2013. - № 10. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_17.

18. Карпенко, М. М. Модернізація вищої освіти як чинник розбудови суспільства знань в Україні / М. М. Карпенко // Стратегічні пріоритети. – 2006. - № 1. – С. 57-63.

19. Федулова, Л. І. Особливості стратегічного планування та прогнозування в умовах кризи / Л. І. Федулова // Вісник Київського національного університету. – 2009. – № 3. – С. 39-44.

20. Комарчин, О. В. Витрати державного бюджету на освіту / О. В. Комарчин, І. С. Скоропад // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.7. – С. 367.

Received for publication 23.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Kurmaiev, P. Yu. Organizational and economic mechanism of state regulation of higher education system in Ukraine / P. Yu. Kurmaiev, N. V. Pyzhianova // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С. 107-112.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 351.72

УДК 351.72

O. A. Shevchuk, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor**О. А. Шевчук**, д. е. н., доцент**FORMATION OF THE PUBLIC FINANCIAL CONTROL SYSTEM****ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ**

Urgency of the research. There is a current need in the formation of an effective public financial control system.

Target setting. Nowadays a very important and urgent issue raised is the issue of development and creation of a single public financial control system in Ukraine, which if not solved can prevent progressive social and economic development, formation of civil society in Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. The problems of financial control in all its aspects were investigated both by domestic and foreign scientists, such as O. Baranovskyi, I. Basantsov, V. I. Stefaniuk, S. Shokhin, T. Yunusova and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, noted that today there is a number of unresolved problems in this area. First of all - absence science-based concept of DFK system.

The research objective. Target setting development of proposals as to formation of the effective public financial control system.

The statement of basic materials. In order to carry out a single public financial policy effectively, financial organs of the state power should function as a system, as only a systematic approach allows to make financial control an unalienable part of social and economic life of society, to analyze and take account of all significant factors influencing the economic development of the state, professionally assess and predict the consequences of the decisions made related to the financial and material sphere. The systematic approach to the public financial control provides, in the first place, for the search of the ways of constructional interaction of controlling bodies of different levels, legislative ensuring of their organization and functioning, a single methodology of common activity, creation of a single information space.

Conclusions. The efficient system has to provide the effective performance of the public financial control by the three main directions: the formation and the usage of all public funds, regardless of their form – budgetary or any other; the activity of the executive authorities which are vested with the practical realization of financial, budgetary, credit, monetary, tax and exchange policy; attraction and the usage of the legal entities' and individuals' funds by the credit and other organizations legally authorized to have that power.

Keywords: public financial control system; subjects; objects; means and methods of control; monitoring systems.

Topicality. There is a current need in the formation of an effective public financial control system. Nowadays a very important and urgent issue raised is the issue of development and creation of a single public financial control system in Ukraine, which if not solved can prevent progressive social and economic development, true reforming of the budget system as well of that of social security, problem-solving in different spheres of state activity, efficient usage of the state property, formation of civil society in Ukraine. Another issue of significance is the ensuring of national financial interests and the rights of economic agents.

Актуальність теми дослідження. Потребою сьогодення є формування дієвої системи державного фінансового контролю.

Постановка проблеми. Сьогодні доволі важливим і актуальним є питання розбудови і становлення цілісної системи державного фінансового контролю в Україні, без вирішення якого неможливо забезпечити, поступальний соціально-економічний розвиток, становлення в Україні громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою фінансового контролю в усіх його проявах займалися такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як О. Барановський, І. Басанцов, І. Стефанюк, С. Шохін, Т. Юнусова та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Сьогодні залишається низка невирішених проблем у цій сфері. Перш за все це – відсутність науково обгрунтованої концепції створення системи ДФК.

Постановка завдання. Розробити пропозиції щодо формування ефективної системи державного фінансового контролю.

Виклад основного матеріалу. Для ефективного проведення єдиної державної фінансової політики фінансові органи державної влади мають функціонувати як система, так саме системний підхід дозволяє впелести державний фінансовий контроль у живу тканину соціально-економічного життя суспільства, аналізувати і враховувати всі значущі чинники розвитку економіки країни, кваліфіковано оцінювати і прогнозувати наслідки рішень, що зачіпають фінансово-матеріальну сферу. Системний підхід до державного фінансового контролю передбачає, насамперед, пошук шляхів конструктивної взаємодії контрольних органів різних рівнів, законодавче забезпечення їх організації і функціонування, єдину методологію спільної діяльності, створення єдиного інформаційного простору.

Висновки. Дієва система має забезпечувати надійне здійснення державного фінансового контролю за трьома основними напрямками: формування і використання всіх державних коштів, незалежно від того, в якому вигляді вони існують – бюджетному чи будь-якому іншому; діяльність органів виконавчої влади, на які покладено практичне проведення фінансової, бюджетної, кредитної, грошової, податкової та валютної політики; залучення і використання коштів юридичних і фізичних осіб кредитними й іншими організаціями, яким законодавством надане таке право.

Ключові слова: система державного фінансового контролю; суб'єкти; об'єкти; засоби і методи контролю; системи забезпечення контролю.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The problems of financial control in all its aspects were investigated both by domestic and foreign scientists, such as O. Baranovskyi, I. Basantsov, V. Burtsev, Yu. Voronin, Dvurechenskykh, M. Demidov, V. Diachenko, V. Zhukov, N. Zalutska, K. Zakharov, O. Kozyrin, I. Mykytiuk, Ye. Mnykh, L. Ovsianykov, S. Oponyshev, V. Panskov, P. Petrenko, N. Pohosian, V. Polischuk, Rodionova, S. Riabukhin, V. Symonenko, S. Stepashyn, I. Stefaniuk, M. Stoliarov, A. Telepneva, V. Shevchuk, V. Shleinikov, S. Shokhin, T. Yunusova and others.

Problem statement. In order to carry out a single public financial policy effectively, financial organs of the state power should function as a system, as only a systematic approach allows to make financial control an unalienable part of social and economic life of society, to analyze and take account of all significant factors influencing the economic development of the state, professionally assess and predict the consequences of the decisions made related to the financial and material sphere. The systematic approach to the public financial control provides, in the first place, for the search of the ways of constructional interaction of controlling bodies of different levels, legislative ensuring of their organization and functioning, a single methodology of common activity, creation of a single information space.

The article is aimed at the development of proposals as to formation of the effective public financial control system.

Presentation of the base material. The notion of the “control system” is hardly ever used in economic and legal literature, but even if it is, it normally lacks meaningful and terminological analysis. In technical literature this notion is broadly used, as creation of any complex technical object is practically impossible with no control system over its development and functioning. Control systems in this context imply a set of: 1) technical instruments for measuring parameters and monitoring the state of an object by a specific algorithm; 2) means of control and executives; 3) means of control and the subject of control, combined into the information control system.

We believe the third definition to be the most thorough and the one that can be used as the basis for the further development of the notion of control system in the sphere of public management. Thus, the control system is a combination of a subject, an object as well as means and methods of control, which interact as a single whole in the process of defining the desired outcomes of the performance, measurement the state of the control object, analysis and assessment of measuring data and working out the necessary corrective instruments.

Incorporation of an object into the control system implies the control system to be unique and meant for a specific object of control. It is also necessary to define the role and place of the control subject. Every control system uses linear, functional and operational types of control as well as general control methods.

Means of control play an important role in the control system. The notion of “means of control” should embrace not only some technical instruments, but also forms and methods of control, needed to be developed for a specific system.

The ties between the enumerated elements and the necessity of conducting analytical and informative work emphasize the fact that the control system is partly an information system based on the processing of huge amounts of information. For this kind of work modern instruments of information processing are to be used.

At the same time the simplest control systems do only specific tasks, that is perform only *informative and measuring functions*. The more complex control systems apart from informative and measuring functions perform *analytical and corrective* ones as well.

Complex control systems have the multiplicity of characteristics reflecting their qualities. The basic characteristics as a rule include the following: control efficiency, its trustworthiness, control “productivity”, duration of the system work, speed of operation, control costs, time required to make the system efficient, control amount, universality and flexibility of control programs, quantity and character of signals being monitored, contents and form of presenting control results (visual identification, registration, sound signaling), system work regime, degree of automation, remoteness from control objects, constructive performance, quantity of personnel operating the systems, its qualification etc.[1].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The control system is also treated as a set of an organizational structure and the processes of managerial, technological, agential as well as assessing control initiated by its subjects, that include methods, means and techniques, that disclose or prevent any non-compliance of an object with the established standard, the provision of achieving the goals of the activity and its functions within the framework determined by the regulatory acts, as well as optimal risks [2].

V. L. Pleskach and K. S. Zhadko somehow expand the range of the elements of the financial control system, embodying: subjects, objects, a subject matter, principles, methods, forms, types of control, stages of control process, taking managerial decisions based on the control results [3].

Considering public financial control as a social system, the main characteristics of which are: elements (subject, object and control action), connections, boundaries and environment, with a controlling subsystem and the one under control, S. M. Klimova concludes, that the sum-total of the elements of the public financial control can become a system in case when it gets the ability for self-organization, self-regulation and the adequate response to the changes in its environment (as it exists within a specific state with specific economic condition). The analyst treats this system both as a static and a dynamic phenomenon [4].

The researches put forward the system of methodological approaches as for the creation of the system of complex control when performing projects, which we believe to be enough qualified beneficiary, and as a result can be used when forming the public financial control system [5]:

(1) the control system structure is organized and integral, which means that the system itself is terminologically and structurally unified, all sources and the recipients of information are clearly identified, the organization of information flows is consistent;

(2) the control system includes the mechanism of feedback with information on the results achieved, that can help in disposing the arising problems, sometimes unexpected, and the correction of actions with the aim to avoid the negative variations in the course of the project performance;

(3) the control system structure has a multilevel character. The decomposition of each level that consecutively works out in detail the description of the system, by the composition of the processes and connections corresponds to a single format, that creates the possibility of solving a range of simple tasks (by the elements and the processes of each decomposition level) instead of a highly complicated one (creation a control system);

(4) the control conception has a purposeful transparent nature, which means that the final result of the system functioning as a whole is a system-generating factor. The organization of the processes within the system is subordinated to the principles of hierarchy as well as to the consistency of the results flow. Thus, the uniformity of information on the results is provided both vertically, by the decomposition levels, and horizontally – from process to process within each level;

(5) the basis of the control system creation is made up of the rational organization of information flows, which means that both senders and recipients are clearly identified, the integrity, regularity and consistency of information flows are provided.;

(6) the complex nature of the control system provides for the constant interactions with the planning, budgeting and regulatory systems in the course of the project performance, as well as for the assessment of results predicted;

(7) the control system includes the verification mechanism of the information received from the executives and the encouragement of the reliable information transfer on the project performance;

(8) the control conception has the address nature. It is aimed at the project participants that take decisions on the participation in the project and its financing: a client, an investor and their representatives. They are in need of timely information on variations in the course of performance, predicted figures of duration and the project costs, as well as of financial reserve in case of the failure of the prescribed amount of work within the prescribed time limit.

The particular problem in the formation of a single system of the public financial control is the lack of the complex theoretical rationalization of the grounds of the public financial control of entrepreneurial activity in the academic literature. As a result the definition of the subject matter, functions, objects, subjects, the principles of organization of such a control remain ambiguous [6]. Furthermore, as stated by the specialists [7], public financial control of entrepreneurial activity in

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Ukraine exists de facto, but its notion is not theoretically formulated and not legally defined. It can be proved by the rare use of the notion mentioned and the lack of the common interpretation of its contents.

The analysis of scientific ideas in modern researches on the control and its place in the organization activity, necessary for the rationalization of conceptual directions of research on the determining the ways of modernization, affirms the wide spectrum of ideas, their descriptive nature, surfeit with attributes, contradiction in contents, tending to the restricted research field. All researches done emphasize the importance of control in management, although the functioning role and the aims of control are not defined or they are vague, with no delimiting the functions of control and management, that results in the blurred lines between these types of activity and complicates the formation of the effective control system [8].

We believe the clarification of the essence of the public financial control system to be of a great importance. The essence of the latter is understood simply as a set of interrelated and interacted institutions functioning as a single whole with common tasks and aims, [8], as well as it can be interpreted in a complex manner.

I. I. Ivancha, critically assessing the dominating theoretical idea in economic literature as for the structuring of the system of public financial control based on the hierarchy and subordination of controlling authorities to the higher independent controlling authority, concludes that the objective specification of the development as for the separated elements of the public financial control do not always allow to provide for a single controlling mechanism [9].

In this context we would like to present the analysis of approaches to the definition of this notion, made by the Russian scientist L. Ovsianikov [10]. He states that there is no generally accepted notion of the "system", used in reference to the financial control, although the term is broadly used not only in the literature, but also in the regulatory, administrative and managerial, educational and other types of activity connected with the public financial control.

He is convinced that those notions, currently used in the literature, are not very applicable for the analysis and understanding the essence of the phenomenon, despite having pretensions of academic reasoning and analytical directivity. L. Ovsianikov stresses that the authors, as a rule, *нарошоує*, do not portray the contents and the peculiarities of financial control as a socio economic system. He provides the example of one of the textbooks on financial control for higher educational establishments, with the following extract: "Any control system consists of the following elements: the subject (which is under control); the object (who is under control); the subject (who controls); field of activity; principles; process; method (methodology); techniques and technology; mechanism; collection and processing of data (information) for control purposes; result; the subject that makes decisions based on the control results (it can be the subject of control as well); making the decision depending on the control results" [10].

M. V. Vasulieva stresses that the public control system adequate to the modern conditions of management can be considered a "creative system of public control" based on the process and conceptual approaches to management, which can act a guarantor of the holders' rights, protection against clerks; the instrument for verification of the conceptions, programs and laws developed; the control mechanism for the activity of the state managerial bodies and their apparatus; monitoring the efficiency of the legislative acts [1].

We can absolutely agree that the efficient system as a whole, has to provide the reliable performance of the public financial control by the three main directions: formation and use of all public funds, regardless of their form of existence— budgetary or any other from; the activity of executive authorities that are vested with the practical execution of financial, budgetary, credit, monetary, tax and exchange policy; call for and the use of funds that belong to legal entities and individuals by credit and other organizations, authorized by law [10].

Different scientists have different ideas as for the ways of realization of the systematic approach in the organization of public financial control. Thus, M. Stoliarov believes that "the systematic approach has two complementary aspects: gnoseological (cognitive) and constructive. The latter is used for designing and organization of the systems. In the law-governed state the process of

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

creation a socially important system is done by means of lawmaking. That is the lawmaking activity which has the key to solving many problems of creation the system of public financial control" [10].

I share the above-mentioned idea as a whole, but it is worth noting that despite the great significance of the law-making activity, it cannot acts as the only panacea of forming the public financial control system. The latter is believed to be impossible if not supported by the proper law-enforcing practice, the clearly structured system of organs of different branches of power and the delimitation of their authorities, rationalized methodological support of controlling activity, improvement of financial discipline in the state, high level of society informatization.

The complexity of the organizational support of the public financial control is caused, in one hand, by the necessity of conducting a single public policy of financial control, and on the other hand, by the fact that financial control authorities have to maintain their independence for the efficient performance of their activity. It is worth noting that the formation of financial control system at the level of executive power does not comprise public financial control as a whole. The creation of national financial control requires the establishing of mediate interaction between the accounts chamber, the central bank, the government and other corresponding organs [12].

One of the most important tasks of the state in conducting the financial control is the attainment of the optimal correlation between the expenses for the organizational support of financial control and its results. The expected needed result of financial control is not the increase in controlling measures, but its efficiency, which supposes the clear understanding of financial control by controllable bodies, creation of confidence that all the violations committed will be disclosed sooner or later. First of all it requires the creation of the system of national financial control that provides for the interaction of financial control organs of different branches of power. Secondly, the mechanism of interaction of the system elements has to ensure the credibility, timeliness and full accessibility of information. In order to increase the efficiency of organizational support of the state activity in the finance sphere, it is necessary to create the effective multilevel non-hierarchical system of financial organs of the state power (using the direct (linear, functional) and mediate power), able to provide a single public finance policy.

That is why for the creation of such a system, first of all it is required to specify the legal status (aims, functions, the organizational structure, competence) of each financial organ of the state power that allows to adapt their *адаптувати* its agency-level interests to the national ones. Secondly, it is necessary to formulate the mechanism of the systematic interaction between the financial organs of the state power, that encourages the maintenance of the required level of their independence as well as the integrity of their functioning at the development and the organization of the state activity in the sphere of tax, budgetary, monetary, exchange and other policies, which are comprised in the single public financial policy. One of the key tasks of the system with the mediate (non-linear) administrative and legal construction is the ensuring of transparency of financial organs activity for the public control. It is attained due to the mechanism that provides for the accessibility of information for the bodies of the state power (through their acting representatives or their appointed officials), though their agency-level interests do not always coincide [12].

The modern practice of public financial control in Ukraine is characterized by the numerous defects of supporting subsystems, which requires both the advanced theoretical researches in this area and taking specific measures to improve the situation in this sphere. At the same time, there is a lack of solid scientific works, devoted to all supporting subsystems of the public financial control system. When the issues of the regulatory, organizational and methodological, skilled and technological support of the public financial control are not investigated comprehensively enough, the issues of the scientific as well as the informational and analytical support are in need of more thorough investigation. Thus, it is necessary to specify the list and the meaningful characteristics of the scientific as well as the informational and analytical supporting subsystems of the public financial control system.

The formation of the efficient public financial control system has to be supported with the meaningful scientific maintenance that in turn provides for the clarification of the essence of the scientific component of this process, the reliable determination of the degree of the scientific

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

rationalization of the modern controlling practice, based on the usage of certain specific indexes and the realization of specific measures aimed at its improvement.

Conclusions. The efficient system has to provide the effective performance of the public financial control by the three main directions: the formation and the usage of all public funds, regardless of their form— budgetary or any other; the activity of the executive authorities which are vested with the practical realization of financial, budgetary, credit, monetary, tax and exchange policy; attraction and the usage of the legal entities' and individuals' funds by the credit and other organizations legally authorized to have that power.

References

1. Vasylieva, M. V. Gosudarstvennyi finansovyi kontrol v upravlenii regionom [Public Financial Control in the Region Management], Retrieved from: <http://www.smartcat.ru/Region-Economic/Portfolio.shtml>. [in Russian].
2. Kurnyikina, O. V. (2011), Modernizatsiia sistemy kontrolya v kreditnykh organizatsiakh [Modernization of the Control System in the Credit Organizations]. Extended Abstract of the PhD diss. (accounting and statistics), Moscow, P. 46 [in Russian].
3. Pleskach, V. L. (2009), Finansovyi kontrol u konteksti transformatsiinykh protsesiv ekonomiky [Financial Control in the Context of the Transformational Processes of Economics], *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine*, vol. 6, P.86. [in Ukrainian].
4. Klimova, S. M. (2003), Instytutsionalna orhanizatsiia finansovoho kontroliu na tseentralnomu rivni derzhavnoho upravlinnia [Institutional Organization of Financial Control at the Central Level of the State Administration]. Extended Abstract of the PhD diss. (public administration), Kharkiv, P. 19 [in Ukrainian].
5. Oleksienko, Yu. G. (2005), Kontrol khoda ispolneniia investitsiionnykh proektov [Control over the Investment Projects Execution]. Extended Abstract of the PhD diss. (economics), Moscow, P. 19 [in Russian].
6. Symonenko, V. K., Baranovskiy, O. I. & Petrenko, P. S. (2006), Osnovy yedynoi sistemy derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini (makroekonomichnyi aspekt) [The Basis of a Single System of Public Financial Control in Ukraine (Macroeconomic Aspect)]. *Znannia Ukrainy, Kyiv*, P. 24 [in Ukrainian].
7. Stefaniuk, I. B. (2003), Teoretychni zasady pobudovy novoi sistemy derzhavnoho finansovoho kontroliu pidpriemnytskoi diialnosti [Theoretical Principles of Creation of a New Public Financial Control System of Entrepreneurial Activity]. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine*, vol. 11, P.139 [in Ukrainian].
8. Tabunshchykova, T. F. (2006), Stanovlenie i razvitie munitsipalnogo finansovogo kontrolya [The Creation and Development of Municipal financial Control]. Extended Abstract of the PhD diss. (economics), Moscow, P. 24 [in Russian].
9. Ivancha, I. I. (2009), Razvitie gosudarstvennogo finansovogo kontrolya v sisteme tamozhennykh organov [The Development of Public Financial Control in the Customs System]. Extended Abstract of the PhD diss. (economics), Rostov-on-Don, P. 24 [in Russian].
10. Ovsiannikov, L. N. (2010), Kliuchevye problemy formirovaniia sistemy gosudarstvennogo finansovogo kontrolya [The Key Problems of Developing the System of Public Financial Control]. *Finansovyi Zhurnal - Financial Journal*, vol. 1, pp. 13-14. [in Russian].
11. Rodionova, V. M. & Shleynikov, V. I. (2002). *Finansovyi kontrol* [Financial Control]. ID FBK-Press, Moscow, P. 19 [in Russian].
12. Asadov, A. M. (2008). K voprosu ob administrativno-vlastnykh otnosheniakh v sisteme finansovykh organov gosudarstvennoi vlasti [On the Issue of Administrative and Governmental Relations in the System of Financial Organs of the State Power]. *Vestnik UIEUIP - Bulletin of UIEUIP*, vol. 4, P. 11 [in Russian].

Література

1. Васильева, М. В. Государственный финансовый контроль в управлении регионом [Электронный ресурс] / М. В. Васильева. – Режим доступа : <http://www.smartcat.ru/RegionEconomic/Portfolio.shtml>.
2. Курныкина, О. В. Модернизация системы контроля в кредитных организациях: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика / О. В. Курныкина. – М., 2011. – 46 с.
3. Плескач, В. Л. Финансовый контроль у контексті трансформаційних процесів економіки / В. Л. Плескач, К. С. Жадько // *Фінанси України*. – 2009. – № 6. – С.86.
4. Клімова, С. М. Інституціональна організація фінансового контролю на центральному рівні державного управління: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 – теорія та історія державного управління / С. М. Клімова. – Х., 2003. – 19 с.
5. Олексієнко, Ю. Г. Контроль хода исполнения инвестиционных проектов : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством (теория управления экономическими системами) / Ю. Г. Олексієнко. – М., 2005. – 19 с.
6. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) / В. К. Симоненко, О. І. Барановський, П. С. Петренко. – К. : Знання України, 2006. – С. 24.
7. Стефанюк, І. Б. Теоретичні засади побудови нової системи державного фінансового контролю підприємницької діяльності / І. Б. Стефанюк // *Фінанси України*. – 2003. – № 11. – С. 139.
8. Табунщикова, Т. Ф. Становление и развитие муниципального финансового контроля: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / Т. Ф. Табунщикова. – М., 2006. – 24 с.
9. Иванча, И. И. Развитие государственного финансового контроля в системе таможенных органов: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / И. И. Иванча. – Ростов-на-Дону, 2009. – 24 с.
10. Овсянников, Л. Н. Ключевые проблемы формирования системы государственного финансового контроля / Л. Н. Овсянников // *Финансовый журнал*. – 2010. – № 1. – С. 13-14.
11. Родионова, В. М. Финансовый контроль / В. М. Родионова, В. И. Шлейников. – М. : ИД ФБК-Пресс, 2002. – С. 19.
12. Асадов, А. М. К вопросу об административно-властных отношениях в системе финансовых органов государственной власти / А. М. Асадов // *Вестник УИЭУ и П.* – 2008. – № 4. – С. 11.

Received for publication 21.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Shevchuk, O. A. Formation of the public financial control system / O. A. Shevchuk // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1.– С. 113-118.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 330

УДК 330

B. O. Yazliuk, Doctor of Economic Sciences, Assistant Professor,
S. K. Shandruk, Doctor of Psychological Science, Assistant Professor,
O. Ia. Huhul, Candidate of Economic Sciences, Assistant Professor

Б. О. Язлюк, д. е. н., доцент,
С. К. Шандрук, д. психол. н., доцент,
О. Я. Гугул, к. е. н., доцент

SOCIAL RESPONSIBILITY OF ECONOMIC ENTITIES: ECONOMIC NATURE AND ESSENCE**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА ЗМІСТ**

Urgency of the research. At the present time, there is a considerable increase in research in the field of social responsibility of economic entities, which is primarily due to environmental and social problems exacerbation, and as a result, the emergence of new theories and the concretization of the existing ones, which in turn necessitates clarifying the terminology and systematizing the accumulated theoretical base.

Target setting. Of particular importance is the social responsibility of business and its implementation principles, as today's factor of creating the image and reducing the social risks of economic activity, acquires in the formation of competitiveness of domestic business entities in the context of addressing such issues as enhancing domestic agrarian production quality to enter foreign markets and gaining leadership positions in domestic markets, in ensuring the socioeconomic development safety of the domestic economy, and the like.

Actual scientific researches and issues analysis. Among the scientists, in whose works the foundations of business social responsibility are laid, it is necessary to note such foreign scientists as: Dzh. Hreison, K. Devis, P. Druker, E. Karnehi, M. Kramer, K. Levin, R. Frimen, V. Khoier, F. Khaiiek.

Uninvestigated parts of general matters defining. The published scientific works do not reflect the peculiarities of social responsibility notion and determining its role in ensuring the strategic development of economic entities, there is a need to form the economic basis for implementing the mechanisms of socially-oriented programs at all levels of institutional management.

The research objective. The objective of the study is to determine the essence of social responsibility as a basic element of the system of social and economic security of the enterprise and the state.

The statement of basic materials. The article deals with the concept of social responsibility and its role in ensuring the strategic development of economic entities, the need to form the economic basis for implementing the mechanisms of socially-oriented programs at all levels of institutional management is pointed out, the benefits of business entities obtained through the introduction of social responsibility principles are identified, listed aspects of practical nature of socially responsible business implementation in a market economy form a system of effective management and key principles for the implementation of the country's fundamental social policy.

Conclusions. The results of scientific research have shown that the innovative basis of perception and activation of responsible socio-economic relations is embodied in the framework of a nationwide program of transition to an innovative development model, which is the only way to enter the

Актуальність теми дослідження. Сьогодні спостерігається значна активізація досліджень у галузі соціальної відповідальності суб'єктів господарювання, що пояснюється, перш за все, загостренням екологічних та соціальних проблем, і, як наслідок, поява нових теорій і конкретизація існуючих, що, в свою чергу, викликає необхідність уточнення термінології і систематизації накопиченої теоретичної бази.

Постановка проблеми. Особливої ваги соціальна відповідальність бізнесу та принципи її реалізації, як сьогочасного фактору створення іміджу та зниження соціальних ризиків господарської діяльності, набуває у формуванні конкурентоздатності вітчизняних суб'єктів господарювання в контексті вирішення таких проблем, як покращення якості продукції вітчизняного аграрного виробництва щодо виходу на зовнішні ринки та отримання лідерських позицій на внутрішніх ринках, у забезпеченні безпеки соціально-економічного розвитку вітчизняної економіки тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, у працях яких закладено основи соціальної відповідальності бізнесу, необхідно відзначити таких зарубіжних вчених, як: Дж. Грейсон, К. Девіс, П. Друкер, Е. Карнегі, М. Крамер, К. Левін, Р. Фрімен, В. Хойер, Ф. Хайек та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Опубліковані наукові праці не відображають специфіки поняття соціальної відповідальності та визначення її ролі у забезпеченні стратегічного розвитку суб'єктів господарювання, наголошено на необхідності формування економічного підґрунтя реалізації механізмів соціально-орієнтованих програм на всіх рівнях інституційного управління.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є визначення змісту соціальної відповідальності як базового елемента системи соціально-економічної безпеки суб'єкта господарювання та держави.

Виклад основного матеріалу. В статті розглянуто поняття соціальної відповідальності та визначення її ролі у забезпеченні стратегічного розвитку суб'єктів господарювання, наголошено на необхідності формування економічного підґрунтя реалізації механізмів соціально-орієнтованих програм на всіх рівнях інституційного управління, визначено вигоди суб'єктів господарювання, отримані за рахунок впровадження у практику принципів соціальної відповідальності, перераховані аспекти практичного характеру реалізації соціально-відповідального бізнесу в ринковій економіці формують систему ефективного менеджменту та ключові засади реалізації ґрунто-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

world markets and strengthen the country's economy.

Keywords: *social responsibility; system; economic security; social security; innovative development model.*

вної соціальної політики країни.

Висновки. *Результати наукових досліджень показали, що інноваційний базис сприйняття і активізації відповідальних соціально-економічних відносин втілюється у рамках загальнонаціональної програми переходу на інноваційну модель розвитку, яка є єдиним шляхом виходу на світові ринки та зміцнення економіки країни.*

Ключові слова: *соціальна відповідальність; система; економічна безпека; соціальна безпека; інноваційна модель розвитку.*

Urgency of the research. The social responsibility of business entities is an integral part of their operating activities, which affects the value of business assets through strengthening the reputation, image of the company, brand, bettering product quality, increasing customer loyalty and employees, protecting the environment and the like. Shifting the focus of activities to maximize profits and improve profitability to address social issues under current conditions is becoming a key factor in achieving economic success and strengthening competitive positions in the capital markets, goods and services, and labor. One of the main elements of the company's sustainable development strategy is its social responsibility. From this perspective, creating additional competitive advantages for business, contributing to its rapid development is a key task.

Target setting. The foundations of economic security social component that are undeveloped in the domestic practice, lack of its scientifically sound principles, levers and instruments, the inadaptability of world experience to the peculiarities of the economic development of domestic business, necessitate a comprehensive economic study of these issues.

Under current economic conditions, the social responsibility of economic entities is a system of approaches to solving social and economic issues of the country's development and should become the basis for the formation of a system of values. Its main importance is to create a sustainable socio-economic system by satisfying its own interests in the external and internal environment and maximizing the positive consequences for all its participants. Social responsibility of business entities is an essential tool to enhance the enterprise reputation, public confidence, investment attractiveness, capitalization and business competitiveness. Necessity of research of bases and forms of realization of social responsibility of economic entities is caused by the absence of fundamental and systematic theoretical and methodological developments in this field.

Actual scientific researches and issues analysis. Social responsibility of business entities is an important element of national security. The development level of economic security system determines the development level of the social environment, finds its expression in the development of the individual, social institutions and society as a whole, has a direct impact on the entrepreneurial activities results. Among the scientists, in whose works the foundations of business social responsibility are laid, it is necessary to note such foreign scientists as: Dzh. Hreison, K. Devis, P. Druker, E. Karnehi, M. Kramer, K. Levin, R. Frimen, V. Khoiier, F. Khaiiek. Great contribution to the development of this issue was made by national scholars: I. Akimova, T. Hnatieva, I. Hryshova, L. Hrytsyna, Zh. Derii, A. Kolot, A. Kondryna, T. Kosova, V. Lysohor, S. V. Melnyk, O. Mytai, O. Stepanova, Iu. Saienko, A. Chukhno, T. Shabatura.

Uninvestigated parts of general matters defining. Previously published scientific works do not reflect the whole peculiarities of the social responsibility category and its role in ensuring sustainable development of economic entities. Crisis phenomena in the economy led to the emergence of restrictions on the sales markets of products, found themselves in the rapid growth of prices for primary products. Gaps in domestic practice of the basics of business social interaction with external environment, the regulatory impact on the level of social responsibility of business entities, the lack of scientifically based principles, levers and instruments, the adaptation lack of world experience to the peculiarities of the economic development of domestic business necessitate a comprehensive study of the issue of business social responsibility.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The research objective. The purpose of this study is to determine the essence of social responsibility as an important element in the system of social and economic security of the enterprise and the state, which is a prerequisite for the development of socially-oriented space in Ukraine.

The statement of basic materials. The existence of various types of social responsibility from the point of view of Western theorists and practitioners is not only natural and necessary, but also extremely important for the existence and development of the subjects of management. Measures of the impact of social responsibility of business at the national level are, first of all, the effectiveness of state programs of economic and social development, the viability of strategic long-term programs in which it is not only the development of the economic and natural resource potential of enterprises, but also the development of labor resource, labour market and environment protection and improvement of living standards in depressed agricultural areas. In modern scientific literature [1-3], business social responsibility is defined as the main principle in the interaction between the state, business and society, which provides, first of all, participation in state's social programs, social security of labour potential of economic entities and production, and product competitiveness increase.

The systematization of existing scientific approaches to the definition of "social responsibility" and identifying its role in ensuring the strategic development of economic entities in Ukraine require a comprehensive analysis of the immanent characteristics and natural features of the economic category from the standpoint of specific features of enterprise economic relations, increasing the competitiveness of priority sectors of the national economy and the like.

In recent years, scientific discussions about the nature and essence of social compliance of business entities are being actively pursued in the scientific space [1-12]. A significant stock of theoretical knowledge has been accumulated, considerable practical experience of socially responsible behavior of business entities has been gained in foreign literature, since in developed countries it is regarded as an indispensable tool for managing enterprise activity and as a potential to increase additional profitability of assets, the acquisition of additional benefits that directly affect the market value of business entities, with the simultaneous effect of mitigating socio-economic problems.

Nowadays a transformation of Ukraine's economy, significant changes in the production structure are taking place. Therefore, there is an objective need to study the immanent characteristics inherent to social responsibility of business entities as a complex economic category, and the adaptation of successful foreign experience to the domestic conditions for national economy's development. Only based on scientifically sound approaches to the study of the social responsibility of business entities one can assess the impact of social investment on socio-economic processes in Ukraine and design positive changes in the competitiveness indicators of individual business entities, enterprises and domestic products acquires timeliness and relevance in the context of entering the world markets.

Issues of business entities social responsibility are increasingly becoming a subject of discussion in the research of domestic scientists [13-15], which is caused by tectonic changes in economic relations between the state, business structures and society. Today, the emphasis in the interaction of state authorities with agribusiness entities has shifted significantly towards self-regulation and a greater understanding of society needs and the growing social role in economic relations. On the other hand, business structures are the first to gradually move from unsystematic charity to more complex, strategic forms of interaction with the public and the authorities, acquiring signs of social responsibility and responses to society, owners, personnel and the state.

Social responsibility of economic entities is the current activity of the company aimed at increasing the value of business assets through strengthening the reputation, image of the company, brand, customer and employee loyalty, transparency and public accountability in business practices and the like. Thus, the principles of social responsibility in the organizational and economic realm of the practical implementation of modern value-oriented corporate management concepts dominate in the scientific works of Shabaturova T. S., which define the content of the definition of social responsibility, and consider it in the context of the globalization of the international economy as a unified part of production management quality [16]

In general, business social responsibility is a vital and universally recognized lever for gaining competitive advantages in economically developed countries. The owners of domestic companies are

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

beginning to realize that the prosperity of their business directly depends on the manufactured products quality, production standardization, environmental cleanliness and successful territorial development and development of the social and economic sphere.

The best world experience clearly demonstrates that social tasks should be decided not only by the state, but business entities also should activate social investments in socially active processes, since the wealth of a society depends on responsibility at all levels of socioeconomic relations, each of the subjects of "business management". The economic stability and competitiveness of the national economy and its individual branches and subjects is achieved through the cooperation of state institutions and civil society based on the strategic development of socially responsible business entities.

In recent years, as a result of transformation and economic imbalances of the national economy, organizational and economic mechanisms for solving social and economic issues have been developed. But, in the context of Ukraine's strategic development goals, they have proved to be ineffective, and therefore new tasks arise in the aspect of socio-economic development of economic entities that cannot be solved without the cooperation of the whole society, cooperation between the state and business entities.

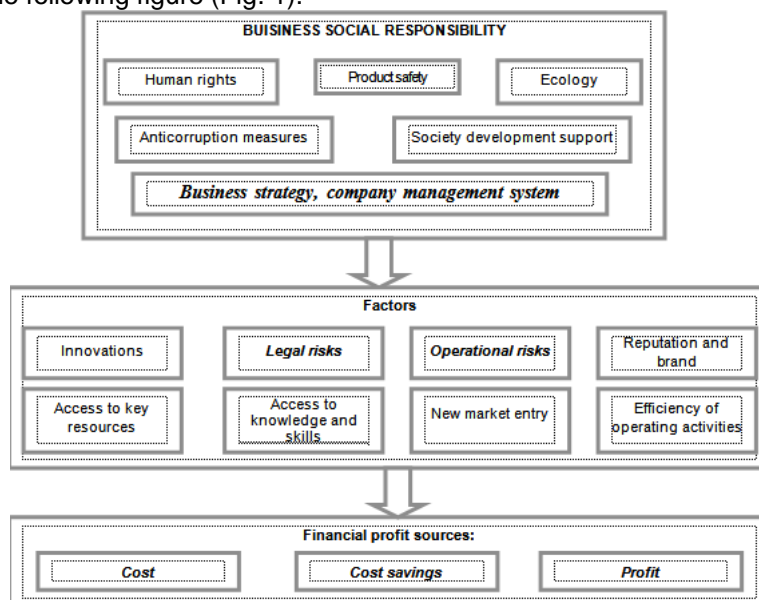
While fully sharing this scientific approach to assessing the nature of economic entities social responsibility, we consider it necessary to emphasize the fundamental need to form the economic basis for implementing mechanisms for socially-oriented programs at all levels of institutional management.

The aggravation of the financial and economic crisis prompts scientists to search for effective mechanisms for managing business processes, the market value of business entities and the intellectual potential of economic structures. In modern conditions of accounting for the influence of socio-intellectual factors in the enterprise's value potential, social responsibility acts as a basic factor in ensuring profitability and competitiveness of business structures development [18].

The economic nature of modern business social responsibility is clearly manifested in the context of integration processes strengthening and the convergence of the scientific and theoretical foundations for the implementation of the breakthrough strategy to world markets [19].

The modern European model of business social responsibility is based on three areas of initiative manifestation - economy, employment and the environment.

However, what benefits from the principles of social responsibility are obtained by business entities can be seen from the following figure (Fig. 1).

Fig. 1. Benefits of business entities, obtained through the introduction of social responsibility principles practice *

* Formed on the basis of [13]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Discussions about the advisability of introducing foreign experience of social responsibility in the activities of domestic business are among the most urgent, which is due to the following main reasons.

Firstly, the idea of social responsibility realization presupposes the expansion of constructive partnership between the state and private business. At the same time, we are talking about the evolution of their cooperation to a new level, which, in addition to the economy, also includes the social sphere.

Secondly, within the framework of the above mentioned process, the business itself is developing rapidly, what is more in the direction of increasing its participation in society life.

Thirdly, this issue is vital since we desire to reach the level of world's developed countries, which means the need to take not only the technical achievements of a modern developed society, but also technologies in the field of preventing social conflicts and achieving public consensus.

The results of recent studies show that the sphere of realization of business entities social responsibility, business structures, regions and the country as a whole is inextricably linked with the economic foundation of its provision. Such an economic basis, according to Hrishova I. Yu., is the financial and investment flows of business entities, which in the short run provide growth in the volume of net profit, part of which is spent on social policy implementation, in the long-term form potential for increasing the value of existing business entities [20].

Practical implementation of the concept of economic entities social responsibility based on the processing of the most modern principles and methodological approaches to the organization of domestic agribusiness requires the adoption of innovative solutions by management and a change in the thinking of owners and management. The shift in emphasis on maximizing profits and increasing profitability to address social issues and intellectual capitalization of production under modern conditions is a prerequisite for achieving economic success and strengthening competitive positions in the market. Therefore, according to Atamanchuk Yu. M., a fundamentally important function of socially responsible entrepreneurship is the introduction of its principles in the formation of a business management system [21]. Such an opinion is shared by H. M. Zaykina, who examines the social vector of the enterprise system through the prism of the economic efficiency of its functioning and increasing the development level of modern socio-economic structures management [22].

Conducted scientific studies have shown that the very idea of socially responsible business is relatively new to domestic agro-industrial groups. Along with this, the innovative basis of perception and activation of responsible social and economic relations is embodied in the framework of the national program of transition to an innovative development model, which is the only way to enter the world markets and strengthen the country's economy. As Hnatieva T. M. notes, the social factor and an intellectual resource capitalization are one of the key issues of Ukraine's innovation system formation [23]. Mytaii O. V. shares this approach to the transformation of the national economic system and assesses the solution of the problem of the transition of the Ukrainian economy to the investment-innovative model through a range of development and adoption of fundamentally new socially-oriented management decisions in the direction of assessing the potential opportunities for the development of agrarian enterprises [24].

– The scientific-theoretical and methodical plane of a socially-oriented enterprise must be supplemented by applied spheres of their implementation. Practical actions of socially responsible business we see in the following aspects:

– Firstly, it is a conscientious business practice which, as a company's policy should be replicated with its internal and external interaction;

– Secondly, it is environmental protection and resource saving. Virtually any production of one degree or another affects the environment, so corporate social business should implement comprehensive initiatives to reduce the harmful impact on it.

– Thirdly, it is the region development. The entrepreneurs must remember that the success of their business depends on the tension level in the region where they work. Therefore, the policy of socially responsible companies should consider social programs for residents of the business region, which include support for socially disadvantaged groups of people, support for childhood and adolescence, support for the preservation and development of housing and communal services and objects of cultural and historical significance, and others.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

– Fourthly, it is the development of personnel aimed at training and professional development, using motivational wage schemes, providing employees with a social package, creating conditions for recreation and leisure, supporting proper internal communications in the organization, and involving employees in making managerial decisions.

Conclusions. These aspects of the practical nature of the implementation of socially responsible business in a market economy not only form an effective management system and key principles for the implementation of the country's solid social policy, but also create the necessary prerequisites for solving the strategic task of ensuring the competitiveness of products and economic security of the country.

The creation and promotion of a full-fledged policy of corporate social responsibility with the support of the state gives the state itself a huge bonus - enhancing and strengthening the country's image.

– The country's image certainly consists not only of the very fact of having social responsibility, but of the consequences that it brings:

- The output of a larger number of Ukrainian companies in the listing on world exchanges;
- The inflow of foreign investment into the country's economy, on account of stability and sustainability factor;
- Increasing the level of non-commodity production and transfer of technologies;
- Improving social stability in the regions of the country with the voluntary businesses assistance;
- Solving environmental problems of production.

All this, of course, takes time, but from the final result, the state as the beneficiary will receive such dividends.

Business entities, working in the field of social responsibility, will also receive a number of advantages and non-financial incomes that will ultimately affect their profits, namely:

- The possibility of attracting investment capital for socially responsible companies is higher than for other companies;
- The development of human resources and competencies helps to avoid staff turnover and attract the best specialists in the market.

These aspects comprehensively form the dominant foundations for ensuring a high level of competitiveness of domestic agrarian production and increasing the level of its financial and economic protection against latent risks and threats. The implementation of any business initiatives objectively requires increasing the volume of high-quality investment flows, the synchronous movement of which allows business entities to maximally protect their cost potential from the threatening factors of the external and internal environment.

References

1. Sotsialnaia otvetstvennost biznesa i korporativnoe grazhdanstvo [Business social responsibility and corporate citizenship]. (2005). *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia – World Economy and International Relations*, № 11, pp. 3–13 [in Russian].
2. Laptev, L. G. (2004). Sotsialnaia otvetstvennost biznesa Korporativnaia otchetnost – novyi faktor vzaimodeistviia biznesa i obshchestva [Business social responsibility. Corporate reporting is a new factor in the interaction between business and society]. Moscow : *Finansovyi izdatelskii dom Delovoi ekspres – Financial Publishing House "Business Express"* [in Russian].
3. Sotsialnaia otvetstvennost kompanii prakticheskaia polza dlia biznesa [Social responsibility of the company: practical use for business]. (2002). Moscow : *Vserossiiskaia initsiativa Sotsialnaia programa dlia biznesa Assotsiatsiia menedzherov Rossii – All-Russian initiative "Social program for business", "Association of Managers of Russia"*, P. 18 [in Russian].
4. Sotsialna vidpovidalnist: pryntsyipy ta rekomendatsii shchodo zvitnosti [Social responsibility: the principles and guidelines for reporting]. (2006). Kyiv : *Forum sotsialno*

Література

1. Социальная ответственность бизнеса и корпоративное гражданство // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2005. – № 11. – С. 3–13.
2. Социальная ответственность бизнеса. Корпоративная отчетность - новый фактор взаимодействия бизнеса и общества: сб. ст., лекций и выступлений / под общ. ред. Л. Г. Лаптева. – М. : ЗАО Финансовый издательский дом «Деловой экспресс», 2004. – 310 с.
3. Социальная ответственность компании: практическая польза для бизнеса. – М. : Всероссийская инициатива «Социальная программа для бизнеса», «Ассоциация менеджеров России», 2002. – 18 с.
4. Соціальна відповідальність: принципи та рекомендації щодо звітності. – К. : Форум соціально відповідального бізнесу України. – 2006. – 20 с.
5. Стародубская, М. Социальная ответственность бизнеса – PRямо в цель / М. Стародубская // *Маркетинговые коммуникации*. – 2005. – № 1. – С. 16–19.
6. Хміль, Ф. І. Соціальна відповідальність підприємництва в Україні / Ф. І. Хміль // *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. – 2004. – № 1. – С. 24-30.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

vidpovidalnoho biznesu Ukrainy - Forum of socially responsible business of Ukraine, p. 20 [in Ukrainian].

5. Starodubskaya, M. (2005). Sotsialnaia otvetstvennost biznesa. Priamo v tsel [Business social responsibility - straight into the goal]. *Marketingovye kommunikatsii - Marketing communications*, № 1, pp. 16-19 [in Russian].

6. Khmil, F. I. Sotsialna vidpovidalnist pidpriemnytstva v Ukraini [Social responsibility of entrepreneurship in Ukraine]. (2004). *Ekonomichni visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. - Economic Bulletin of National Technical University of Ukraine Kiev Polytechnic Institute, № 1, pp. 24-30 [in Ukrainian].

7. Stepanova, O. V. (2007). Sotsialno-vidpovidalne upravlinnia promyslovymy pidpriemstvamy: problemy formuvannia ta napriamky realizatsii [Socially responsible industrial enterprises management: problems of formation and direction of implementation]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahromoho universytetu. Seriiia «Ekonomika ta menedzhment»*. - Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series "Economics and Management", № 6-7 (26-27), pp. 404-414 [in Ukrainian].

8. Stepanova, O. V. Formuvannia rynkovo oriantovano-ho orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu sotsialnoho rozvytku pidpriemstva [Formation of a market-oriented organizational and economic mechanism for the social development of an enterprise]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahromoho universytetu. Seriiia «Finansy i kredyt»*. - Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series «Finance and credit», № 1 (20), pp. 331-335 [in Ukrainian].

9. Melnyk, S. V. (2007). Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak skladova sotsialnoi polityky Ukrainy [Social responsibility of business as a component of social policy of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava - Economics and the state*, № 5, pp. 71-73 [in Ukrainian].

10. Popovych, H. M. (1999). Blahodiinist yak proiav sotsialnoi vidpovidalnosti [Charity as a manifestation of social responsibility]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia Pedagogika. Sotsialna robota*. - Scientific bulletin of Uzhgorod State University. Series of Pedagogy. Social work. Uzhhorod: VAT "Patent", Issue. 2, pp. 84-87 [in Ukrainian].

11. Kotler, F., Nancy Lee, Iarinich, S (Trasl. From English). (2005). Korporativnaia sotsialnaia otvetstvennost. Kak sdelat kak mozhno bolshe dobra dlia vashei kompanii i obshchestva [Corporate Social Responsibility. How to make as better as possible for your company and society]. Kyiv: Standard [in Russian].

12. Hrytsyna, L. A. (2007). Korporativna sotsialna vidpovidalnist pidpriemstv: stanovlennia, problemy, perspektyvy [Corporate social responsibility of enterprises: formation, problems, and prospects]. *Naukovi doslidzhennia ta yikh praktychne zastosuvannia. Suchasnyi stan ta shliakhy rozvytku 2007: mizhn. nauk.-prakt. konf.: tezy dopov.* - Scientific researches and their practical application. Current state and ways of development 2007: intern. Scientific and practical. Conf.: Abstracts. Odesa : Chornomor'ie, Vol. 7, pp. 63-67 [in Ukrainian].

13. Koniukhov, Iu. M. (2016). Sotsialna vidpovidalnist sub'iektiv ahromoho biznesu v systemi sotsialno-ekonomichnoho zakhystu yikh konkurentospromozhnosti [Social responsibility of subjects of agrarian business in system of social and economic protection of their competitiveness]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahromoho universytetu. seriiia «Ekonomika ta menedzhment»* - Bulletin of Sumy National Agrarian University. Series "Economics and

7. Stepanova, O. V. Sotsialno-vidpovidalne upravlinnia promyslovymi pidpriemstvamy: problemy formuvannia ta napriamky realizatsii / O. V. Stepanova // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». - 2007. - № 6-7 (26-27). - С. 404-414.

8. Stepanova, O. V. Formuvannia rynkovo oriantovano-ho organizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu sotsialnoho rozvytku pidpriemstva / O. V. Stepanova // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». - 2006. - № 1 (20). - С. 331-335.

9. Мельник, С. В. Соціальна відповідальність бізнесу як складова соціальної політики України / С. В. Мельник // Економіка та держава. - 2007. - № 5. - С. 71-73.

10. Попович, Г. М. Благодійність як прояв соціальної відповідальності / Г. М. Попович // Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота. - 1999. - Вип. 2. - С. 84-87.

11. Котлер, Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Как сделать как можно больше добра для вашей компании и общества / Филип Котлер, Ненси Ли; пер. с англ. С. Яринич. - К. : Стандарт, 2005. - 302 с

12. Грицина, Л. А. Корпоративна соціальна відповідальність підприємств: становлення, проблеми, перспективи / Л. А. Грицина // Наукові дослідження та їх практичне застосування. Сучасний стан та шляхи розвитку 2007 : міжн. наук.-практ. конф.: тези допов. - Одеса : Чорномор'є, 2007. - Т. 7. - С. 63-67.

13. Конюхов, Ю. М. Соціальна відповідальність суб'єктів аграрного бізнесу в системі соціально-економічного захисту їх конкурентоспроможності / Ю. М. Конюхов // Вісник Сумського національного аграрного університету. серія «Економіка та менеджмент». - 2016 - № 4 (68). - С. 38-42.

14. Вдовин, М. Социальная ответственность как новая экономическая практика [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.byliner.ru/marketing/marketing.php?aid=41>. - Назва з екрану.

15. Елиневский, В. Ю. Имплементация социальной ответственности бизнеса в экономике аграрного сектора Украины / В. Ю. Елиневский // Вестник Ивановского государственного университета. Серия «Экономика». - 2015. - № 3-4 (25-26) - С. 58-62.

16. Шабатура, Т. С. Імплементация соціально-орієнтованого бізнесу в площині економічного потенціалу харчових підприємств [Електронний ресурс] / Т. С. Шабатура // Економіка: реалії часу. - 2014. - № 3 (13). - С. 13-21.

17. Дерій, Ж. В. Капіталізація людського потенціалу: теорія, методологія, практика : моногр. / Ж. В. Дерій - Чернівці : ЧНТУ, 2013. - 300 с.

18. Манзий, Е. П. Стратегия конкурентоспособности агропродовольственной сферы с учетом социальной ответственности субъектов хозяйствования / Е. П. Манзий. - Тольятти : Изд-во ТГУ, 2014. - Ч. 1. - С. 217-221.

19. Комісія Євросоюзу згідно «Зеленого звіту» розкриває корпоративну соціальну відповідальність як «концепцію, за допомогою якої компанії суміщають соціальні питання і питання навколишнього середовища в їх діяльності та у взаємодії з ключовими партнерами на добровільних засадах» [Социальная ответственность бизнеса: лучшие практики: [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.soc-otvet.ru/>].

20. Гришова, И. Ю. Финансовое обеспечение перерабатывающих предприятий в контексте формирования

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Management", № 4 (68), pp. 38-42 [in Ukrainian].

14. Vdovin, M. Sotsialnaia otvetstvennost kak novaia ekonomicheskaia praktika [Social responsibility as a new economic practice]. Retrieved from: <http://www.byliner.uu/marketing/marketing.php?Aid=41> [in Russian].

15. Elinevskii, V. Iu. (2015). Implementatsiia sotsialnoi otvetstvennosti biznesa v ekonomiku agrarnogo sektora Ukrainy [Implementation of the social responsibility of business in the economy of the agrarian sector of Ukraine]. *Vestnik Ivanovskogo gosudarstvennogo universiteta Seriya Ekonomika - Bulletin of the Ivanovo State University. Series "Economics"*, № 3-4 (25-26), pp. 58-62. [in Russian].

16. Shabatura, T. S. (2014). Implementatsiia sotsialno-orientovanoho biznesu v ploshchynu ekonomichnoho potentsialu kharchovykh pidpriemstv [The implementation of socially-oriented business in the economic potential of food enterprises]. *Ekonomika: realii vremeni Nauchnyi zhurnal - Economics: the realities of time. Science Magazine*, No. 3 (13), pp. 13-21 [in Ukrainian].

17. Derii, Zh. V. (2013). Kapitalizatsiia liudskoho potentsialu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Capitalization of human potential: theory, methodology, practice]. Chernihiv : ChNTU – ChNUT [in Ukrainian].

18. Manzii, E. P. (2014). Strategii konkurentosposobnosti agroproduktivnoi sfery s uchetom sotsialnoi otvetstvennosti subiektov khoziaistvovaniia [Agro-food sphere competitiveness strategy with account of economic entities social responsibility]. Toliatti : *TSU publishing*, Vol. 1, pp. 217-221 [in Russian].

19. Komisiiia Yevrosoiuzu zghidno «Zelenoho zvituu» rozkryvaie korporatyvnu sotsialnu vidpovidalnist yak «kontseptsiiu, za dopomohoiu yakoi kompanii sumishchaiut sotsialni pytannia i pytannia navkolyshnoho seredovyschcha v yikh diialnosti ta u vzaiemodii z kliuchovymy partneramy na dobrovilnykh zasadakh» [The Commission of the European Union on the "Green Report" discloses corporate social responsibility as "the concept by which companies combine social issues and environmental issues in their activities and in interaction with key partners on a voluntary basis"]. Sotsialnaia otvetstvennost biznesa luchshie praktiki – Business social responsibility: best practices. Retrieved from: <http://www.soc-otvet.ru/> [in Ukrainian].

20. Grishova, I. Iu. (2012). Finansovoe obespechenie pererabatyvaiushchikh predpriatii v kontekste formirovaniia finansovykh potokov [Financial support of processing enterprises in the context of the formation of financial flows]. *Azimuth of scientific research: Economics and Management. Russia*, No. 1, pp. 22-24 [in Russian].

21. Yelinievskiy, V. Iu. (2015). Formuvannia ta shliakhy udoskonalennia rehionalnoi polityky v umovakh asymetrychnoho rozvytku sotsialno-ekonomichnoi sfery [Formation and ways of improving regional policy in conditions of asymmetric development of the social and economic sphere]. *Visnyk Sumskoho natsionalnogo ahrarnoho universytetu. Ser. «Ekonomika i menedzhment» - Bulletin of Sumy National Agrarian University. Ser. "Economics and Management"*, № 12 (66), pp. 15-19 [in Ukrainian].

22. Zaikina, G. M. (2014). Povyshenie urovnia razvitiia upravleniia sotsialno-ekonomicheskimi sistemami [Increasing the development level of socio-economic systems management]. *Aktualnye problemy integratsii ekonomicheskikh interesov Rossii i Ukrainy mezhdunarodnaia zaochnaia nauchno-prakticheskaia konferentsiia - international correspondence scientific-practical conference*, Toliatti, Publishing house of TSU, pp. 11-15 [in Russian].

финансовых потоков / И. Ю. Гришова // Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2012. – № 1. – С. 22-24.

21. Єліневський, В. Ю. Формування та шляхи удосконалення регіональної політики в умовах асиметричного розвитку соціально-економічної сфери / В. Ю. Єліневський // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. «Економіка і менеджмент». – 2015 – № 12 (66). – С. 15-19.

22. Зайкіна, Г. М. Повышение уровня развития управления социально-экономическими системами / Г. М. Зайкіна // Актуальные проблемы интеграции экономических интересов России и Украины: международная заочная научно-практическая конференция (Тольятти-Киев-Одесса. 25 февраля 2014 года) : сборник научных трудов. – Тольятти : Изд – во ТГУ, 2014. – С. 11-15.]

23. Гнат'єва, Т. М. Проблеми формування інноваційної системи України / І. Ю. Гришова, Т. М. Гнат'єва // Інноваційна економіка. – № 12. – 2012 – С. 54-62.

24. Мит'яй, О. В. Основні напрямки оцінки потенційних можливостей аграрних підприємств / О. В. Мит'яй // Весник науки Тольяттинського державного університету. – 2013. – № 3 (14). – С. 53-59.

25. Конюхов, Ю. М. Активізація соціальної відповідальності суб'єктів агробізнесу в підвищенні їх конкурентоспроможності: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Конюхов Юрій Максимович. – Харків, 2016. – 23 с.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

23. Hnatieva, T. M., Hryshova, I. Iu. (2012). Problemy formuvannia innovatsiinoi systemy Ukrainy [Ukraine's innovation system formation issue]. *Innovatsiina ekonomika - Innovative Economics*, № 12, pp. 54-62 [in Ukrainian].

24. Mytai, O. V. (2013). Osnovni napriamky otsinky potentsiinykh mozhlyvostei ahrarnykh pidpriemstv [The basic ways of agrarian enterprises potential possibilities estimation]. *Vesnyk nauky Toliattynskoho hosudarstvennoho unyversyteta – The bulletin of Tolyatti state university science*, № 3 (14), pp. 53-59 [in Ukrainian].

25. Koniukhov, Iu. M. (2016). Aktyvizatsiia sotsialnoi vidpovidalnosti subiektiv ahrobiznesu v pidvyshchenni yikh konkurentospromozhnosti: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk [Activization of social responsibility of agribusiness subjects in increasing their competitiveness: Candidate of economic sciences thesis]. Kharkiv [in Ukrainian].

Received for publication 26.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Yazliuk, B. O. Social responsibility of economic entities: economic nature and essence / B. O. Yazliuk, S. K. Shandruk, O. Ia. Huhul // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1 (9), ч. 1. – С. 119-127.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 004.9:339.137.2:339.5

УДК 004.9:339.137.2:339.5

Y. A. Romanenko, Doctor of Science
in Public Administration, Professor,
Honored Lawyer of Ukraine,
I. V. Chaplay, Candidate of Science
in Public Administration

Є. О. Романенко, д. н. з держ. упр.,
професор,
Заслужений юрист України,
І. В. Чаплай, к. н. з держ. упр.

**IMPLEMENTATION OF INFORMATION
INTEGRATED SYSTEMS IN THE PROCESS
OF INVESTIGATION OF COMPETITION ON
THE EXTERNAL MARKET**

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ІНТЕГРОВАНІХ СИСТЕМ В ПРОЦЕС
ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА
ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ**

Urgency of the research. Large-scale and rapid development of domestic and foreign trade, which is taking place in the context of the deepening of market relations, liberalization and de-monopolization, becomes increasingly based on the principles of competition, both in the domestic market and in foreign ones. Competition intensifies the activity of market actors, stimulates their search for new forms and methods of trade and plays a special role in institutional organization of the circulation of goods and services; it determines the dynamics as well as quantitative and qualitative parameters of trading activities.

Actual scientific researches and issues analysis. Considerable interest in this field is drawn by works of P. Kotler (1998), Y. Poluneev (2006), A. Popov (2001), M. Porter (1998; 2005), B. Supikhanov (2007), R. Fatkhutdinov (2000), H. Horschgen (2000), H. Cherevko (2004), S. Pogodayev (2006), Y. Romanenko (2016).

Uninvestigated parts of general matters defining. When entering foreign markets, a manufacturer observes great competition, both on the part of local companies and other foreign companies. Accordingly, the manufacturer must know how to achieve the desired result in the market, how his products will be promoted. Businesses that plan to enter new markets need not only detailed information about the market in question, but also a long-term action plan.

The research objective. The purpose of writing the article is to provide practical recommendations for improving research on competition of businesses in foreign markets.

The statement of basic materials. First of all its necessary to identify the future goals. Although many companies pay enough attention to financial goals, but general analysis of a competitor's goals usually should cover many other qualitative factors. Among them there are goals formulated in indices of market position, technological leadership, social results, etc. Diagnosis of goals should also extend to various levels of management.

The second, most important component of analysis of competitors of studying competitors in external market is identifying ideas of each competitor which are divided into two main categories:

- a competitor's idea of himself;
- a competitor's idea on the industry and other companies in it.

Each company operates based on certain ideas of the situation in which it is. A competitor's ideas of his own situation may be correct or incorrect. If they are incorrect, a promising strategic means of action arises.

Similarly, each firm operates on the basis of some ideas of its industry and competitors.

Conclusions. Thus, implementing integrated infor-

Актуальність теми дослідження. Широкомасштабний і випереджувачий розвиток внутрішньої та зовнішньої торгівлі, який відбувається в умовах поглиблення ринкових відносин, лібералізації і демонополізації, все більше базується на засадах конкуренції, як на вітчизняному, так і на зовнішньому ринках. Конкуренція активізує діяльність суб'єктів ринку, стимулює їх пошук до нових форм і методів торгівлі та відіграє особливу роль в інституційній організації обігу товарів та послуг і визначає динаміку, кількісні та якісні параметри торговельної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний інтерес вирішенню даному питанню присвятили в своїх роботах: Котлер, Попов, Портер, Супіханов, Хершген, Черевко, Погодаєв, Романенко та ін.

Постановка проблеми. При виході на зовнішні ринки виробник спостерігає велику конкуренцію як з боку місцевих підприємств, так і інших зарубіжних фірм. Відповідно виробник має знати, яким чином можна досягти необхідного результату на ринку, як просуватиметься його продукція. Підприємствам, що планують вихід на нові ринки, необхідна не тільки детальна інформація про цей ринок, а ще і довгостроковий план дій.

Постановка завдання. Метою написання статті є надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення досліджень щодо конкуренції підприємств на зовнішньому ринку.

Виклад основного матеріалу. Більшість компаній проводить лише частковий аналіз, що дозволяє одержати інтуїтивне уявлення про поточні варіанти стратегії конкурентів і їх переваги і слабкі сторони. Значно менше уваги, як правило, приділяється розумінню рушійних сил, що визначають поведінку конкурента, - його майбутніх цілей і його уявлень про власну позицію і стан своєї галузі (ліва частина схеми). Встановити ці рушійні сили значно складніше, ніж фактична поведінка конкурента, проте саме вони визначають його майбутню поведінку.

Перший компонент аналізу дослідження конкурентів на зовнішньому ринку - діагностика цілей конкурентів (і критеріїв досягнення цих цілей) - важливий з багатьох причин. Знання цілей дозволяє виявити ступінь задоволеності конкурентів їх поточною позицією і фінансовими результатами і тим самим визначити вірогідність зміни ними стратегії і характер реакції на зовнішні події (наприклад, динаміку економічного циклу) або дії інших фірм. Другий найважливіший компонент аналізу конкурентів дослідження конкурентів на зовнішньому ринку - виявлення предствалень кожного конку-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

mation systems for studying competition in external market opens up many new opportunities for the company. It organizes and summarizes data on the object studied and conducts market segmentation, studies product positioning and forecasting demand for products, analyzes the range of goods, analyzes prices in external market.

Keywords: *information security; information systems; external market; competitors.*

рента, які діляться на дві основні категорії:

- *уявлення конкурента про себе;*
- *уявлення конкурента про галузь і інші компанії в ній.*

Кожна фірма діє, виходячи з тих або інших уявлень про ситуацію, в якій знаходиться. Уявлення конкурента про власну ситуацію можуть бути вірними або невірними. Якщо вони невірні, виникає багатообіцяючий стратегічний засіб дії. Так само кожна фірма діє на основі уявлень про свою галузь і конкурентів.

Висновки. *Таким чином, впровадження інтегрованих інформаційних систем для вивчення конкуренції на зовнішньому ринку, відкриває безліч нових можливостей для компанії. Він організує та узагальнює дані про об'єкт і проводить сегментування ринку, вивчення позиціонування товару та прогнозування попиту на продукцію, аналіз асортименту продукції, аналіз цін на зовнішньому ринку.*

Ключові слова: *інформаційне забезпечення; інформаційні системи; зовнішній ринок; конкуренти.*

Relevance of the research topic. Large-scale and rapid development of domestic and foreign trade, which is taking place in the context of the deepening of market relations, liberalization and demopolization, becomes increasingly based on the principles of competition, both in the domestic market and in foreign ones. Competition intensifies the activity of market actors, stimulates their search for new forms and methods of trade and plays a special role in institutional organization of the circulation of goods and services; it determines the dynamics as well as quantitative and qualitative parameters of trading activities.

When entering foreign markets, a manufacturer observes great competition, both on the part of local companies and other foreign companies. Accordingly, the manufacturer must know how to achieve the desired result in the market, how his products will be promoted. Businesses that plan to enter new markets need not only detailed information about the market in question, but also a long-term action plan. To prepare such a plan, one should not only have a notion of the current situation in the market, but also anticipate possible changes that may occur in one or another situation. Under such conditions, interest in studying the problem of the development of a strategy to promote products of Ukrainian producers in foreign markets objectively increases. Promotion of goods, introduction of the most modern methods of promotion is an integral part of marketing products at enterprises and of ensuring their competitiveness.

Problem statement. Increasing diversification of consumers' needs, increasing competition, business interaction, mobility of changes in competitive environment, significant increase and widespread availability of modern technology, and a number of other factors caused the rising of the importance and relevance of studying problems of improving the effectiveness of managing the international competitiveness of an enterprise. When carrying out foreign economic activities, enterprises typically face a number of problems associated with creating an effective mechanism for managing international competitiveness.

External competitiveness of a company is its ability to create and sell products price and non-price qualities of which are more attractive than those of similar products of the competitors in the external market.

Today's realities are indicative of the fact that there is a problem concerning creating and ensuring further growth of the level of external competitiveness of enterprises during their entering external markets. It is connected, primarily, with the lack of knowledge and skills that are necessary to create an effective system of managing the international competitiveness of a company.

Review of recent papers and research. Considerable interest in this field is drawn by works of P. Kotler (1998), Y. Poluneev (2006), A. Popov (2001), M. Porter (1998; 2005). B. Supikhanov (2007), R. Fatkhutdinov (2000), H. Horschgen (2000), H. Cherevko (2004), S. Pogodayev (2006), Y. Romanenko (2016).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Objective setting. The purpose of writing the article is to provide practical recommendations for improving research on competition of businesses in foreign markets.

Basic material presentation. As a result of analyzing of the national and international experience, it can be argued that gathering all the data that are necessary for studying competition in external market is almost always nearly impossible (Porter, 1998; Porter 2005).

In almost cases, most companies conduct only partial analysis, which allows getting intuitive idea of the current options of strategies of competitors and their strengths and weaknesses. Much less attention is usually paid to understanding the driving forces that determine the behavior of a competitor - his future goals and his ideas about his own position of affairs and the condition of his industry (the left part of the scheme). It is much more difficult to identify these driving forces than the actual behavior of a competitor, but just they determine his future behavior.

The conducted analysis of scientific views of experts gives us the reason to critically analyze the basic components of studying competitors in external market which should be considered as the basic one of this process.

First of all its necessary to identify the future goals. Although many companies pay enough attention to financial goals, but general analysis of a competitor's goals usually should cover many other qualitative factors. Among them there are goals formulated in indices of market position, technological leadership, social results, etc. Diagnosis of goals should also extend to various levels of management.

The second, most important component of analysis of competitors of studying competitors in external market is identifying ideas of each competitor which are divided into two main categories:

- a competitor's idea of himself;
- a competitor's idea on the industry and other companies in it.

Each company operates based on certain ideas of the situation in which it is. A competitor's ideas of his own situation may be correct or incorrect. If they are incorrect, a promising strategic means of action arises.

Similarly, each firm operates on the basis of some ideas of its industry and competitors. They can be correct or incorrect, too. There are very many examples of firms that largely overestimated or underestimated the patience, resources, or skills of their competitors.

The third component of analysis of studying competitors in external market is drafting analytical reports on the current strategy of each competitor. It is expedient to consider the strategy of a competitor as the main directions of his policies in each functional area of business and ways to ensure interrelations of these functions. This strategy can be both obvious and hidden, but it is always there in one form or another (Fatkhutdinov, 2000).

After analyzing future goals, ideas, current strategies, and potential opportunities of a competitor, we can start looking for answers to key questions that enable us to make a description of expected response actions of a competitor and to broaden the basis of studying competition in external market.

In reality, competitors will rarely be completely deprived of the possibility of maneuver or at least struggle to attain conflicting goals.

Search for answers to questions about studying competitors in external market creates a great need for information. Information about competitors can come from various sources: published reports, business press, employees of the sales system, customers or suppliers that are common for the company and a competitor, the inspectorate of product quality, assessments of the technical staff of the company, information extracted from former managers and other employees of a competitor, and so forth. Generally, all data necessary for analysis of competitors cannot be collected immediately and completely. They usually do not come in a stream, but rather accumulate gradually, and to bring them together, one needs time to get a full picture of the situation of a competitor (Kotler, 1998).

Conducting analysis of the activities of competitors is associated with systematic accumulation of relevant information. By concentrating on the research available in the national economy all information can be divided into two groups quantitative or formal information qualitative information.

Quantitative information is unbiased and reflects actual data on the activities of competitors. As products and services are perceived individually and often depend on who manufactures and provides them, qualitative characteristics of competitors become very important. Qualitative information is a

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

collection of subjective estimates since it reflects non-formalized characteristics. It can be supplemented by feedback from customers, clients, experts (Horschgen, 2000).

Comprehensive assessment of the activities of competitors can be obtained by using special tables, which contain data about the main competitors.

Despite the obvious need for thorough analysis of a competitor in formulation of the strategy, such analysis is not nearly always carried out sufficiently clearly and comprehensively. The difficulty lies in the fact that comprehensive analysis of a competitor requires a significant amount of data, most of which are difficult to obtain without making considerable effort. Many companies are not engaged in systematic collection of information about competitors but rather operate based on fragmentary information, informal experiences, assumptions, and intuition. The lack of qualitative information extremely complicates analysis of a competitor.

Obviously, to get data for comprehensive analysis, hard work alone is not enough. Effective collection of information requires an organized mechanism - a kind of competition intelligence system (Pogodayev, 2006; Romanenko, 2016).

There are very many sources of both field and published data; many employees of the company usually can contribute to their obtainment. In addition, one employee usually cannot afford effective work on collecting, recording, summing up, and presenting all this information. In practice, different ways of organizing this work at firms are adopted. This can be a group for competitor analysis, which is part of the department of planning and performs all necessary functions (which, in particular, makes other members of the organization collect field data); a coordinator of competition information performing the functions of collecting, recording, and presenting data; a system in which the developer of the strategy does this work in an informal way (Kotler, 1998).

So, whatever mechanism of obtaining information about competitors is chosen, it requires formal organization and documentation. It is far too easy to lose grains and pieces of information, so even their collecting together alone provides undeniable benefits. Competitor analysis is too important to conduct it unsystematically (Cherevko, 2004).

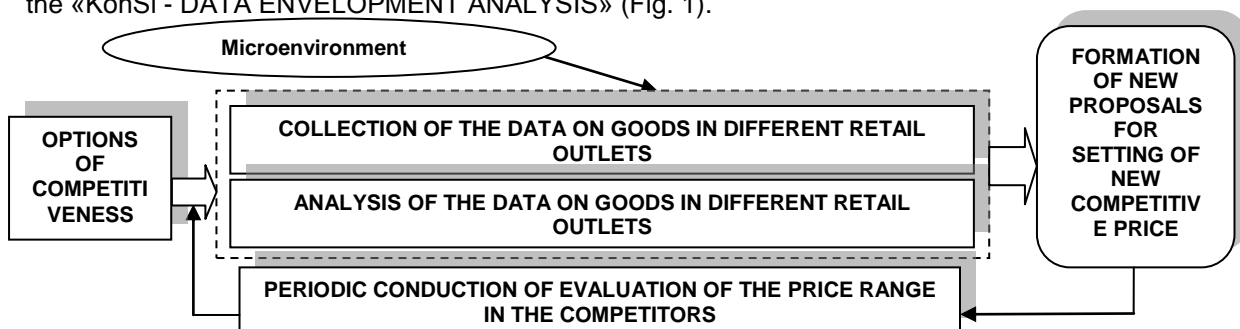
However, creating a marketing information system can be difficult. Large initial investment of time and human resources, great difficulties may be connected with the creation of the system (Poluneev, 2006).

Market research information system is complex and manifold. It is closely linked with the system of communication relations of the company. There is a mutually beneficial exchange of information with suppliers, resellers, and, to a certain extent, with consumers (in particular, the consumer should receive comprehensive advertising information about products and services, about the conditions of selling them, but in exchange, he himself gives information about his own needs and preferences in the form of answers to various types of surveys) (Popov, 2001)

For clarity of the above formulated results of the investigation we propose to consider the ways of improving of the studying of the competition on the external market for the Adidas and Joint Stock Company «Holding Company» «Blitz-Inform» by the way of the implementing such integrated information system as a «KonSi-DATA ENVELOPMENT ANALYSIS». Joint Stock Company «Holding Company» «Blitz-Inform» is the enterprise of the printing industry in Kiev, is one of the leaders of the printing and publishing sector in Ukraine. Adidas is a German multinational corporation that designs and manufactures sports shoes, clothing and accessories headquartered in Herzogenaurach, Bavaria. It is the largest sportswear manufacturer in Europe and the second biggest in the world. KonSi company released software for the assessing of the competitiveness and increasing of the competitiveness on the base of the using the methods Data Envelopment Analysis. The program «KonSi-DATA ENVELOPMENT ANALYSIS for BENCHMARKING» is used since the early days of its release in the broad and diverse sectors for assessing competitiveness of the enterprises. Competitiveness of the enterprises on the international market is estimated by the input and output parameters of competitiveness. Input parameters of the competitiveness are price, quality. Output parameters of the competitiveness are image of the company, brand prestige, etc. This program organizes and summarizes data about the investigated object and conducts market segmentation, examines product positioning and forecasts the demand on the products, analyzes portfolio, analyzes, prices on the international

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

market (Supikhanov, 2007). Let us model a system for studying competitive prices in external market for the Adidas and Joint Stock Company «Holding Company» «Blitz-Inform» on the bases of the using the «KonSi - DATA ENVELOPMENT ANALYSIS» (Fig. 1).

Fig. 1. Model for studying competitive prices in external market

Source: own development

Let us consider each of the blocks of the model (Fig. 1) in more detail. To study the prices, a form, in which products in different outlets are listed and prices are recorded, is developed. Employees record in the forms the prices for the products. Collecting data on the products traded by the competitors takes place.

The information collected is entered into the computer. The prices are subjected to general analysis.

The analyst formulates his proposals as for establishing new competitive prices. He prepares a report for the management of the firm on the price situation. Studying the prices of the competitors and preparing a report on the state of the competitors' prices is performed with established periodicity. Using Price Benchmarking (simple) software, the analyst, to study the price situation, can do the following:

- create lists of goods studied to divide them into product groups;
- create a price and quality description of the products in each product group;
- create a list of competitors studied;
- prepare a form for collecting information on prices;
- enter into the computer information about the prices of goods in different outlets taken from filled out paper forms;
- rapidly conduct real time analysis of the range of goods and of the prices of each product;
- calculate for competitors price deviations in absolute and relative terms (deviation in percent);
- plan a new price of a product taking into account data obtained from auditing the competition situation;
- prepare a report on auditing the range of goods and the prices of competitors; include in the report his own suggestions concerning changing prices for the company's own products.

It necessary to hover a pessimistic variant of the implementation on the Adidas and Joint Stock Company «Holding Company» «Blitz-Inform» integrated information system «KonSi - DATA ENVELOPMENT ANALYSIS for BENCHMARKING» it lies in the following that made products will not have competitors and leadership of the enterprise is notable to monitor and respond quickly on the changes in the competitive environment.

As for the optimistic forecast of the implementation on the Adidas and Joint Stock Company «Holding Company» «Blitz-Inform» integrated information system «KonSi - DATA ENVELOPMENT ANALYSIS for BENCHMARKING», the demand for the products will gradually increase.

Among the drawbacks of the implementation on the Adidas and Joint Stock Company «Holding Company» «Blitz-Inform» of the integrated information system «KonSi - DATA ENVELOPMENT ANALYSIS for BENCHMARKING» are necessity of a long time for the implementation (at least a year) and large capital investments.

Conclusion. Thus, implementing integrated information systems for studying competition in external market opens up many new opportunities for the company. It organizes and summarizes data on the object studied and conducts market segmentation, studies product positioning and forecasting demand for products, analyzes the range of goods, analyzes prices in external market. Moreover, the formation of integrated information systems on enterprises promotes to the proper selection of tools for the providing a correct

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

assessment of their competitive potential, competitive position in the market, behavior of competitors, characteristics of goods and services and other important factors.

References

1. Kotler, F., Armstrong, H., Sonder, Dzh. Vonh V. (1998), *Osnovy marketynga* [Basis of marketing]. Saint Petersburg: Izd. dom «Vilyame», P.157 [in Russian].
2. Kotler, F., Bouen, Dzh., Meikenz, Dzh. Marketynh. (1998) *Hostepriimstvo i turizm* [Hospitality in the Tourism] Moscow: YuNITI, P. 273 [in Russian].
3. Poluniev, Yu. V. (red.), Pidvysots'kyj, V. H. (uporiad.) (2006), *Konkurentospromozhnist': kraina, rehion, pidpriemstvo* [Competitiveness: country, region, company], Tsentr stratehij konkurentospromozhnosti (MIM-Kyiv), P. 175 [in Ukrainian].
4. Popov, A. V. (2001), "Integrated marketing communication - theory and practice", *Marketynh*, vol. 5, P. 378 [in Russian].
5. Porter, M. E. (1998), *Stratehiia konkurentsii : metodyka analizu haluzei i diialnosti konkurentiv* [Competition strategy, methods of analysis of industries and competitors] / MA. Oliynyk, R. Silskyi (Transl). Kyiv: Osnovy, P. 390 [in Ukrainian].
6. Porter, M. *Konkurentsya* (2005) [Competition]. [per. s anh]. Moscow: ID "Vilyams", P. 608 [in Russian].
7. Supikhanov, B. K. (2007). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskoho vyrobnytstva v umovakh pidhotovky vstupu do SOT [Improving of the competitiveness of agricultural production under conditions of preparation of the entering to the WOT]. *Ekonomika*, vol. 5, pp. 44–49. [in Ukrainian].
8. Fatkhutdinov, R. A. (2000) *Konkurentospodobnost: ekonomika, strategii, upravleniie* [Competitiveness: economics, strategy, management], Moscow: INFRA-M, P. 312 [in Russian].
9. Khershhen, Kh. (2000) *Marketynh: osnovy professionalnogo uspekha* [Marketing: Fundamentals of professional success] Moscow : YNFRA - M, P. 344 [in Russian].
10. Cherevko, H. V. (2004) *Lohistychni zasady pidvyshchennia konkurentnozdatnosti pidpriemstv* [Logistical bases of the enhancing of the competitiveness of enterprises]. *Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* - Materials of the international practical conference. *Formuvannia konkurentnozdatnosti pidpriemstv v umovakh rynkovoi transformatsii ekonomiky - Formation of competitiveness of enterprises in a market economy transformation*. Poltava, Poltavska TPP, PP "Formika", P. 144 [in Ukrainian].
11. Pogodayev, S. E. (2006) "Marketing of works as a source of the new hybrid offerings in widened marketing of goods, works and services", *Journal of Business and Industrial Marketing*, vol. 28 (8), pp. 638-648. [in English].
12. Romanenko, Y. A., Chaplay, I. V. (2016) "Ways of improving of the system of training and retraining of civil servants in Ukraine : dichotomy of the problem", *Materialy IX Mizhnarodnoho biznes-forumu - Materials of the international business forum, Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsijnoi diial'nosti v Ukraini - Problems and perspectives of innovation activity in Ukraine*, Kyiv, *Kyivskiy natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet – Kyiv National University of Trade and Economics*, pp.148-150 [in Ukrainian].

Література

1. Котлер, Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг; пер. с англ. - СПб. : Изд. дом «Вильямс», 1998. – 157 с.
2. Котлер, Ф. Маркетинг. Гостеприимство и туризм / Ф. Котлер, Дж. Боуен, Дж. Мейкенз; пер. с англ. - М. : ЮНИТИ, 1998. – 273 с.
3. Конкуентоспроможність : країна, регіон, підприємство : збірник / Рада конкурентоспроможності України; Центр стратегій конкурентоспроможності (МІМ-Київ) / Ю. В. Полунев (ред.), В. Г. Підвисоцький (упоряд.). — К. : ЛАТ&К, 2006. - 175 с.
4. Попов, А. В. Интегрированные маркетинговые коммуникации – теория и практика / А. Попов // Маркетинг и маркетинговые исследования в России. – 2001. – № 5(35). – С. 34-35.
5. Портер, М. Е. Стратегія конкуренції : методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Е. Портер; [пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський]. – К. : Основи, 1998. – 390 с.
6. Портер, М. Конкуренция / М. Портер; [пер. с англ.]. – М. : ИД "Вильямс", 2005. – 608 с.
7. Супіханов, Б. К. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва в умовах підготовки вступу до СОТ / Б. К. Супіханов // Економіка. – 2007. – № 5. – С. 44–49.
8. Фатхутдинов, Р. А. Конкуентоспособность : экономика, стратегия, управление / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
9. Хершген, Х. Маркетинг : Основы професійного успіху : підручник для вузів / Х. Хершген; пер. з нім. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 344 с.
10. Черевко, Г. В. Логістичні засади підвищення конкурентоздатності підприємств / Г. В. Черевко // Формування конкурентоздатності підприємств в умовах ринкової трансформації економіки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Полтава : Полтавська ТПП, ПП "Форміка", 2004. – С. 144.
11. Pogodayev, S. E. Marketing of works as a source of the new hybrid offerings in widened marketing of goods, works and services / S. E. Pogodayev // *Journal of Business and Industrial Marketing*. – 2006. - № 28 (8). - P. 638-648.
12. Romanenko, Y. A. Ways of improving of the system of training and retraining of civil servants in Ukraine : dichotomy of the problem / Y. A. Romanenko I. V. Chaplay // *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : матеріали IX Міжнародного бізнес-форуму*, (17 березня 2016 р., м. Київ). – Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2016. – С.148-150.

Received for publication 26.12.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Romanenko, Y. A. Implementation of information integrated systems in the process of investigation of competition on the external market / Y. A. Romanenko, I. V. Chaplay // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 128-133.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.2:339.747+339.73

УДК 338.2:339.747+339.73

O. M. Nepomnyashchyy, Doctor of Science in Public Administration**O. M. Непомнящий**, д. н. з держ. упр.**PROBLEMS AND PROSPECTS OF INTERNATIONAL INVESTMENT PROJECTS IMPLEMENTATION IN UKRAINE ILLUSTRATED BY INTERNATIONAL TECHNICAL ASSISTANCE PROJECTS (PROGRAMS)****ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПРОЕКТІВ (ПРОГРАМ) МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ**

Urgency of the research. Ukraine's European choice opens new prospects for cooperation with the continent's developed countries, provides opportunities for economic development, and strengthens Ukraine's positions within the global system of international relations. Nevertheless, the current state of relations between Ukraine and the European Union is an issue that needs to be given serious consideration.

Target setting. Recently there has been a decline in economic development in Ukraine. The economic base is the key to raising living standards in the country and implementing democratic reforms. The introduction of political, social, economic reforms requires investments.

Actual scientific researches and issues analysis. Some questions of internal mechanisms effectiveness of Ukraine's cooperation with international financial institutions, the nature of international financial assistance are highlighted in the writings of R. Voytovych, L. Kisterskyi, Yu. Kovbasiuk, O. Kravchun, A. Lozovytskyi, K. Ploskyi.

The research objective. The purpose of the article is to analyze implementation of major investment projects funded with the assistance of the international financial institutions, to determine the causes of low utilization of international technical assistance.

The statement of basic materials. Analysis of financial revenues from international financial organizations and their use indicates a low degree of the investment process control by the Ukrainian authorities. As of 09.11.2016 in Ukraine about 50 programs for €4.9 billion and \$3.1 billion are being implemented by the international financial institutions, there are more than two hundred projects of free international aid for \$5.1 billion, 39 projects among them are major.

Conclusions. Analysis of international technical assistance volume in recent years indicates that there is no tendency, that means the instability of the process, which in turn indicates a crisis situation.

Keywords: investment project; international technical assistance; project implementation; coordination; monitoring.

Актуальність теми дослідження. Європейський вибір України відкриває нові перспективи для співпраці з розвиненими країнами континенту, надає можливості для економічного розвитку, а, також, зміцнює позиції України, в рамках глобальної системи міжнародних відносин. Проте, нинішній стан відносин між Україною та Європейським Союзом є питанням, якому необхідно приділити серйозну увагу.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні спостерігається зниження темпів розвитку економіки. Економічна основа є запорукою зростання рівня життя в державі та здійснення демократичних перетворень. Впровадження політичних, соціальних, економічних реформ потребує капіталовкладень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі питання щодо дієвості внутрішніх механізмів співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та країнами-донорами, сутності міжнародної фінансової допомоги висвітлено в працях Р. Войтович, Л. Кістерського, Ю. Ковбасюка, О. Кравчун, О. Лозовицького, К. Плоского.

Постановка завдання. Тому метою статті стало здійснення аналізу реалізації основних інвестиційних проектів, що фінансуються із залученням коштів міжнародних фінансових організацій та країн-донорів, з'ясування причин низького використання міжнародної технічної допомоги.

Виклад основного матеріалу. Аналіз фінансових надходжень від міжнародних фінансових організацій в рамках міжнародної технічної допомоги та їх використання вказує на низький ступінь управління інвестиційним процесом з боку органів влади України. Станом на 09.11.2016 в Україні реалізується близько 50 програм міжнародних фінансових організацій на 4,9 млрд. євро та 3,1 млрд. дол. США, діє понад двісті проектів безоплатної міжнародної допомоги на 5,1 млрд. дол. США.

Висновки. Аналіз надання міжнародної технічної допомоги в Україні свідчить найперше не про незначні її обсяги, а про неналежне та неякісне використання бенефіціарами фінансових ресурсів.

Ключові слова: інвестиційний проект; міжнародна технічна допомога; реалізація проекту; координація діяльності; моніторинг.

Urgency of the research. Ukraine's co-operation with the EU occupies a special position within the system of Ukraine's foreign policy priorities. Ukraine's European choice opens new prospects for cooperation with the continent's developed countries, provides opportunities for economic development, and strengthens Ukraine's positions within the global system of international relations. Nevertheless, the current state of relations between Ukraine and the European Union is an issue that needs to be given serious consideration.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Target setting. Today there is a decrease in rate of economic development in Ukraine. The economic base is crucial for raising living standards in the country and implementing democratic reforms. The implementation of political, social, economic reforms requires investments. But the question arises whether only financial support solves the problem, and how much foreign investors' help is effective or vice versa and why.

Actual scientific researches and issues analysis. Some questions of internal mechanisms effectiveness of Ukraine's cooperation with international financial institutions, the nature of international financial assistance are highlighted in the writings of R. Voytovych, L. Kisterskyi, Yu. Kovbasiuk, O. Kravchun, A. Lozovytskyi, K. Ploskyi. However, most of the works dedicated to Ukraine's integration into international organizations, aid from the international community in reforming the socio-economic sphere, are in the field of scientific interests of lawyers and economists, such as I. Bratko, M. Mykhailiv; V. Geyets, O. Palyuh and others. In the science of public administration there have been few studies on these questions, including the assessment of internationally supported projects.

Paper objective. The purpose of the article is to analyze implementation of major investment projects funded with the assistance of the international financial institutions, to determine the causes of low utilization of international technical assistance.

Uninvestigated parts of general matters defining. Analysis of the financial revenues from international financial institutions in the border of international technical assistance and their use points on the low degree of control by the investment process by the authorities of Ukraine. As of 11.09.2016 in Ukraine implemented 50 programs of international financial institutions by 4.9 billion. Euros and 3.1 billion dollars USA, there are more than two hundred projects of free international aid to 5.1 billion dollars United States [1].

The research objective. The article aims to structure the best practices of implementation of investment projects funded with the assistance of the international financial institutions and donor countries in domestic economic conditions, determination of the causes of the low level of using of international technical assistance.

The statement of basic materials. In order to determine the priorities of investments, especially foreign ones, the legislation provides for the development of a strategic program document, "which is based on the results of the analysis of the socio-economic development problems in Ukraine and identifies priority areas for technical and economic cooperation between the donor countries and Ukraine" [2]. The resolution of CMU dated 15 February 2002 "On creation of a unified system of involvement, implementation and monitoring of international technical assistance" provides that the primary responsibility for harmonization of investment projects and priority directions of development of the state is vested in the Ministry of Economic Development of Ukraine: "The Ministry of Economic Development analyzes the submitted proposals for compliance with the priority areas outlined in the State economic and social development program of Ukraine for the current year and approved development programs for respective industries and areas, and harmonizes strategic programs with donor countries on the basis of these proposals" [2].

Such procedure seemingly should ensure the development of those industries and the solution of those tasks which primarily require financial investment. Moreover the international community provides funds irrevocably in order to solve such common issues in Ukraine as improving nuclear safety, the support of the population, which has suffered from the conflict in the East of the country, the development of social infrastructure and other. This kind of assistance is called "international technical assistance". It means the provision of financial resources (grants), properties, expert consultations, other resources and the provision of services "which in accordance with international treaties of Ukraine are provided by donor countries on a free-of-charge and irrevocable basis to support Ukraine" [2].

Technical assistance aimed at increasing the security level in Ukraine, improving the investment climate, infrastructure modernization, development of education, culture and etc. International technical assistance has been provided to Ukraine by donor countries and international organizations almost in all sectors of the economy and public life since 1992. The main directions of technical assistance are:

- raising nuclear and radiation safety, protection of the state and the citizens, transformation of the Shelter object into an ecologically safe system and environmental protection;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- improvement of regulatory policy, investment climate improving, development of entrepreneurship and competition in the domestic market;
- financial market and banking sector development;
- agricultural sector development;
- health and social protection of the population;
- development of education, science, culture and tourism;
- modernization of municipal infrastructure and transport;
- development of civil society, local government, rule of law, anti-corruption efforts, support media, regional development.

Under the international technical assistance to Ukraine, the cooperation takes place with 15 countries, the European Union and more than 20 international organizations. The largest donors to Ukraine have been and remain United States of America and the European Union as a whole. The major donors are Canada, Germany, Sweden, Switzerland, Japan, Turkey, Denmark, as well as the UN organization, World Bank, EBRD, OECD. The legal basis for technical cooperation with countries-donors and international organizations are governed by 21 international treaties of Ukraine and international treaties on the implementation of cooperation programs in various sectors of the economy. Goals and objectives of assistance are agreed at the intergovernmental and interagency levels.

However, the analysis of the provision and utilization of international technical assistance in certain aspects reveals primarily not small volume, but improper and poor funds delivery. So, for all the years of cooperation donor countries allocated more than 9 billion of USA dollars. 3414 technical assistance projects have passed state registration since 1996. 288 projects with total contract value of more than \$ 3.3 billion of USA dollars was implementing by 01.07.2016 [4].

Tracing the level of international technical assistance in recent years from various sources, it can be noted that the absence of trends, which means instability in the volumes of assistance, demonstrates the crisis situation in this process. Thus, according to the embassies and missions of donor countries 485, 21 million USA dollars was allocated to Ukraine by the end of 2012. As of 01.05.2013 there was 249 international technical assistance projects realized in Ukraine with total contract value of more than 3 billion of USA dollars [3].

The volume of technical assistance to Ukraine amounted to more than 1 billion USA dollars in 2014. The largest donors of Ukraine were the European Union (43.9% of the total assistance) and the USA (30.5 %). Overall assistance was provided by 14 countries and 5 international organizations. International technical assistance to Ukraine in 2015 was \$ 3.3 billion of USA dollars [4]. This is evidenced by data of the Ministry of Economic Development and Trade. According to the Ministry, 343 projects are being implemented in Ukraine under the allocated funds and 3289 projects are totally registered [4]. As of 09.11.2016 in Ukraine about 50 programs for €4.9 billion and \$3.1 billion are being implemented by the international financial institutions, there are more than two hundred projects of free international aid for \$5.1 billion.

So, based on the current List of international technical assistance projects with the support of the donor countries, which are implemented in Ukraine and have passed the state registration (re-registration) in the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine [5], it should be noted that, for example, the Ministry of Energy and Mining is the beneficiary for 8 projects.

However, the contents of several projects where the beneficiary is Ministry of Energy and Mining fall within the competence not only of this Ministry. "Ministry of Energy and Mining of Ukraine is the main body in the system of the central executive authorities in the formation and implementation of the state policy in electric energy, nuclear industrial, coal industrial, peat mining, oil and gas mining complexes" [6]; thus, the investment projects for the physical protection of nuclear units, increasing the efficiency of electricity transmission (modernization of substations), must include a significant responsibility of other central executive authorities. In this connection it is necessary to coordinate projects greatly. There are organizational reasons for the possibility of creating a special government institution (or institutions) to coordinate the implementation of investment projects. This is also indicated by the fact that out of 39 major development projects 15 projects haven't even been started, 7 projects would have had to be completed in 2016, but they are at different levels of readiness. Thus, according to the Government portal,

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

"Inefficient use of funds jeopardizes project implementation and further cooperation and financing"[3] by international financial organizations. This situation is not new – Kravchun O. S. noted the same situation in 2012, although he associated it with low investment opportunity and explored this question in relation to the domestic investors: "One of the investment problems in Ukraine and its regions is the lack of financial resources and low capacity to attract them. So, due to state and local budgets for the first nine months of 2011 only 8.7% of fixed capital investments were utilized. The main source of fixed capital investments, as before, remains own funds of enterprises and organizations (at their expense 59.0% of investments are disbursed)" [7].

Thus, even a slight analysis of revenues indicates a low degree of the investment management by the authorities of Ukraine. Although the legislation provides for ongoing monitoring of projects - "the beneficiary analyzes and submits each half-year until the 30th day of the following month to the Ministry of Economic Development signed by the coordinator of the project (program) results of the current and/or final monitoring" [2]. In addition, an annual report is served "until February 1 on the status of the project (program) implementation" [2] however, despite ongoing analysis, the effectiveness of project management remains at a very low level. The monitoring results should provide the authorities with the grounds for effective managerial decision-making. To a certain extent, the solutions also involve the project executors, as "accreditation of the executor (legal person - non-resident) should be confirmed by a certificate. Mentioned certificate is a confirmation of the executor's (legal person - non-resident) status, that executor ensures the implementation of the project (program) in accordance with the provisions of international treaties of Ukraine" [2]. Hence, there is a question concerning the responsible authority decision on determination of the project executor. Such decisions are subjective, so the situation requires a Government rapid response to ensure the objectivity. The results of the subjective project management are:

- unsystematic receiving, distribution and use of funds;
- low institutional capacity of the beneficiaries and the quality of project preparation, lack of project management experience;
- lack of coordination and information exchange;
- incapacity of governmental institutions, corruption risks;
- excessive administration, long-term projects selection;
- absence of international practice of contractual relationship (e.g. FIDIC).

In addition to the causes of inadequate authorities' response, other objective problems were emerged: the military conflict in the East of the state, economic and political instability, currency risks. The consequences related to the project management area *for the state* are:

- economic slowdown;
- investment reduction;
- lack of funds for reforms.

Such an investment project management severely affects *communities*. These negative effects are that local communities are unable to develop; besides, people don't give any more credits to government and reforms. A poor investment project management affects *business* development. The consequences of this are:

- non-participation of domestic companies;
- lack of preferences and support;
- critical situation in the labor market.

One way to overcome poor investment project management could be changing and improving legislation in this area. Such issues could be resolved:

- establishing of a unified system of planning, attracting, using and monitoring of international technical assistance and ensuring its efficient implementation (the declared subjects by entities);
- establishing of the responsibilities and limits of support of the Ukrainian non-governmental organizations by foreign governments (according to the analysis) [8; 9].

Moreover, the scientists support greater involvement of the non-governmental organizations in the investment projects implementation. Thus, particularly, Ploskiy K. V. points out that "another set of issues related to efficiency improving of international technical assistance utilization, is the matter of involve-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

ment of non-governmental organizations into aid projects implementation, because, as experience shows, donors pay considerable attention to the development of non-state institutions, because of their active participation in implementing projects of international aid" [10].

To overcome the negative consequences of the investment project management the Ministry of Economic Development and Trade has developed the draft law "On international technical assistance", which was registered in the Verkhovna Rada of Ukraine on 04.12.2013 No. 3725. However, the analysis of the mentioned draft law, conducted by the experts, pointed to its significant disadvantages for donors and local authorities: "if the draft law passes, the operating environment of international technical assistance programs, civil society organizations and local authorities deteriorates in comparison with the current situation. The donors will face excessive government regulation; an inflexible requirements system with respect to the individual projects. Communities and local governments will experience: reducing the possibility to perform as an executors of the international technical assistance projects; restrictions of the opportunity to become an official partner of international technical assistance programs, participate in proposal development and implement the project activities" [8].

One of the most effective steps of the Government in overcoming organizational negative situation on investment project management should be creation of an independent state institution that would ensure coordination of project activities carried out with the international technical assistance and expert evaluation of investment projects. Another focus of such an institution must be expert evaluation of investment projects. Based on international experience it can be performed by a Project Management Unit (PMU). Confirmation of the author's proposals became a fact that an Office of investment attraction and support of Ukraine had just been created. The priorities of the office have to be a creation of conditions for foreign companies' investments along with a decrease in debt for Ukraine. However, the competence of this institution requires some clarification, especially in relation to a Project Management Unit. The Unit's tasks may be the following:

- involving technical assistance and resources of MFIs in accordance with national reforms and development;
- ensure transparency and mutual accountability by monitoring the effectiveness of funds provision and delivery;
- improvement of information exchange between stakeholders;
- optimization of administration process for international partners and program participants;
- improving the effectiveness of fund delivery.

The PMU should provide a base for initiating, attracting and working with international grants and loans. In addition, it should provide educating: legal assistance, financial education, project management. Moreover, the Project Management Unit must ensure the effective feedback and institutional support to identify problems, determine causes and develop measures to address them at the organizational, methodological and legislative levels.

Conclusions. The analysis of the international technical assistance reveals primarily not small volume of it, but improper and ineffective funds delivery by beneficiaries. Inefficient use of funds jeopardizes project implementation and further financing by international financial organizations and donor countries.

Analysis of international technical assistance volume in recent years indicates that there is no tendency that means the instability of the process, which in turn indicates a crisis situation. The funds delivery for major investment projects is critically low or not started. This is due to the fact while managing the projects there is lack of system acquisition, distribution and use of funds; low institutional capacity of beneficiaries and quality of projects; lack of coordination and information exchange; incapacity of governments; corruption risks.

Such reasons are subjective and require Government rapid response. One of the most effective steps of the Government in overcoming organizational negative situation on investment project management should be creation of an independent state institution that would ensure coordination of project activities carried out with the international technical assistance. Another focus of such an institution must be expert evaluation of investment projects. Based on international experience it can be performed by a Project Management Unit (PMU). Specification of these group functions can become an area of further scientific research.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**References**

1. Uriadovyi portal [the Government Portal]. Retrieved from: <http://www.kmu.gov.ua/>.
2. Ob investitsionnoi deiatelnosti Zakon Ukrainy ot 18 sentiabria 1991 goda 1560-XII [On Investment Activities: Law of Ukraine of September 18, 1991 No. 1560-XII]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF> [in Ukrainian].
3. Pro stvorennia yedynoi systemy zaluchennia, vykorystannia ta monitorynhu mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy: Postanova KМУ vid 15 liutoho 2002 r. № 153 [Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On unified system creation of involvement, use and monitoring of international technical assistance", 15, 2002 No. 153]. Retrieved from: <http://www.kmu.gov.ua/>. [in Ukrainian].
4. Yevropeiska pravda vid 6 hrudnia 2016 roku [European truth dated December 6, 2016]. Retrieved from: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/10/1/7038971/> [in Ukrainian].
5. Ofitsiinyi veb-sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy [Official web site of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&title=PerelikProektivMizhnarodnoiTekhnichnoiDopomogi> [in Ukrainian].
6. Pro Polozhennia pro Ministerstvo enerhetyky ta vuhilnoi promyslovosti Ukrainy: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 06.04.2011 № 382/2011 [The regulations on the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine. The decree of the President of Ukraine dated April 6, 2011 № 382/2011]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/382-2011>. [in Ukrainian].
7. Kravchun, O. S. (2012), Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання investytsiinoi diialnosti v Ukraini [Mechanisms of investment state regulation in Ukraine"]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia - Teoriia ta praktykaderzhavnohoupavlinnia*, vol. 3 (38), pp. 323-332. [in Ukrainian].
8. Sharlai, V. Analiz proektu Zakonu Ukrainy pro mizhnarodnu tekhnichnu dopomohu [Analysis of the draft law of Ukraine on international technical assistance]. Retrieved from: <http://eidos.org.ua/wp-content/uploads/2014/05/3725-ITF.pdf>. [in Ukrainian].
9. Kisterskiy L. L. (2010), Mizhnarodna tekhnichna dopomoha: shliakhy pidvyschennia efektyvnosti [International technical assistance: ways to improve efficiency], L. L. Kisterskiy, T. V. Lipova, Naukovadumka, Kyiv, P. 240 [in Ukrainian].
10. Ploskiy, K. V. Mizhnarodna tekhnichna dopomohaiak mizhdystyplinarna naukovo-praktychna problema [International technical assistance as an interdisciplinary scientific-practical problem]. Retrieved from: [www.academy.gov.-ua/ej/ej18/-PDF/17.pdf](http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/-PDF/17.pdf). [in Ukrainian].

Література

1. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/>.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
3. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова КМУ від 15 лютого 2002 р. № 153 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>.
4. Європейська правда від 6 грудня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/10/1/7038971/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&title=PerelikProektivMizhnarodnoiTekhnichnoiDopomogiZareiestrovanihVUstanovlenomuZakonodavstvomPoriadku>.
6. Про Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України: Указ Президента України від 06.04.2011 № 382/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/382/2011>.
7. Кравчун, О. С. Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / О. С. Кравчун // Теорія та практика державного управління. – 2012. - Вип. 3 (38). - С. 323-332.
8. Шарлай, В. Аналіз проекту Закону України про міжнародну технічну допомогу [Електронний ресурс] / В. Шарлай. – Режим доступу : <http://eidos.org.ua/wp-content/uploads/2014/05/3725-ITF.pdf>.
9. Кістерський, Л. Л. Міжнародна технічна допомога: шляхи підвищення ефективності / Л. Л. Кістерський, Т. В. Липова. – К. : [б. в.], 2010. – 240 с.
10. Плоский, К. В. Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково-практична проблема [Електронний ресурс] / К. В. Плоский. – Режим доступу : www.academy.gov.-ua/ej/ej18/PDF/17.pdf.

Received for publication 30.12.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Непомняшчыу, О. М. Problems and prospects of international investment projects implementation in Ukraine illustrated by international technical assistance projects (programs) / О. М. Непомняшчыу // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 134-139.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 351

UDC 351

О. В. Червякова, д. н. з держ. упр.**O. V Chervyakova, Doctor of Science in
Public Administration****ПЕРЕХІД ДО ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ
МЕХАНІЗМІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ
СУСПІЛЬНИХ ЗМІН****TRANSITION TO PARADIGM OF
TRANSFORMATION MECHANISMS IN PUBLIC
ADMINISTRATION UNDER SOCIAL CHANGE**

Актуальність теми дослідження. У класичній логіці досліджень розглядається «перехід» від чогось до чогось, що визначитися з тим, від чого ми рухаємося, від якого стану процесів, поглядів, інструментів, технологій, методологічних засобів, що визначає трансформацію.

Постановка проблеми. Сучасна парадигма розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін має певні суттєві недоліки. Для подальшої перспективи розвитку механізмів трансформації державного управління заслуговує на увагу науковий доробок вітчизняних та зарубіжних учених щодо явища та процесів самоорганізації у соціальних системах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання переходу до парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін були предметом наукових досліджень: Г. В. Атаманчук, О. В. Бойко-Бойчук, О. М. Вольська, Н. Р. Нижник, В. М. Олуйко, О. В. Федорчук, Н. П. Харченко, О. В. Червякова та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Сьогодні залишається невизначеним перехід до нової парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в Україні в умовах суспільних змін і вітчизняної моделі цієї парадигми.

Постановка завдання. У цій статті запропоновано перехід до нової парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в Україні в умовах суспільних змін.

Викладення основного матеріалу. У межах статті автором проведено аналіз діючої моделі парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін, визначено її найбільш суттєві недоліки та окреслені подальші перспективи розвитку, побудовано її модель.

Висновки. В статті запропоновано перехід до нової парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в Україні в умовах суспільних змін за допомогою зміни сучасної вітчизняної моделі парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін «сукупності цінностей, методів, технічних навичок та засобів».

Ключові слова: парадигма; механізми трансформації; державне управління; механізм державного управління; суспільні зміни.

Urgency of the research. In classical logic studies considered "transition" from something to something that decide to why we are moving, which of processes, attitudes, tools, technologies, methodological tools. It's defines a transformation.

Target setting. The modern paradigm of transformation mechanisms in public administration in context of social change has several significant drawbacks. In terms of future prospects for the development the transformation mechanisms in public administration deserves great attention the scientific achievements of domestic and foreign scholars on the phenomenon of self-organization and social systems.

Actual scientific researches and issues analysis. Actual issues of transition to paradigm of transformation mechanisms in public administration in context of social change have been the subject of research following authors: G. Atamanchuk, O. Boyko-Boychuk, O. Volska, N. Nyzhnyk, V. Oluyko, O. Fedorchak, N. Kharchenko, O. Chervyakova and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Today it isn't determined the transition to a new paradigm of transformation mechanisms in public administration in Ukraine in terms of social change and national models of this paradigm.

The research objective. We propose the transition to a new paradigm of transformation mechanisms in public administration in Ukraine under the conditions characteristically social change.

The statement of basic materials. In the article the author analyzed the current paradigm's model of development transformation mechanisms in public administration in Ukraine under the social change, and defined important shortcomings and outlined further prospects, constructed its model.

Conclusions. Thus, in the article the transition to the new paradigm of transformation mechanisms in public administration in context of social change is changing the paradigm of modern domestic model in public administration of transformation mechanisms in context of social change "set of values, methods, tools and technical skills."

Keywords: paradigm; transformation mechanisms; public administration; public administration mechanism; social change.

Актуальність теми дослідження. Дотримуючись класичної логіки наукових досліджень, коли розглядається «перехід» від чогось до чогось, то, насамперед, слід визначитися з тим, від чого ми рухаємося, від якого стану процесів, поглядів, інструментів, технологій, методологічних засобів. Постає питання, про яку парадигму розвитку механізмів трансформації державного

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

управління в умовах суспільних змін можна говорити сьогодні, тобто про яку певну сукупність цінностей, методів, технічних навичок та засобів, що сьогодні визначає трансформацію державного управління в умовах суспільних змін.

Постановка проблеми. Перехід до нової парадигми означає певну зміну парадигм. Термін «зміна парадигм» був ведений у науковий обіг Томасом Куном у книзі «Структура наукових революцій» у 1962 році. Він розглядав зміну парадигм як наукову революцію, коли чинна парадигма не дає відповідей на певні процеси, явища, події й потребує переходу до іншої парадигми [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання переходу до парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін були предметом наукових досліджень таких авторів: Г. В. Атаманчук [1], О. В. Бойко-Бойчук [2], О. М. Вольська [3], Н. Р. Нижник [4], В. М. Олуйко [4], О. В. Федорчак [7], Н. П. Харченко [8], О. В. Червякова [9; 10] та ін.

Постановка завдання. У цій статті пропонується перехід до нової парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в Україні в умовах притаманних їй суспільних змін.

Основні результати дослідження. На сьогодні йдеться про таку парадигму розвитку механізмів трансформації державного управління, в якій:

- систему поглядів та цінностей становить системно-ситуаційне уявлення процесів, явищ, подій (системна та ситуаційна парадигма);
- система методологічних засобів базується на системному, ситуаційному та структурно-функціональному підходах;
- система технічних та технологічних засобів сформована за принципом максимально досягнутого у вітчизняній практиці технологічного рівня;
- система ресурсних заходів також сформована за принципом від досягнутого в Україні;
- система методологічних і технічних навичок відіграє вирішальну роль у процесі формування та застосування механізмів трансформації державного управління;
- не відбувається системної періодичної корекції стратегічних цілей розвитку, а отже, й перегляду перспективно необхідних механізмів трансформації державного управління;
- інноваційність є бажаним, але не обов'язковим елементом суспільного розвитку та розвитку механізмів трансформації державного управління;
- реакція на систему глобалізаційних впливів є скоріше вимушеною, ніж добре усвідомленою та передбачуваною.

З урахуванням виділених характерних рис сучасної парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін, побудуємо її модель, як показано на рис. 1.

Найбільш суттєвими недоліками наведеної сучасної парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін можна зазначити такі:

- Україна на сьогодні переважно є об'єктом глобалізаційних впливів, а не їх суб'єктом, що, насамперед, визначається її низьким внеском у світову економіку;
- реакція вітчизняної системи державного управління на систему глобалізаційних впливів носить вимушений, а іноді й запізнілий характер (наприклад, відбувся світовий саміт з питань стійкого розвитку – за його результатами в Україні приймаються певні рішення та документи; прийняв відповідний комітет ООН резолюцію про зміну концепції державного управління з концепції державного менеджменту на концепцію «Good Governance» – із суттєвим запізненням влада починає реагувати на цю концепцію, до того ж нині фактично йдеться про децентралізацію державної влади, що суперечить цій концепції й скоріше відповідає концепції державного менеджменту тощо);
- технологічна база у більшості сфер і галузей економіки є відсталою, про що свідчить III – IV стан технологічного укладу; її заміна та/або зміна потребує великих інвестицій та новацій, які є взаємопов'язаними, що значно ускладнює їх реалізацію; саме тому інноваційність розвитку розглядається владою як привабливе та бажане явище, яке поки не має реального відповідного економічного підґрунтя за сучасних умов; слід зазначити, що про інноватизацію економіки було

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

проголошено попередньою владою, але ця ідеологія не була реалізована не у теорії, не у практиці економічного та соціального розвитку країни та розвитку її системи державного управління;

- методологічна база спирається на традиційні системний, ситуаційний та структурно-функціональний підходи, які за часи незалежної України отримали суттєвий розвиток та трансформацію в роботах вітчизняних учених, ця методологічна база сприяла суттєвому розвитку теорії та практики стратегічного та програмно-цільового управління; водночас, поки залишається практично не задіяною методологічна база самоорганізаційної спроможності вітчизняного державного управління; остання методологічна база не відкидає попередню, а доповнює її та розширює можливості наукового пізнання та практичного втілення державно-управлінських рішень на всіх рівнях системи державного управління;

- практичні розробки прогнозних та програмних державно-управлінських рішень і досі спираються на існуючу, а не перспективну ресурсну базу, що теж сприяє інноваційному та технологічному відставанню; державні цільові програми здебільшого не містять технологічних та ресурсних новацій та їх доведення до рівня пілотних проєктів, їх фінансування становить лише 8-12 % від видаткової частини державних бюджетів й не є щорічно гарантованими навіть за факту їх прийняття законами;

- стратегії розвитку (соціально-економічні, сфер і галузей економіки, регіонів, територій) приймаються й більше не корегуються на відміну від того, як це прийнято у більшості розвинених країн світу; кожна зміна влади загрожує їх зміною або припиненням їх реалізації; фактично на великих відрізках часу країна не має чітких та реалізованих стратегій соціально-економічного розвитку;

Рис. 1. Сучасна вітчизняна модель парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін

- вирішальним у розвитку країни є потенціал системи державного управління, але він є дуже нестабільним, оскільки систематично маємо великі його зміни (ротації, звільнення, плинність кадрів у державній службі та серед посадових осіб місцевого самоврядування). Цей чинник не дає можливості здійснювати підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів, ефек-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

тивну за своїми наслідками для системи державного управління; він суперечить як розвитку сучасного інформаційного суспільства знань та послуг, так і практиці розвинених країн, де прихід до влади нових політичних сил, що виграли вибори, не призводить до звільнення великої кількості працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування; фактично у країні порушено систему зростання інституційної пам'яті цих органів, що, у свою чергу, зменшує їхні функціональні можливості та можливості розвитку. В той же час, виходячи з найкращих практик вітчизняного державного управління, слід визнати достатньо суттєвим досвід кадрів, їхній в у розвиток країни та її системи державного управління.

З погляду подальшої перспективи розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін заслугоує на велику увагу науковий доробок вітчизняних та зарубіжних науковців щодо явища та процесів самоорганізації у соціальних системах. Розуміння таких явищ та процесів дозволяє науково обґрунтовано підходити до розвитку сфер і галузей економіки, системи державного управління, оскільки останні є соціальними системами.

Суспільні зміни можуть бути зовнішньо та внутрішньо обумовленими, тобто викликаними або зовнішніми, зокрема глобалізаційними, або внутрішніми, зокрема політичними обставинами та причинами. У будь-якому випадку, саме система державного управління відіграє роль суб'єкта управління сферами, галузями та відносинами у державі, тобто відіграє вирішальну роль у процесах самоорганізації суспільства. Така система інтегрує (поєднує) численні органи центральної, регіональної та місцевої влади. Кожний з цих органів є суб'єктом управління на своєму рівні і теж відіграє важливу роль у відповідних процесах самоорганізації.

Численні суб'єкт-об'єктні відносини у системі державного управління проявляються у циклах стратегічного, політичного, програмно-цільового та державного бюджетного управління. Таких циклів велика кількість. Вони постійно оновлюються, призупиняються або припиняються. Більшість з них здійснюються незалежно один від одного. У сукупності вони утворюють дисипативну самоорганізацію.

Тобто вони діють у відкритій системі держави, регіонів, окремих територій, є численними, між собою діють переважно незалежно, фактично хаотично.

Таким чином, ми можемо розглядати систему державного управління як дисипативну систему з дисипативною самоорганізацією, яка утворена численними різнорівневими суб'єкт-об'єктними утвореннями та відносинами.

У такій системі останні можна розглядати як її базові елементи, що мають типову модель суб'єкт-об'єктних відносин – модель циклу управління із такими структурно-функціональними складовими, як: суб'єкт управління, впливи управління, об'єкт управління, моніторинговий зв'язок. Крім цього, самоорганізаційну модель суб'єкт-об'єктних відносин слід доповнити змістовними (ідеї), функціональними (умови, впливи, технології, інструментальні засоби) та ресурсними (різноманітні ресурси: фінансові, матеріально-технічні, кадрові, інформаційні тощо) елементами.

Таким чином, сформуємо самоорганізаційну модель суб'єкт-об'єктних відносин у системі державного управління, як показано на рис. 2.

Рис. 2. Самоорганізаційна модель суб'єкт-об'єктних відносин у системі державного управління

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Кожний цикл у самоорганізаційній моделі суб'єкт-об'єктних відносин у системі державного управління змінює значення параметрів відповідного об'єкта державного управління. Таким чином забезпечується дисипативна самоорганізація. Тобто чинники, виділені у такій моделі, а саме: ідеї, технології, ресурси, умови, управління, впливи, виконання, моніторинг, визначають новий стан об'єкта управління. Саме тому ці чинники у цій роботі визначено як чинники самоорганізаційної спроможності розвитку об'єкта управління. У системах державного управління – це чинники самоорганізаційної спроможності розвитку об'єкта державного управління.

У сукупності (інтегровано) дія таких чинників визначає самоорганізаційну спроможність розвитку системи державного управління.

У цій статті запропоновано перехід до нової парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін, яка передбачає інше змістовне наповнення блока «Сукупність цінностей, методів, технічних навичок та засобів», ніж на рис. 1, а саме:

- систему поглядів та цінностей становить синергетична парадигма на основі чинників самоорганізаційної спроможності розвитку, серед яких: ідеї розвитку, технології розвитку, ресурси розвитку, умови розвитку, управління розвитком, впливи розвитку, виконання завдань розвитку, моніторинг розвитку;

- системно-ситуаційне уявлення процесів, явищ, подій (системна та ситуаційна парадигма) ефективно використовується на інструментальному, стратегічному, програмно-цільовому та бюджетному рівнях;

- система методологічних засобів базується на синергетичному та стратегічному підходах;

- система технічних та технологічних засобів зорієнтована на найвищий технологічний рівень, досягнутий у світовому розвитку;

- система ресурсних заходів зорієнтована на рівень використання ресурсів, досягнутий у світовому розвитку;

- система методологічних і технічних навичок сприяє ефективному використанню перспективних ідей, технологій та ресурсів у процесі формування та застосування механізмів трансформації державного управління;

- відбувається системна періодична корекція стратегічних цілей розвитку, а отже, й перегляд перспективно необхідних механізмів трансформації державного управління;

- інноваційність є обов'язковим елементом суспільного розвитку та розвитку механізмів трансформації державного управління;

- реакція на систему глобалізаційних впливів з метою використання можливих переваг.

З урахуванням виділених характерних рис перспективної парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін побудуємо її модель, як показано на рис. 3.

Найбільш суттєвими перевагами наведеної перспективної моделі парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін можна зазначити такі:

- врахування синергетичної та стратегічної парадигм під час розроблення та застосування таких механізмів. Якщо синергетична парадигма враховує глибинні сутнісні процеси, що відбуваються у соціальних системах та пов'язані з їх самоорганізацією, то стратегічна парадигма вибудовує чіткий взаємозв'язок стратегій, які систематично оновлюються, державних політик, відповідних програмно-цільових рішень та бюджетування, що забезпечує їх послідовну та взаємопов'язану реалізацію;

- орієнтація будь-яких державно-управлінських рішень на розвиток завдяки: врахуванню та використанню ідей розвитку, технологій розвитку, ресурсів розвитку, управління розвитком, моніторингу розвитку; створенню умов розвитку; формуванню впливів, спрямованих на досягнення розвитку; забезпеченню виконання прогнозів та планів розвитку;

- застосування технічних, технологічних і ресурсних засобів, що відповідають найвищому технологічному рівню, досягнутому у світовому розвитку;

- обов'язковий інноваційний характер державно-управлінських рішень у частині ідей, технологій, ресурсів, впливів, та створення відповідних умов їх прийняття та реалізації;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

– формування методологічних і технічних навичок здійснюється виходячи із суспільних потреб щодо використання перспективних ідей, технологій та ресурсів стосовно розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін.

Рис. 3 Перспективна модель парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін

Висновки. Таким чином, у статті запропоновано перехід до нової парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в Україні в умовах притаманних їй суспільних змін за допомогою зміни сучасної вітчизняної моделі парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін «сукупності цінностей, методів, технічних навичок та засобів».

Література

- Атаманчук, Г. В. Государственное управление : учебное пособие / Г. В. Атаманчук. – М. : Энциклопедия управленческих знаний, 2000. – 188 с.
- Бойко-Бойчук, О. В. Механізми державного управління : узагальнена модель [Електронний ресурс] / О. В. Бойко-Бойчук. – Режим доступу : <http://www.concept.at.ua/load/0-0-0-34-20>.
- Вольська, О. М. Трансформація механізмів державного управління соціальним розвитком / О. М. Вольська // Публічне управління. – 2013. - № 1. – С. 30-34.
- Державне управління в Україні / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. – Львів : Львівська політехніка, 2002. – 352 с.

References

- Atamanchuk, H. V. (2000). Gosudarstvennoe upravlenie [Public Administration]. Moscow : Entsiklopediia upravlencheskikh znaniy Entsiklopediia upravlencheskikh znaniy- Encyclopedia of management knowledge, P. 188 [in Russian].
- Boyko-Boychuk, O. (2011). Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia: uzahalnena model [Mechanisms of public administration: the generalized model]. Retrieved from: <http://www.concept.at.ua/load/0-0-0-34-20> [in Ukrainian].
- Voiska, O. (2013). Transformatsiia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia sotsialnym rozvytkom [The transformation of the public administration mechanisms of the social development]. Ukraine: Public administration, pp. 30-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

5. Державне управління та державна служба : словник-довідник / уклад. О.Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2005. – 480с.
6. Кун, Томас. Структура наукових революцій / Томас Кун.— К. : Port-Royal, 2001. — 228 с.
7. Федорчак, О. В. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О. В. Федорчак // Демократичне врядування : наук. вісн. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу : <http://www.academy.lviv.ua>.
8. Харченко, Н. П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції / Н. П. Харченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия "Юридические науки". – 2007. – Т. 20 (59). – No 2. – С. 278–284.
9. Червякова, О. В. Зміна принципів та пріоритетів державного управління в умовах суспільних змін / О. В. Червякова // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – Вип. 1 (45). – С. 34-40.
10. Червякова, О. В. Умови функціонування та розвитку системи державного управління в контексті її самоорганізації / О. В. Червякова // Управління суспільним розвитком : глобальні виклики та альтернативи [зб. наук. пр. Інституту глобальних стратегій управління / за заг. ред. О. М. Руденко, С. В. Штурхецького]. – Острог : ІГСУ, Видавництво НаУ «Острозька академія», 2014. – 242 с. – (Серія : «Громадянське суспільство». Вип. 8) – С. 140-146.
- 34 [in Ukrainian].
4. Nyzhnyk, N., Oluyka, V. (2002). Derzhavne upravlinnia v Ukraïni [Public administration in Ukraine]. Lviv. Lviv Polytechnic, P. 352 [in Ukrainian].
5. Obolensky, A. (2005). Derzhavne upravlinnia ta derzhavna sluzhba [Public Administration and Public Service]. Kyiv: Kyiv National Economic University, P. 480 [in Ukrainian].
6. Thomas Kuhn. (2001). Struktura naukovykh revoliutsii [Structure of Scientific Revolutions]. Kyiv : Port-Royal, P. 228 [in Ukrainian].
7. Fedorchak, O. Klyasyfikatsiia mekhanizmv derzhavnoho upravlinnia [Classification mechanisms of public administration] Retrieved from: <http://www.academy.lviv.ua> [in Ukrainian].
8. Kharchenko, N. (2007). Poniattia mekhanizmu derzhavy, naukovy poshuky teoretyko-pravovoi definitsii [Concept of the state mechanism, scientific research theoretical and legal definitions]. Scientists note Taurian National University them. VI Vernadsky. Series "Legal science". Vol 20 (59), No 2, pp. 278-284 [in Ukrainian].
9. Chervyakova, O. (2014). Zmina pryntsyypiv ta pryorytetiv derzhavnoho upravlinnia v umovakh suspilnykh zmin [Changing the principles and priorities of public administration in conditions of social change]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia - Actual issues of public administration*. Kharkiv : HarRIDUNADU "Master". Vol. 1 (45), pp. 34-40 [in Ukrainian].
10. Chervyakova, O. (2014). Umovy funktsionuvannia ta rozvytku systemy derzhavnoho upravlinnia v konteksti yii samoorganizatsii [Conditions of functioning and development of public administration in the context of its self-organization]. *Upravlinnia suspilnym rozvytkom : hlobalni vyklyky ta alternatyvy - Management Social Development: Global Challenges and Alternatives*. Ostrog: IHSU. Publisher Nau "Ostroh Academy". Series: "Civil Society". Iss. 8, pp.. 140-146 [in Ukrainian].

Надійшла 23.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Червякова, О. В. Перехід до парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін / О. В. Червякова // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 140-146.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 334.003.2:338.124.4:658.15

УДК 334.003.2:338.124.4:658.15

L. B. Ivanova, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Л. Б. Іванова, к. е. н., доцент

ANALYSIS OF INTERNATIONAL AND NATIONAL EXPERIENCE IN DELIBERATE BANKRUPTCY**АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ НЕРЕАЛЬНОГО БАНКРУТСТВА**

Urgency of the research. In the article we considered the problem of bankruptcy in Ukraine in the aspect of revealing its features and building a system to counter fictitious bankruptcy.

Target setting. Finding a solution of these issues requires the development of measures in several aspects: legal, social and economic. The legal aspect is closely associated with criminal liability. Unresolved issues within the law reinforce the negative social and economic consequences of the company – bankrupt's activity, its counterparties and the economy as a whole.

Actual scientific researches and issues analysis. The article is a logical extension of previous work which dealt with the problem in question in the scientific literature and the issue of regulatory framework of deliberate bankruptcy. Particularly, basic typical kinds of illegal bankruptcy were underlined. Also the economic classification of features is offered which is common for the illegal redistribution of property and the accumulation of debts and losses.

Uninvestigated parts of general matters defining. Development of methodological and methodical principles of economic analysis of illegal bankruptcy detection requires the detailing of various economic characteristics.

The research objective. In this article we examined specific examples of two high-profile cases to detail the economic analysis of detecting signs of deliberate bankruptcy.

The statement of basic materials. Emphasizing the competition nature of bankruptcy and its effects, the international experience is considered on the example of one of the most famous cases of fraud, Enron Corporation's case (USA). National bankruptcy case is represented by the holding corporation "Khlib Ukrayiny".

Conclusions. The first case is a hidden bankruptcy the sense of which is in the very fact of hiding the difficult financial position by leadership of a company from shareholders. Therefore, such fraudulent instruments were used: increasing cash flows by artificially inflating costs and increasing prices, manipulation of information in financial statements

Another case is associated with opportunistic actions aimed at bringing the debtor to the state of bankruptcy for the purpose of property redistribution and avoiding paying debts.

Summary of experience allows to state the cause-effect relationships between the opportunistic actions and their consequences in the enterprise's economy, to develop the next stages of analysis and to determine the diagnostic system of indicators under each of the deliberate bankruptcy.

Актуальність теми дослідження. В статті розглянуті проблеми інституту банкрутства в Україні в аспектах виявлення ознак та побудови системи протидії нереальному банкрутству.

Постановка проблеми. Вирішення цих питань потребує розробки системи заходів одночасно в декількох аспектах: правових, соціальних, економічних. Правовий аспект тісно пов'язаний з кримінальною відповідальністю, невирішеність проблем в межах права посилює негативні соціально-економічні наслідки в діяльності підприємства-банкрута, його контрагентів, в економіці в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стаття є логічним продовженням попередньої праці, де розглядалися вивченість проблеми в науковій літературі, питання нормативного підґрунтя нереального банкрутства, в статті виділені правові ознаки видів протиправного банкрутства, та запропонована класифікація економічних ознак, притаманних незаконному перерозподілу майна та накопиченню заборгованості та збитків.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Розробка методологічних та методичних засад економічного аналізу виявлення протиправного банкрутства потребує деталізації різноманітних економічних ознак.

Постановка завдання. З метою деталізації економічного аналізу щодо виявлення ознак нереального банкрутства в даній статті розглянуті конкретні приклади двох гучних справ.

Виклад основного матеріалу. Підкреслюючи єдину конкурсу природу банкрутства, його наслідки, розглянуті міжнародний досвід на прикладі однієї з самих відомих шахрайських справ – справи корпорації «Енрон» США (Enron Corporation) та вітчизняну справу про банкрутство державної акціонерної корпорації «Хліб України».

Висновки. Перша справа є прихованим банкрутством, сенс якого полягає саме в укриванні важкого фінансового стану суб'єкта господарювання його керівництвом від зацікавлених осіб - в даному випадку від акціонерів. Для цього були використані такі шахрайські інструменти як збільшення грошових потоків за рахунок штучного збільшення собівартості і зростання цін, маніпулювання інформацією у фінансовій звітності. Інша справа пов'язана з опортуністичними діями, що спрямовані на доведення боржника до стану банкрута з метою перерозподілу майна та уникнення сплати боргових зобов'язань.

Узагальнення досвіду надає змогу визначити причино-наслідкові зв'язки між опортуністичними діями та їх наслідками в економіці підприємства, розробити подальші етапи аналізу, визначити систему показни-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: debtor; hidden bankruptcy; bankruptcy; redistribution of property debt.

ків діагностики відповідно до кожного з видів нереального банкрутства.

Ключові слова: боржник; приховане банкрутство; доведення до банкрутства; перерозподіл майна; боргові зобов'язання.

Urgency of the research. Problems of bankruptcy institution in Ukraine belong to one of the most relevant and have a multiplicative character. Their solution requires the development of measures simultaneously in several aspects: legal, social and economic. The legal aspect is closely connected with the criminal responsibility that is enshrined in the Criminal Code of Ukraine: the fictitious bankruptcy (false, deceptive, fraudulent action to create a picture of the financial failure); leading to bankruptcy (the creation of conditions for stable financial insolvency); concealment of bankruptcy (insolvency disguise); illegal actions in the case of bankruptcy (forbidden behavior in the case of financial insolvency).

Target setting. However, according to Cherniavsky S., it could be difficult to call to account, for the following reasons: "At first, even after the detection of crime law enforcement officers must wait for completion of the tender procedures (the latter, as known, can last for several years); secondly, such a gap in time leads to loss of necessary evidences; thirdly, there is a high degree of latency of these acts due to the fact that most lenders do not ask for protection of the police because they do not want to disclose the content of financial and economic activity and the real sources and size of their incomes". [1].

From socio-economic aspect the pendency of these problems makes difficult the implementation of bankruptcy proceedings, reinforces the negative effects of opportunistic actions due to the creation of deliberate bankruptcy. Social and economic problems in bankruptcy as a result of fraud are as follows: the loss of state property, reducing revenues to the budget and the loss of jobs. Topical tasks of fraud prevention lie in the creation of tools that will identify unscrupulous actions. They include principles of economic analysis.

Actual scientific researches and issues analysis. In a previous article we addressed to the issues of deliberate and unscrupulous bankruptcy, countermeasures to which are in the plane of the legislative aspects. We characterized the level of investigation of this problem in the scientific literature and came to the conclusion that for clarifying the impact of illegal actions on the structure of assets and capital we need their classification. Herewith, their economic characteristics and performance require amendments and specifications for each type of a deliberate bankruptcy [2].

Uninvestigated parts of general matters defining. The research objective.

The purpose of this article is more detailed examination of specific schemes of unconscientious opportunistic behavior during bankruptcy or in crisis management before the bankruptcy proceedings to determine the appropriate tools of economic analysis, which we should use to diagnose fraudulent intentions.

The statement of basic materials. In scientific and practical works on the study of dubious and deliberate bankruptcy, their causes and features, massive character of such bankruptcies is stressed. This is confirmed by the information provided by the State Tax Service of Ukraine [3]. It raises the issue of criminal schemes of tax evasion using fraudulent bankruptcy procedures that have been organized by a group of persons whose activities have an international character. The enterprises of Ukraine, UK and Russia were involved in criminal activity in the form of extensive dealer network. More than 600 companies whose gross income was more than 10 bln. UAH were involved in such fraud schemes.

Illegal bankruptcy is the phenomenon present not only of the post-Soviet countries. The common thing among problems of bankruptcy, which gives opportunities for participants to misconduct, is explained with some objective reasons, namely, the competitive nature of bankruptcy proceedings, when due to the insolvency the debtor cannot repay debts to creditors fully or partially.

This is quite justified measure that exists in the laws of many countries for a real difficult situation of the enterprise-debtor. It simultaneously serves under certain conditions (imperfect legal framework,

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

level of corruption, the degree of the shadow economy, the weakness of state control) as the basis for deliberate bankruptcy. The ability to "escape" from the payment of debts creates diversity, variability schemes of illegal bankruptcy.

Typical cases are examples which exist in many countries with different levels of economic development. **First example.** One of the most famous cases of fraud of business corporation "Enron", US (Enron Corporation) is assigned to deliberate bankruptcy. Corporation was established in 1985 and was the first company that had a huge network of gas pipelines. Soon it became the largest trader in the market of electricity. At the time of the crash in 2001 the company employed 22 thousand employees in 40 countries [4].

The prerequisite that provided opportunities for illegal actions was the release of the US energy industry from excessive state control in 90th. Being a corporation of a national scale it had wide connections in political circles. The millions of contributions were made through the company for needs of political leaders of Republicans and Democrats which allowed to receive "an unprecedented share of the public electricity supply, and large tax benefits" and to significantly weaken the government control [4]; each individual transaction was legal or almost legal due to the fact that for the realization of scams the company involved experienced lawyers and accountants.

Such fraudulent scheme consisted in concealment of real economic indicators from shareholders and potential investors due to the distortion of accounting information. For this purpose thousands of offshore companies were created in accordance with the US law. Useful agreement for the supply of electricity allowed the increase of costs and therefore the selling price of electricity. It also made possible to write off the debts of the parent company to subsidiaries offshore in order to hide the real state. The growth of debt was caused by the rapid expansion of the market that occurred for a long time. It gave the possibility to persuade shareholders to increase stakes and invest in pension funds which were subordinated to the company or were on reinsurance. Wherein, the information provided to the tax authorities was more realistic. Company with losses did not pay income tax.

The large amount of debt led to the collapse of the company and the bankruptcy case was opened in 2001.

The conclusions on this case are following. According to the classification of bankruptcy types in the Ukraine it would be useful to attribute scheme, through which the company fell into bankruptcy, particularly to the hidden bankruptcy. For a long time its leadership concealed the real financial position from shareholders manipulating information in the financial statements. The main features of a template of a hidden bankruptcy are shown in Table 1.

The bankruptcy of "Enron" revealed serious problems within the US system of financial reporting of public companies (Generally accepted accounting principles, GAAP) and its European counterpart IAS (International Accounting Standards), according to which all public corporations of the world account for reporting including companies of Ukraine. The requirements for the reliability of information from investors, lenders and partners cause increase in attention on disclosure standards, particularly in off-balance sheet operations and transactions management.

Second example. Another typical example may be the case of bankruptcy of the state Joined-Stock Company "Khib Ukrayiny" which has been a powerful grain market operator for two decades and included about 80 companies for the production of bread and also Odessa and Nikolayev port elevators. "In 1999 the Supervisory Board of "Khib Ukrayiny" decided to reorganize five entire property complexes such as Odessa`s, Novopoltavsk`s, Yevpatoria`s, Ivano-Frankivsk and plant bakeries in Talne" [5].

Thus, under the procedure of reorganization based on Talne`s Combine of Bread two entities were created, State Enterprise "Talne" and State Enterprise "Talnovsky Combine of Bread Products" ("Talnovsky CBP") The division to the two businesses was the reason of their financial difficulties (and further bankruptcy) due to the fact that the technical and technological production shops were linked and could not work independently. The bankruptcy of State Enterprise "Talne" was initiated in November 2004. Sanation plan suggested the transfer of part of complete property complex of the enterprise to newly established private company "CBP Talne" (Limited Liability Company) for a nominal amount of

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

6.1 million which should have been used to repay accounts payable of State Enterprise "Talne". State Enterprise "Talne" was declared bankrupt in 2009.

Table 1

Characteristic of a hidden bankruptcy of "Enron" based on the regulatory framework of insolvency in Ukraine

The type of deliberate bankruptcy	Definition of deliberate bankruptcy under the regulatory framework of insolvency Ukraine [6]	Fraud actions of «Enron»
Hidden	<i>Providing potential lenders with false information about the financial position and property status of the enterprise (in financial statements or other documents) that creates a false impression of a normal financial situation.</i>	<i>The company's management convinced the shareholders to increase stakes and invest in pension funds which were subordinated to the company or were on reinsurance.</i>
	<i>The possibility of establishing a causal link between the information provided and the losses suffered by a third person.</i>	<i>As a result of the bankruptcy, ordinary employees of "Enron" lost pension savings worth around \$ 1 billion that pension fund, controlled by the corporation, invested in shares of the corporation. Along with the fund of the corporation, about 500 mln. USD of other private US pension funds were invested.</i>
	Reporting obfuscation, destruction of documents or information concealment of realistic assessment of the debtor's property; artificial increase of accounting profit	<i>Fraud of the company was in its accounting operations. Company management and auditing company has developed and implemented a complex scheme of information concealment from the public, shareholders and investors. This was done with a purpose to distortion of the true financial position of the corporation</i>
	Goals: "Enlarging" of costs and price with the purpose of increasing stock prices; appropriated property	Big bonus to management, herewith, the Company received the tax refund amounting to about 400 mln. USD.
	Result: the cumulative loss	The accumulation of losses that led to bankruptcy
	The main conclusion	Changing the approach to financial reporting

For privatization of another State Enterprise "Talnovsky CBP" another private company was created with almost the same name of Limited Liability Company (LLC) "CBP Tallne"(with "ll"), (in Russian from "КХП Тальне" the letter "ь" is subtracted and got "КХП Талне). The company LLC "CBP Tallne" performed repairs to the elevator of State Enterprise "Talnovsky CBP" and gave it a number of other services and the latter did not pay. As a result, by the decision of the Commercial Court State Enterprise "Talnovsky CBP" was obliged to pay the fine of 5,7 mln. UAH to LLC "CBP Tallne".

According to another entity's ("Dionis") request from December 25, 2014 the court recognized the state enterprise "Talnovsky CBP" as a bankrupt and opened the liquidation procedure. Limited Liability Company "CBP Tallne" through the following courts' decision increased debt requirements for government enterprise and got 9 million UAH. The Executive Committee of the City Council illegally recognized the property of state enterprise "Talnovsky CBP" as private property. That allowed taking the next step of "CBP Tallne" (LLC). It bought assets of state enterprises by 17.5 million UAH. The identification of such fraudulent intentional leading to bankruptcy is shown in Table 2, Figure 1.

In July 2015 the Court recognized these decisions as illegal. However, state assets have not been returned yet. As a result, the opportunity to make a decision on the privatization of shares owned by the state in the authorized capital is lost. They can be sold neither at an auction nor by tender nor on the stock exchange. In fact, there was illegal alienation with the carrying value of the part of integral property complex and the state suffered from losses of hundreds of millions. Overall, despite the legal prohibition to alienate the property of state property, Myrivskyy and Buzivskyy elevators, Balivskyy, Prilutsky, Talnivsky, Kharkivsky №1 and Chernyakhovsky Combines of Bread Product, bread base №84, Kyiv Institute of bread products and other property has been completely appropriated. The result is an illegal appropriation of at least 11 integral property complexes and part of the property of almost fifty companies of "Khlіb Ukrayiny" [5].

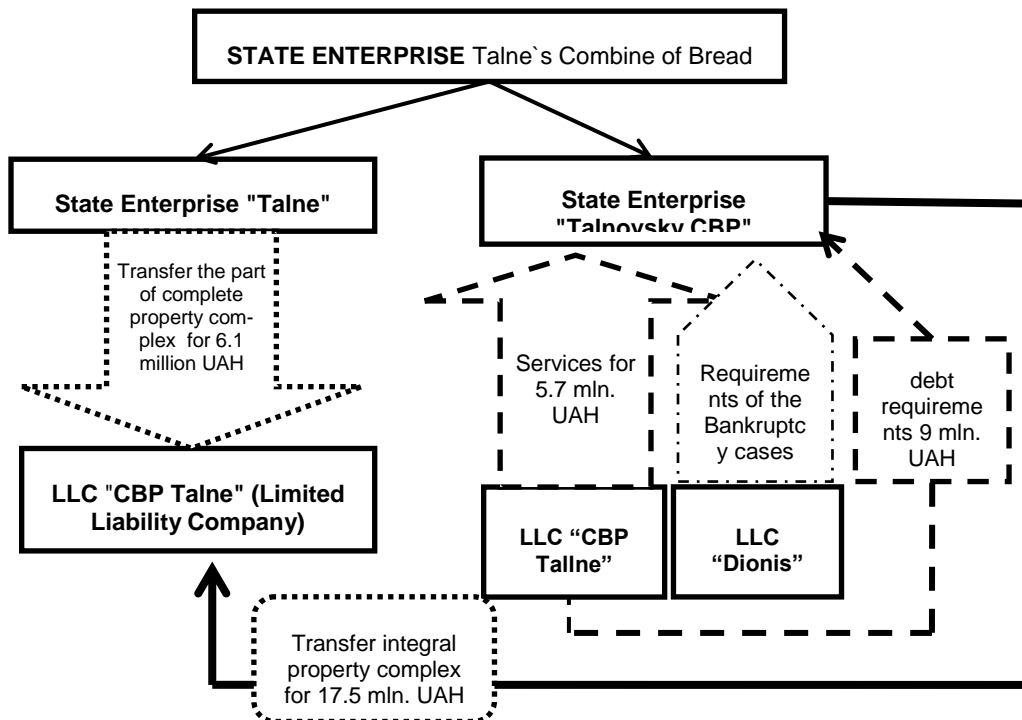
Table 2

Characteristic of intentional leading to bankruptcy concerning

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Talne`s Combine of Bread Products

The type of deliberate bankruptcy	Definition of deliberate bankruptcy under the regulatory framework of insolvency Ukraine [6]	Illegal actions of private and government enterprises
Intentional leading to bankruptcy	Premeditated or intentional leading to bankruptcy is recognized if there is evidence of misconduct that leads to sustained financial insolvency Signing deliberately disadvantageous agreements; unreasonable transfer of a property and funds to any third party; artificial increase of payables and receivables	<i>Doing of dubious investment transactions, bringing businesses into bankruptcy, artificial debt, unlawful decisions of local councils, courts and other government agencies</i>

Fig. 1. Transferring state assets to private companies

The findings of the case. Thus, there was an intentional leading to bankruptcy which led to a redistribution of property and cancellation of debt. Typical case relates to the usage the businesses which have been created to make premeditate bankruptcy and to the case where the debtor company makes a transfer of assets to newly established enterprises, thus, left insolvent for covering the debt.

This means that company`s debt to external creditors (counterparties, financial institutions, tax authorities) has been created artificially with simultaneous exclusion of facilities and equipment for the newly created subsidiaries. Subsequently interested party initiated bankruptcy of the debtor.

Usually, this scheme includes sharing a single property complex with several companies in the form of contributions to authorized funds of newly established companies; illegal activity on the distribution of parent company debts between affiliated companies; concealment or falsification of accounting documents; alienation of property at reduced prices to the benefit of other persons or entities; cancellation of funds and property of companies to purchase securities that do not have real market value, etc. [1].

General conclusions. The bankruptcies of these two companies serve as an example and underline the need for an integrated approach to solve the issues on countering deliberate bankruptcy. Even

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

the most thorough economic analysis of the enterprise's activity, its information base and accounting cannot be efficient without adherence to legal regulations.

Taking into the account characteristics of typical patterns of illegal bankruptcy, further research of deliberate bankruptcy is related to the consideration of the stage of economic analysis separately for each type of bankruptcy.

The results of complex analysis of the debtor and its contractors will determine the direction of research to find a deliberate bankruptcy features. Identification of cause-effect connections with the help of the analysis of agreements with contractors and their impact on the financial and economic indicators may be the evidence of the presence (or absence) of the dubious bankruptcy features. We should pay attention to economic analysis of the availability, state and flow of fixed assets and also inventory analysis.

References

1. Cherniavsky, S. (2009). Kryminalne bankrutstvo: aktualni problemy protydii [Criminal bankruptcy : issues of combating]. Retrieved from : <http://www.viche.info/journal/1515/> [in Ukrainian].
2. Ivanova, L. B. (2016). Analiz problem nerealnogo bankrutstva v Ukraini – zakonodavchyi aspekt . [Analysis of unreal bankruptcy issues in Ukraine, the legislative aspect.] Naukovyi Visnyk Polissia Chernihivskoho natsional. tekhnoloh. Universytetu - Scientific Bulletin of Polissia of chernihiv National University of Technology, № 2 (6), pp. 152-158 [in Ukrainian].
3. Kak deistvuiut skhemy fiktivnogo bankrotstva [How do fraudulent bankruptcy scheme work] (2011). Novosti Ukrainy i mira, Sobit'ia News from Ukraine and the world. Events. Retrieved from: <http://ubr.ua/ukraine-and-world/events/kak-deistvuut-shemy-fiktivnogo-bankrotstva-77323> [in Russian].
4. Ritasov, V. (2004). Samyi gromkiy skandal XXI veka Delo «Enron» [The loudest scandal of the XXI century. Case "Enron"]. Retrieved from : <http://www.dengi-info.com/archive/article.php?aid=712> [in Russian]
5. Apostol, M. (2015). Yak vykrasty u derzhavy khlibokombinat [How to steal a bread factory from the state] Retrieved from: http://www.epravda.com.ua/columns-/2015/10/13/563035/view_print/ [in Ukrainian].
6. Metodichni rekomendatsii shchodo vyjavlennia oznak neplatospromozhnosti pidpriemstva ta oznak dii z prykhovuvannia bankrutstva, fiktynoho bankrutstva chy dovedennia do bankrutstva [Methodical recommendations for revealing the features of enterprises insolvency and action of concealment of bankruptcy, fictitious bankruptcy or leading to bankruptcy]. Nakaz Min. ekonomiky Ukrainy # 14 vid 19.01.2006 r. (u red. vid 26 zhovtnia 2010 r. # 1361) [Order of Ministry of Economy of Ukraine № 14 from 19.01.2006] [in Ukrainian].

Література

1. Чернявський, С. Кримінальне банкрутство: актуальні проблеми протидії [Електронний ресурс] / С. Чернявський // Віче. – 2009. – № 12. – С. 29–32. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.viche.info/journal/1515/>.
2. Іванова, Л. Б. Аналіз проблем нереального банкрутства в Україні – законодавчий аспект / Л. Б. Іванова // Науковий вісник Полісся. - 2016. - № 2 (6). - С. 152-158.
3. Как действуют схемы фиктивного банкротства [Електронний ресурс] // UBR Новости Украины и мира, События. – 2011. – Режим доступу до ресурсу : <http://ubr.ua/ukraine-and-world/events/kak-deistvuut-shemy-fiktivnogo-bankrotstva-77323>.
4. Ритасов, В. Самый громкий скандал XXI века Дело «Энрон» [Електронний ресурс] / В. Ритасов. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.dengiinfo.com/archive/article.php?aid=712>.
5. Апостол, М. Як викрасти у держави хлібокомбінат [Електронний ресурс] / Михайло Апостол // Українська Правда / Економічна Правда, 15 жовтня. – 2015. – Режим доступу до ресурсу : http://www.epravda.com.ua/columns-/2015/10/13/563035/view_print/.
6. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Мін. економіки України № 14 від 19.01.2006 р. (у ред. від 26 жовтня 2010 р. № 1361).

Received for publication 26.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Ivanova, L. B. Analysis of international and national experience in deliberate bankruptcy / L. B. Ivanova // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С.147-152.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 334.012.64, 334.012.65, 334.021

УДК 334.012.64, 334.012.65, 334.021

O. V. Krasota, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
T. H. Melnyk, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
O. A. Borysenko, Candidate of Philology Sciences, Associate Professor

О. В. Красота, к. е. н., доцент,
Т. Г. Мельник, к. е. н., доцент,
О. А. Борисенко, к. філ. н., доцент

THE CHANGE IN PRIORITIES OF STATE REGULATION OF THE SMALL BUSINESSES' DEVELOPMENT**ЗМІНА ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Urgency of the research. Small business is the structure-forming element of the modern mixed economy. Its subjects promptly react to the changes of market conditions, maintain a competitive environment, create new work places etc.

Target setting. The imperfection of classification criteria and artificial narrowing of the economic substance of small business made some of the domestic business entities be out of state regulation.

Actual scientific researches and issues analysis. Both foreign (P. Druker, H. Milenbush, S. Parker, D. Rechmen et al.) and domestic scholars (Z. Varnaliy, T. Kovalchuk, V. Syzonenko, H. Sobol et al.) researched various aspects of the creation and operation of small business.

Uninvestigated parts of general matters defining. The problems of transformation of the economic essence of small business in the modern economy of Ukraine and, on this basis, the feasibility of changes in priorities of state policy and its support need more investigation.

The research objective. The objective of the paper is a comprehensive study of the economic essence of small business, providing recommendations on improving its quantitative classification criteria and expanding its structure, formulation of proposals for effective directions of state support for each domestic small business.

The statement of basic materials. The weighty role and functions of small business in today's mixed economy are substantiated; its advantages and disadvantages are characterized. On the basis of the critical analysis of existing classification criteria and of the use of the world experience it is suggested to broaden the criteria for its classification. While determining qualitative criteria one should take into account the heterogeneity of small businesses and their contribution to economic development. Size criterion (small sole proprietors, micro enterprises, small businesses) is offered to be complemented with the criterion of conformity to market economy ("forced entrepreneurship", "mature entrepreneurship", "demanding entrepreneurship").

Conclusions. Using updated criteria and taking into account the importance, specificity and heterogeneity of domestic small business, it is proposed to change the priorities of state policy of its maintenance.

Актуальність теми дослідження. Структуроутворюючим елементом розвитку сучасної змішаної економіки є мале підприємництво. Його суб'єкти швидко реагують на зміну ринкової кон'юнктури, підтримують конкурентне середовище, створюють нові робочі місця тощо.

Постановка проблеми. Недосконалість класифікаційних критеріїв та штучне звуження економічного змісту малого підприємництва призвели до того, що певна частина реальних суб'єктів вітчизняного малого підприємництва не є об'єктом державної регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти створення і функціонування малого підприємництва досліджувалися як західними вченими (П. Друкер, Х. Міленбуш, С. Паркер, Д. Речмен та ін.), так і вітчизняними дослідниками (З. Варналій, Т. Ковальчук, В. Сизоненко, Н. Соболь та ін.).

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Не достатньо дослідженими залишаються проблеми трансформації економічної сутності малого підприємництва в сучасній економіці України, і, на цій основі, доцільності зміни пріоритетів державної політики його підтримки.

Постановка завдання. Завданням статті є всебічне дослідження економічної сутності малого підприємництва, надання рекомендацій щодо удосконалення його кількісних класифікаційних критеріїв і розширення його структури, формулювання пропозицій щодо дієвих напрямків державної підтримки кожного із суб'єктів вітчизняного малого підприємництва.

Викладення основного матеріалу. У статті обґрунтовується вагома роль та функції малого підприємництва в сучасній економіці змішаного типу, характеризуються його переваги та недоліки. На основі критичного аналізу існуючих класифікаційних критеріїв та використання світового досвіду пропонується розширити кількісні критерії його класифікації. При визначенні якісних критеріїв слід зважати на неоднорідність суб'єктів малого підприємництва, їх внесок в розвиток економіки. Критерій розміру (дрібні фізичні особи-підприємці, мікропідприємства, малі підприємства) пропонується доповнити критерієм відповідності ринковим відносинам («вимушене підприємництво», «зріле підприємництво», «взаглиблене підприємництво»).

Висновки. Використовуючи оновлені критерії та зважаючи на вагомість, специфічність і неоднорідність суб'єктів вітчизняного малого підприємництва, пропонується змінити пріоритети державної політики щодо їх підтримки.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: *small business and entrepreneurship; small sole proprietors; micro enterprises; small enterprises; "forced entrepreneurship"; "mature entrepreneurship"; "demanding entrepreneurship".*

Ключові слова: *малий бізнес і підприємництво; фізичні особи-підприємці; мікропідприємства; малі підприємства; «вимушене підприємництво»; «зріле підприємництво»; «вибагливе підприємництво».*

Urgency of the research. The long-term experience of developed countries persuasively affirms that subjects of small business play the structuring part of modern mixed economy. It is difficult to imagine market relations' development without this component. Under conditions of prolonged macroeconomic and political instability in Ukraine's economy, a strong decline in living standards of its population, devaluation of the currency and inflation, small companies can solve current problems. Moreover, it comes to create new jobs increasing incomes, market saturation in goods and services and so on. Therefore, special urgency gets research of economic essence of small business in the modern world.

Target setting. In modern economic literature the economic concept of small business and entrepreneurship has most widely acquired its identification of entrepreneurship whether of its subject - small enterprise or self-functional entrepreneur - private individual (small sole proprietor). It is considered that these approaches are insufficient to the definition of the concept's essence, while conformable identification confines its economic core.

Actual scientific researches and issues analysis. Range of the most decisive foreign scholars, who consider the formation conditions and various aspects of small business and entrepreneurship, are intended S. Brue, R. Gallager, P. Drucker, H. Milenbush, S. Parker, D. Rechmen, P. Heyne, A. Hosking, M. Mescon, J. Schumpeter etc. Stated domestic scholars of small business and entrepreneurship are Z. Varnaliy, T. Kovalchuk, I. Mazur, E. Panchenko, V. Sizonenko, N. Sobol etc.

Uninvestigated parts of general matters defining. Development of the definition of small business and entrepreneurship in Economics is not full. Despite the growing number of publications devoted to the problems that exist in small business and entrepreneurship, in Ukraine in particular, there are still contradictions about this concept. The emphasis is made on such terms as: registration, financing, taxation, management etc. In order to play companies' functions in modern Economics, it is important not only to give practical advice about its establishment and administration, but also clarification of its economic nature.

The research objective. The main goal of this paper is a general research of economic essence of small business and entrepreneurship. Providing recommendation regarding improvement its quantitative criteria classification and extending its structure. In addition, formulation of some specific suggestions regards the effective aims of state support for every subject of small business and entrepreneurship in Ukraine.

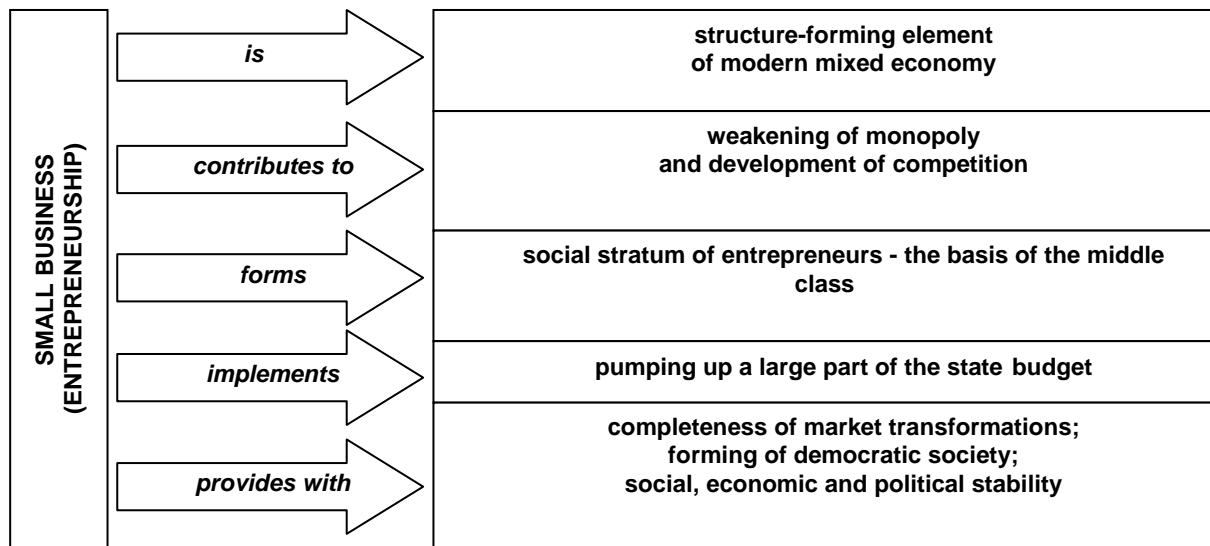
The statement of basic materials. The value of small business and entrepreneurship for an effective development of modern market economy and reforming Ukraine's society could be measured through its role and functions.

The main functions of small business and entrepreneurship are:

- 1) The capability of providing competitive character and contribution to reducing of monopoly tendencies in the modern mixed economy;
- 2) Fast response on changes in market environment, flexibility and dynamism;
- 3) Infiltration of consumer market and stimulation of gross demand;
- 4) Assisting to effective solving unemployment problem while crisis periods which caused by absorption of excessive labour and creation of new jobs;
- 5) Increasing of wealth rate and fight against poverty;
- 6) Formulating of entrepreneurs as the basis for the middle class society;
- 7) Softening (reducing) of social tension, democratization of market relations, providing of economic, social and political stability.

The structural-logical scheme of weighty role and main functions of small business in modern mixed economy is presented Figure 1.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 1. The structural-logical scheme of weighty role and main functions of Small Business (Entrepreneurship) in modern mixed economy

Quantitative classification parameters and data regarding its positive dynamics (quantity among all companies, employment rate, GDP share, etc.) are the main indicators of valuable role of small business.

Quantitative classification parameters of small business of Ukraine are determined in accordance with current legislation, to two criteria - average amount of laboring for a calendar year and the amount of annual earnings from any activities (Fig. 2).

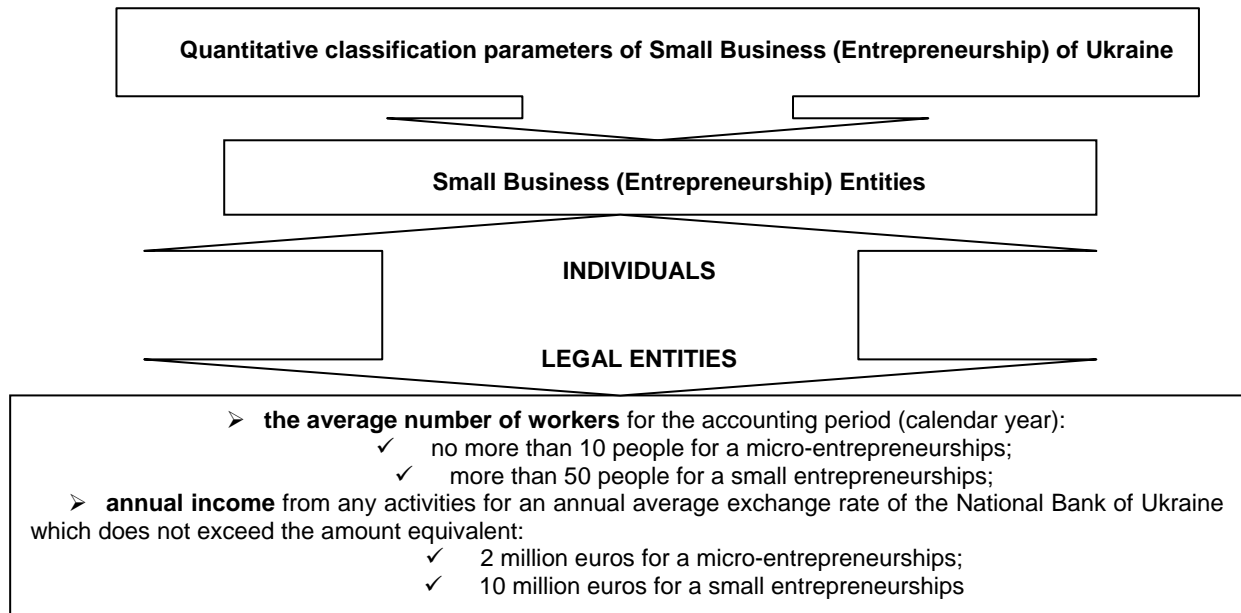
Besides quantitative features, small business has also qualitative aspects that are better shown in its specific advantages and disadvantages. The most valuable advantages of small business are:

- Economic-industrial features (flexibility, dynamism, fast market saturation, adaptation to technological changes);
- Institutional (accessibility and the effortlessness to this type of entrepreneurship)
- Economic-social (saturation of the labor market with new working positions, providing social stability)
- Socio-psychological (overcome of means' of production alienation, results of production activity, labor motivation) etc.

Meanwhile, by the advantages of small business there exist the inherent shortcomings that also arise from its specificity. These are:

- High dependence on market conditions;
- Bigger vulnerability compared to big business, adverse economic factors and economic instability (cyclical downturns, inflation, strengthening competition);
- Weak segmentation of own market share and insufficient strong position on it;
- Chronic deficit, connected to the low interest equity and need to attract borrowing costs;
- Lack of technical equipment and primary material procurement comparatively to big entrepreneurship;
- Major dependence on the some large customers;
- Great risk and tendency to bankruptcy etc [2].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 2. Quantitative classification parameters of Small Business (Entrepreneurship) of Ukraine

Source: made by the author based on [1]

As mentioned above, it is necessary to implement a balanced state policy to support small business, and for the purpose fully determine its economic substance and specifics.

In our opinion, we consider understanding of economic nature of small business (entrepreneurship) to be ineffective due to two reasons. First of all, it is limitation of quantitative criteria which was determined by Ukrainian Code of Administrative Offences. There is also no strict definition of small business (entrepreneurship) among Tax Code of Ukraine, only different groups of business entities are divided into simplified taxation system. Secondly, heterogeneity of small business subjects is not described in existing state regulations. Their execution among whole population of small business entities implicates the absence of state support, right of receiving tax preferences, etc.

Business entities quantitative classification parameters vary due to national peculiarities of different counties. As opposed to two criteria in Ukraine, in EU countries (which are quite attractive for Ukrainian producers and exporters) there are three criteria: assets measurement criteria added to basic criteria of annual average, employment rate, and annual income. The expediency of the latter could be explained by the situation when some companies could have high sales volume and annual income but own small amount for assets. That is why in EU countries de-facto and de-jure they are the subjects of small business, and in Ukraine, de-facto they are, but de-jure - they are not.

Based on the table 1, basic quantitative criteria of domestic small business (entrepreneurship) generally meet their criteria in the EU countries.

This is a positive factor, because it correlates with the European standards. To improve Ukrainian legislation on the entrepreneurship the attention should be paid to the combination of the EU criteria above. Eligibility of an average number of employees, annual income or value of assets are the compulsive criteria to classify an enterprise to a category. This flexible combination of classification criteria will make it possible to attribute more entities to the subjects of domestic small business. They can receive all the benefits from its position as required by a law and public policy.

Small business sector is very miscellaneous by the structure. There is a great variety of economic players, mostly different micro-subjects - private sole proprietor and micro-enterprise with low productivity. Each of them has its own aim of activity and specification, that is characterized by the valuable problems and barriers. Therefore, it is advisable to review and extend the structure of national small business subjects and determine the productive ways of governmental support for each of businesses.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Table 1

Comprehensive analysis of quantitative criteria of business entities in Ukraine and countries of the EU

Types of enterprises	Quantitative criteria				
	Ukraine		The EU		
	Average number of employees, per person	Annual income, ml euro	Average number of employees, per person	Annual income, ml euro	Value of assets, ml euro
Micro enterprises	0-10	≤2	0-9	≤2	≤2
Small enterprises	10-50	≤10	10-49	≤10	≤10
Middle enterprises	51-250	≤50	50-249	≤50	≤43
Big enterprises	>250	>50	>249	>50	>43

Source: [1; 3]

We agree with the point of view of those economists, who consider that it is possible to divide small business entities in Ukraine into the greater number of groups, than it is determined in the current legislation of Ukraine: small sole proprietors, micro enterprises, small enterprises [1].

For instance, Varnaliy Z. S. suggests to classify small business entities in such groups: 1) traditional, 2) research, 3) innovation-oriented small firms. They must differ by the criteria of regularity and the aim of innovative activity [4, pp. 413-415]. The experts of the Friedrich Neumann Foundation believe that small (and medium) companies in Ukraine can be divided into five groups: innovative growing companies, freelancers, subsistence businesses, stuck-in-the middle companies and pseudo self-employed.

These groups fulfil the criteria of small and mid-sized businesses, but in fact are very different from each other. They have their own specific problems. Fund experts conclude that economically justified is preexisting of only the first two groups, but the last three should not exist in the modern economy or play a minor role in it. [3].

We suggest to complete the criterion of size of small business entities (small sole proprietors, micro enterprises, small enterprises) with the criterion of compliance to the market relations. By this criterion, we propose to consider the following groups: "forced entrepreneurship", "mature entrepreneurship" and "demanding entrepreneurship" as the subjects of a domestic small business (entrepreneurship). We will characterize our vision of the offered groups.

1. "*Forced entrepreneurship*" is the entrepreneurship, performed for the sake of accommodation, it is business against poverty. It is carried out by sole proprietors and the micro entities, whose only purpose is income acquisition, sufficient only for personal living; survival of business owners. It is characterized by the low level and experience of management of business owners, insufficiency of knowledge in the field of entrepreneurship.

Such a type of activity in its essence is a forced, temporary phenomenon. It exists, as a rule, until the economy recovers and passes into a growth phase or until the owner of this business gets an opportunity to become a hired employee with the sufficient salary. This type of business activity prevails preliminary in the areas of market retail trade and in other places intended for trade, provision of population with the elementary household services, first in small and remote from the cities settlements with the high level of unemployment etc.

2. "*Mature entrepreneurship*" is the traditional activity of the micro and small enterprises, which are oriented at stable production volumes and sales in a certain field of activity. The owners of such a type of enterprises focus on the small, but fixed income, preserving the settled traditions in management, production and sales. They do not aim at fast risky development of the entity. Their activities are conditioned by limited, stable and monotonous demand.

"Mature" entrepreneurial structures carry out product-oriented small-scale production and consumer goods for the local needs, according to the shift in demand. They also make accessory products for the large enterprises which are engaged in the construction of small buildings, wholesale and retail trade, provide with the necessary types of service without which a person cannot exist and which are

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

unattractive for medium and large business. As an example of such an entrepreneurship we can take small specialized shops, hairdressers, repair workshops of household appliances, restaurant household etc.

3. "*Demanding entrepreneurship*" is an innovative type of an entrepreneurship. As a rule, it evolves from the certain scientific discoveries and often becomes a "guide" of a new type of production or new products. It rarely requires the considerable capital investments and large staff of workers, but it is aimed at the stable development and riskiness.

It includes newly created micro and small enterprises, innovative and attractive startups, IT companies whose activities are concentrated on the implementation of original and in most cases own innovative idea. They are engaged in the realization of innovations and creation of the experimental samples of new products.

In such companies in the long-term perspective, the small size is considered only as an intermediate stage of the lifecycle after which it has to grow up to its most effective size, according to the demand of an industry. It is necessary to remind that Apple, Google, Toyota, Samsung and others started as small business entities, and now they are well-known and high-profitable giants.

In table 2, we represent a combination of classification criteria of small business (entrepreneurship) entities in Ukraine that follows from their heterogeneity.

Table 2

Combination of classification criteria of Small Business (Entrepreneurship) in Ukraine

	«Forced entrepreneurship»	«Mature entrepreneurship»	«Demanding entrepreneurship»
Sole proprietors	+	–	–
Micro entities	+	+	+
Small enterprise	–	+	+

The most widespread in Ukraine are first two types - "forced" and "mature entrepreneurship". Despite the high innovative potential of subjects of a domestic small business, there is still steadily low level of their innovative activity in comparison with the EU countries.

For the effective development of the "demanding entrepreneurship", it is necessary to overcome a number of obstacles, first, consequences of an economic crisis and low level of technical work equipment, to improve general innovative climate in economy etc. So, according to the Bloomberg Innovation Index, in 2016 Ukraine took the forty-second place in the rating of countries and appeared between Croatia (the forty-first place) and Serbia (the forty-third place). At the same time, the countries which, as well as Ukraine, about three decades ago began the process of transformation from command to modern mixed economy, achieved considerably better results. Poland rose in the rating by one step higher, than the last year, and took the twenty second place. Slovakia rose by three steps and took the thirty-sixth place [5].

In Fig. 3. there are reflected advanced criteria for small business entities on the basis of which it is reasonable to define the directions of effective state policy.

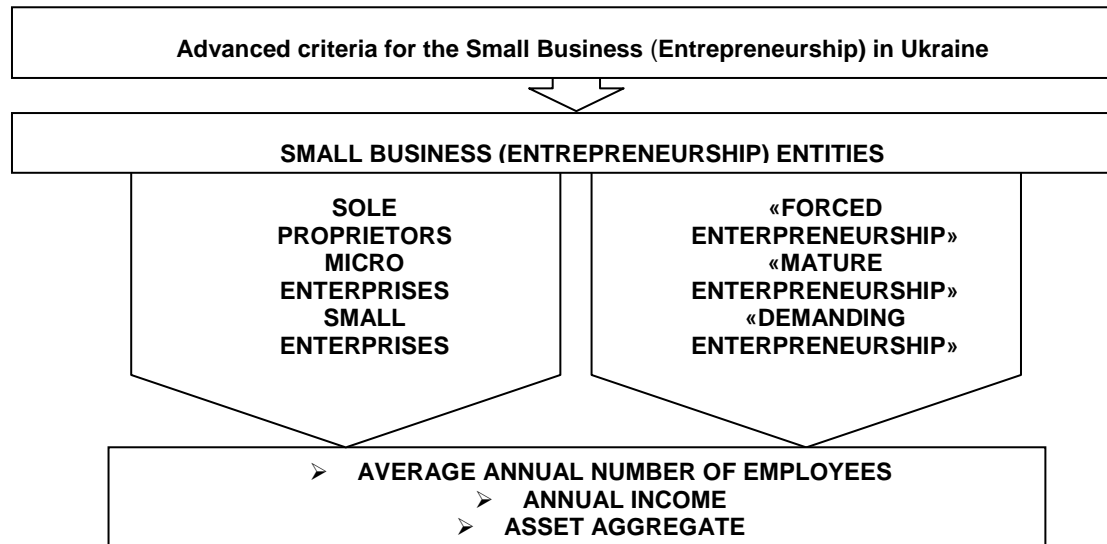
In general, the state needs to strengthen its policy in the field of support of national entrepreneurship and business potential. Indeed, the latest measures of regulatory policy in business area are the new project "On Approval of the Strategy of small and medium business in Ukraine for the term until 2020" drafted in 2016 by the Cabinet of Ministers of Ukraine [6].

The main aims of the strategy are, firstly, a determination of the long-term priorities of the state policy in the field of development of small and medium-sized enterprises, and, secondly, focus on creating favorable conditions for its evolution to match the best European practice.

Besides, in January 2017 Ukrainian government has passed a draft law on Ratification of Agreement between Ukraine and the EU on Ukraine's participation in the EU program for the "Competitiveness of Enterprises and SMEs (COSME) (2014-2020)", which Ukraine officially joined in May, 2016. COSME aims to uphold small and medium-sized enterprises, particularly by facilitating their access to

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

EU markets and to the grants of direct financing, creating a favorable environment to increase competitiveness and entrepreneurial culture formation.

Fig. 3. Advanced criteria for the Small Business (Entrepreneurship) in Ukraine

However, due to the heterogeneity of small business in Ukraine it is impossible to use a unified approach to their regulation. Even the most comprehensive and advanced program cannot solve specific problems of all the domestic micro-entrepreneurship. Therefore, it is necessary to change the priorities of state policy in the field of small business maintenance. Effective public policy should take into account the diversity of this structural unit of modern mixed economy and personalize instruments and measures to sustain it.

We believe that the main task of government policy support of "forced entrepreneurship" is to help pseudo-entrepreneurs become true entrepreneurs, mainly through the creation of business support centers, various business courses etc. There they will have a chance to gain the necessary knowledge and entrepreneurial skills, master the entrepreneurial thinking style and realize the need for further development.

"Forced entrepreneurship" agents are the most vulnerable to adverse macroeconomic factors, such as inflation, real income decline, depreciation, cyclicity and others, as they do business to ensure their own living and combat poverty. At the same time, such entrepreneurs are self-employed and create new jobs, thus they do not join the ranks of the unemployed. Therefore, in terms of general economic instability the state has to support their activity ultimately by reducing regulation, using the simplest taxation, accounting and reporting systems. With the transition of the economy from crisis to sustainable growth path, and with the increase in employment and income levels, the expedience of "forced entrepreneurship" will reduce dramatically. Thus, in the long term "forced entrepreneurs" must develop into the form of "mature" or even "demanding entrepreneurship."

In our belief, public adjustment policy of "mature entrepreneurship" as of the most common type of enterprises should be aimed at:

- income regulation through imposing differentiated tax rates;
- creation of profit reserves which remain nontaxable (during the specific period, like a year);
- establishment of favorable conditions for rental of premises and equipment owned by the state;
- simplification of tax administration (particularly of information and analytical support, taxpayers registration, tax reporting, tax control, VAT refunds);
- limitation of regulations (by reducing the number of documents and procedures required to do business);

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- restriction of the powers of business control systems and minimizing the opportunities for corruption activities conducted by controlling bodies;
- promotion of advanced technology, making the "mature entrepreneurship" one step closer to "demanding entrepreneurship".

As "the mature entrepreneurship" is oriented mainly on satisfaction of local demand, it is necessary to focus on effective measures of regional state policy.

"Demanding entrepreneurship" is the most desirable type of entrepreneurship in terms of economy. Only entrepreneurial firms, which intend to implement innovations and grow, can make a powerful contribution to economic development of Ukraine. Such type of an entrepreneurship needs to be stimulated and supported in every possible way. For this purpose, we suggest to use the following measures:

- to grant loans on establishment of the enterprise or its further innovative development which should not be returned in case of success;
- to enter investment allowances which will be provided by specialized authorities and directed for release of technically advanced products and creation of new workplaces.

Such measures will promote the innovative development of small business entities. In contrast with "mature entrepreneurship", which is oriented on satisfaction of local demand and needs effective support at the regional level, "demanding entrepreneurship" performs the greatest contribution to the development of the national economy and therefore requires deliberated support and stimulation at the state level.

The offered list of measures of small business entities state support depending on their classification criteria, features of development and value for economy, is incomplete. It has to be put forward for the public discussion and consider positions of entrepreneurs directly, so as representatives of the government and management.

Conclusions. Small business entities play a role of a structure-forming element of modern mixed economy, perform important functions and fill market niches in which medium and large business are not interested. At the same time, its political regulation is not weighed. We consider, for change of priorities of its state regulation it is necessary to implement following steps:

1. To use not two, but three indicators at determination of quantitative classification criteria of a small business, namely: to add to main criteria – the annual average number of workers and annual earnings – the size of assets. Even more, to consider the first criterion obligatory, and to use the last two optionally.

2. To expand the structure of a domestic small business entities, considering its heterogeneity, specific signs and problems, to complement the criterion of size (small sole proprietors, microenterprises, small enterprises) with the criterion of compliance to the market relations ("forced entrepreneurship", "mature entrepreneurship", "demanding entrepreneurship").

3. To define the effective directions of the state support to each of small business entities, considering their features and value for economic development of the country.

References

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV zi zminyamy ta dopovnenniamy stanom na 10.09.2016 [Economic Code of Ukraine dated January 16, 2003 number 436-IV as amended as of September 10, 2016]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Krasota, O. V. (2010). Male pidpriemnytstvo : ekonomichna sutnist ta rol u podolanni kryzy [Small entrepreneur : the economic essence and its part in the get over of crisis]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika, - The Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University* № 117, pp. 37–40 [in Ukrainian].

3. Towards a modern SME policy in Ukraine. Retrieved from : <http://fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/02-20141103smeinukrainefinal.pdf>. [in English].

4. Vlasniuk, O. S. (2006). *Ukraina: Stratehichni priorytety*.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV зі змінами та доповненнями станом на 10.09.2016 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Красота, О. В. Мале підприємництво : економічна сутність та роль у подоланні кризи / О. В. Красота // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2010. – № 117. – С. 37-40.

3. Towards a modern SME policy in Ukraine [Electronic recourse]. – Retrieved from : <http://fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/02/20141103smeinukrainefinal.pdf>.

4. Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2006 : монографія / за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2006. – 576 с.

5. Україна поступилася місцем в рейтингу країн із

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Analytichni otsinky –2006 [Ukraine: Strategic priorities. Analytical estimations – 2006]. Kyiv: NISD, P.576 [in Ukrainian].

5.Ukraina postupilasja mistsem v reitynhu krain iz naibilsh innovatsiinoiu ekonomikoju [Ukraine gave way in the rating of the countries with most innovation economy]. Retrieved from: <http://biz.nv.ua/ukr/economics/ukrajina-postupilasja-mistsem-v-rejtingu-krajn-iz-naibilsh-innovatsijnoju-ekonomikoju-490077.html>. [in Ukrainian].

6.Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini na period do 2020 roku : Proekt postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy [The draft Law Cabinet of Ministers of Ukraine «Strategy for the development of small and medium-sized businesses in Ukraine for the period until 2020»]. Retrieved from : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=29c94bc5-77f2-44af-bbf4-5f13e382a3b2&title=Proekt-PostanoviKabinetuMinistrivUkrainiproZatverdzhenniaStrategiiRozvitkuMalogoISerednogoPidprimnitstvaVUkrainiNaPeriodDo2020-Roku> [in Ukrainian].

найбільш інноваційною економікою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.nv.ua/ukr/economics/ukrajina-postupilasja-mistsem-v-rejtingu-krajn-iz-naibilsh-innovatsijnoju-ekonomikoju-490077.html>.

6.Про затвердження Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Проект постанови Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=29c94bc5-77f2-44af-bbf4-5f13e382a3b2&title=ProektPostanoviKabinetuMinistrivUkrainiproZatverdzhenniaStrategiiRozvitkuMalogoISerednogoPidprimnitstvaVUkrainiNaPeriodDo2020-Roku>.

Received for publication 20.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Krasota, O. V. The Change in Priorities of State Regulation of the Small Businesses' Development / O. V. Krasota, T. H. Melnyk., O. A. Borysenko // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1(9). ч. 1. – С. 153-161.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDK 338.27:338.434

УДК 338.27:338.434

V. V. Martynenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
O. M. Paliukh, Candidate of Economic Sciences

В. В. Мартиненко, к. е. н., доцент,
О. М. Палюх, к. е. н.

STATE FUNDING PROBLEMS AND DIRECTIONS IN AGRICULTURAL SECTOR**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ**

Urgency of the research. The importance of the study of existing problems, the most significant determining factors of influence and the main directions of state funding of the agricultural sector are obvious as agricultural production is a strategically important sector of national economy of Ukraine.

Target setting. It is reasonable to study foreign experience on the financial state support of agricultural producers, rural infrastructure etc. in order to adapt to local realities and assessment of prerequisites for its use in Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. International experience in public finance and state supporting of the agricultural sector were investigated by such scholars as N. Buha, A. Gordeyev, A. Kalina, A. Nazarkevych, N. Trusov, Yu Ulianchenko A. Tsvirko and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Researchers have not worked out the adaptation of foreign experience of state funding of the agricultural sector concerning food security provision of state agricultural policy.

The research objective. It is necessary to examine existing problems and the current state of the agricultural sector to develop effective lines of public financing of international experience and a shortage of financial resources.

The statement of basic materials. The authors classified the main problems of the agricultural sector in arising levels, solution requires public funding. Analysis of the current state of the agricultural sector and its main factors of economic growth is done. Foreign experience of state funding as part of the state agrarian policy in comparison with domestic realities is provided. The results of research can be used in the development and implementation of state program funding and budget supporting of agricultural production.

Conclusions. The agricultural sector of the national economy Ukraine has considerable potential development, but the potential presence does not mean its automatic implementation, and existing problems in the field indicate that Ukraine needs a clear and prudent agricultural policy involving an effective mechanism and governmental support.

Актуальність теми дослідження. Важливість вивчення існуючих проблем, визначення найсуттєвіших факторів впливу та основних напрямів державного фінансування розвитку аграрного сектора економіки є беззаперечною, оскільки протягом останнього часу саме сільськогосподарське виробництво стало стратегічно важливою галуззю національної економіки України.

Постановка проблеми. Доцільним є вивчення закордонного досвіду щодо фінансової державної підтримки розвитку аграрних виробників, сільських територій, інфраструктури тощо з метою адаптації до вітчизняних реалій та оцінки передумов його використання в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях таких вчених, як Н. Буга, А. Гордєєв, А. Каліна, О. Назаркевич, Н. Трусова, Ю. Ульянченко, А. Цейрко та ін. досліджується міжнародний досвід державного фінансування та підтримки розвитку аграрного сектора економіки.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Дослідниками ще недостатньо опрацьовані питання адаптації закордонного досвіду державного фінансування розвитку аграрного сектору економіки в контексті реалізації державної аграрної політики та забезпечення продовольчої безпеки.

Постановка завдання. Необхідно дослідити існуючі проблеми та сучасний стан розвитку аграрного сектора економіки для розробки дієвих напрямів державного фінансування з урахуванням міжнародного досвіду та в умовах дефіциту фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Авторами класифіковано основні проблеми розвитку аграрного сектору економіки за рівнями виникнення, вирішення яких потребує державного фінансування. Проведено аналіз сучасного стану розвитку аграрного сектору та основні фактори його економічного зростання. Досліджено зарубіжний досвід державного фінансування в рамках реалізації державної аграрної політики у порівнянні з вітчизняними реаліями. Отримані результати дослідження можуть бути використані при розробці та реалізації державних програм фінансування і бюджетного забезпечення аграрного виробництва.

Висновки. Аграрний сектор національної економіки України має значний потенціал розвитку, проте наявність потенціалу ще не означає його автоматичної реалізації, а існуючі проблеми в галузі свідчать про те, що Україні потрібна чітка та виважена аграрна політика із залученням механізму ефективної державної підтримки галузі.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: development; problem; agricultural sector; gross output; state funding; labor productivity.

Ключові слова: розвиток; проблема; аграрний сектор; валова продукція; державне фінансування; продуктивність праці.

Urgency of the research. The importance of the study of existing problems, the most significant determining factors of influence and the main directions of state funding of the agricultural sector are obvious, since the last time it was the agricultural production of strategically important sector of the national economy of Ukraine. Given the high risks of agricultural production and its investment attractiveness worse in comparison with other sectors of the national economy (eg, mining, trade, finance), there is a practice of public financial support, which is part of state funding.

Target setting. Foreign experience in implementing financial state support of agricultural producers, rural infrastructure development has studied in order to identify the main prerequisites for implementation and use in the agricultural sector of the national economy of Ukraine.

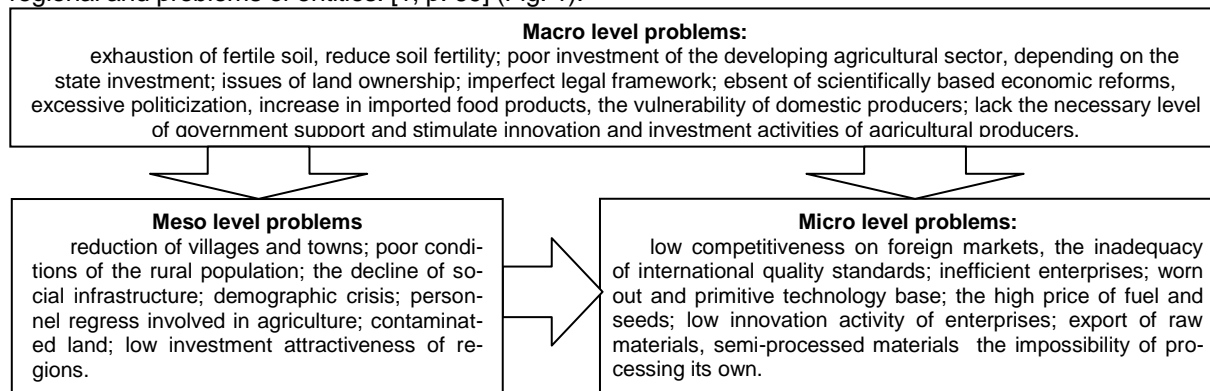
Actual scientific researches and issues analysis. International experience in public finance and support the development of the agricultural sector in the studied scientific works of scientists as N. Buha, A. Gordeyev, A. Kalina, A. Nazarkevych, N. Trusov, Yu Ulianchenko A. Tsvirko and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Researchers have not worked out the adaptation of foreign experience of state funding of the agricultural sector concerning food security provision of state agricultural policy.

The research objective. It is necessary to examine existing problems and the current state of the agricultural sector to develop effective lines of public financing of international experience and a shortage of financial resources.

The statement of basic materials. Currently, the agricultural sector is a leader in the economy of each country, as it ensures food security. Given the high risks of agricultural production and its investment attractiveness worse in comparison with other sectors of the national economy (eg, mining, trade, finance), there is a practice of state financial support, which is part of public funding. State financial support to the agricultural sector should be targeted and the most targeted. In our opinion, the philosophy of state financial support for agricultural producers should be to tag "well when help, but even better - if not prevent."

Existing problems of the agricultural sector of the economy can be classified as a problem of national, regional and problems of entities. [1, p. 69] (Fig. 1).

Fig. 1. Classification issues of the agricultural sector by levels of origin

These problems in all countries are partly solved by subsidizing the agricultural sector. According to A. Tsvirko, there is standard subsidies, defined climatic conditions (average annual air temperature), and while southern countries subsidize an average of \$ 10. / Ha and, for example, Norway – 3500 Dollars. / Ha [2, p. 228]. For Ukraine, according to experts, including [3], the amount of subsidy could be around \$ 500. / Ha.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Exploring ways of solving the existing problems in Ukrainian agricultural sector first should be evaluated is the main indicators of dynamic development according to the official website of the State Statistics Service of Ukraine [4] (Tab.1)

Table 1

The main indicators of the agricultural sector of Ukraine for 2001-2015 years

Key figures	Value index by year									Changes in 2015 compared to 2001
	2001	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
1. The index of gross agricultural production, % to 2000	110,2	133,5	131,1	129,0	154,7	147,8	167,4	172,1	163,9	+53,7
- crop	112,3	146,8	139,9	134,2	175,0	160,7	189,5	198,0	187,7	+75,4
- animal husbandry	106,8	112,2	116,9	120,9	122,5	127,2	132,3	130,9	126,1	+19,3
2. Productivity index, % till 2000	127,7	470,6	485,2	490,2	610,4	589,9	743,4	842,9	826,0	+698,3
3. The number of employed population, (million people)	4,15	3,32	3,15	3,12	3,41	3,50	3,58	3,09	2,87	-1,28
4. Agricultural land area, million hectare	41,83	41,63	41,60	41,58	41,56	41,54	41,53	41,51	42,73	+0,9
5. The profitability of agricultural production, %	18,3	13,4	13,8	21,1	27,0	20,5	11,2	25,8	45,9*	+27,6
- crop	35,8	19,6	16,9	26,7	32,3	22,3	11,1	29,2	50,9*	+15,1
- animal husbandry	-6,6	0,1	5,5	7,8	13,0	14,3	11,3	13,4	22,6*	+29,2

* Preliminary data

Table 1 shows that over the past 15 years, the volume of gross agricultural output increased by 1.6 times, including gross crop production increased by 1.9 times, and animal products – by 26%. The main reasons for the growth of agricultural production can be considered as: annual increase in demand and food prices in the world; increased demand for crop products; increase the yield of major crops and increase in gross fees as due to favorable weather conditions;

introduction of innovative technologies of crop production; in the livestock production – the introduction of new technologies in the growth of live weight poultry and pig raising; increase the productivity in dairy and beef cattle breeding.

Another factor in the growth of agriculture we believe automation and mechanization of human labor, which has provided increased productivity in 2000-2015 by 8.2 times, while as the number of employed persons decreased by 31% and gross output increased by 64%. This is evidence of expanded reproduction and to draw conclusions on agricultural production innovation.

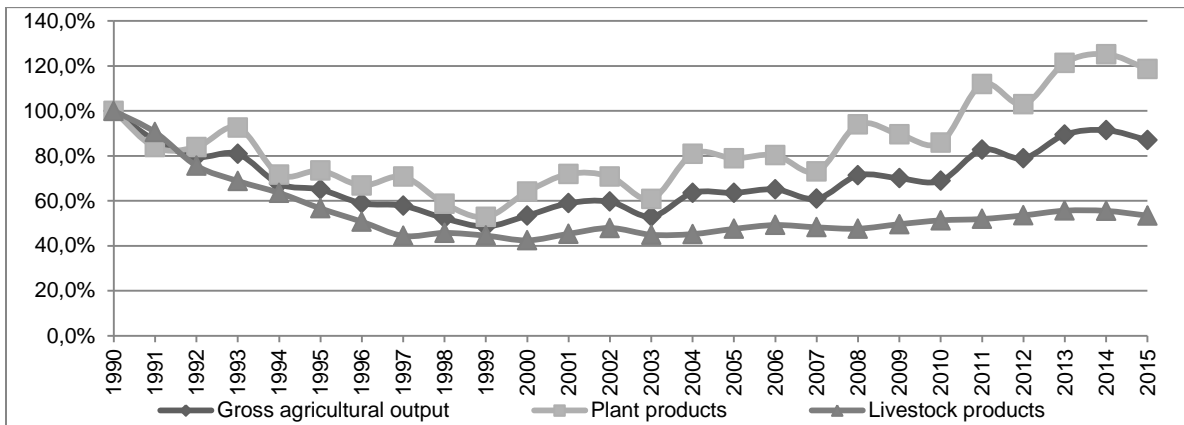
The dynamics of basic indices 1990-2015 is formed on the basis of the data presented in [5], in particular, gross output – Fig. 2 [5; with. 39–41], and productivity – Fig. 3 [5, p. 47].

From the data presented in Fig. 2 shows that the bottom of the crisis in agricultural production occurred in 1999, while gross production decreased compared with 1990, twice, with the volume of crop production amounted to 52.6% of 1990 levels, and livestock products - 44.5%. Since 1999, started to grow agricultural production, in which the volume of crop production reached 127.6% maximum level of 1990 in 2014. In 2000-2015 the maximum base index of gross animal products 56.1% recorded at the end of 2013.

The total volume of gross agricultural output in 2014 reached its maximum and amounted to 92.6% compared to 1990 level. During 2015 there was a decline in agricultural production, and therefore the agricultural production index fell to the level of 2013 and amounted to 88.2% of production as of 1990.

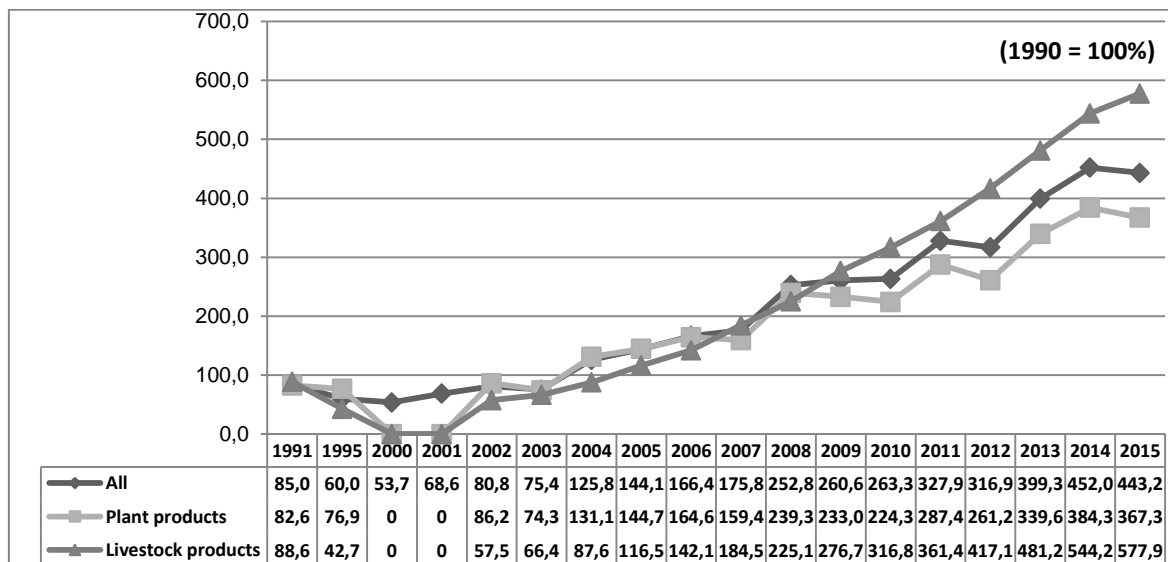
There is a reason to believe that an important factor in economic growth in Ukraine's agricultural sector was the intensification of agricultural production, mechanization and automation of labor, which also affected the efficiency of human resources (Fig. 3). Labor productivity in agriculture is calculated as the ratio of gross agricultural production in constant prices of 2010 the average number of workers employed in agricultural production.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 2. Basic indices of gross agricultural output, % till 1990

Analyzing the dynamics of labor productivity in agriculture, it should be noted that at the end of 2015 it is exceeded the level 4.4 times compared with 1990.

Fig. 3. Basic indices of labor productivity by 1990%

Significantly, the first time the productivity of agricultural production exceeded by 25.8% the 1990 level in 2004. Labour productivity in crop exceeded the 1990 level by 31.1% in 2004, while livestock by 16.5% in 2005. To assess the impact of the dynamics of labor productivity dynamics of gross agricultural construct Fig. 4, reducing values of a period of growth that took place in 2000-2015.

From the data presented in Fig. 4 shows that productivity growth by 1% causes the growth of gross agricultural production to 0.093%. The linear form of communication is described by the coefficient of determination R^2 , whose value 0.9507 means that the reliability of impact is 95.1%.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 4. Schedule influence productivity in the production of gross agricultural output in 2000-2015 (ln % till 1990)

Dynamics of labor productivity and agricultural production also had a positive impact on the profitability of agricultural production (Tab. 2), which increased from 18.3% in 2001 to 45.9% in 2015. This crop production during the period of analysis was profitable, up 50.9% achieved in 2015, and at least 7.9% - in 2005. In 2000-2006 livestock production was unprofitable, the biggest loss recorded in 2000 at -33.8%, and the highest yield - 2015 year at 22.6%.

Growth factor of gross agricultural output can also be seen inflation. Prices for agricultural products for the past 15 years increased by 4 times, including crop production - 3.7 times, for animal products - by 5.5 times [4]. It is also worth noting that agricultural land 41,827 thousand. Ha, since 2000, declined annually and in 2014 amounted to 41 512 Ha, losing 0.8%.

According to A. Kalina, the international experience of public funding of the agricultural sector of the national economy to solve the problems of outlined circles (Fig. 1) worked out mechanisms of direct government funding and indirect economic regulation. Thus, in the United States (US) and Canada share of direct public funding is over 20%, and in the European Union (EU) - less than 10%, but most resources are spent to support prices. Price support the agricultural sector in the EU is up to 91% of the total amount o

However, as noted by A. Kalina, the international experience of public funding of the agricultural sector of the national economy to solve the problems of outlined circles (see. Fig. 1) worked out mechanisms of direct government funding and indirect economic regulation. Thus, in the United States (US) and Canada share of direct public funding is over 20%, and in the European Union (EU) - less than 10%, but most resources are spent to support prices. Price support the agricultural sector in the EU is up to 91% of the total amount of budget funding in the US - 48%, Canada - 53% [6]. In developed countries, a significant proportion of the income of the farmer is formed by public sources: the EU and the US - 40%, Finland and Japan - 70%. According to expert estimates all forms of public financial support in the EU are more than 10 thousand. Euro per year per full-time farmer [7, p. 237].

According to A. Nazarkevych, the experience of state funding of the agricultural sector in European countries demonstrates the fundamentally new scheme of interaction between state and business entities associated with the direct addressing economic problems through effective, transparent regulatory instruments. Government measures to finance the agricultural sector in the developed countries of North America and Europe are not only market oriented (financial support or limit the supply and demand), they also aim to cause structural changes as necessary to balance the internal and inter-sectorial allocation [8, p. 17; 9] (Tab. 2). In this regard, is crucial state regulatory policy in the agricultural sector, the effectiveness of which depends on the situation and the level of public financing programs for agricultural development in a shortage of financial resources and financial decentralization.

Table 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**The main directions of state funding of agricultural sector in USA
Canada and EU countries**

Country	Areas of public funding of the agricultural sector:	
	market direction	aimed at structural changes
USA	<ul style="list-style-type: none"> - Compensation for 1 hectare acreage withdrawn from circulation; - Support for prices to stabilize farm income; - Consolidation of soft loans for companies; - Support for cultivation methods that significantly affect the environment by means of compensation payments. 	<ul style="list-style-type: none"> - Preferential loans for the production of certain products; - Various forms of export promotion; - Financial assistance in the form of investment allowances; - The organization of free economic zones to attract investment.
Canada	<ul style="list-style-type: none"> - Support for prices to stabilize incomes of farmers, similar to the US; - Insurance income for farmers; - The state guarantee compensation insurance premiums in certain sizes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Promote investment in the development of individual sectors and industries; - Program to support specific areas.
EU countries	<ul style="list-style-type: none"> - Compensation for 1 ha acreage withdrawn from circulation; - The use of quotas for milk, meat, sugar, and tobacco; - Support the price of olive oil and durum wheat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Co-financing programs of the weakest and needy areas; - Development of indicative plans for economic and social development; - The organization of free economic zones to attract investment.

Areas of state funding of the agricultural sector in developed countries listed in the table. 2, is relevant for Ukraine. However, in Ukraine for the development of agriculture in the consolidated budget in 2016 laid the funding of state programs following: financial support measures in agriculture through cheaper loans; research and applied scientific research and development, works for the state target programs and public order in the area of agriculture, training of scientific personnel and scientific developments in standardization and certification; training of specialists of agriculture; liquidation and ecological rehabilitation area of influence of mining state enterprise «Solotvyno salt extraction» Tyachiv district, Transcarpathian region; financial support measures in agriculture; Agrarian Fund expenses associated with a set of measures for storage, transportation, processing and export of objects of state price regulation of state intervention fund; loans to farmers; State support for the livestock industry; Agrarian Fund of forming the state intervention fund and the purchase of material and technical resources for agricultural producers; organization and regulation of institutions veterinary and phytosanitary security; leadership and management of fishery recreation complexes and other budgetary institutions in the field of fisheries; applied research and development, works on government orders in the field of fisheries; International activities in the fishing industry; research, engineering, and scientific training in forestry; forestry and hunting, guarding and protection of forests in the forests; state control in agriculture; leadership and management of food safety and consumer protection; organization and regulation of institutions in the system of the State Service of Ukraine on food safety and consumer protection [10].

Conclusions. So, the agricultural sector of Ukraine's economy is growing rapidly, particularly the increase of gross output in 2015, compared to 2000, was 64%, including crop production – 26%, livestock – 31%; during the same period, labor productivity in agriculture increased by 7.4 times; as a result the profitability of agricultural production during 2010-2015 was about 26%, which is a significant achievement, as in 2000, losses amounted to -1%. The authors proved that an important factor in economic growth in Ukraine's agricultural sector was the intensification of agricultural production, mechanization and automation of labor, resulting detected a strong correlation between productivity and gross output of agriculture. Thus, we can conclude that the agricultural sector of the national economy Ukraine has great potential for development, but the availability of capacity does not mean its automatic implementation, and existing problems in the field indicate that Ukraine needs a clear and prudent agricultural policy involving the mechanism of effective state support area.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**References**

1. Buga, N. Y (2014). Stan ta problemy aharnoho sektora ekonomiky Ukrainy u suchasnykh umovakh [State and problems of the agricultural sector of Ukraine in modern conditions]. *Visnyk aharnoi nauky Prychornomor'я – Ukrainian Black Searegion-agrarian scientific bulletin*, Vol. 1, pp. 64-70 [in Ukrainian].
2. Tsvyrko, A. A. (2011). Finansovoe obespechenie agrarnogo sektora ekonomiky [Financial support for the agricultural sector of the economy]. *Izvestiia Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta Ekonomicheskie i iuridicheskie nauki – News of the Tula State University. Economic and legal sciences*, No. 1-2, pp. 228–234 [in Russian].
3. Gordeiev, A. (2008). Realizatsiia Gosprogrammy razvitiia selskogo khoziaistva - zalog prodovol'stvennoi stabilnosti strany [The implementation of the state program of development of agriculture - the key to the stability of the country's food]. *APK: ekonomika, upravlenie – Agro-industrial complex: economy, management*, No. 7, pp. 5–9 [in Russian].
4. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official Website of the State Statistic of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Prokopenko, O. M. (ed.) (2016). Sil'ske hospodarstvo Ukrainy 2015 [Agriculture of Ukraine 2015]. Kyiv. State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
6. Kalina, A. (2012). Regulirovanie selskokhoziaistvennogo rynku i politika podderzhki [The regulation of the agricultural market and support policy]. *APK: ekonomika, upravlenie – Agro-industrial complex: economy, management*, no. 2, pp. 45-49 [in Russian].
7. Trusova, N. V. (2013). Svitovyi dosvid derzhavnoi pidtrymky rozvytku sil'skohospodarskoho vyrobnytstva [The world experience of state support of agricultural production]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) – Proceedings of the Tauride Agrotechnological State University (economic sciences)*, No. 4 (24), pp. 235–239 [in Ukrainian].
8. Nazarkevych, O. B. Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) [International experience of state regulation and support of small farms]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii Ekonomika – Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series "Economics"*, Vol. 3 (44), pp. 17–19 [in Ukrainian].
9. Ulyanchenko, Yu. O. (2007). Derzhavne rehuliuвання aharnoho rynku v krainakh YeS i SShA: dosvid dlia Ukrainy [State regulation of the agricultural market in the EU and the United States: experience for Ukraine]. *Derzhavne budivnytstvo – State building*, Vol. 2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2007_2_56.pdf [in Ukrainian].
10. Pro Derzhavnyy byudzhet Ukrainy na 2016 rik: Zakon Ukrainy vid 25 hrudnya 2015 roku № 928–VIII [Law of Ukraine On State Budget of Ukraine for 2016 from Desember 25, 2015 No 928–VIII]. Retrieved from : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19/print1484075684577165> [in Ukrainian].

Література

1. Буга, Н. Ю. Стан та проблеми аграрного сектора економіки України у сучасних умовах / Н. Ю. Буга // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Вип. 1 – С. 64-70.
2. Цвырко, А. А. Финансовое обеспечение аграрного сектора экономики / А. А. Цвырко // Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. – 2011. – № 1-2. – С. 228–234.
3. Гордеев, А. Реализация Госпрограммы развития сельского хозяйства – залог продовольственной стабильности страны / А. Гордеев // АПК : экономика, управление. – 2008. – № 7. – С. 5–9.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Сільське господарство України 2015 : статистичний збірник / відповідальний за випуск О. М. Прокопенко; Державна служба статистики України. – К., 2016. – 360 с.
6. Калина, А. Регулирование сельскохозяйственного рынка и политика поддержки / А. Калина // АПК : экономика, управление. – 2012. – № 2. – С. 45-49.
7. Трусова, Н. В. Світовий досвід державної підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва / Н. В. Трусова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 4 (24). – С. 235-239.
8. Назаркевич, О. Б. Міжнародний досвід державного регулювання та підтримки малих сільськогосподарських підприємств / О. Б. Назаркевич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2014. – Вип. 3 (44). – С. 17–19.
9. Улянченко, Ю. О. Державне регулювання аграрного ринку в країнах ЄС і США : досвід для України [Електронний ресурс] / Ю. О. Улянченко // Державне будівництво. – 2007. – № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2007_2_56.pdf.
10. Про Державний бюджет України на 2016 рік [Електронний ресурс] / Закон України від 25 грудня 2015 р. № 928-VIII (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19/print1484075684577165>.

Received for publication 23.01.2017

Бібліографічний опис для цитування:

Martynenko, V. V. State funding problems and directions in agricultural sector / V. V. Martynenko, O. M. Paliukh // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 162-168.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 330.322

УДК 330.322

N. A. Marchenko, Candidate of Economic Science, Associate Professor,
M. Y. Iurchenko, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor

Н. А. Марченко, к. е. н., доцент,
М. Є. Юрченко, к. ф.-м. н., доцент

FEATURES AND PROSPECTS OF VENTURE FINANCING IN UKRAINE**ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Urgency of the research. Ability of domestic enterprises to spend their own resources on reconstruction and modernization of production processes, to develop and introduce innovative products today is limited.

Target setting. Attracting venture capital as a source of targeted investment of innovational developments has to become a catalyst for the introduction of innovative technologies in enterprises of Ukraine. Especially noticeable is the need for financial resources in the conditions of crisis in the economy of Ukraine.

Analysis of recent research and publications. Forming of a national system of venture financing draws the interest of many local scholars, among which should be mentioned works of Z. O. Andriychenko, L. L. Antoniuk, T. O. Buturlakina, I. Baranetskyi, O. Boyko, V. Denisyuk, O. Y. Dudchuk, Y. Zhornokut, P. V. Kovalishyna V. Nezhyborets, I. Lobas, S. V. Onyshko, A. M. Poruchnyk, V. Savchuk, B. B. Sas, A. Stepanenko, O. Yastremskyi.

Uninvestigated parts of general matters defining. Unsolved part of the problem is providing investment and innovative feature by domestic venture funds for their redistribution in favor of funding for innovative projects.

The research objective. The main objectives of the article is to study the current state of the venture investments market in Ukraine, to determine the level of development and major issues.

The statement of basic materials. The problem of effective development of the venture industry is extremely important in innovation sphere, and without creating private investment companies whose activities are supported by the state and public funds, it is impossible.

The peculiarities of phased financing of entrepreneurial projects using venture mechanism. The research allowed clarifying the essence of the concept of «venture capital». The features of venture funding are compared to traditional types of financing. The analysis of the state of the venture capital market in Ukraine is done.

Conclusions. Not enough developed Ukrainian investment and innovation systems related to the problems of the domestic investment climate, underdeveloped capital market, low prevalence of devices technology in the national economy, the imperfection of the legal system in the field of venture capital investment, low business transparency and a limited number of real investment attractive and innovative proposals. Ukrainian entrepreneurs and investors are not ready to build a European venture business models. All this creates a problem of national scope to increase the role of the classic business venture to build a new economic model of Ukraine, which will be based on the investment and innovative approach.

Актуальність теми дослідження. Можливості вітчизняних підприємств проводити за рахунок власних ресурсів реконструкцію та модернізацію виробничих процесів, розробляти та впроваджувати інноваційну продукцію сьогодні є обмеженими.

Постановка проблеми. Залучення венчурного капіталу як джерела цільового інвестування інноваційних розробок має стати каталізатором запровадження інноваційних технологій на підприємствах України. Особливо відчутною є потреба у фінансових ресурсах в умовах кризових явищ у економіці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування національної системи венчурного фінансування викликає інтерес багатьох вітчизняних вчених, серед яких слід виділити роботи Ж. О. Андрійченко, Л. Л. Антонюк, Т. О. Бутурлакiної, І. Баранецького, О. Бойко, В. Денисюка, О. Ю. Дудчик, Ю. Жорнокута, П. В. Ковалішина, В. Нежиборець, І. Лобас, С. В. Онишко, А. М. Поручника, В. Савчука, Б. Б. Сас, А. Степаненко, О. Ястремського.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Невирішеною частиною проблеми є забезпечення виконання вітчизняними венчурними фондами інвестиційно-інноваційної функції та залучення фінансових ресурсів населення до венчурних фондів з метою їх перерозподілу на користь фінансування інноваційних проектів.

Постановка завдання. Основними цілями статті є дослідження сучасного стану ринку венчурних інвестицій в Україні, визначення рівня його розвитку та основних проблем.

Виклад основного матеріалу. Проблема ефективного розвитку венчурної індустрії набуває неабиякого значення в інноваційній сфері, а без створення приватних інвестиційних компаній, діяльність яких підтримується державними і суспільними фондами, це не уявляється можливим.

Висвітлені особливості поетапного фінансування підприємницьких проектів за використання венчурного механізму. Проведене дослідження дозволило уточнити сутність поняття «венчурний капітал». Виявлені особливості венчурного фінансування у порівнянні з традиційними видами фінансування. Здійснено аналіз стану ринку венчурного капіталу в Україні.

Висновки. Недозрілість української інвестиційно-інноваційної системи пов'язана з проблемами вітчизняного інвестиційного клімату, нерозвиненістю ринку капіталу, переважанню низьких технологічних устроїв у національній економіці, недосконалістю законодавчої системи в галузі венчурного інвестування, низькою прозорістю бізнесу, обмеженою кількістю реальних інвестиційно-привабливих та інноваційних пропозицій. І українські підприємці та інвестори не готові будувати

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

венчурний бізнес європейського взірця. Все це створює завдання національного масштабу щодо підвищення ролі класичного венчурного бізнесу у побудові нової моделі економіки України, яка базуватиметься на інвестиційно-інноваційному підході.

Keywords: *venture investment; venture funds; risk; common investment institutions.*

Ключові слова: *венчурні інвестиції; венчурні фонди; ризик; інститути спільного інвестування.*

Target setting. At the modern stage of development of Ukraine variety of activities are represented by a large number of entities of all forms of ownership. However, it should be mentioned that their condition and innovative and technological development is at the very low level.

To ensure the accelerated usage of new production technologies, to increase the competitiveness of products and services, developed countries use venture industry. Ability of domestic enterprises to spend their own resources for reconstruction and modernization of production processes to develop and introduce innovative products today are limited. Especially notable is the need for financial resources in terms of crisis in the economy of Ukraine. Therefore, attracting of venture investments as a source of target investment of innovative developments has to become a catalyst for the implementation of innovative technologies in domestic enterprises.

Analysis of recent research and publications. Forming of a national system of venture financing draws the interest of many local scholars, among which should be mentioned works of Z. O. Andriyenko, L. L. Antoniuk, T. O. Buturlakina, I. Baranetskyi, O. Boyko, V. Denisyuk, O. Y. Dudchuk, Y. Zhornokut, P. V. Kovalishyna V. Nezhyborets, I. Lobas, S. V. Onyshko, A. M. Poruchnyk, V. Savchuk, B. B. Sas, A. Stepanenko, O. Yastremskyi.

Uninvestigated parts of general matters defining. Unsolved part of the problem is providing investment and innovative feature by domestic venture funds, that is typical for venture capital in many countries of the world. The issue of involving the funds to public venture funds for their redistribution in favor of funding for innovative projects is unresolved as well.

The research objective. The main objectives of the article is to study the current state of the venture investments market in Ukraine, to determine the level of development and major issues.

The statement of basic materials. World experience shows convincingly that the level of economic development of every modern state depends on the effectiveness of its policy in the investment sphere. Last decades prove to world community that in order for the national economy to operate effectively it is required the implementation of a clear co-relation: "science - technology - production - market". To achieve this without venture capital industry, without the creation of private investment companies whose activity is supported by the state and public funds, is not possible. Venture companies are the most sensitive to the unique ideas that have significant market potential. That is why the problem of effective development of the venture industry is extremely important in innovation sphere.

The term "venture" means "risk", "risky start up", "risky enterprise" and so on. According to the dictionary V. K. Mueller it is translated as "risky enterprise", "speculation", "amount at risk". The most promising and interesting targets for venture capital is a small innovative company focused on developing and bringing to market high technological products based on high technology. That's why venture capital is quite often associated with direct investment in the company's scientific and technological development.

Venture capital - is a source of long-term investments in promising sectors of economy with a high-level risk, in newly started business that is expanding or undergoing dramatic changes. It is granted for several years without guaranty or support.

As defined by the National Venture Capital Association in US, venture capital - a long-term, risk capital, which is invested in stocks of new and fast growing companies to obtain high profits after the registration of companies on the stock exchange [12, p. 2].

The feature of venture mechanism is phased financing of business projects. The distribution of cash flows for individual tranches due to, on the one hand, desire to minimize investment risk in the early stages of the innovation process, on the other - providing opportunities to raise additional funds in the event of changes in the original project plan during its implementation. As a rule, there are six

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

stages of venture investment in risky business initiatives: prestarting ("seed"); starting; the early stage of development of the company; rapid expansion; stage of purchasing and phase of financing the repurchase [13, p. 30].

The first stage of majority of the new projects is prestarting financing or "seeding" (seed financing). At this stage, the entrepreneur has only idea or business plan and needs financial resources to conduct additional studies, the establishment of pilot projects and samples before entering the market. This stage is the incubation stage and can last from several months to a year. "Seed" investments are the most risky, because reliable and relevant information on the viability of the researched project is almost absent. According to US experts, at the end of this stage, investors reject approximately 90% of ideas. However, the projects approved and funded at this stage have the highest rate of return in the future.

The second stage - starting (start-up financing), beginning of the businesses, where the main work on the organization of the new company, developing and testing of new product (technology) and study the market demand. Company-beginner needs financial resources to establish production and realization of its products. This stage is also characterized by a high degree of risk, so it is common for several venture capitalists to invest together.

The third stage - the early stage of development of the company (first-stage financing) – is related to the transition of the company-innovator to practice for the production of new products or services. At this stage the company needs funding in marketing costs, to overcome entry barriers in the market, to create distribution networks. Profits from sales are insufficient to ensure the expansion and growth of the company yet. However, the existing assets of the company are not sufficient to guarantee for institutional investors (banks, investment funds, etc.), so again there is a need to attract venture capital funding.

The fourth stage - rapid growth (expansion financing) - involves the use of venture capital to increase production capacity of the company-innovator; improvement of manufactured products; optimization of enterprise marketing system. As soon as this stage is complete risky venture is profitable and can use the credit resources of traditional financial sources. Attracting of venture capital usually stops.

The aim of venture capitalists is to achieve fifth stage - purchasing (acquisition financing), the first public placement of shares of innovative company in the stock market and selling them to interested companies.

The final stage is funding the redemption (management and leveraged buyout), which is to use venture capital to repurchase shares of innovative companies in large companies.

The research allowed to clarify the essence of the concept of «venture capital» as following: venture capital – is a combined investment capital of financial, human and intellectual resources focused on getting super-profits as a result of the rapid growth of invested innovation-oriented company that is characterized by a high degree of risk.

Major participants in the venture industry in the market are the venture capital funds, whose name is rather connected to the category of risk than innovation. At the same time, in economic literature venture business permanently associated (or even identified as) with the implementation of innovative projects. It is clear that all innovative projects are by definition risky, and any funding is venture. However, we must also realize that if all the innovative projects are risky, not all risky projects are innovative. Understanding and implementation by economic subjects venture capital as a category of innovation or risk category depends on its impact on the development of innovative processes in the country. Remarkable fact is that one of the components of financial intermediation development in the country is the level of availability of venture capital. In particular, paying attention to the indicator "level of perfect in financial market" (Financial market sophistication), calculated as the sub index to index of global competitiveness (The Global Competitiveness Index). The results of calculation of the index for more than 100 countries of the world are published in the annual report "The Global Competitiveness Report", issued by the World Economic Forum (World Economic Forum) with the participation of well-known scientists like Michael Porter, Klaus Schwab, Xavier Sala-i-Martin. Sub index of perfection of financial market itself is based on a number of indicators that are based both on specific statistical data and on surveys. In particular, it includes: the level of development of the domestic financial market

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

by international standards (expert evaluation); the possibility of funding through domestic stock market; level of access to loans; availability of venture capital; restrictions on capital movements; level of investors rights protection; the stability of the banking system; transparency and effectiveness of the regulation of the securities; protection of the rights of borrowers and lenders.

In Ukraine in November 2014 the Ukrainian association of venture capital and private equity was created (UAVC), which includes almost all representatives of the investment market, working in Ukraine, including companies and funds TA Venture, Horizon Capital, DTEK, SCM, KM Core, EBRD, AVentures, EY, Vostok Ventures, InVenture, East Capital, A7 Group, Capital Times, Quintessentially Capital, AYA Capital, STARTUP.UA, Wolf Theiss. Basically, UAVC is organized in the image of the European Venture Capital - EVCA, founded in 1983, and the platform that became investors for cooperation of the European Union. Having united around a vast majority of players on the Ukrainian investment market, the organization aims not only to bring in Ukraine new foreign investors, but also to create for them a comfortable and favorable climate.

At the same time, in the development of venture capital market in innovative businesses faces serious problems: the high risks inherent in innovative projects on early stages of the imposed total economic and political instability and uncertainty in the country; difficulties in finding a candidate for investment due to weak development of appropriate infrastructure; low level of entrepreneurial culture and the skills, required in the preparation of investment projects; not enshrined legally activity of venture funds (there is no law on venture capital funds in Ukraine); considerable amount of criminal capital in Ukrainian economy, which enforces the cautious attitude of entrepreneurs towards investors. Besides, the main risk for venture business in Ukraine market operators call "difficult conditions for the withdrawal of investment".

Peculiarities of venture funding in comparison with traditional types of financing are presented in the Table 1.

Table 1

Comparative characteristics of venture and traditional capital investment

Comparative characteristics	Venture investments	Traditional investments
Risk assignment	Venture investor shares the risk with the owner of the company	Traditional investor has priority in profit and refund in case of bankruptcy to the owners
Enterprises-investments recipients	Small, high-tech companies that start business	Companies that already have a sufficient amount of capital to cover possible losses and successful experience in the market
Selection criteria of the company	Potential growth	High yield
Investor functions	Providing with capital, equity advice in management, use of investor relations in the market supply, finance, marketing, sales	Providing with capital
Providing of software	No software	Providing of software
Profit	Sale of the shares after the increase in their value	Fixed percent on invested funds or of the investment project

The long lasting economic crisis in the country, stagnant of domestic stock market, the implementation of legislative and tax changes in the scope of joint investment institutions (from now on JII) together with the socio-political and military turbulence in Ukraine, increasing pressure on business by the government has affected the activity of joint investment institutions and the results of their activities.

According to the Ukrainian Association of Investment Business, the number of asset management companies (AMC) declined during 2007-2015 for 6.9%. Number of collective investment institutions (CII) has increased over this period for 40.4%. Total assets of ISI amounted 238, 62 bln UAH in 2015, or increased for 15.6% comparison to 2014 (Tab. 2).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Table 2

Indicators of market development of joint investment in Ukraine

Years	Indexes					
	Number of IMC	in % before previous year	Amount JII	in % before previous year	Total price of assets JII, mln UAH	in % before previous year
2007	334	100,0	834	100,0	40780,4	100,0
2008	409	122,5	888	106,5	63265,1	155,1
2009	380	92,9	985	110,9	82540,9	130,5
2010	339	89,2	1095	111,2	108126,5	131,0
2011	341	100,6	1125	102,7	126789,6	117,3
2012	353	103,5	1222	108,6	157201,1	124,0
2013	347	98,3	1250	102,3	177523,0	112,9
2014	336	96,8	1188	95,0	206360,0	116,2
2015	311	92,6	1171	98,6	238624,0	115,6

Completed according to data of Ukrainian association of investment business

The analysis shows that the share of the net assets of venture funds increased for 5.4% of the total value of the asset JII in 2007-2015. The total net asset value of venture funds amounted 170.04 bln UAH in 2015, which is for 8.5% more than in 2014 (Tab. 3).

Table 3

Dynamics of the net asset value of venture funds

Years	Indexes		
	The total net asset value of venture funds, mln UAH	in % before previous year	The share of the net asset value of venture funds in total assets JII, %
2007	36451,98	100,0	89,8
2008	58694,30	161,0	92,8
2009	76028,21	129,5	92,1
2010	99236,05	130,5	91,8
2011	103656,91	104,5	92,0
2012	129498,42	124,9	93,0
2013	149880,84	115,7	94,6
2014	156720,40	104,6	94,3
2015	170038,10	108,5	95,2

Completed according to data of Ukrainian association of investment business

Ukrainian venture capital tends to sell medium risky and short-term investment projects. The data in table 4 shows that in Ukraine branch structure of venture investments is deformed, dominant recipients are computer techniques sphere and financial services.

Table 4

Sectoral structure of venture investments in Ukraine in 2009-2014, % [7]

The sector of national economy	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Business and industry	5,9	0	0	0	0	0
Computers and computer equipment	0	100	0	78,13	17,46	18,8
Consumer goods and retail	76,97	0	0	0	0	0
Services of household nature	1	0	0	0	0	0
Energy and the Environment	0	0	0	21,86	0	0
Financial services	16,13	0	0	0	54,54	64,8
Natural Sciences	0	0	0	0,01	28,0	16,4
Total investments	100	100	0	100	100	100

The development of the venture industry in Ukraine is limited by the following negative factors:

1. Underdevelopment of legislation. The term "venture business" for many years, is found in some legislative acts of Ukraine, but still there is no definition of the essence, functions and basic principles of specialized venture funds and venture firms.

2. Lack of funds of venture financing and imposing restrictions on investments by individual members (in particular, individuals).

3. The catastrophic deterioration of the situation in the generation of scientific knowledge sector.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

4. Lack of “quality” projects in venture capital investment, which are characterized by a strong development strategy and a significant potential market capacity.

5. The lack of experienced professionals in the field of venture management, who own methods of detection and selection of promising innovative projects and estimation of their future effectiveness of quite high level of probability.

There are two options taken out venture companies out of business in the world. First one - by selling their shares on the stock market. However, due to the extremely low level of domestic financial market managers of venture capital funds now is not even considered. There is second option – to sell shares to a strategic investor looks more real. A number of venture funds, carrying out investment attachments even try to determine in advance the potential buyer of a company in the future. At the same time representatives of venture capital funds say that this line out of business too difficult to implement in Ukraine because of the high level of risk of the country does not get sufficient demand from strategic investors. According to market operators the situation will not change soon for the better, successful exits from current business venture funds may not occur that will negatively affect Ukraine in attracting new “risky” investments.

Conclusions. The establishment of appropriate infrastructure network based on consulting firms, that would provide services to small businesses in science and technology might become an effective mechanism of venture capital market in Ukraine. They could, at first, become a source of information on future projects requiring investment for venture capital firms; secondly, to promote the dissemination of technological developments for the stage of products, ready for commercialization, and to establish contacts between entrepreneurs and investors; thirdly, to accomplish careful selection of participants venture projects from the side of potential investors as well as from the side of entrepreneurs who need financing.

There is a significant demand for investment by venture funds in Ukraine, but the initiators of investment projects often are not ready to offer high quality investment products. Venture investors in Ukraine face the problem of quality of the training and viability of investment projects. Venture investors typically use a professional approach to the selection of investment projects. The level of financial and economic qualification of initiators and quality of preparation the documentation of most projects is insufficient.

Ukrainian investment and innovation system is not yet ready to build a venture business model. The main reasons for this are related to the problems of the domestic investment climate, underdeveloped capital market, prevalence of low developed technological system in the national economy, the imperfection of the legal system in the field of venture capital investment, low business transparency and a limited number of real investment attractive and innovative proposals. Ukrainian entrepreneurs and investors are not ready to build a European venture business models. All this creates a task of national scope to increase the role of the classic business venture to build a new economic model of Ukraine, which will be based on development of innovative approaches.

References

1. Andriychenko, Z. O., Sharametov, O. S. (2015). Problemy rozvytku venchurnoho kapitalu v Ukraini [The problems of development of venture capital in Ukraine], pp.898-901. Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files-/journal-/2015/2/510.pdf> [in Ukrainian].
2. Boyko, O., Pohaydak, O., Petro Kh. (2015). Venchurnyi biznes ta kontrol diyalnosti venchurnykh organizatsiy v umovakh globalizatsii [Venture business and activity control of venture companies in terms of globalization] *Sotsialnoekonomichn i problemy i derzhava – Social and economic issues and the state*, Issue 1(12), pp. 140-152. Retrieved from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images-/stories/pdf/2015/15bobvuh.pdf>. [in Ukrainian].
3. Buturlakina, T. O., Zavatska, V. V. (2015). Problemy funktsionuvanniavenchurnohokapitalu yak dzherelafinansuvanniainnovatsiynoyidiyalnosti v Ukraini ta shlyakhvvdoskonalennya (naprykladidosvidu SSHA) [Problems of venture capital functioning as a financing innovative activity in Ukraine

Література

1. Андрійченко, Ж. О. Проблеми розвитку венчурного капіталу в Україні [Електронний ресурс] / Ж. О. Андрійченко, О. С. Шараметов // Молодий вчений. - 2015. - № 2 (6). - С. 898-901. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files-/journal/2015/2/510.pdf>.
2. Бойко, О. Венчурний бізнес та контроль діяльності венчурних організацій в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Остап Бойко, Ольга Погайдак, Петро Харів // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2015. – Вип. 1 (12). – С. 140-152. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/imagesstories/pdf/2015/15bobvuh.pdf>.
3. Бутурлакіна, Т. О. Проблеми функціонування венчурного капіталу як джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні та шляхи вдосконалення (на прикладі досвіду США) [Електронний ресурс] / Т. О. Бутурлакіна, В. В. Завацька // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 791-794. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/issue-4-2015/12-vipusk-4-berezen-2015-r/676->

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

and ways to improve it (on the example of the US)]. *Globalni ta natsionalni problemy ekonomiky - Global and national problems of economy*, № 4, pp. 791-794. Retrieved from: <http://www.global-national.in.ua/issue-4-2015/12-vipusk-4-berezen-2015-r/676-buturlakina-t-o-zavatska-v-v-problemi-funktsionuvannya-venchurnogo-kapitalu-yak-dzherela-finansuvannya-innovatsijnoji-diyalnosti-v-ukrajini-ta-shlyakhi-vdoskonalennya-na-prikladi-dosvidu-ssha>. [in Ukrainian].

4. Dudchik, O. Y., Guleyko, Y. O. Berezhna, K. V. (2014). Osoblyvosti venchurnoho biznesu v Ukraini [Peculiarities of venture business in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky - Scientific journal of Kherson state university*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_4_6. [in Ukrainian].

5. Lobas, I. (2012). Zarubizhnyi dosvid derzhavnoi pidtrymky venchurnoho investuvannya innovatsiinoi diialnosti [Foreign experience of state support of venture investment innovation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy - Bulletin of National academy for public administration under President of Ukraine*, № 1, pp. 196-203. Retrieved from: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-1-24.pdf>. [in Ukrainian].

6. Nezhyborets, V. (2012). Zakordonnyi dosvid derzhavnoi pidtrymky venchurnoi diialnosti [Foreign experience of state support of venture capital]. *Teoria i praktykaintelektualnoivlasnosti - Theory and Practice of Intellectual Property*, № 4, pp. 83-88 Retrieved from: ftp://ftp.s12.-freehost.com.ua/2012_4/12.PDF. [in Ukrainian].

7. Onyshko, S. V. (2014). Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku [Financial support innovation development]. *In-t ekonomiky i prohnozuvannya NAN Ukrainy, Nats. akad. derzh. podatk. sluzhby Ukrainy - Institute of economy and forecasting of NAS in Ukraine, National academy of tax service of Ukraine*, P. 434 [in Ukrainian].

8. Pershko, L. O., Dankevych, A. P. (2014). Venchurnifondy yak investytsiiniinstytuty: zahidnyidosvid I praktykafunktsionuvannya v Ukraini [Venture funds as investment institutions: western experience and practice of functioning in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy (ekonomika, pravo) - Scientific bulletin of National university of tax service university of Ukraine, (economy and law)*, № 1, pp. 40-46. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvndupsu_2014_1_7. [in Ukrainian].

9. Savchenko, V. F., Shatyрко, D. V. (2013). Problemyvenchurnohoinvestuvannya v Ukraini [Problems of venture investments in Ukraine]. *Scientific Bulletin ChDIEU*, № 2 (18), pp. 7-13. Retrieved from: <http://nvisnik.geci.-stu.cn.ua/ru/-item/191-savchenko-v-f-shatirko-d-v-problemi-venchurnogo-investuvannya-v-ukrayini.html>. [in Ukrainian].

10. Sas, B. B. (2014). Rozvytok systemy venchurnoho finansuvannya v Ukraini [Development of venture financing in Ukraine]. *Ekonomichniy analiz : zb. nauk. prats - Economic Analysis: Science works digest*, Vol. 18, № 1, pp. 195-202. Retrieved from: http://econa.org.-ua/index.php/econa/article/viewFile/%20635/pdf_250. [in Ukrainian].

11. Ukrainaska asotsiatsiia investytsiinoho biznesu [Ukrainian Association of Investment Business]. Retrieved from : <http://www.uaib.com.ua/>. [in Ukrainian].

12. Venture impact 2004. Venture capital benefits for the U. S. economy, Global Insight.

13. Science and Engineering Indicators – 2004.

buturlakina-t-o-zavatska-v-v-problemi-funktsionuvannya-venchurnogo-kapitalu-yak-dzherela-finansuvannya-innovatsijnoji-diyalnosti-v-ukrajini-ta-shlyakhi-vdoskonalennya-na-prikladi-dosvidu-ssha.

4. Дудчик, О. Ю. Особливості венчурного бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / О. Ю. Дудчик, Ю. О. Гулейко, К. В. Бережна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – Вип. 4. – С. 18-21. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_4_6.

5. Лобас, І. Зарубіжний досвід державної підтримки венчурного інвестування інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / І. Лобас // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – № 1. – С. 196-203. – Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-1-24.pdf>.

6. Нежиборець, В. Закордонний досвід державної підтримки венчурної діяльності [Електронний ресурс] / В. Нежиборець // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – № 4. – С. 83-88. – Режим доступу : ftp://ftp.s12.-freehost.com.ua/2012_4/12.PDF.

7. Онишко, С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія / С. В. Онишко; Ін-т економіки і прогнозування НАН України, Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2014. – 434 с.

8. Першко, Л. О. Венчурні фонди як інвестиційні інститути: західний досвід і практика функціонування в Україні [Електронний ресурс] / Л. О. Першко, А. П. Данькевич // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2014. – № 1. – С. 40-46. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvndupsu_2014_1_7.

9. Савченко, В. Ф. Проблеми венчурного інвестування в Україні [Електронний ресурс] / В. Ф. Савченко, Д. В. Шатирко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – № 2 (18). – С. 7-13. – Режим доступу : <http://nvisnik.geci.stu.cn.ua/ru/-item/191-savchenko-v-f-shatirko-d-v-problemi-venchurnogo-investuvannya-v-ukrayini.html>.

10. Сас, Б. Б. Розвиток системи венчурного фінансування в Україні [Електронний ресурс] / Б. Б. Сас // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – 2014. – Том 18. – № 1. – С. 195-202. – Режим доступу : http://econa.org.ua/index.php/econa/article/viewFile/%20635/pdf_250.

11. Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.-com.ua/>.

12. Venture impact 2004. Venture capital benefits for the U.S. economy, Global Insight.

13. Science and Engineering Indicators – 2004.

Received for publication 23.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Marchenko, N. A. Features and prospects of venture financing in Ukraine / N. A. Marchenko, M. Y. Iurchenko // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1 (9). – С. 169-175.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.22:330.131.5

UDC 338.22:330.131.5

С. В. Онищенко, к. е. н.,
доцент,
О. А. Маслій, к. е. н.,
ст. викладач

S. Onyshchenko, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor,
A. Masliy, Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
УПЕРЕДЖЕННЯ ЗАГРОЗ БЮДЖЕТНІЙ
БЕЗПЕЦІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

**ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC
MECHANISM OF PREVENTION THE THREATS
TO BUDGET SECURITY OF UKRAINIAN
ECONOMY**

Актуальність теми дослідження. Обумовлено динамікою зростання загроз як у глобальному, так і в національному вимірах, а також зміною концептуальних підходів до формування безпеки. Зазначене актуалізує поглиблене дослідження процесів формування системи забезпечення бюджетної безпеки та дієвих механізмів спрямованих на упередження загроз та захисту національних економічних інтересів.

Постановка проблеми. Бюджетна політика визначає напрям розвитку національної економіки, і актуалізує необхідність формування відповідного рівня бюджетної безпеки держави, що зумовлено накопиченням ризиків та загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст та сутність поняття бюджетної безпеки досліджено такими вітчизняними фахівцями, як: О. Барановський, З. Варналій, В. Вареник, Г. Дарнопиш, М. Єрмошенко О. Колісник, Т. Луцик-Дубова.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Грунтовні напрацювання зосереджені на проблемі забезпечення економічної, фінансової безпеки та дослідженню сутності загроз, але поза увагою залишається заходи з протидії, мінімізації впливу та захисту від загроз за складовими економічної безпеки, зокрема фінансової та бюджетної.

Постановка завдання. Обґрунтувати запровадження механізму упередження загроз бюджетній безпеці держави, що передбачає своєчасний моніторинг виникнення загроз, заходи протидії загрозам бюджетній безпеці держави в залежності від виду, ступеню небезпеки та сфери впливу на бюджетний процес.

Виклад основного матеріалу. Досліджено основні загрози, причини й чинники впливу на критичний рівень фінансової безпеки та небезпечний рівень бюджетної безпеки. З позиції захисного підходу, встановлено, негативні чинники, які провокують появу загроз і суттєво знижують рівень фінансової та бюджетної безпеки. Акцентовано увагу, що забезпечення фінансової та бюджетної безпеки України в сучасних умовах ґрунтується на ситуативному реагуванні на загрози, що вже виникли, і внаслідок цього передбачається процес ліквідації та нейтралізації їх негативного впливу.

У статті доведено необхідність запровадження та реалізації організаційно-економічного механізму упередження загроз бюджетній безпеці держави. На основі процесного та функціонального підходів розкрито полімістивність понятійно-категоріального апарату «механізм».

Висновки. Розроблено організаційно-економічний ме-

Urgency of the research. The relevance of scientific research due to dynamic growth of threats in their global and national dimensions, as well as changing conceptual approaches to forming security. The above updates the in-depth study of the formation of the budget system of security and effective mechanisms designed to prevent threats and protect national economic interests.

Target setting. Fiscal policy determines the direction of the national economy, and on the necessity for the formation of the appropriate level of fiscal security, which is caused by the accumulation of risks and threats.

Actual scientific researches and issues analysis. The content and essence of the concept of budget security examined national experts such as: A. Baranovsky, Z. Varnaliy V. Darnopysh, G. Darnopysh, M. Yermoshenko A. Kolesnik T. Lutsik-Dybova.

Uninvestigated parts of general matters defining. Fundamental works is focusing on the problem of provision of economic and financial security and investigation into the substance of the threats, but no attention is paid to the measures on counteraction, minimisation of impact and protection against threats by elements of economic security, in particular financial and budgetary one.

The research objective.

To prove introducing a mechanism preventing threats to public security of the state, providing timely monitoring threats to, measures against threats to public security of the state depending on the type, degree of danger and sphere of influence in the budget process.

The statement of basic materials. The basic threats, causes and factors of critical level of financial security and dangerous level of budget security were investigated. From the standpoint of protective approach established negative factors, which provoke the appearance, threats and significantly reduce the level of financial and fiscal security. It was underlined that providing financial and budget security of Ukraine in modern conditions is based on situational responding to threats that have already appeared, and therefore the process of liquidation and neutralization their impact is suggested.

The necessity of introducing and implementing the organizational and economic mechanism of prevention the threats to budget state security is proved in the article. Based process and functional approaches it was disclosed polipithiness of conceptual-categorical apparatus "mechanism".

Conclusions. Organizational-economic mechanism of prevention the threats to budget state security was developed as opposed to the existing inefficient mechanism. It allows the operative adjustment of the fiscal policy, depending on the

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ханізм упередження загроз бюджетній безпеці держави, що, на противагу існуючому малоефективному механізму, дозволяє здійснювати оперативне коригування бюджетної політики в залежності від джерела виникнення загроз, ступеню небезпеки, форми прояву і сфери впливу на бюджетний процес.

Ключові слова: бюджетна безпека держави; загрози бюджетній безпеці; упередження загроз; механізм; організаційно-економічний механізм упередження загроз.

source of the threats, the degree of danger, a form of expression and the influence on the budget process.

Keywords: budget security; threats to state security; prevention the threats; mechanism; organizational and economic mechanism of prevention the threats.

Актуальність теми дослідження. Актуальність наукового дослідження обумовлено динамікою зростання загроз як у глобальному, так і в національному вимірах, а також зміною концептуальних підходів до формування безпеки. Зазначене актуалізує поглиблене дослідження процесів формування системи забезпечення бюджетної безпеки та дієвих механізмів спрямованих на упередження загроз та захисту національних економічних інтересів.

Постановка проблеми. За умов розвитку процесів глобалізації набуває особливої актуальності потреба в забезпеченні безпеки бюджетної системи, що є важливим економічним важелем впливу на бюджетні процеси. Поряд з грошово-кредитною, бюджетна політика є дієвим механізмом державного впливу на розвиток економіки країни, що зумовлено необхідністю підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Реалізація бюджетної політики повинна бути спрямована на формування сприятливого макроекономічного середовища, забезпечення соціально-економічного розвитку держави, стабільності державних фінансів і платоспроможності та підвищення якості життя населення. При цьому показники і критерії бюджету відіграють роль ключових чинників фінансової стійкості і стабільності держави, а характер бюджетної політики визначає напрям розвитку національної економіки, що в свою чергу актуалізує необхідність формування відповідного рівня бюджетної безпеки держави, що зумовлено накопиченням ризиків та загроз, втратою платоспроможності держави та суттєвого зниження рівня бюджетного потенціалу.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Концептуальні підходи до визначення сутності, ролі, складових і форм економічної безпеки базуються на комплексному використанні наукових досліджень на різних етапах розвитку теорії економічної безпеки, а саме: А. Сміта (Smit, 1776), Д. Рікардо (Ricardo, 1817), Т. Мальтуса (Malthus, 1820), Д.-С. Мілля (Mill, 1848), Дж. М. Кейнса (Keynes, 1936), В. Паретто (Pareto, 1906), Е. де Сото (Soto, 1986) та інших. Вагомий внесок у дослідження проблем забезпечення економічної безпеки держави в умовах значної кількості зовнішніх та внутрішніх загроз зробили такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як: В. Кабле [6] (Cable, 1995), П. Марш (Marsh, 2012), О. Барановський [8], І. Бабець [7], О. Власюк [11], А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Губський, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, В. Мартинюк [15], Ф. Медвідь, В. Мунтіян, О. Новікова, В. Предборський, А. Сухоруков [15] та багато інших.

Зміст та сутність поняття бюджетної безпеки досліджено такими вітчизняними фахівцями, як: О. Барановський [8], З. Варналій [10], О. Власюк [11], В. Вареник, Г. Дарнопих, М. Єрмошенко Т. Луцик-Дубова. Бюджетну безпеку у забезпеченні стратегії соціально-економічного розвитку держави розглядає О. Колісник [14]. В. Мартинюк виокремлює фіскальну складову і досліджує загрози та чинники впливу на неї [15]. Дослідження теоретичного аналізу бюджетної безпеки наведені у роботах В. Мунтіяна, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожкова та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Значна кількість наукових праць присвячена теоретичному узагальненню та структурній характеристиці поняття «бюджетна безпека держави». Ґрунтовні напрацювання зосереджені на проблемі забезпечення економічної, фінансової безпеки та дослідженню сутності загроз, але поза увагою залишається заходи з протидії, мінімізації впливу та захисту від загроз за складовими економічної безпеки, зокрема фінансової та бюджетної. Це призводить до необхідності наукового пошуку нових механізмів з упередження, виявлення, уникнення та нейтралізації загроз бюджетній безпеці держави.

Постановка завдання дослідження загроз бюджетній безпеці та обґрунтуванні необхідності запровадження механізму упередження загроз бюджетній безпеці держави, що передбачає

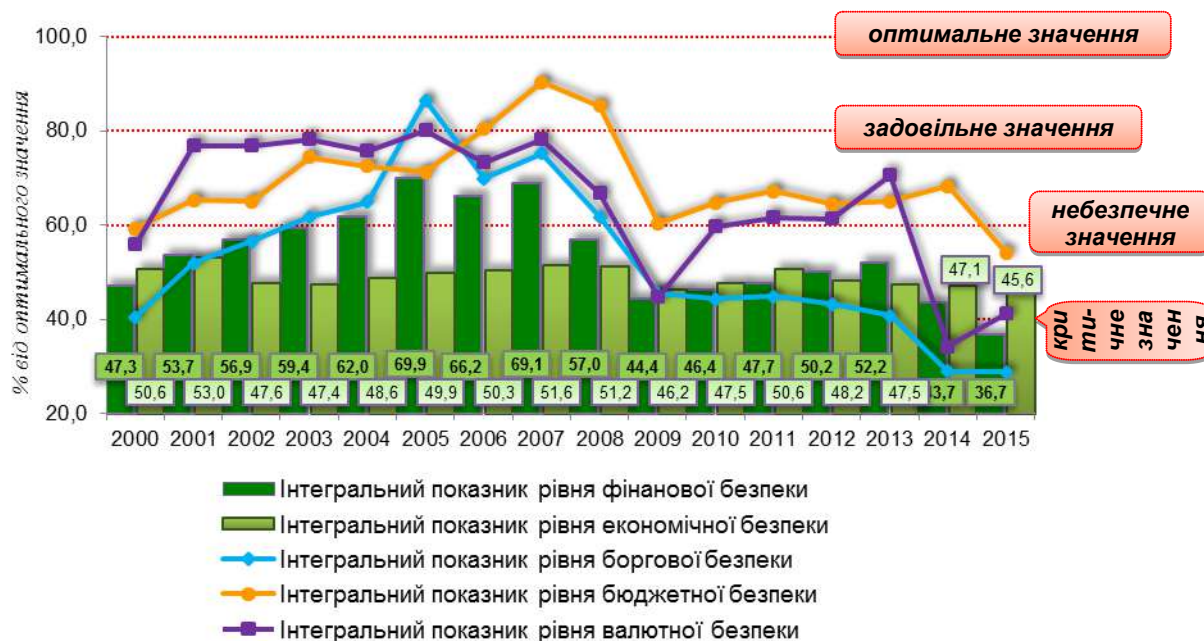
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

своєчасний моніторинг виникнення загроз, заходи протидії загрозам бюджетній безпеці держави в залежності від виду, ступеню небезпеки та сфери впливу на бюджетний процес.

Виклад основного матеріалу. Сучасні реалії в умовах викликів внутрішніх і зовнішніх загроз, поглиблення глобалізаційних процесів та динамічний розвиток світових фінансових відносин, зумовлюють необхідність розв'язання важливої науково-прикладної проблеми забезпечення збалансованості бюджетної системи, а також розробки та впровадження політики безпечного розвитку України.

Критичний стан фінансової безпеки України за підсумками 2015 року (36,7% оптимального значення) вказує на наявність численних загроз ендогенного і екзогенного походження. На формування низького значення інтегрального показника фінансової безпеки вплинули занадто низькі значення банківської безпеки – 28,7%, боргової – 28,94% та різкого падіння групи індикаторів валютної безпеки 28,87% та бюджетної відповідно [19].

За результатами комплексного оцінювання фактичних значень індикаторів економічної безпеки України виявлено критичну вразливість національної економіки перед низкою зовнішніх і внутрішніх викликів, у зв'язку з неготовністю сучасним макроекономічним деформаціям та багаторічним поглибленням кризових явищ унаслідок суперечливості державної економічної політики попередніх періодів та відсутності ефективного реформування національної економіки, спрямованого на стимулювання модернізаційних зрушень і поліпшення макроекономічних балансів (Рис. 1).

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника рівня економічної й фінансової безпеки України та її окремих складових протягом 2000–2015 років

Джерело: розраховано та побудовано авторами за даними Держстату й Світового банку [3; 4]

Аналіз ситуації у бюджетній сфері України свідчить про наявність диспропорцій її розвитку. У стратегічному плані бюджетну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка. Здатність держави самостійно здійснювати державну економічну політику відповідно до власних національних економічних інтересів лежить в основі бюджетної безпеки держави. Зрозуміло, що стійкість бюджетної системи визначається рівнем дефіциту бюджету, платіжного балансу,

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

зовнішнього та внутрішнього боргу, стабільністю цін, стійкістю національної валюти, рівнем розвитку ринку цінних паперів, масштабами інвестиційної діяльності тощо.

З позиції захисного підходу, встановлено, що негативними чинниками, які провокують появу загроз і суттєво знижують рівень фінансової та бюджетної безпеки, є: зростання тіньової економіки, посилення дисбалансів у бюджетній сфері внаслідок зниження доходів за основними дохідними статтями держбюджету й різкого зростання витрат бюджету, відтік прямих інвестицій та фінансових ресурсів з реального сектору економіки, девальвація національної валюти та інші структурні деформації національної економіки. Зростання загального обсягу державного та гарантованого державою боргу до абсолютно небезпечних значень слід відносити до системних загроз бюджетній безпеці України, що посилює дефолтні ризики.

Але однією з найсуттєвіших загроз бюджетній безпеці є істотна виснаженість власних джерел фінансових ресурсів – прибутку суб'єктів господарювання, доходів населення, доходів бюджетів усіх рівнів, амортизаційних відрахувань, ресурсів цільових фондів та ін.

В умовах ситуації, що склалася в економіці України під тиском як економічних, так і неекономічних чинників, відбувається критичне зростання рівня загроз економічній безпеці національної економіки насамперед у зв'язку з виникненням додаткових, принципово нових для України викликів [9].

Масштаби економічних загроз вимагають першочергового вирішення проблеми забезпечення економічної безпеки на національному рівні. Зневажання економічною безпекою може привести до катастрофічних наслідків: занепаду економіки та підриву системи життєзабезпечення нації з подальшою втратою суверенітету країни [21].

На жаль, інституційні реформи здійснені в рамках трансформаційного періоду, характеризуються непослідовністю та фрагментарністю проведення, наслідком чого є відсутність стратегічного підходу до розвитку національної економіки. Така ситуація, особливо в умовах політичної та економічної нестабільності, є недопустимою, а реалізації державної політики є слабкою перед внутрішніми та зовнішніми викликами і загрозами економічній безпеці України.

Забезпечення безпеки національної економіки, що ґрунтується на ситуативному реагуванні на загрози, що вже виникли, передбачає їх ліквідацію та нейтралізацію негативного впливу від них. Проте в умовах значної кількості викликів, ризиків та загроз такий підхід є малоефективним, у зв'язку із чим виникає необхідність упередження загроз економічній безпеці національної економіки шляхом формування комплексу заходів превентивного характеру [19].

При цьому в Україні використовується так зване «пасивне» забезпечення бюджетної безпеки держави, яке ґрунтується на методі реагування на виклики, небезпеки і загрози в разі відхилення фактичних значень індикаторів економічної безпеки від їх безпечних рівнів, що вказує на ситуативне реагування, яке дає можливість проводити ліквідацію загроз, що вже виникли, та мінімізацію їх негативного впливу на систему економічної безпеки держави.

Використання такого підходу до забезпечення бюджетної безпеки України під впливом значної кількості зовнішніх та внутрішніх ризиків і загроз є однією із причин поглиблення системної кризи в державі та функціонування національної економіки лише завдяки значній інерції. Тому, виходячи із вищезазначених передумов, є об'єктивна необхідність формування такого якісного нового управлінського інструменту, як механізм.

Поняття «механізм» досить часто зустрічається у числі загальнонаукових економічних категорій і переважно тлумачиться як послідовність станів, процесів, що визначають якусь дію або явище. У широкому розумінні механізм є системою, що складаються зі значної кількості компонентів, які виконують певні функції, завдяки чому механізм діє.

Розвиток поняття «механізм» став можливим з появою і практичною апробацією теорії економічних механізмів (mechanism design theory), авторами якої є Нобелівські лауреати 2007 року Л. Гурвіц, Р. Майрсон і Е. Маскін [12]. Саме завдяки формуванню цієї теорії механізми отримали розповсюдження в економічній науці.

Формування теорії економічних механізмів передбачає декілька видів механізмів системи економічної безпеки і чітко не ідентифікуються. Переважно йдеться про різноманітні механізми:

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

механізм забезпечення економічної безпеки, механізм безпеки, механізм функціонування системи, але основну увагу приділено його структурі без тлумачення змісту та дії такого механізму.

Особливістю механізму є те, що йому придатний дуалізм «процес-структура». Тобто, про механізм можна говорити і як з точки зору процесу, так і з точки зору сукупності елементів. Таким чином, механізм – це динамічна система, яка складається з ряду елементів та визначає порядок діяльності з метою узгодження чинників зовнішнього та внутрішнього середовища із внутрішнім потенціалом та інтересами учасників.

Під економічним механізмом також розуміють інтегровану, багаторівневу систему форм і методів господарювання, головним принципом якої є комплексність. Основою економічного механізму є діалектична єдність державного регулювання та ринкової саморегуляції. Економічний механізм розвитку соціально-економічної системи базується на плануванні та своєчасному проведенні заходів, які сприятимуть ефективному використанню нових, прогресивних методів управління, впровадженню нових форм та методів організації системи.

Водночас, економічний механізм – це відкрита складна інтегрована система, яка постійно розвивається та складається із комплексу взаємопов'язаних елементів, які в свою чергу направлені на ефективне використання ресурсів в процесі діяльності та забезпечення стійкого розвитку. Механізм має розгалужену систему економічних взаємозв'язків та взаємовідносин, що зумовлює ієрархічну структуру. Єдність природи організаційного та економічного механізмів обумовлює їхній тісний взаємозв'язок.

Зміст організаційно-економічного механізму міститься у встановленні чіткого взаємозв'язку, впорядкованості та визначенні ступеня важливості елементів, які в неї входять, тобто організаційно-економічних заходах, що розробляються, а також у виборі необхідних інструментів з метою забезпечення максимального рівня ефективності за рахунок якісних перетворень. Для того, щоб визначити склад елементів організаційно-економічного механізму розвитку економічної системи, необхідно встановити мету його існування. Метою є якісне перетворення в системі, яке направлене на підвищення ефективності її функціонування. Ефективне функціонування організаційно-економічного механізму розвитку економічної системи можливе тільки в тому випадку, якщо він формувався всередині системи, послідовно проходячи всі стадії від початкових до зрілих.

Серед різноманіття організаційно-економічних механізмів є і організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. Для здійснення державними органами діяльності щодо забезпечення бюджетної безпеки країни вагоме значення має об'єктивна, повна, комплексна інформація про макроекономічний стан країни і рівень реалізації пріоритетних національних інтересів у бюджетній сфері, визначених на законодавчому рівні.

Кожна країна, якою б економічно розвиненою вона б не була, жодним чином не застрахована від негативного впливу дестабілізуючих факторів внутрішнього чи зовнішнього середовища. Але, як показує світовий досвід, ступінь негативної дії загроз бюджетній безпеці держави можна мінімізувати в разі наявності управлінських дій упередження та усунення зовнішніх та внутрішніх загроз бюджетній безпеці держави.

Оперативне нівелювання загроз і принцип превентивності передбачають раннє виявлення загроз, використовуючи внутрішнє і зовнішнє інформаційне середовище системи безпеки національної економіки, їх завчасне упередження за допомогою економічних, організаційних, нормативно-правових, адміністративних та інституційних важелів, з використанням декількох прогнозних сценаріїв забезпечення бюджетної безпеки.

У запропонований механізм включається блок аналітичного забезпечення бюджетної безпеки національної економіки, призначений для постійного збору інформації, розрахунку поточного рівня бюджетної безпеки держави, оцінювання виявлених тенденцій, ідентифікації та моделювання загроз, оцінювання їх впливу на рівень бюджетної безпеки та прогнозування можливих наслідків для економічної системи держави.

Інституційно-організаційне забезпечення механізму бюджетної безпеки держави складається з органів законодавчої і виконавчої гілок влади та Президента України, діяльність яких спрямована на реалізацію бюджетної політики щодо забезпечення бюджетної безпеки в системі еконо-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

мічної безпеки України. Серед інституцій (організацій), які реалізують механізм забезпечення бюджетної безпеки держави, насамперед слід виділити Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Президента України, Раду національної безпеки і оборони України, Міністерство фінансів України та інші центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Інструментарій державного регулювання процесу упередження загроз бюджетній безпеці національної економіки включає економічні (податкові ставки й пільги, трансферти, прямі бюджетні інвестиції, гранти, пільгове кредитування, облікова ставка, тарифи, валютні обмеження тощо), організаційні (державна підтримка, консультаційна допомога, сприяння кадровому забезпеченню, інформаційна підтримка тощо), інституційні (бюджетні фонди, технопарки, бізнес-інкубатори, аналітичні центри тощо), адміністративні (реєстрація, ліцензування, квотування, конкурси, тендери тощо) та нормативно-правові (рішення, розпорядження, накази, інструкції, стратегії, концепції, плани, прогнози, програми тощо) методи, важелі та інструменти.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України є органом, який координує діяльність інституцій, що в межах своїх повноважень здійснюють реалізацію управлінських рішень із упередження загроз економічній безпеці держави. До таких інституцій належать галузеві міністерства й інші органи виконавчої влади, Національний банк України та інші. Проте формування пріоритетних напрямів бюджетної політики та забезпечення бюджетної безпеки на основі уточнених даних блоку аналітичного забезпечення з використанням описаного вище інструментарію, прийняття відповідних управлінських рішень, моніторинг та контроль досягнутих результатів належить до виключної компетенції Міністерства фінансів України.

Використання такого концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки України має ряд переваг, зокрема можливість недопущення перетворення потенційних загроз у реальні за допомогою раннього виявлення на етапі їх формування, а також мінімізації їх негативного впливу на систему економічної безпеки національної економіки.

Графічну декомпозицію організаційно-економічного механізму упередження загроз бюджетній безпеці економіки України залежності від рівня впливу загроз наведено на рис. 2.

Висновки. Забезпечення бюджетної безпеки держави повинно відбуватися в рамках стратегії економічної безпеки держави й передбачати формування й впровадження комплексу заходів з упередження потенційних загроз, спрямованого на розв'язання суперечностей, які виникають в процесі реалізації національних економічних інтересів.

Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці держави дозволяє здійснювати оперативне коригування бюджетної політики на основі збору та аналізу інформації про її результативність виходячи з ефекту зворотного зв'язку, отриманої від Рахункової палати України, Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, інститутів громадянського суспільства, що набуває особливої актуальності в умовах інтеграції національної економіки у світове господарство.

При досягненні таким шляхом задовільного рівня бюджетної, фінансової та в цілому економічної безпеки держави подальші заходи державної економічної політики проводяться в рамках реалізації тактичного механізму зміцнення економічної безпеки держави та її складових, а саме бюджетної безпеки, які направлені на підтримку її належного рівня і його подальше підвищення.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

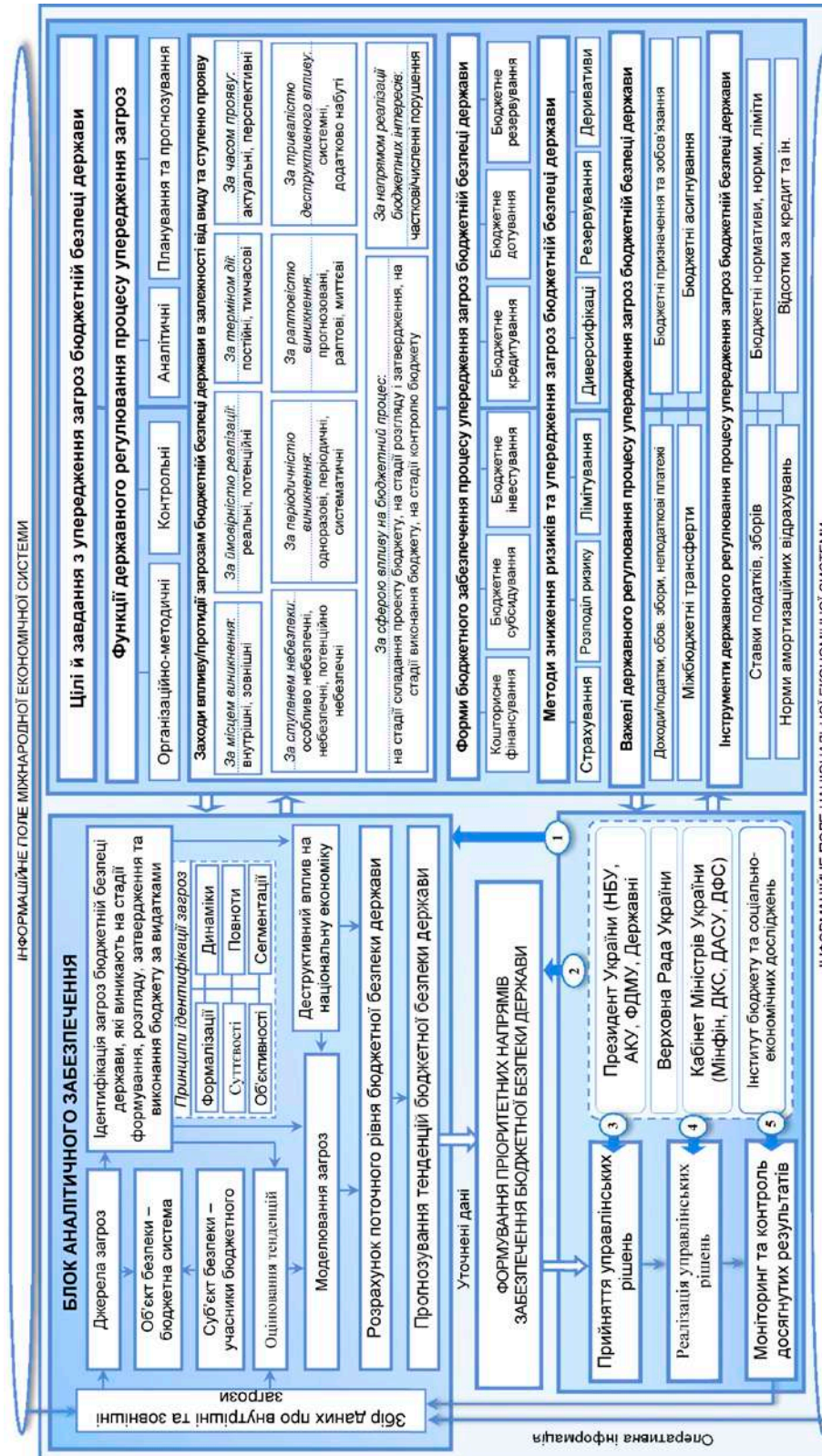

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України
Джерело: авторська розробка

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**Література**

1. The Global Competitiveness Report [Electronic resource] / The World Economic Forum. – Retrieved from : <http://www.weforum.org/reports>.
2. Europe 2020: European Union's ten-year growth strategy [Electronic recourse] / European Commission. – Retrieved from : http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
3. Indicators [Electronic recourse] / The World Bank. – Retrieved from : <http://www.worldbank.org/>.
4. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Luciani, J. The Economic Content of Security [Electronic recourse] / J. Luciani // Journal of Public Policy. – Apr. - Jun., 1988. – Vol. 8. – Working Paper No 2. – P. 151–173. – Retrieved from : <http://jpublicpolicy.com/>
6. Cable, V. What Is International Economic Security? [Electronic recourse] / V. Cable // International Affairs. – 1995. – Vol. 71. – Working Paper No 2. – P. 312 – 317. – Retrieved from : <http://en.interaffairs.ru/>.
7. Бабець, І. Г. Методичні підходи до оцінювання бюджетної безпеки України / І. Г. Бабець / Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – № 23.1.
8. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. / О. І. Барановський. – К. : УБС НБУ, 2014. – Т.1. – 831 с.
9. Варналій, З. С. Механізм попередження загроз економічній безпеці України / З. С. Варналій, С. В. Онищенко, О. А. Маслій // Економічний часопис – XXI. – 2016. – № 159(5-6). – С. 20–24. DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea.V159-04>
10. Варналій, З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Саєнко. – К. : Знання України, 2011. – 299 с.
11. Власюк, О. С. Теорія і практика безпеки в системі науки про економіку: наукова доповідь / О. С. Власюк; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки при Раді національної безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
12. Ілляшенко, С. Б. Механізми системи економічної безпеки підприємства: монографія / С. Б. Ілляшенко. – Х. : Мачулін. – 2016. – 504 с.
13. Деменок О. В., Глухова В. І. Бюджетна безпека України як складова фінансової безпеки держави: стан та перспективи [Електронний ресурс] / О. В. Деменок, В. І. Глухова. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2010_1/016-022.pdf.
14. Колісник, О. Я. Бюджетна безпека у забезпеченні стратегії соціально-економічного розвитку держави: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / О. Я. Колісник. – Тернопіль, 2009. – 20 с.
15. Мартинюк, В. П. Оцінка стану національної економіки на основі інтегрального показника економічної безпеки держави / В. П. Мартинюк // Економіка, менеджмент, підприємництво. – 2013. – № 25 (I). – С. 179-188.
16. Предборський, В. А. «Автономна тіньова держава» як загроза національній безпеці / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – Вип. 1. – С. 15-22.
17. Сухоруков, А. І. Синергетичний механізм формування системи економічної безпеки держави /

References

1. The World Economic Forum (2015). The Global Competitiveness Report. Retrieved from : <http://www.weforum.org/reports>.
2. European Commission (2015). Europe 2020: European Union's ten-year growth strategy. Retrieved from: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
3. The World Bank (2013). Indicators. Retrieved from : <http://www.worldbank.org/>.
4. Statystychna informatsiia [State Statistics Service of Ukraine]. (2015). Statistic information. Retrieved from : <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Luciani, J. (1988). The Economic Content of Security (Working Paper No 2, Vol. 8). Retrieved from : <http://jpublicpolicy.com/>
6. Cable, V. (1995). What Is International Economic Security? (Working Paper No 2, Vol. 71). Retrieved from: <http://en.interaffairs.ru/>.
7. Babets, I. G. (2013). Metodichni pidkhody do otsiniuvannya biudzhetnoi bezpekhy Ukrainy [Methodological approaches to safety assessment of fiscal Ukraine]. Scientific Journal NLTU Ukraine. 23 [in Ukrainian].
8. Baranovskyi O. I. (2014). Filosofiia bezpekhy Security philosophy: monograph: in 2 t. Kyiv : UBS. NBU [in Ukrainian].
9. Varnaliy Z.S., Onishchenko S., Masliy A. (2016). Mekhanizm poperedzhennia zahroz ekonomichnoi bezpekty Ukrainy [Threat preventing mechanism of Ukraine economic security]. *Economic Journal* – XXI, № 159 (5-6), 20–24. DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea.V159-04> [in Ukrainian].
10. Varnaliy, Z. S., Burkaltseva, D. D., Sayenko, O. S. (2011). Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorityty zmitsnennia [Economic security of Ukraine: problems and priorities of strengthening]. Kyiv : Znannya Ukrayiny [in Ukrainian].
11. Vlasjuk, O. S. (2008). Teoriia i praktyka bezpekhy v systemi nauky pro ekonomiku: naukova dopovid [Theory and practice safety in the sciences of economics: research report]. Kyiv: *National Institute of International Security Problems at the National Security and Defense Council of Ukraine* [in Ukrainian].
12. Ilyashenko, O. V. (2016). Mekhanizmy systemy ekonomichnoi bezpekhy pidpriemstva [Mechanisms of economic security]. Kharkiv: Machulin. [in Ukrainian].
13. Demenok, O. V., Glukhov, V. I. (2010). Biudzhetna bezpeka Ukrainy yak skladova finansovoi bezpekhy derzhavy: stan ta perspektyvy [Ukraine security budget as part of the financial security of the state: state and prospects]. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2010_1/016-022.pdf.
14. Kolesnik, O. J. (2009). Biudzhetna bezpeka u zabezpechenni stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy [Budget to ensure security of socio-economic development]: Extended abstract of Candidates` thesis Ternopil [in Ukrainian].
15. Martyniuk, V. (2013). Otsinka stanu natsionalnoi ekonomiky na osnovi intehralnogo pokaznyka ekonomichnoi bezpekhy derzhavy [Assessment of the national economy based on the integral index of economic security. Economics, management, entrepreneurship]. *Ekonomika, menedzhment, pidpriemnytstvo - Economics, Management, Entrepreneurship*, 25 (I), 179-188 [in Ukrainian].
16. Predborskyi, V. A. (2015). «Avtonomna tinova derzhava» yak zahroza natsionalnii bezpekty ["Shadow

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

А. І. Сухоруков, Д. О. Остапчук // Економічний часопис - XXI. – 2014. – № 1–2 (1). – С. 19–22.

18. Економічна ситуація та прогнози [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/>

19. Онищенко, С. В. Загрози економічній безпеці України: сутність, оцінювання та механізм упередження монографія / С. В. Онищенко, О. А. Пугач. – Полтава : ПолтНТУ, 2015. – 337 с.

20. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки: аналітична доповідь до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України / Національний інститут стратегічних досліджень. – К. : НІСД, 2014. – 148 с.

21. Varnaliy, Z. Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State / Z. Varnaliy, S. Onishchenko, A. Masliy // Scientific Journal «ScienceRise». – 2016. – № 7/1(24). – С. 41-46. DOI: 10.15587/2313-8416.2016.74409

Autonomous State"as a thre at tonational security]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini - Formation of marketrelations in Ukraine: Coll. Science. pr. Nauk. Research. Economic Instituteo the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*. Kyiv: Vol. 1, 15-22 [in Ukrainian].

17. Sukhorukov, A., & Ostapchuk, D. (2014). Synerhetychnyi mekhanizm formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Synergetic mechanism of the state economic security system formation]. *Ekonomichnyi chasopys -XXI - Economic Annals-XXI*, 1-2(1), 19-22 [in Ukrainian].

18. Ekonomichna sytuatsiia ta prohnozy [Economic situation and forecasts]. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013). Retrieved from <http://www.me.gov.ua/> [in Ukrainian].

19. Onishchenko, S. & Pugach, A. (2015). Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy: sutnist, otsiniuvannia ta mekhanizm uperedzhennia [Threats to economic security of Ukraine: essence, evaluation and prevention mechanism]. Poltava: PoltNTU [in Ukrainian].

20. Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovishche Ukrainy u sferi natsionalnoi bezpeky: analitychna dopovid do pozacherhovoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy [On the internal and external situation of Ukraine in the national security]. (2014). *Analytical report to an extraordinary President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: National Institute for Strategic Studies [in Ukrainian].

21. Varnaliy Z., Onishchenko S., Masliy A. (2016). Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State / Scientific Journal «ScienceRise», 7/1 (24), 41-46 (in Ukr.). DOI: 10.15587/2313-8416.2016.74409.

Надійшла 18.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Онищенко, С. В. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України / С. В. Онищенко, О. А. Маслій // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1 (9), ч. 1. – С. 176-184.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 502.131.1: 005.21:061ЄС

UDC 502.131.1: 005.21:061ЄС

О. М. Паливода, к. е. н.,
доцент,
Л. С. Селіверстова, д. е. н.,
доцент

O. M. Palyvoda, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor,
L. S. Seliverstova, Doctor of Economic
Sciences, Associate Professor

**УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ
ПРОМИСЛОВОСТІ У КРАЇНАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ОСНОВІ
ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ**

**MANAGEMENT OF THE INDUSTRY'S
INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE
EUROPEAN UNION BASED ON CLUSTER
INFRASTRUCTURE FORMATION**

Актуальність теми дослідження. Ефективний інноваційний розвиток промисловості у країнах ЄС забезпечується завдяки підтримці міжгалузевих контактів в межах кластерних організацій.

Постановка проблеми. Враховуючи поглиблення співпраці вітчизняних підприємств з європейським бізнесом, існує практична потреба в розвитку кластерної концепції вітчизняної економіки на основі використання досвіду європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку кластерних мереж підприємств активно вивчаються у західній та вітчизняній економічній науці.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте відсутні є дослідження, в яких би досліджувалися види кластерних послуг та аналізувалися перспективи їх розвитку. При цьому слід зазначити, що створення необхідної кластерної інфраструктури є основою ефективної кластерної кооперації, що сприяє зростанню конкурентоспроможності на всіх рівнях.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення та аналіз підходів до розробки та реалізації різних видів кластерних послуг, що надаються кластерними службами у країнах Європейського Союзу.

Викладення основного матеріалу. Авторами узагальнено практичний досвід європейських кластерних служб в організації таких послуг, як дослідження ринків, посередництво в пошуку партнерів, проектна підтримка, організація трансферу технологій та підтримка в отриманні фінансування. Продемонстровано роль перелічених послуг в активізації міжгалузевої інноваційної співпраці учасників мереж.

Висновки. Кластерні організації забезпечують відповідне сприятливе середовище для розвитку перспективних технологій і нових бізнес-моделей, виступаючи «трамплінгами» для залучення компаній і наукових установ з різних галузей і країн до спільної розробки інноваційних рішень. Вони також полегшують доступ МСП до глобальних ланцюгів створення вартості і сприяють їх участі в довгостроковому співробітництві зі стратегічними партнерами з інших країн.

Ключові слова: кластер підприємств; кластерна інфраструктура; кластерні послуги; міжгалузеві зв'язки; Європейський Союз.

Relevance of the research. Effective innovative development of industry in the EU is provided through support for inter-industry contacts within the cluster organizations.

Target setting. Due to deepen cooperation between domestic and European business, there is a practical need for the development of the cluster concept of the national economy on the basis of European experience.

Actual scientific researches and issues analysis. The problems of cluster networking companies actively studied in western and domestic economic science.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, missing are studies that have analyzed the types of clustered services and analyzed the prospects for their development. It should be noted that the establishment of the necessary infrastructure cluster is the basis of effective cluster cooperation that promotes competitiveness at all levels.

The research objective. The article is the study and analysis of approaches to design and implement different types of cluster services provided by the cluster services in the European Union.

The statement of basic materials. The authors summarized practical experience of European cluster services in an organization such as market research, mediation in finding partners, project support, organization of technology transfer and support in obtaining financing. We demonstrate the role of these services in enhancing inter-sectoral innovation cooperation network participants.

Conclusions. Cluster organizations provide the appropriate enabling environment for the development of advanced technologies and new business models, acting as "kickers" to attract companies and research institutions from different sectors and countries to jointly develop innovative solutions. They also facilitate the access of SMEs to global value chain and facilitate their participation in long-term cooperation with strategic partners from other countries.

Keywords: cluster companies; cluster infrastructure; cluster services; intersectoral collaboration; the European Union.

Актуальність теми дослідження. У сучасному економічному просторі все більшого розповсюдження набувають різноманітні форми підприємницьких мереж, які формуються і діють на засадах збереження юридичної самостійності окремих суб'єктів, але при цьому добровільного

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

узгодження господарської діяльності та співпраці в різних сферах. Найбільш поширеними та формалізованими мережами в економічно розвинених країнах є кластери підприємств. Їх діяльність та розвиток активно регулюється державною політикою як на рівні національних та регіональних органів управління, так і через галузеві та міжгалузеві організації.

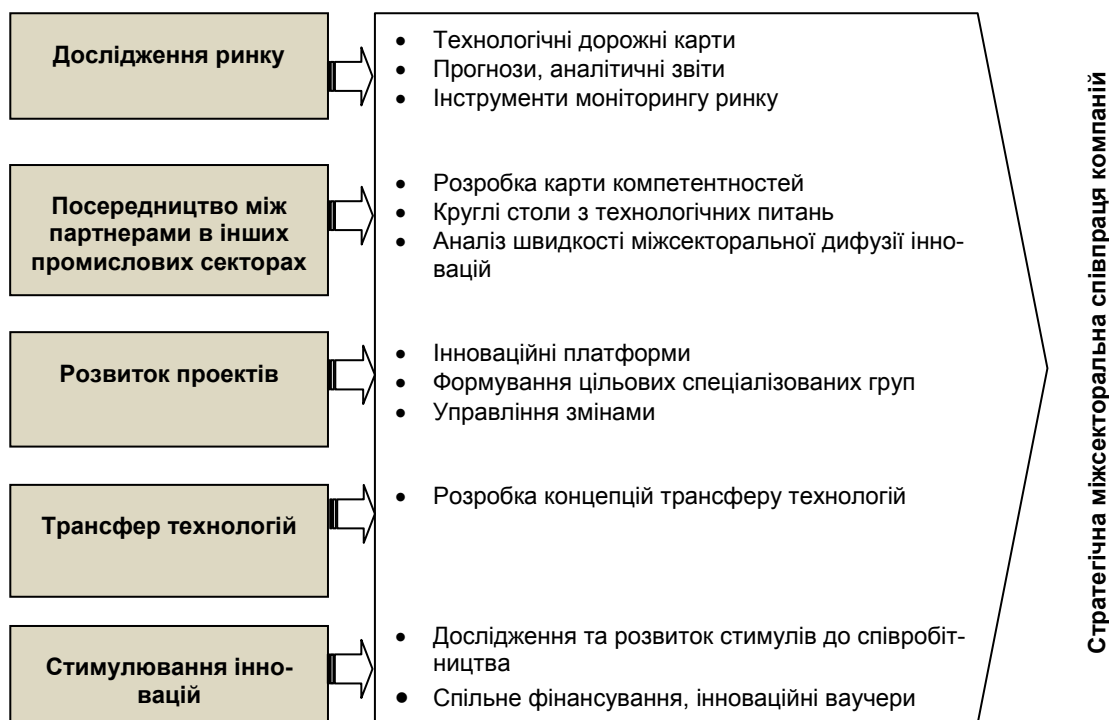
Постановка проблеми. В Україні формування кластерів не набуло достатнього динамізму, хоча існує підприємницький інтерес до кластерної ідеї і навіть зафіксована організація близько двох десятків кластерів у різних галузях. При цьому переважна їх більшість носить формальний характер і не передбачає реальної економічної співпраці. Але, зважаючи на зацікавленість підприємців кластерною формою бізнесу, а також враховуючи поглиблення співпраці вітчизняних підприємств з європейським бізнесом, існує практична потреба в розвитку кластерної концепції вітчизняної економіки на основі використання досвіду європейських країн.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку кластерних мереж підприємств активно вивчаються у західній та вітчизняній економічній науці. Сутність, типи, цілі, мотиви та механізми функціонування мережових структур детально проаналізовані в наукових працях таких дослідників, як М. М. Портер [1], М. Енрайт [2], О. Солвелл, Г. Ліндквіст, Ч. Кетелс [3], М. П. Войнаренко [4], О. О. Карпенко [5], В. Тарасенко [6], С. І. Соколенко [7] та інших. В їхніх наукових дослідженнях достатньо глибоко опрацьовані питання щодо етапів формування кластерних мереж, механізмів взаємодії учасників, виявлення кластерних ефектів, а також розробки підходів до державного регулювання кластерних структур.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. На основі аналізу наукових джерел можна стверджувати, що на сьогодні залишилися поза увагою, особливо вітчизняних учених, проблеми формування та підтримки кластерної інфраструктури. Відсутніми є дослідження, в яких би вивчалися види кластерних послуг та аналізувалися перспективи їх розвитку. При цьому варто зазначити, що створення необхідної кластерної інфраструктури є основою ефективною кластерної кооперації, що сприяє зростанню конкурентоспроможності компаній-учасниць, регіонів, а також держави загалом. Зважаючи на зазначене, представляється доцільним вивчення та адаптація досвіду країн ЄС у формуванні кластерної інфраструктури та розвитку кластерних послуг у практику вітчизняних підприємств.

Постановка завдання. Метою представленої статті є вивчення та аналіз підходів до розроблення та реалізації різних видів кластерних послуг, що надаються кластерними організаціями у країнах Європейського Союзу. Для вирішення визначеної мети було поставлено такі завдання: узагальнити практичний досвід європейських кластерних організацій в організації послуг для учасників кластерів щодо активізації міжгалузевої інноваційної співпраці; з'ясувати можливості впровадження європейського досвіду в практику вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Європейські розробники кластерної політики сьогодні акцентують свою увагу на ланцюгах доданої вартості, що виникають на міжгалузевій основі. Менеджери компаній, державні управлінці усвідомлюють той факт, що кластери є важливими інструментами для просування інновацій, оскільки вони є своєрідними «екосистемами», що забезпечують сприятливе бізнес-середовище для експериментів з новими бізнес-рішеннями. Появу нових промислових галузей важко передбачити, проте можливо підтримати створення необхідних умов для появи інноваційних проривів, що можуть стати основою нових галузей промисловості. Зазначені умови формуються та підтримуються в європейських кластерних мережах за допомогою багатьох кластерних послуг та інструментів, що спрямовані на полегшення міжгалузевої співпраці компаній. Європейською обсерваторією кластерів було визначено портфель послуг, які можуть забезпечити найбільш перспективну підтримку розробки нових ланцюгів доданої вартості і нових галузей промисловості на інноваційній основі (рис. 1).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис. 1. Послуги кластерних організацій для розвитку міжгалузевої інноваційної кооперації учасників

На практиці послуги, які надають кластерні організації, не завжди вдається чітко класифікувати, зарахувавши до певних категорій, оскільки вони носять ситуативний характер і визначаються потребами учасників. Тому представлена схема є найбільш узагальненою.

Першим кроком у реалізації портфеля кластерних послуг щодо налагодження міжгалузевої співпраці є надання послуг з дослідження ринків та виявлення можливостей для створення нових продуктів на міжгалузевій основі. Їх професійне здійснення є ключем до успішного розвитку нових ринкових сегментів як для вже існуючих продуктів, так і для нових, які тільки з'являються у зв'язку з новими потребами суспільства

і промисловості. Зазначені послуги особливо цінними є для малих та середніх підприємств, які не мають ресурсів для фінансування підрозділу, який би займався стратегічним аналізом і розвитком ринку. Досить поширеною формою послуг з дослідження ринків є дорожні карти (Roadmapping). Прикладом виникнення та успішної реалізації міжмережевої та міжгалузевої співпраці на основі дослідження ринку та розробки дорожніх карт є німецький харчовий кластер foodRegio та шведська промислова мережа організацій Packbridge. Управління кластером foodRegio для визначення найбільш перспективних сфер міжгалузевого співробітництва, пов'язаних з виробництвом продуктів харчування, провело обстеження ринку з використанням дорожнього картографування. Дослідження показали, що найперспективнішим напрямом є співпраця у сфері розробки смарт-упаковки для харчових продуктів. Партнери для співробітництва були знайдені за межами Німеччини. За набором своїх компетенцій, найоптимальнішим партнером виявилась шведська мережа Packbridge. Міжгалузеве, прикордонне співробітництво між двома кластерами привело до багатьох відчутних нововведень і дозволило foodRegio створити власні компетенції в смарт-упаковці. Причина успіху цієї стратегії полягає в тому, що співпраця ґрунтувалася на чітких інноваційних цілях та конкретних потребах. Логіка послуг ринкового аналізу представлена на рис. 2.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис. 2. Процес підтримки кластерної кооперації від дорожньої карти до міжкластерних проєктів

Посередницькі послуги з пошуку партнерів можна вважати ключовою складовою сервісного портфеля кластерних організацій, що діють в ЄС. Регулярні заходи, або семінари, ділові місії, або мережеві візити, є типовими інструментами. Прикладом нестандартної організації посередництва з пошуку партнерів є діяльність Баварського кластера навколишнього середовища, що знаходиться в місті Аугсбурзі. Беручи до уваги, що екологічні технології є наскрізними, тобто актуальними для всіх промислових галузей економіки, управління кластером ввело новий формат для створення міжгалузевої співпраці. Послуги з посередництва у пошуку партнерів передбачають мотивування членів кластера налагоджувати контакти з представниками інших галузей зокрема такими як біотехнологія, виробництво датчиків, мехатроніка й автоматизація, лісове господарства та деревообробна промисловість, харчова промисловість. У результаті створюються передумови для розробки міждисциплінарних та міжгалузових інноваційних ідей, які можуть мати комерційний потенціал.

Іншим важливим інструментом кластерних послуг є карта компетентностей, що являє собою інструмент, який дозволяє компаніям і науково-дослідним організаціям виявити принципово нові, міжгалузеві бізнес-рішення. Європейські експерти відзначають, що багато компаній презентують себе як виробників певних продуктів, замість того, щоб представляти навички та ресурси, якими вони володіють у вирішенні певних проблем. Метою кластерних організацій у розробленні значеного інструменту є виявлення та опис у структурованому вигляді компетенцій компаній, які зрозумілі для потенційних клієнтів з інших галузей і можуть доповнити їх компетенціями, яких не вистачає, але які необхідні для освоєння нових ринків.

Кластерна співпраця може підтримуватися також і за допомогою технології міжгалузових круглих столів, що сприяють об'єднанню клієнтів, дослідників і компаній для надання допомоги підприємствам у розробленні нових технологій і послуг. Тематичне середовище круглих столів дає відповіді щодо стратегічних пріоритетів, які визначаються кластерною організацією спільно з членами кластера.

Ринкові дослідження та посередництво в міжгалузових інноваціях породжують багато ідей, кожна з яких може перетворитися на проєкт. Втілення ідей у проєкти є одним з найважливіших за-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

вданий, оскільки вимагає багато зусиль, щоб структурувати їх у чіткі програми дій, які переслідують конкретну мету. Розвиток проектів може відбуватися через створення інноваційних платформ та діалог з конкурентами. Прикладом розвитку таких послуг є CLEAN – Connecting Danish Cleantech кластер. Він розвивається як модель системних інновацій для вирішення екологічних проблем, що мають складний характер. Модель спрямована на заохочення суб'єктів по всьому ланцюгу вартості до розробки інноваційних екологічних рішень. Мета інноваційної моделі це реалізація конкретних способів вирішення виявлених проблем, які одночасно сприяють інноваціям, відкривають нові можливості для бізнесу та зміцнюють компетенції. Кожен з етапів в інноваційній моделі CLEAN представлений на рис. 3.

Рис. 3. Кластерні послуги у формуванні інноваційної моделі кластера CLEAN

Важливим інструментом для полегшення міжгалузевої співпраці в європейських кластерах є спеціальні групи інтересів, які являють собою сфокусовані на певних темах під мережі в межах кластера, в яких беруть участь зацікавлені компанії і R&D організації. У центрі уваги таких ініціатив є створення спільних проектів із залученням всіх партнерів, які забезпечують необхідні технології, спільний маркетинг, зв'язки з громадськістю, а також лобювання конкретних напрямів для того, щоб мати можливість спільної подальшої розробки конкретного тематичного напрямку.

Впровадження результатів від проекту після його завершення або навіть у процесі його реалізації часто є проблемою, зокрема, для малого і середнього бізнесу. Тому трансфер технології є ключовим питанням для кластерних організацій. Проекти не обмежуються R&D, кластер робить акцент на передачі технології. Постійне ініціювання трансферу технологій дозволяє компаніям мати доступ до методів, процесів та інструментів, які були розроблені. Мета полягає в тому, щоб навчити зацікавлені компанії застосовувати ці знання і підтримувати співробітництво з регіональними науково-дослідними інститутами. Два основні засоби для передачі технології – це групи обміну знаннями та сфокусовані проекти передачі. Це реалізується через проектування комунікаційних подій, на яких зацікавлені виробничі компанії представляють технологічні платформи, а також вносять інноваційні ідеї для проектів у галузі трансферу. Обмін знаннями у групах за міжгалузевими проектами дозволяє підтримувати безперервний обмін між науково-дослідними і діловими колами. Все це доповнюється воркшопами, які забезпечують компанії більш глибоке розуміння можливостей використання різних технологій. Концепції для проектів у сфері передачі розробляються у процесі індивідуальних консультацій з компаніями. Після тестування програми реалізуються і постійно розробляються у співпраці з партнерами, перерахованими вище.

В Європейському Союзі існує багато програм фінансування, що здійснюються державними установами і які можуть бути використані кластерними організаціями або кластерними учасникам для підтримки та започаткування своїх ініціатив. Але також є кластерні організації, які ство-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

рили свої власні програми, наприклад через фінансування за допомогою інноваційних ваучерів. Їх ідея полягає у стимулюванні бізнесу до пошуку нових знань за межами своєї мережі через надання незначних обсягів фінансування (у межах 500-7000 євро) для різних цілей. Прикладом надання такого типу послуг є кластер IN2LifeSciences, який у восьми регіонах Європи підтримує МСП у таких напрямках:

- проведення зустрічей та комунікацій: до 500 євро, за рахунок яких можна покрити подорожі та знайомства з відповідними організаціями в інших регіонах;

- обмін персоналом, отримання навчання, запрошення за контрактом експертів для консультування по ринках, технологіях, правах інтелектуальної власності тощо: 4000 євро;

- співробітництво щодо інноваційного продукту або послуги: 7000 євро.

Висновки. Останніми роками в країнах ЄС спостерігається зростання стратегічної співпраці компаній як у межах однієї галузі, так і абсолютно різних. Зіткнувшись зі зростанням міжнародного конкурентного тиску, європейські промисловці усвідомили, що для виходу на нові ринки необхідно створювати нові ланцюги вартості продуктів, послуг і процесів. Їх розвиток вимагає співпраці та інтеграції інноваційних суб'єктів з різних галузей промисловості. Кластерні організації забезпечують відповідне сприятливе середовище для розвитку перспективних технологій і нових бізнес-моделей, виступаючи «трамплінами» для залучення компаній і наукових установ з різних галузей і країн до спільної розробки інноваційних рішень. Вони також полегшують доступ МСП до глобальних ланцюгів створення вартості і сприяють їх участі в довгостроковому співробітництві зі стратегічними партнерами з інших країн.

Варто зазначити, що більшість з описаних вище кластерних послуг та інструментів, за допомогою яких вони реалізуються, можуть бути використані в господарській практиці українських підприємств, оскільки вітчизняне експертне та академічне середовище має фахівців зі знаннями та відповідними навиками їх застосування. Проблема використання описаних вище кластерних послуг у вітчизняній практиці, особливо малого та середнього бізнесу, більшою мірою пов'язана з відсутністю усвідомлення необхідності інноваційної кластерної співпраці як на рівні окремих господарських суб'єктів, так і державних та регіональних органів влади. Проведення цілеспрямованої інформаційної, консультаційної та фінансової державної підтримки у формуванні кластерних мереж та відповідної інфраструктури могло б істотно поліпшити ситуацію та створити стимули для вітчизняних підприємств для руху в зазначеному напрямі.

Література

1. Porter, M. The Competitive Advantage of Nations / M. Porter. – London : McMillan Press, 1990. – 875 p.
2. Enright, M. J. Survey on the Characterization of Regional Clusters: Initial Results / M. J. Enright. – Working Paper, Institute of Economic Policy and Business Strategy : Competitiveness Program, University of Hong Kong, 2000.
3. Lindqvist, G. O. The Cluster Initiative Greenbook 2.0. [Electronic resource] / G. Lindqvist, Ch. Ketels, O. Solvell. – Stockholm : Ivory Tower Publishers, 2013. – Retrieved from : <http://www.clusterportalbw.de/service/publikationen/cluster-cluster-initiativen-und-netzwerke/publikation/ Publikationen/download/dokument/the-cluster-initiative-greenbook-20>.
4. Войнаренко, М. П. Кластери в інституційній економіці : монографія / М. П. Войнаренко. – Хмельницький : ХНУ, ТОВ «Триада-М», 2011. – 502 с.
5. Карпенко, О. О. Інноваційно-інтеграційна парадигма розвитку підприємств на принципах кластеризації : монографія / О. О. Карпенко ; Київська держ. акад. водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. - К. : ТОВ "СІК ГРУП Україна", 2013. - 272 с.
6. Тарасенко, В. Територіальні кластери : семь інструментів управління / В. Тарасенко. – М. : Альпина Паблишер, 2015. – 201 с.
7. Соколенко, С. І. Кластери в глобальній економіці /

References

1. Porter, M. The Competitive Advantage of Nations / M. Porter. – London : McMillan Press, 1990. – 875 p.
2. Enright, M. J. Survey on the Characterization of Regional Clusters: Initial Results / M. J. Enright. – Working Paper, Institute of Economic Policy and Business Strategy : Competitiveness Program, University of Hong Kong, 2000.
3. Lindqvist, G., Ketels, Ch., Solvell, O. The Cluster Initiative Greenbook 2.0. [Electronic resource] / G. Lindqvist, Ch. Ketels, O. Solvell. – Stockholm : Ivory Tower Publishers, 2013. – Retrieved from : <http://www.clusterportalbw.de/service/publikationen/cluster-cluster-initiativen-und-netzwerke/publikation/ Publikationen/download/dokument/the-cluster-initiative-greenbook-20>.
4. Voynarenko, M. P. (2011). Klasteri v instytutsiinii ekonomitsi : monohrafiia [Clusters in Institutional Economics: Monograph]. Clusters in institutional economics: monograph / M. P. Voynarenko. Khmel'nitsky: KNU, LLC "Triada-M", P. 502 [in Ukrainian].
5. Karpenko, O. O. (2013). Innovatsiino-intehratsiina paradyhma rozvytku pidpriemstv na pryntsyakh klasteryzatsii: monohrafiia [Integration and innovation enterprise development paradigm base don the clustering principles: monograph]. Kyiv : KDAVT, P. 272 [in Ukrainian].
6. Tarasenko, V. (2015). Territorialnye klasteri sem instrumentov upravleniia [Local clusters: seven management

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

С. І. Соколенко. – К : Логос. 2004. – 848 с.

8. European Commission (2015). "European Cluster Trend Report". Retrieved from : [http : //ec.europa.-eu/growth/smes/cluster/observatory/european-cluster-trend-report_en](http://ec.europa.eu/growth/smes/cluster/observatory/european-cluster-trend-report_en).

9. European Commission (2015). Summary Report - Cluster Internationalisation and Global Mega Trend. Retrieved from : [http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents / 10689 / attachments /1/translation](http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10689/attachments/1/translation).

tools]. Alpina Publisher, P. 201 [in Russian].

7. Sokolenko, S. I. (2004). Klasteri v hlobalnii ekonomitsi [Clusters in the global economy]. Kyiv Logos., P. 848 [in Ukrainian].

8. European Commission (2015). "European ClusterTrend Report". Retrieved from :

<http://ec.europa.eu/growth->

[/smes/cluster/observatory/european-cluster-trend-report_en](http://ec.europa.eu/growth-).

9. European Commission (2015)."Summary Report - Cluster Internationalisation and Global Mega Trend" Retrieved from: [http://ec.europa.-eu/DocsRoom/documents- /10689/attachments/1/translation](http://ec.europa.-eu/DocsRoom/documents-10689/attachments/1/translation).

Надійшла 13.12.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Паливода, О. М. Управління інноваційним розвитком промисловості в країнах Європейського Союзу на основі формування кластерної інфраструктури / О. М. Паливода, Л. С. Селіверстова // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С. 185-191.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 336.1(477):[339.923:061.1ЄC]

УДК 336.1(477):[339.923:061.1ЄC]

N. N. Poyda-Nosyk, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor**Н. Н. Пойда-Носик**, к. е. н., доцент**FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION****ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Urgency of the research. Ukraine has made a European choice as the main direction of its state policy, both internal and external, whose ultimate goal should be the full membership in the European Union. However, it is necessary to consider that the access to world markets and formation of an open economy also mean an internal stability of the economy and financial system of the state.

Target setting. The financial system of Ukraine in modern conditions is influenced by a number of threats, that are negatively affecting the level of financial security.

Actual scientific researches and issues analysis. Fundamental research focused on problems of financial security of Ukraine, which became the basis for the development of scientific theory of security in the field of public finance, have been done in writings of A. Baranovsky, M. Ermoshenko, V. Muntiyany, A. Sukhorukov. Today a large number of works is devoting to the study of particular aspects and components of the financial security of the state.

Uninvestigated parts of general matters defining. The variability of the external environment and recent events in the European Union require in-depth study of the influence of integration processes on the financial security of Ukraine.

The research objective. The main aim of the article is to summarize the issues and systematize the ways of providing financial security of Ukraine in conditions of European integration processes.

The statement of basic materials. Research conducted by the author showed that the domestic financial system is very vulnerable to external and internal threats. The author has analyzed the dynamics of key macroeconomic indicators and indicators of financial security of the state during 2007-2015. The threats that are most significant for the financial security of the state have been highlighted. The author considered the possible implications of the European skepticism on the financial security of Ukraine, and the directions to increase the level of financial security in the modern world.

Conclusions. The government of Ukraine should focus on domestic reforms, the creation of living standards, economics and politics in Ukraine, which are as close as possible to European. Only then it is possible to implement effective mechanisms aimed at neutralizing, minimizing the impact and eliminating the phenomena and factors leading to the creation of external and internal threats to the state's financial security.

Keywords: financial security of the state; European integration; BREXIT; fiscal security; debt security.

Актуальність теми дослідження. Основним напрямом державної політики Україна обрала європейський вибір, кінцевою метою якого має бути повноправне членство в Європейському Союзі. Однак, необхідно враховувати, що вихід на світові ринки, формування відкритої економіки означає також внутрішню стабільність економіки та фінансової системи держави, здатність протистояти ризикам, які супроводжують процеси глобалізації та євроінтеграції.

Постановка проблеми. На жаль, фінансова система України в сучасних умовах знаходиться під впливом ряду загроз, які негативно позначаються на рівні фінансової безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ґрунтовні дослідження проблем забезпечення фінансової безпеки України, які стали основою для розвитку безпекології у сфері державних фінансів, провели у своїх працях О. І. Барановський, М. М. Єрмошенко, В. І. Мунтіян, А. І. Сухоруков. Велика кількість праць вітчизняних науковців присвячена дослідженню окремих аспектів і складових фінансової безпеки держави.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Мінливість зовнішнього середовища та останні події в країнах Європейського Союзу вимагають поглибленого дослідження впливу євроінтеграційних процесів на фінансову безпеку України.

Постановка завдання. Основною метою даної статті є узагальнення проблем та систематизація шляхів забезпечення фінансової безпеки України в умовах євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження показали, що вітчизняна фінансова система є вразливою до внутрішніх і зовнішніх загроз. Автором проаналізовано динаміку основних макроекономічних показників та індикаторів фінансової безпеки держави протягом 2007-2015 років. Виділено загрози, які є найбільш суттєвими для окремих складових та в цілому фінансової безпеки держави. Розглянуто можливі наслідки європейського скептицизму на фінансову безпеку України, виділено напрями підвищення рівня фінансової безпеки в сучасних умовах.

Висновки. Державі слід зосередитися на внутрішніх реформах, на створенні тих стандартів життя, економіки і політики в Україні, які є максимально близькими до європейських. Тільки тоді можна впроваджувати та будуть дієвими механізми, спрямовані на усунення негативних явищ і чинників, що призводять до створення загроз фінансовій безпеці.

Ключові слова: фінансова безпека держави; євроінтеграція; BREXIT; бюджетна безпека; торгова безпека.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Urgency of the research. Ukraine has made a European choice as the main direction of its state policy, both internal and external, whose ultimate goal should be the full membership in the European Union. For Ukraine, European integration, on the one hand, this is the way of modernization of economy, attracting foreign investment and technologies, increasing the competitiveness of domestic manufacturers, access to world markets, including the market of financial services. On the other hand, access to world markets, the formation of an open economy also means that the economy and financial system of the state must be internally stable, able to withstand the risks that accompany the processes of globalization and European integration.

Target setting. Unfortunately, the financial system of Ukraine in modern conditions is influenced by a number of threats, among which political instability, rising debt dependence, the imperfection of fiscal policy, the shadow economy, the significant level of corruption in all parts of the financial system, instability of the banking sector and many others. All of these threats are negatively affecting the level of financial security. Thus, the question of ensuring the financial security of the state under the impact of destructive factors is especially acute for today.

Actual scientific researches and issues analysis. Fundamental research focused on problems of financial security of Ukraine, which became the basis for the development of scientific theory of security in the field of public finance, have been done in writings of O. I. Baranovsky, N. M. Ermolenko, V. I. Muntian, A. I. Sukhorukov. In different ways the problems of financial security were considered by such authors as V. P. Martynyuk, Yu. D. Rodionov, I. O. Rewak. Today a large number of works of domestic scientists is devoting to the study of particular aspects and components of the financial security of the state, among which the problems of ensuring the debt security of the state (S. M. Marchenko, V. L. Plastun, A.V. Tsaruk), the problems of providing the fiscal security (V. V. Demenok, A. I. Kolesnik, Yu. P. Postolenko) and othes.

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite the considerable number of works devoted to the problems of financial security of the state, the variability of the external environment and recent events in the European Union require in-depth study of the influence of integration processes on the financial security of Ukraine.

The research objective. The main aim of this article is to summarize the issues and systematize the ways of providing financial security of Ukraine in conditions of European integration processes.

The statement of basic materials. Research conducted by the author [1-2] showed that the global financial and economic crisis of 2008-2009, which had a negative impact on the socio-economic development of Ukraine has shown the vulnerability of the domestic financial system and its dependence on external influences. The course of European integration for Ukraine had not changed – on the contrary, major events had occurred during 2008-2011 that preceded the signing of the future Agreement on Association between Ukraine and the EU.

Table 1

Dynamics of GDP in Ukraine for 2007-2015*

Period	Nominal GDP, million UAH	The absolute increment of nominal GDP, million UAH	The growth rate of nominal GDP, %	GDP (in million USD)	The absolute increment, mln.USD.	The growth rate, %
2007	720731	176578	32,5	142719	34966	32.5
2008	948056	227325	31,5	179992	37273	26.1
2009	913345	-34711	-3,66	117228	-62765	-34.9
2010	1 082 569	169224	18,53	136419	19192	16.4
2011	1 316 600	234031	21,62	163160	26740	19.6
2012	1 408 889	92289	7,01	175781	12622	7.7
2013	1 454 931	46042	3,3	183310	7529	4.3
2014	1 566 728	111797	7,7	131805	-51505	-28.1
2015	1 979 458	412730	26,3	90615	-41190	-31.3

* Formed according to the Ministry of Finance (<http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>)

In 2014-2015, the inflation rate exceeded the indicator of the crisis of 2008 (Tab. 2). The hryvnia has depreciated by more than threefold.

The signing of the Association Agreement between Ukraine and the EU had occurred in 2014 in two stages. The first stage was the signing of the political part of the Agreement (21 March 2014). The

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

second stage - both the President of Ukraine and the leadership of the European Union signed the economic part of the Agreement during the meeting of the EU Council (27 June 2014). In September 2014 the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU) and the European Parliament synchronously ratified the Association Agreement between Ukraine and the EU. At the same time, during 2010-2015 years, Ukraine experienced unprecedented combination of political, financial, economic and banking crises. Starting in 2011, there was a steady decrease in the rate of growth of GDP of Ukraine (Tab.1). Only in 2014, nominal GDP grew by 7.7% in the hryvnia equivalent, however, in dollar terms, the growth rate reduced by up to 28.1%. In 2015, the figure was even higher – 31.3%.

Table 2

Summary table of inflation indexes in Ukraine for 2007–2015*

Period	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
January	100,5	102,9	102,9	101,8	101	100,2	100,2	100,2	103,1
February	100,6	102,7	101,5	101,9	100,9	100,2	99,9	100,6	105,3
March	100,2	103,8	101,4	100,9	101,4	100,3	100	102,2	110,8
April	100	103,1	100,9	99,7	101,3	100	100	103,3	114
May	100,6	101,3	100,5	99,4	100,8	99,7	100,1	103,8	102,2
June	102,2	100,8	101,1	99,6	100,4	99,7	100	101	100,4
July	101,4	99,5	99,9	99,8	98,7	99,8	99,9	100,4	99
August	100,6	99,9	99,8	101,2	99,6	99,7	99,3	100,8	99,2
September	102,2	101,1	100,8	102,9	100,1	100,1	100	102,9	102,3
October	102,9	101,7	100,9	100,5	100	100	100,4	102,4	98,7
November	102,2	101,5	101,1	100,3	100,1	99,9	100,2	101,9	102
December	102,1	102,1	100,9	100,8	100,2	100,2	100,5	103	100,7
The average annual growth rate	116,6	122,3	112,3	109,4	108	100,6	99,7	124,9	143,3

* Formed according to the Ministry of Finance (<http://index.minfin.com.ua/index/>)

The banking system lost one-third of the deposits. The banking crisis was accompanied by numerous defaults of financial institutions. By the 1st of November 2015 64 commercial banks were officially recognized as insolvent [3]. So far, the banking market is in a state of shock which is caused by currency fluctuations (depreciation of the hryvnia), losses of assets in Crimea and the war zone, borrowers' decrease of solvency, massive personnel downsizing.

The dynamics of separate indicators of fiscal and debt security of Ukraine for 2008-2015 is shown in table 3.

Table 3

Dynamics of indicators of fiscal and debt security of Ukraine for 2008-2015*

Years	The state budget deficit in % to GDP		The ratio of gross external debt (GED) to GDP, %		The ratio of official international reserves to the volume of GED, %	
	the actual value	the limit value**	the actual value	the limit value**	the actual value	the limit value**
2008	-1.32	He > 3	56.5	He > 70	31,0	He < 20
2009	-3.89	He > 3	88.2	He > 70	25,6	He < 20
2010	-5.94	He > 3	86.0	He > 70	29,5	He < 20
2011	-1.79	He > 3	77.4	He > 70	25,2	He < 20
2012	-3.79	He > 3	76.8	He > 70	18,2	He < 20
2013	-4.45	He > 3	77.5	He > 70	14,4	He < 20
2014	-4.98	He > 3	95.8	He > 70	6	He < 20
2015	-2.28	He > 3	131.0	He > 70	11,2	He < 20

* Calculated by the author according to the Ministry of Finance of Ukraine

** Limit values are defined by the Ministry of economic development and trade of Ukraine in [4]

As the table shows, the ratio of budget deficit to GDP ratio was in the normal range only in 2008, 2011 and 2015. The indicator reached his critical value in 2010, when the budget deficit amounted to nearly 6%

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

of Ukraine's GDP. As for the gross external debt of Ukraine, its value is steadily increasing. When the established limit value should not exceed 70%, the gross external debt of Ukraine in 2015 amounted to 131% of GDP.

Official international reserves of Ukraine are also reduced from year to year. The limit value established on the level which should not be less than 20%, but only in 2008-2011, the indicator was within the normal range. The value of this indicator was critically reduced in 2014, when the volume of international reserves amounted to 6% of GDP (or 30% of the normative value). In the current 2016 in the international arena there were two important events that can affect the future possibility of Ukraine to become a full EU member and at the same time generate risks for its financial security. The referendum in the Netherlands that was held on 6 April 2016 and concerned the ratification of the Association Agreement with Ukraine has shown that 61% of the population is against joining of Ukraine to the EU. However, the Ukrainian question and the question of voting results in the Netherlands were postponed by the European Parliament according with the event, which took place on 23 June 2016 and is commonly known as BREXIT. The United Kingdom (UK) held another referendum on EU membership - the UK took a decision to withdraw from the European Union (EU). As a result of the June 2016 referendum 51.9% of those who turned out voted to leave the EU, for the continuation of EU membership voted 48.1 percent of the electorate [5].

The consequences of the referendum for the UK can be summarized as follows:

- a sharp drop in the pound by 7.5%;
- the reaction of the stock exchanges revealed the downfall of many indexes;
- the percentage of companies that are pessimistic about the prospects of the UK economy has doubled during a week after the vote (before the referendum, this figure was 25%, while after it rose to 49%);
- the level of business activity in Britain dropped significantly, companies refuse from investments and hiring new employees.

The main consequences of withdrawal of UK for the EU are: outflow of the budget, sales market reduction, fall of the Euro, downgrading of the sovereign ratings and particularly the rating of the EU as an association. The main threat is the uncertainty regarding the future of overall European Union, namely the Eurozone. The UK example may encourage other countries to hold similar referendums. However, opinion polls a week after the Brexit vote showed strongly increased support for the EU in most of Europe.

For Ukraine, Eurozone's risks could affect an even larger decline in GDP growth rate and monetary and currency security of the state. At least, the devaluation of euro against major currencies (U.S. dollar, Japanese yen and Swiss franc) means that the Ukrainian exporters will become less competitive in the European market. Even while maintaining the natural volumes of sales, they will lose in dollar terms. Devaluation both the pound and euro will immediately affect the problems in the banking sector, which will require a significant recapitalization.

Under these conditions, the problem of protecting national interests in the financial sector and ensuring the financial security of the state is extremely important. As never before, the basic provisions of the Concept of national security in the financial sector (issued 15.08.2012) become relevant. Concept developers emphasized the need to solve the basic problem - the insufficient effective use of mechanisms aimed at neutralizing, minimizing the impact and eliminating the phenomena and factors that lead to the creation of external and internal threats to national security in the financial sector. One way of solving the determined problem is implementing structural reforms in the national economy and ensuring price and financial stability.

At present the question of effectiveness of structural reforms or even their absence is the cornerstone of political debate. Essentially, the reform should begin with structuring the existing problems, assessing the risks and threats, determining strategic and tactical goals and forming a set of measures in a variety of development programs.

It should be noted that threats for financial security and conditions (or ways) of its ensuring in some extent are substantiated by the Law of Ukraine «About fundamentals of national security». The law identifies the following main threats in the economic sphere, that are essentially threats to the financial security of the state: the instability of legal regulation in the sphere of financial policy of the state; the lack of

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

effective programmes for the prevention of financial crises; growth of credit risks; large debt bondage of the state, critical amounts of internal and external debts; high level of shadow economy and so on.

This Law defined the main directions, which implementation will create conditions for ensuring the financial security of the state:

- overcome the "shadowing" of the economy through reforming the tax system, improvement of the financial-credit sphere and termination of the capital outflow abroad, reduction of cash money supply in circulation;

- ensuring balanced development of public sector, internal and external security of national currency, its stability, protection of depositors' interests at the financial market;

- implementation of the prudent internal and external borrowing policy.

As we can see, the main provisions of the Law, that was adopted in 2003, and so far, remain unfulfilled and require specification as in terms of events, performers, their powers, and in the context of time intervals.

Conclusions. Thus, the priorities of Ukraine in the field of financial security should be the creation of appropriate legal, economic, social and other conditions aimed at improving monetary and credit, currency, banking, budget, tax, investment policies. The government of Ukraine should focus on domestic reforms, the creation of living standards, economics and politics in Ukraine, which are as close as possible to European. Only then it is possible to implement effective mechanisms aimed at neutralizing, minimizing the impact and eliminating the phenomena and factors leading to the creation of external and internal threats to the state's financial security. In combination with prudent state policy they will allow to create the financially stable state.

References

1. Poyda-Nosyk, N. N. (2016). Finansova bezpeka Ukrainy v umovakh aktyvizatsiyi yevrointehratsiynykh protsesiv [Financial security of Ukraine in conditions of activation of integration processes]. Economics, science, education : integration and synergy : materials of international scientific and practical conference in 3 V.-V. 2. Kyiv: Publishing outfit "Centre of educational literature", pp. 31 – 32 [in Ukrainian].

2. Poyda-Nosyk, N. N. (2016). The problems of ensuring Ukraine's financial security in conditions of European integration. *Materialy Mizhnarodn. nauk. konf-yi «Vykyky ta perspektyvy ekonomichnoho rozvytku v umovakh mizhnarodnoho spivrobitnytstva : yevropeys'kyy dosvid» (6-7 travnya 2016 r., m. Berehovo) - Conference Proceedings "Challenges and prospects of economic development in the context of international cooperation: the European experience"* pp. 79 – 81 [in English].

3. Zahalna analitychna informatsiya po neplatospromozhnym bankam [General analytical information on insolvent banks]. Retrieved from: http://uba.ua/documents/presentation/kiyak_a.pdf [in Ukrainian].

4. Metodichni rekomendatsiyi shchodo rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy, zatv. nakazom Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29 zhovtnya 2013 №1277 [Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine, approved by order of the Ministry of economic development and trade of Ukraine from October 29, 2013, №1277]. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html [in Ukrainian].

5. UK votes to leave the EU (2016). Retrieved from: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.

Література

1. Пойда-Носик, Н. Н. Финансова безпека України в умовах активізації євроінтеграційних процесів / Н. Н. Пойда-Носик // Economics, science, education : integration and synergy : materials of international scientific and practical conference (Bratislava, 18-21 January 2016). : in 3 V. – V. 2. – К. : Publishing outfit "Centre of educational literature", 2016. – 92 p.; P. 31 - 32.

2. Poyda-Nosyk, N. N. The problems of ensuring Ukraine's financial security in conditions of European integration / N. N. Poyda-Nosyk // Виклики та перспективи економічного розвитку в умовах міжнародного співробітництва: європейський досвід : Мат-ли Міжнародн. наук. конф-ї (6-7 травня 2016 р., м. Берегово) – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2016. – С. 79-81.

3. Загальна аналітична інформація по неплатоспроможним банкам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uba.ua/documents/presentation/kiyak_a.pdf.

4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html.

5. UK votes to leave the EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.

Received for publication 10.11.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Poyda-Nosyk, N. N. Financial security of Ukraine in conditions of European integration / N. N. Poyda-Nosyk // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 192-196.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 368.9.06

УДК 368.9.06

K. O. Basenko, Candidate of Economic Sciences,
T. I. Batrakova, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
S. O. Kushnir, Candidate of Economic Sciences

К. О. Басенко, к. е. н.,
Т. І. Батракова, к. е. н.,
 доцент,
С. О. Кушнір, к. е. н.

**THE ACTIVATION OF REGULATORY POLICY
 TOWARDS THE DEVELOPMENT OF SOCIAL
 INVESTMENT**

**АКТИВІЗАЦІЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ
 ДЕРЖАВИ У НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ
 СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ**

Urgency of the research. In modern terms the issues of developing social investment, are becoming the matter of current interest, because the social sphere of Ukraine remains the least reformed and therefore insufficiently adapted to the modern requirements of a market economy.

Target setting. The vital significance in solving the questions of the impact of regulatory policy on the development of social investment belongs to the development of adequate management tools and regulation of social investment both on the part of the state and business in general, in order to create an optimal control algorithm of guiding socially-oriented investments, ensuring their cost-effectiveness in the long run.

Actual scientific researches and issues analysis. Such domestic and foreign scientists, as O. Amosova, L. Anichyna V. Babaeva, V. Bakumenko S. Bila, V. Geyets A. Dyehtyar, N. Korableva V. Knyazeva, I. Lukinova V. Martynenko A. Mordvinova, G. Odintsova, I. Pavlova, V. Ryzhykh, I. Rozputenka, S. Salyha, A. Chaplygina and others devoted their work to learning the peculiarities of regulating social investment pointing out.

Uninvestigated parts of general matters. Despite significant scientific achievements in the field of development of social investment, the analysis of recent publications indicates the need for the research of the states policy towards the revitalization of socially oriented investment through joint efforts of the government and business through application of management tools for the development of social sector.

The research objective. The article aims at structuring the areas of development of social investment in Ukraine on the basis of realization of social and economic policy of the state.

The statement of basic materials. In the article the theoretical approaches and practical features of the impact of government regulation on the development of social investment in Ukraine are investigated. The analysis of the current state of social investment in Ukraine has been done the major problems of development of social investments in Ukraine. The role of government regulation in the were discovered development of social investment has been determined. The functional features and characteristics of the functioning of the regulation of social investment have been given.

Conclusions. The landmark in social direction of the state's to development chosen by Ukraine puts priority on the plan to ensure a high quality of life of the country's population. The implementation of the declared plan is only possible on conditions of the social cohesion of society, state and business entities in the solution of common goals.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах актуальності набувають питання розвитку соціального інвестування, так як соціальна сфера України залишається найменш реформованою, а тому недостатньо пристосованою до сучасних вимог ринкових відносин.

Постановка проблеми. Актуальне значення у вирішенні питань впливу регуляторної політики держави на розвиток соціального інвестування належить розробці адекватних інструментів управління та регулювання соціального інвестування як з боку держави так і бізнесу в цілому, з метою створення оптимального алгоритму управління соціально-орієнтованими інвестиціями, забезпечення їх економічної ефективності в довгостроковому період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем особливостей регулювання розвитку соціального інвестування присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема О. Амосова, Л. Анічина, В. Бабаєва, В. Бакуменко, С. Біла, В. Геєць, А. Дегтяр, Н. Корабльова, В. Князева, І. Лукінова, В. Мартиненко, О. Мордвінова, Г. Одінцова, І. Павлова, В. Рижих, І. Розпутенка, С. Салига, О. Чаплигіна та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на значні наукові напрацювання у сфері розвитку соціального інвестування, аналіз останніх публікацій свідчить про необхідність дослідження політики держави у напрямку активізації розвитку соціально орієнтованих інвестицій за допомогою поєднання зусиль держави та бізнесу шляхом застосування управлінського інструментарію за для розвитку соціальної сфери країни.

Постановка завдання. Стаття покликана структурувати напрями розвитку соціального інвестування в Україні на основі реалізації соціально-економічної політики держави.

Виклад основного матеріалу. У статті досліджено теоретичні підходи та практичні особливості впливу державного регулювання на розвиток соціального інвестування в Україні. Проведено аналіз сучасного стану соціального інвестування в Україні, виявлено основні проблеми розвитку соціальних інвестицій в Україні. Визначено роль державного регулювання у розвитку соціального інвестування. Наведені функціональні ознаки та характеристики функціонування механізму регулювання соціального інвестування.

Висновки. Орієнтир соціального спрямування розвитку держави, який обрала для себе Україна, ставить на першочерговий план забезпечення високого рівня якості життя населення країни. Виконання задекларованого плану є можливим лише за умови соціальної згуртованості суспільства, держави та суб'єктів господарювання у

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Keywords: social system; social investment policy; the state's policy; quality of life; socially oriented economy.

вирішенні загальної мети.

Ключові слова: соціальна система; соціальні інвестиції; політика держави; якість життя; соціально орієнтована економіка; якість життя.

Urgency of the research. At the present stage the ensuring of sustained socio-economic development is based on using social opportunities to generate economic results. The most effective tool in the given context is social investment. The developed countries of the world are using social investment as the practices of investing resources in a variety of assets to achieve beneficial social effect in the future. This type of investment is based on the system of state support and is reflected in the establishment of an appropriate system of state regulation and so on.

Target setting. The modern world dictates new requirements to changes in life priorities and economies, requiring the active involvement of external resources to the development of the social dimension of society and improvement of the quality of life of population. Various forms arise and they are distributed to invest in the social environment, both by individuals and by some individual entities (companies and organizations) and by the State. If previously there existed only a few cases of execution of social investment, in modern Ukrainian reality we can state about the beginning of the birth of the social investments market that is endowed with all the characteristic features and attributes of the market, the specific situation, principles of operation, sectoral diversity, personal and other infrastructure.

Actual scientific researches and issues analysis. Many works by Ukrainian scientists as O. Amosova, L. Anichyna V. Babaeva, V. Bakumenko S. Bila, V. Geyets, Dyehtyar A., N. Korableva, V. Knyazeva, I. Lukinova V. Martynenko, O. Mordvinov, G. Odintsov, I. Pavlov, V. Ryzhykh, I. Rozputenko, S. Salyha, A. Chaplygin, Yu. Chernetsky, A. Cherniavsky, etc. were devoted to the studying of the major problems of the theory and practice of managing the development of social investment. Attention to social investment in the context of the socialization of the economy and ensuring the quality of life of the population as the goal of social and economic development is given in the works of Antoniuk V., L. Budyonny S. Varnaliya V. Vorotin, A. Gerasimenko, S. Hrynkevych O. Doronin, C. Kalinina, A. Kolota, E. Libanova, L. Lisogor, S. Melnyk, G. Nazarova O. Novikova, E. Libanova, V. Osetskoho, Yu. Petrushenko, S. Pyrozhkova, M. Romaniuk, L. Synyayevoyi, L. Shaulskoyi and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite the wide range of research areas of state regulation of investment activities, the theme of the development of social investment remains urgent. The need to study this issue, taking into account the demographic situation and the dynamics of socio-economic development of the country is in the development of practical recommendations on the implementation mechanism of regulation of social investment.

The research objective. The aim of the article is to study the theoretical principles and practical features of regulation of social investment in Ukraine based on the construction of the mechanism of regulation of social investment by integrating the efforts of all its subjects.

The statement of basic materials. One of the key factors of becoming a highly developed country is developing its social component, ensuring adequate standards of living, high income, providing free access to all components of the social sector of the country and ensuring a proper quality of social services. Like other components of the country's economic system, social sphere requires a proper level of funding, depending on the existing traditions, legal framework, the degree of social responsibility of business entities which can be done at the international, national, industrial and individual levels.

Socially orientated market economy implies significant activity of the state in solving social problems. Therefore there is a need for government intervention in the area of income distribution through realizing social policy. Through the redistribution of national income through the budget, the state implements the system of social programs. At present, in conditions of the formation and implementation of socially oriented investment there is a need for isolation of a social subsystem as the most attractive destination for investment and business initiatives as well as the appearance and use of new species and technological approaches in operating the social investments in Ukraine [1].

The state regulation of social investment must meet two principles of social justice and socio-economic efficiency. Social investment has a wide range of subjects, the main difference between them is not only their impact on levels of objects and forms of investment activity, but also in the aim they set before them-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

selves making this investment. The largest investment is the subject of the social state (represented by the public authorities), which mostly aims at improving the quality of life of population, of its material support, the growth of labour productivity in the country and gross domestic product. In addition, social investments are realized by the domestic and foreign non commercial organizations (charities, international organizations, international development funds), their main goal is just getting social benefits from investments, which is shown as in the case with the State in improving the quality and level of life, support of the poor and socially vulnerable categories, they also meet the cultural and spiritual needs of society.

One of the subjects of social investment, whose work in recent years has become more active are business entities (companies and organizations), they are investing their financial resources both into national social development and in the development of social infrastructure and the support of personnel, a key aim of this subject is mainly gain to profits in the short or long run, improving the image and status of the company, increasing the degree of confidence to the products and services it provides [2].

The last, but not the least, subject of social investment is the population, individuals who in accordance with their accumulated social capital investments put in certain tangible and intangible resources in the field of social development or cultural and spiritual development of the society, while pursuing a goal to meet their personal spiritual needs and the implementation of personal social capital. All the subjects of social investment (investors) are subjected to specific principles of its development and implementation of private investment projects. Some of them are defined on a global level within the UN global program of PSI (Principles for Social Investment), which includes a list of basic principles of socially oriented investment (commitment, measurability, dignity and ethics).

In the terms of using these basic principles for the development of social investment, we consider it necessary to examine more objectively the current structure of social investment market and to analyze it in supply through isolating main subjects: government social investment, investment-profit organizations, investment entities (companies), individual investments. As it has been already mentioned, the main areas of social investment at the state level is the development of social infrastructure, adherence to the quality of social services, creating a positive social climate in the country, ensuring the effective functioning of the labor market, compliance with social and environmental security in the country, etc. [3].

In modern conditions social investments are an essential part of sustainable business development. Solving social problems of the region through social investments, enterprises primarily create conditions for their future, increase the competitiveness of their production and the image in the society, solvency and the quality of life of population. Enterprises implementing social programs get the greatest increase in the indicators of economic development as compared to those who are less active in the social responsibility to the society. Social investments have the greatest impact on the efficiency of labor, which increases productivity, staff loyalty to the company their motivation to work, etc. The amounts and directions of social investing of enterprises increasingly depend on the areas in which they carry out their economic activities and the established strategy of development.

On the whole, the directions of social investment can be roughly divided into the following groups: - social investment in education; - social investment in the field of public health; - the scope of developing the social potential of enterprise; - support in the area of environmental security of a country; - the development of the local community; - assistance to vulnerable groups; - social responsibility of the individual; - increasing the level of social capital of the society; - the development of sport and arts; - the restoration of historical and architectural monuments, etc. [4].

Ukrainian socially responsible companies mostly invest their money in the development of the community, the support for patients, disabled children and children deprived of parental care, the support for culture, arts and sports development, especially for children. The leading world enterprises consider to be the most effective directions of social investments as follows: internal social assets of enterprises, educational sphere of the country, international assistance to the victims of natural disasters or fighting against infectious diseases that is objective, because namely these components enable to cover a broader category of investment objects and in future enables to provide the highest level of return both for the long and short terms.

If we compare the amounts of social investments of Ukrainian and foreign enterprises, they are somewhat different. For example, US companies are investing in social projects 3-5% of their net profit, Europe-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

an companies are investing about 2-4% of their annual income, Russian companies about 1% and Ukrainian ones on the average of 0.7-1.2%. At the same time the total number of domestic and foreign companies that are socially responsible is respectively 40% and 90% of business entities [5].

Besides, fundamentally different are the principles of social investments of Ukrainian and foreign enterprises from the point of view of their going out beyond the borders of the country in which they are located. Global companies are more internationalized in this process. They direct almost 40% of social investment for the development of infrastructure and the support of the population of the poorly developed countries or those who need assistance at a certain period of time.

The current trends in the sphere of social investments in Ukraine are quite positive over the past 10 years, companies spending on the development of social infrastructure and the rising of the quality of life of the population increased almost three times, with the widely enough spread the circle of investors and the magnitude of realized social programs. The most socially responsible company in Ukraine is System Capital Management (SCM), SK Group. The second place among Ukrainian companies within the rating of socially responsible companies of Ukraine takes "Kyivstar", the expenses of the company on social programs account for about 20% of total income, the most famous social projects are: "Child Safety on the Internet", which includes a whole range of areas which are embodied at different levels and aim at teaching children the rules of online safety, promote the creation of safe areas in the Internet for communication, education and development; "For the people - for the country" - aimed at supporting orphans and disabled children, giving assistance in their education, rehabilitation and creating the most comfortable conditions for their education and development; the support of environmental security, of the country using energy saving technologies and greening and landscaping the Ukrainian cities etc. [6].

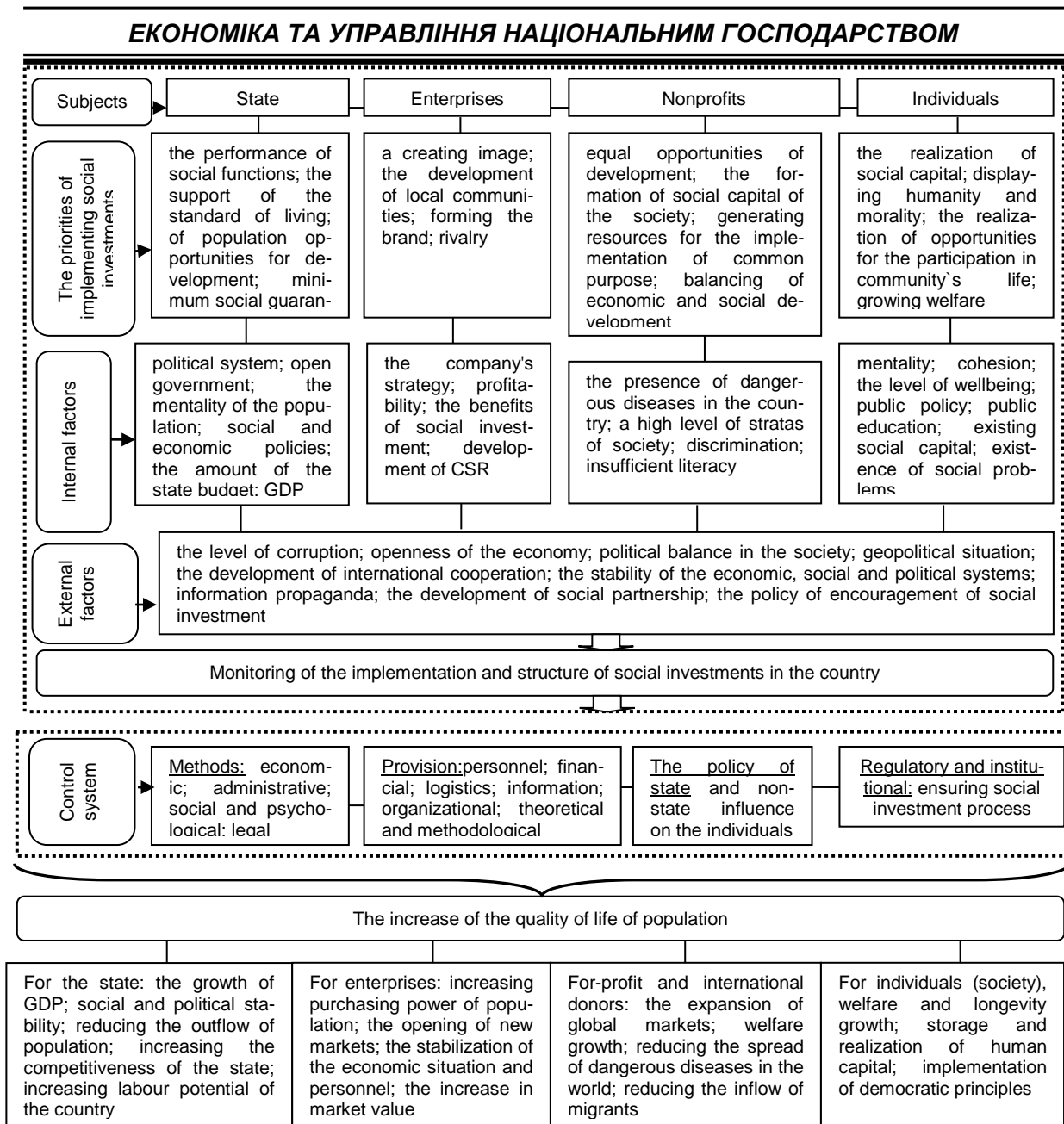
NIKO Group of Companies ranks third in the ranking of social responsibility. It is distinguished from others by a separately created within its frames charitable fund "Crone", whose main mission is creating a socially oriented society in the country by assisting the vulnerable groups of the society to reach the decent standard of living and equal opportunities for development. The main objects of social investment and help serve children with health deficiencies and those deprived of parental care (projects "Special children", "My cozy house" and "A Big heart of a small life"). Business Groups continued to implement their key investment projects and fulfill their social promises. A total amount of investments in sustainable development exceeded 7.6 bln. in 2016 UAH, the greater part of them have made the investments in labour safety and environmental protection [6]. As a part of the Social Partnership Program, Ukrainian business invested 232.8 million USD in the development of cities and towns last year. Due to investments over 500 different projects in 11 regions of Ukraine have been realized [7].

It should be noted that in recent years the levels of investments of foreign companies in the social sphere of Ukraine have become high enough. The main areas of investments mostly are: the fight against socially dangerous diseases, staffing of health facilities with modern medical equipment, the assistance to the vulnerable categories of population (orphans and disabled children), the support of talented youth and others.

At present, social programs form a separate segment of the strategy of development for many companies, especially those that are developing in accordance with the requirements of sustainable development, they have cyclical phases, covering a wide range of individuals and are constructed so as to provide a certain return from investing in them in the short or long term prospects.

However, there are some problems that hinder the development and dissemination of social investment in Ukraine, including: the lack of awareness of society as for the social activity of Ukrainian companies, the volume and directions of their social investment, highlighting the essence of current and future social programs of businesses and their impact on the development of social infrastructure and community; rather narrow scope of social investment, the social programs of Ukrainian enterprises, in most cases are aimed at supporting the vulnerable layers of the population, while little attention is paid to the strategic areas of social development, education, health, care the formation of social responsibility of the youth, bringing-up, of future generations, updating the social infrastructure of the country; SMEs are on the verge of implementation of social investments; social programs are most frequently introduced by large national companies or

Fig. 1. The main components of the mechanism of regulation of social investments

multinational companies with business in Ukraine; the lack of clear understanding regarding the managerial branch of enterprises as for clear relationships between the amount of social investments and future general economic profits; the lack of clear national model of corporate social responsibility in Ukraine, which makes it impossible to build a clear mechanism of strategic actions of enterprises in the social sphere in accordance with the current Ukrainian realities; a low level of responsibility of enterprises by providing comprehensive, reliable and actual information as for their financial statements and taxes; the lack of clear legislation in the sphere of social responsibility of the business and the regulation of social investments the lack of flexible mechanism in providing incentives to the enterprises implementing social programs and building socially responsible business; the lack of uniform national standards in the field of development of the infrastructure of social investments; low attractiveness of the segments of social infrastructure of the

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

country for investing, a high level of corruption and the shadow economy. Taking into consideration a preliminary analysis of the peculiarities of the development of social investments in Ukraine, identifying their areas of activation, in our view relevant is the activation of the mechanism of regulation of social investment (Fig. 1). The resulting element and the general aim of realization of the mechanism of regulation of the process of social investing in the country is to ensure a high level of quality of life for the population, which provides additional opportunities not only for the population or certain individuals, but also for the state as a whole, for the companies that are located in the respective areas and communities. Such a broad scope of the perception of the results of social investments makes actual the implementation of their regulation.

Conclusions. For Ukraine, the development of social investment is one of the most important directions of the development of the welfare state and ensuring the quality of life of population in accordance with world standards. The authors have improved the component-functional software of regulating social investments, namely the mechanism of regulation of social investments in the country is worked out (the main purpose of its realization is the improvement and optimization of the processes of social investment at all levels and the increase in the quality of life of the population in Ukraine), whose implementation has to provide a continuous monitoring of the state of using the investing funds and needs in the realization of the social investing in certain directions.

References

1. Gryshova, I. Ju., Shestakovska, T. L. (2016). Rol konsumeryzmu v sotsialno-ekonomichnykh protsesakh [The role of consumerism in the socio-economic processes]. *Naukovi zapysky zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy – Scientific notes of Verkhovna Rada of Ukraine*, № 6, pp. 75-81 [in Ukrainian].
2. Gryshova, I. Yu. (2016) The estimation of enterprise trade name competitiveness. *Scientific bulletin of Polissia*, №2(6), pp. 85-91 [in English].
3. Strielkowski, W., Lisin, E., Gryshova, I. (2016) Climate Police of the European Union: What to Expect from the Paris Agreement? *Romanian Journal of European Affairs*. Vol. 16, No.4. – P. 68-77 [in English].
4. Shestakovska, T. L. (2016). Osoblyvosti formuvannya sotsialno oriyentovanykh klasteriv v Ukraini [Features of formation of socially oriented clusters in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific Bulletin of Polissia*, № 1, pp. 46-55 [in Ukrainian].
5. Parhomenko, Ju. M. (2014). Priorytety ta osoblyvosti zakordonnykh modelei sotsialnoho investuvannya [Priorities and features of the foreign models of social investment]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka – Social and Economic Relations, Theory and Practice*, № 2, pp.457-461 [in Ukrainian].
6. Shchetinina, L. V. (2016). Sotsialne investuvannya v polipshennia umov pratsi molodi: zahalni zasady ta stan v Ukraini [Social investment in improving the working conditions of young people: general principles and the situation in Ukraine] *Ekonomika: realii chasu*, № 3, pp. 84-91 [in Ukrainian].
7. Employment and social affairs. Promoting jobs, inclusion and social policy as an investment. Retrieved from: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/employment_en.pdf.

Література

1. Гришова, І. Ю. Роль конюмеризму в соціально-економічних процесах / І. Ю. Гришова, Т. Л. Шестаковська // Наукові записки законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 6. – С. 75-81.
2. Гришова, І. Ю. The estimation of enterprise trade name competitiveness / I. Gryshova, O. Mityay, S. Stoyanova-Koval // *Scientific bulletin of Polissia*. - 2016. - № 2 (6). – С. 85-91.
3. Strielkowski, W. Climate Police of the European Union: What to Expect from the Paris Agreement? / W. Strielkowski, E. Lisin, I. Gryshova // *Romanian Journal of European Affairs*. - Vol. 16, No.4. – P. 68-77.
4. Шестаковська, Т. Л. Особливості формування соціально орієнтованих кластерів в Україні / В. Ф. Савченко, Т. Л. Шестаковська // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 1. – С. 46-55.
5. Пархоменко, Ю. М. Пріоритети та особливості закордонних моделей соціального інвестування / Ю. М. Пархоменко // Соціально-трудові відносини: теорія та практика: зб. наук. пр. – 2014.– № 2 (8). – С. 457-461.
6. Щетиніна, Л. В. Соціальне інвестування в поліпшення умов праці молоді: загальні засади та стан в Україні / Л. В. Щетиніна, С. Г. Рудакова, Н. С. Данилевич // *Економіка: реалії часу*. – 2016. – № 3. – С. 84-91.
7. Employment and social affairs. Promoting jobs, inclusion and social policy as an investment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/employment_en.pdf.

Received for publication 12.01.2017

Бібліографічний опис для цитування:

Basenko, K. O. The activation of regulatory policy towards the development of social investment / K. O. Basenko, T. I. Batrakova, S. O. Kushnir // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1 (9). ч. 1. – С. 197-202.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC [338.436:338.439]:005 (477)

УДК [338.436:338.439]:005 (477)

A. O. Gutorov, Candidate of Economic Sciences, Senior Scientific Researcher**А. О. Гуторов**, к. е. н., ст. н. с.**SCIENTIFIC BASES OF THE GROCERY INTEGRATION'S DEVELOPMENT IN THE AGRARIAN SECTOR OF THE ECONOMY****НАУКОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОДУКТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ**

Urgency of the research. One of the strategic concepts of increasing competitiveness of the domestic agrarian sector of the economy is development of the integration relations. In view of globalization character of the modern economic relations, the integration in the agrarian sector of the economy has to be based on grocery chains of value creation at all levels of management.

Target setting. The grocery integration is the model of such effective relationship in a global case study.

Actual scientific researches and issues analysis. The scientific works of such scholars as V. Ambrosov, O. Borodina, V. Gusakov, O. Yerankin, M. Zapolskyi, M. Kodenska, D. Krysanov, M. Kropivko, Yu. Lupenko, M. Malik, M. Minenko, P. Sabluk, N. Skopenko, A. Pylypenko and others deal with the problems of effective integration relations' development in the agrarian sector of the economy and its grocery subcomplexes.

Uninvestigated parts of general matters defining. The glossary of grocery integration, the principles of its development, interrelation with production types of agricultural producers, a dichotomy with theories of strategic marketing and management, including value chains are to be defined.

The research objective. The goal of the research is to work out the scientific bases of grocery integration's development in the agrarian sector of the economy of Ukraine.

The statement of basic materials. The essence of grocery integration, its place in system of the integration relations in the agrarian sector of the economy is defined more precisely in the article. The interrelation of grocery integration with value chains is shown. It is proved that production typification of agricultural producers is the basis for the grocery integration.

Conclusions. The product principle of association of enterprises because of various strategy of integration interaction in most cases realizes the modern paradigm of the integration relations' development. At the same time the product structure, unlike branch one, provides orientation of integration formations to the end result for the purpose of technologies improvement, systems of the production organization and its management, sale of finished goods, regulation of economic relationship between participants that do them more competitive in the market.

Keywords: grocery integration; integration relations; production typification; value chain; agrarian sector of economy.

Актуальність теми дослідження. Одним зі стратегічних концептів підвищення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора економіки є розвиток інтеграційних відносин. Зважаючи на глобалізаційний характер сучасних економічних відносин, інтеграція в аграрному секторі економіки має базуватися на продуктових ланцюгах створення вартості на всіх рівнях управління.

Постановка проблеми. Моделлю таких ефективних взаємовідносин у світовій практиці є продуктова інтеграція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблем ефективного розвитку інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки і його продуктових підкомплексів присвятили свої праці В. Амбросов, О. Бородіна, В. Гусаков, О. Єранкін, М. Запольський, М. Коденська, Д. Крисанов, М. Кропивко, Ю. Лупенко, М. Малік, М. Міненко, П. Саблук, Н. Скопенко, А. Пилипенко та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Потребує уточнення глосарій продуктової інтеграції, принципи її розвитку, взаємозв'язки з виробничими типами сільськогосподарських товаровиробників, дихотомія з теоріями стратегічного маркетингу і менеджменту, у тому числі ланцюгів створення вартості.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення наукових основ розвитку продуктової інтеграції в аграрному секторі економіки України.

Виклад основного матеріалу. У статті уточнено сутність продуктової інтеграції, її місце в системі інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки. Показаний взаємозв'язок продуктової інтеграції з ланцюгами створення вартості. Обґрунтовано, що основною продуктової інтеграції є виробнича типізація сільськогосподарських товаровиробників.

Висновки. Сучасна парадигма розвитку інтеграційних відносин здебільшого реалізує продуктовий принцип об'єднання підприємств на основі різноманітних стратегій інтеграційної взаємодії. При цьому продуктова структура, на відміну від галузевої, забезпечує орієнтацію інтеграційних формувань на кінцевий результат з метою удосконалення технологій та систем організації виробництва і управління ним, збуту готової продукції, регулювання економічних взаємовідносин між учасниками, що робить їх більш конкурентоспроможними на ринку.

Ключові слова: продуктова інтеграція; інтеграційні відносини; виробнича типізація; ланцюг створення вартості; аграрний сектор економіки.

Urgency of the research. One of the strategic concepts of improving domestic agrarian sector competitiveness is integration relations' development. This task is posed in many program documents of sectoral development and organization of research of the National and branch Academies of Sci-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

ences of Ukraine as well. Given the globalization nature of modern economic relations, integration in the agrarian sector should be based on product value chains at all government levels.

Target setting. Effective relationship model in the world is grocery integration, the methodological bases development of which make up the current and preterm problem of scientific research and studies organization and determine the choice of research topic.

Actual scientific researches and issues analysis. Such scholars studied issue of effective development of integration relations in the agrarian sector and its product subcomplexes: V. Ambrosov, O. Gorbatovskaia, V. Gusakov, Ye. Gusakov, O. Yerankin, M. Zapolskyi, M. Kodenska, D. Krysanov, M. Kropivko, Yu. Lupenko, M. Malik, M. Minenko, V. Nitsenko, P. Sabluk, N. Skopenko, A. Pylypenko. The most significant works among the scientific research and practice of value chains formation are the works of S. Arndt, S. Avdasheva, T. Andreeva, U. Balyk, O. Borodina, J. Womack, G. Gereffi, D. Jones, R. Kaplinsky, M. Kolisnyk, T. Melnyk, M. Morris, E. Penrose, M. Porter, O. Williamson, J. Humprey.

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite the great number of scientific works the issue of grocery integration methodology is hardly developed. In particular, grocery integration glossary, the principles of its development, the relationship with the production types of agricultural producers, the dichotomy of strategic marketing and management theories, including the value chains should be clarified.

The research objective. The goal of the research is to work out the scientific bases of grocery integration's development in the agrarian sector of the economy of Ukraine.

The statement of basic materials. The idea of grocery integration originated in the mid 50th of 20th century along with the traditional marketing concept when classical marketing strategies were developed. In 1977, American scientists T. Hopkins and I. Wallerstein exploring the business operations and processes of capital movement within the national and global economy offered combining them into "commodity chain" category [1, p. 128]. With this approach, the focus shifts completely to commodity as a completed product having customer value; all aspects of the supply of materials, production, and sale recede into the background. However, the ideology of commodity chains did not allow companies to analyze the business environment and the individual business processes, assess their impact on the economic activity efficiency and, eventually, come to an understanding on ways to improve the competitiveness of industrial markets.

M. Porter found solution to this problem where he substantiated the "value chain" economic category. According to M. Porter, each enterprise can be presented as discrete but interconnected production functions or "activities" in the development, production, marketing, delivery and after-sales service of products (goods, works or services) [2, p. 70]. The scholar consistently identifies five basic "activities" that form the value chain: internal logistics, production process, external logistics, marketing and external trade, and consumer services [2, p. 75-76]. Then the value chain represents the structure of enterprise costs, taking into account the rate of return or the trading margin. Decomposition and inductive analysis of this circuit allows determining what types of products have a high rate of surplus value are more profitable, compared to other ones, and by what means this profit is generated. Therefore, an enterprise receives a scientific tool to assess the competitive advantage formation. From the standpoint of the end customer, the value chain is a global system, a complex sequence of actions and operations that form the cost of goods (works and services), is the basis of sales prices.

M. Porter's theory of value chains was subsequently developed and refined by J. Womack, G. Gereffi, D. Jones, R. Kaplinsky, M. Morris, J. Humprey and many other scientists who formed the modern paradigm of the doctrine, brought its applicability both at the enterprise level and at the level of clusters, sectors and global food systems and transnational corporations.

Agri-food value chains are formed in the agrarian sector of the economy, which, as rightly pointed out by O. Borodina, are not only interconnected links of one process, but are mutually beneficial relations between the groups of producers, traders, processors and suppliers as well, which come together in order to improve performance and creating additional value by understanding the overall benefits and equitable distribution of the achieved results [3, p. 75]. Because of T. Andreeva and Zh. Yermakova empirical data a value chain of bakery, confectionery and macaroni production was built

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

[4, p. 111]. These chains begin with the grain production by agricultural enterprises include the stage for further storage and processing of flour, bakery, confectionery and pasta, as well as the promotion of finished products through a three-tiered distribution channel to the end customer. Providers of fixed and current assets are taken into account at each stage of the value creation process.

Despite this, the agro-food chain is quasi-integration of economic relations based on the commodity principle, which institutionalize organizational forms of integration. Its structural analysis at the micro level enables to evaluate the vertical and horizontal enterprises' relations, at the macro level – cross-sectoral and economic relations, and on the mega-level – the international fragmentation of production. Dialectics of agrifood chains of creating value added and customer value, in our opinion, is an objective and methodological basis for grocery integration.

It should be noted that to some extent the grocery agro-industrial integration theory was developed in the US in the early 60th of the 20th century. Thus, G. Stigler and R. Trifon considering vertical integration from a technological point of view, conclude that it is a certain type of product diversification. According to N. Nesheim the main leitmotif of integration development herewith, are changes in the system of distribution of food products and pricing [5, p. 26].

The definition of "grocery integration", in spite of numerous works, is still relatively new in the scientific literature. We believe that the most complete and correct is the definition offered by Belarusian scholars V. Husakov and M. Zapolskyi. Thus, the grocery integration is a combination of the efforts of organizations in the agrarian and other sectors of the economy of any organizational and legal form and ownership to ensure maximum commodity mass movement in a single technological process, reduce costs, increase efficiency and products competitiveness on the basis of deepening specialization, increased concentration and grocery integration, increase in processing and marketing of agricultural products [6, p. 42-43]. A synonym to it is food integration.

According to the classification developed by us integrative relations in the agrarian sector, the grocery integration, on the one hand, is a different type of interaction between economic agents, on the other hand acts as a kind of superstructure over the whole typology of integration. Thus, the grocery integration can be carried out on the micro, meso, macro and mega-level for cooperative or noncooperative association. By the nature of relations it is diversified, including as a result a multi-level associative or agglomerate structure of the cooperative, corporate or holding type is created, based on any of capital movement methods. According to the strategic orientation grocery integration can be complete, partial or quasi; by the degree of interaction between actors it can be tight.

From the standpoint of marketing approach, the decision on food integration is preceded by the issue of strengthening the competitive position of the company by focusing on product and price leadership in the medium and long term. As a result, integrative growth strategy and intensive growth are elected through deeper penetration of the industry product market and sales promotion system.

Grocery integration, built based on the value chains in the strategic management is attributed to full vertical integration, since the interaction encompasses several industrial value added and brings together on different, but related by commodity principle of economic sectors [7, p. 180-181]. Herewith product management structure allows large integrated unit to pay as much attention to a particular product, as many small producers do. As a rule, product management structures are a variety of divisional and holding structures that under transnational corporations are transformed into globally-oriented commodity or matrix forms, adapted adhocratic and network organizations.

On account of grocery integration in the agrarian sector business entities, along with all the benefits of integration relations implementation, have the opportunity to create a highly specialized and diversified export product companies to specialize on-farm units, to achieve optimal size and improve economic efficiency due to the action of scale effect, create their own brands and do outsourcing on their basis; expand the product range, diversify production, increase the control level at all stages of the agrifood value chain, introduce international quality standards, and the like.

Implementation of grocery integration relations in the agrarian sector should occur, taking into account complying with the following basic principles:

– Mutual interest of potential and actual participants and the hierarchy of their interests. Grocery integrated organization can be competitive, and its organizational and economic mechanism can be ef-

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

fective and rational only when the participants along the entire value chain creation are mutually interested, consciously gravitate to each other and seek to unite efforts and resources. Then their private interests must give way to the interests of the association, and the distribution of benefits and risks is carried out on the basis of a preliminary agreement.

– Common purpose and motivation of potential participants. Grocery integrated organizations are created only by interested legal persons, which recognize and fairly distribute responsibilities and risks related to organization of such union. The most effective schemes of grocery integration may be developed and implemented only by motivated organizations, namely the integrated formation in its activities must pursue specific economic objectives aimed at the implementation of the its members interests.

– Proactive leadership. The initiative to create an integrated grocery association must come from the company-integrator, who acts as a leader and performs the functions of organizational and administrative centre.

– The legitimacy. Creation and further activities of any business association are carried out on the basis of current legislation of Ukraine should take into account the rules of competition law and international treaties.

– The continuity of the chain to create value added. The effective functioning of the integrated grocery organizations is caused by the presence of long-term and continuous value chain, from agricultural raw materials to distribution of finished goods.

– Considering social, environmental and economic issues of sectoral and territorial development. Economic activities of grocery integrated units should be carried out on the principles of corporate social responsibility, sustainable development, product quality and waste safety standardization, without harming the environment.

– Homogeneity in the production chain type of subject constitution of value added creation. The agrifood value chain units must be of the same type on production direction, and their sizes together to ensure efficient operation of business units of the next technological processes.

Economic associations' formation by product feature suggests the need for typification of production of agricultural commodity producers, selection in the national economy of grocery subcomplexes united in the agrifood complex (Fig. 1).

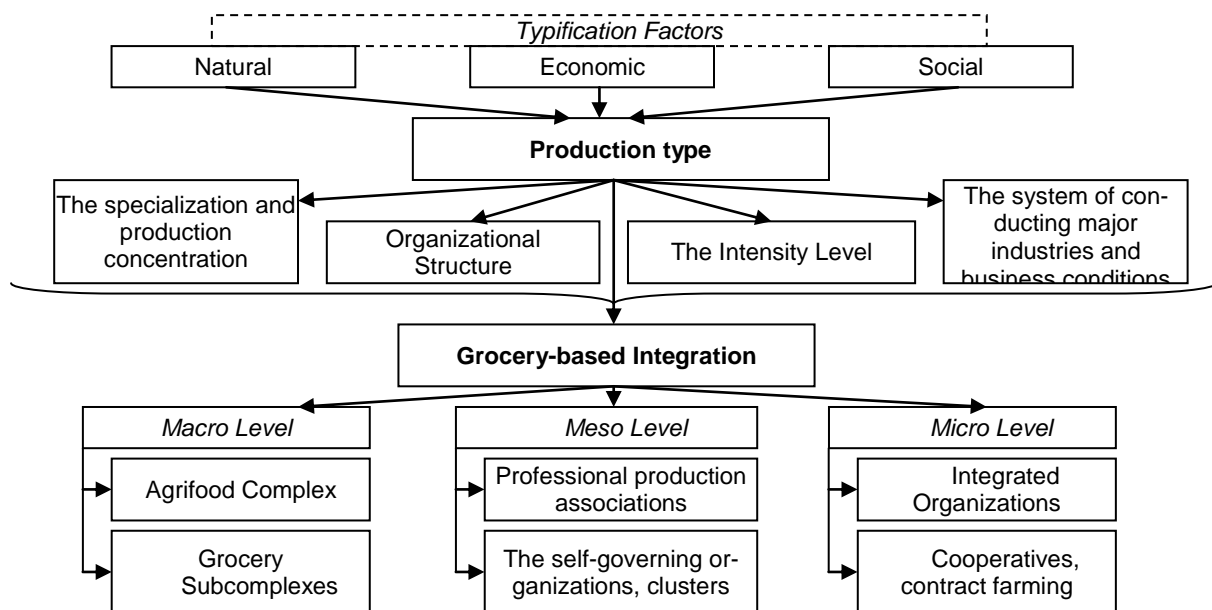
The grocery integration in the agrarian sector at the meso and micro levels can occur in the form of economic associations, holding companies, as well as the self-cluster organizations.

In some countries the organizational forms of agri-food integration are product companies are scientific and production associations (Republic of Belarus), as well as professional production associations of agricultural manufacturers (the European Union, Canada).

Development of grocery integration relations stems from the formation of cartels. The first cartel emerged in Germany after the economic crisis in 1873 as a voluntary association of enterprises on the basis of the quoting production volumes, product sales prices, and sales conditions. Corporate trust business consolidation has acquired a wide spread in the US, but then trusts began to turn into holding companies. In the former USSR, as rightly pointed by P. Sabluk, production integration was made, the aim of which was the optimization of raw zones of the processing enterprises, transportation of raw material flows and technological waste processing, improving the use of by-products, and promotion the process of specialization and concentration of the solution of social problems [8, p. 281]. However, here it is worth noting that production agro-industrial integration is not synonymous to the grocery integration, as it was based and carried out on other principles and did not take into account the end-customer satisfaction priority based on the value chain optimization.

Professional associations are kinds of self-organization of citizens and legal entities that are created to realize public interest and the implementation of self-regulatory principles in sector, industry determined by the charter [9]. Ideology of professional production associations is similar to the co-operative form of vertical integration. It is most widely used in countries where the farmers and family farms are basic economic units and the development of civil society level is high enough. Then, to protect their interests and to achieve economies of scale, small farmers create cooperatives (horizontal integration) that specialized on a particular form of agricultural production, which, in turn, enter into various kinds

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Fig. 1. Interrelation of production typification of agricultural manufacturers and grocery integration
 Source: developed by the author

of cooperative associations. For example, in Denmark corporate consortia by kinds of production are functioning, in Italy – trade associations by type of goods (services), in France – the regional and national industry federations of specialized cooperatives, and so on. The organization and management of professional production associations in the European Union is the responsibility of the Committee of Professional Agricultural Organisations (COPA) and the General Committee for Agricultural Cooperation in the European Union (COGECA). In the agrarian sector of Ukraine professional production associations of product direction is divided into areas of national associations (formed from the former national associations) and voluntary associations. The national food associations include the Association "Ukrtyutyun", "Ukrmolprom", "Ukrmyaso", "Ukrtsukor", "Ukroliyaprom", "Agrocomplex", "Medicinal Plants", "Ukrzernoprodukt", "Ukrbdzholprom", "Ukrkonservmoloko", "Ukrptahoprom", "Beet growers of Ukraine", "Greenhouses of Ukraine", "Agrosnab", State concern "Ukrsadvinprom", "All-Ukrainian Association of bakers" and others.

Exploring the territorial production systems and ways to increase their competitiveness in the context of globalization, M. Porter developed a theory of clusters. According to his definition, the cluster is centred on territorial basis groups of interconnected companies, specialized suppliers of goods and services, companies from related industries and relate to core activities of institutions and organizations carrying out joint activities on a voluntary and competitive basis [10, p. 256]. The core of the cluster is the integrator company which forms the inner cluster infrastructure of specific specialization area. Population farming involved in integration relations of the population, family farms, small farms, cooperatives, which are engaged in agricultural production, as well as participate in the management of cluster entities are placed on the periphery of the cluster. Currently the creation of basic food clusters is justified: milk, cereals, oilseeds, meat, horticultural; regional program of cluster development in Ukraine is developed. The scientists collective of NSC "Institute of agrarian economics" led by Yu. Lupenko, have justified model of mini-clusters for production of rabbit, pork, fruits and vegetables. The main disadvantage and limiting factor in the development of agricultural mini-clusters is their informal nature, which does not allow classifying and registering them as legal entities. However, in our opinion, cluster associations form a theoretical platform for understanding the nature and integration mechanisms, de facto, can exist by issuance of contractual agreements for the production and delivery of certain agricultural products types.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Contract farming is one of the most effective organizational and economic mechanisms to attract small agricultural producers, including private households to grocery integration. In our opinion, contract farming should be understood as a process of farming on a contractual basis between the contractor and the contractant based on pre-signed agreement. Herewith the "production contracting" category should be pointed out as a voluntary, paid production and marketing in due time of agricultural production of particular type, quantity and quality by the contractor on contractant's demand, which is based on the pre-signed agreement of production contracting.

Production contracting is on the one hand, a simple form of association of industrial interests of the two economy sectors – from agricultural production provision up to its harvesting, on the other hand, – forms a strong cooperative-integrative production and marketing relations in the agrarian sector. As a result conducted studies we have developed a conceptual model of contracting production to the conditions of the agrarian sector of the Ukrainian economy. The most acceptable in this case is the central-based, cluster-based and multilateral-based models of production contracting, which allow to attract on mutually beneficial conditions in quasi-integration product relationships both legal and physical persons, to hold a public-private partnership in order to ensure food security and the fulfilment of social safety in rural areas by the state.

Conclusion. The modern paradigm of integration relations development mainly implements the product principle of enterprises associations based on different strategies of integration interaction. Herewith grocery structure, in contrast to the industry, provides orientation of integration organizations on the result to improve the technologies and production and management systems, sale of finished goods, economic relations regulation between the parties, which makes them competitive in the market.

Currently on product principle a large number of leading agro-industrial companies in the world are created and main domestic agricultural holdings operate. The product orientation enables them to achieve significant economic benefits not only due to the economies of scale and vertical integration law (zero return on all intermediate production), but also by the monopolization of the industry markets, taking advantage of the specialized mass commodity production.

References

1. Hopkins, Terence K. & Wallerstein, Immanuel. (1977). Patterns of Development of the Modern World-System. *Review (Fernand Braudel Center)*, 1(2), pp. 111-145.
2. Porter, Michael E. (2005). *Konkurentnoe preimushchestvo. Kak dostich vysokogo rezultata i obespechit ego ustoychivost [Competitive Advantage. Creating and Sustaining Superior Performance]*. Moscow : Alpina Biznes Buks, P. 715 [in Russian].
3. Borodina, O. M. (2014). Intehratsiia dribnykh silskohospodarskykh vyrobnykiv do ahroprodovolchykh lantsiuhiv dodanoi vartosti : metodolohichni pidkhody ta empirychni doslidzhennia [Integration of Small Agricultural Producers into the Agro-Food Chains of Value Added : Methodological Approaches and Empirical Research]. *Ekonomika i prognozuvannia - Economy and Forecasting*, 2, pp. 73-84 [in Ukrainian].
4. Andreeva, T. V. & Yermakova, Z. A. (2011). Formirovaniye tseпочek sozdaniia stoimosti produkta v pishchevoi promyshlennosti [Chains Forming of Creation of Product Cost in the Food Industry]. *Vestnik Orenburgskogo Gosudarstvennogo universiteta – The bulletin of the Orenburg State University*, 1 (120), pp.108-113 [In Russian].
5. Zaitsev, N. S. (1971). Integratsiia selskokhoziaistvennykh predpriatii i agropromyshlennyye kompleksy v razvitykh kapitalisticheskikh stranakh [Integration of the Agricultural Enterprises and Agro-Industrial Complexes within Developed Capitalist Countries]. Moscow : VNIITEI selkhoz of the Ministry of Agriculture of the USSR, P. 79 [in Russian].
6. Gusakov, V. G. & Zapolskiy, M. I. (2012). *Nauchnye osnovy sozdaniia produktovykh kompaniy [Science Basics of*

Література

1. Hopkins, T. K. Patterns of Development of the Modern World-System / T. K. Hopkins, I. Wallerstein // *Review (Fernand Braudel Center)*. – 1977. – Vol. 1. – No. 2. – pp. 111-145.
2. Портер, М. Э. Конкурентное преимущество. Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / М. Э. Портер. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 715 с.
3. Бородіна, О. М. Інтеграція дрібних сільськогосподарських виробників до агропродовольчих ланцюгів доданої вартості : методологічні підходи та емпіричні дослідження / О. М. Бородіна // *Економіка і прогнозування*. – 2014. – № 2. – С. 73-84.
4. Андреева, Т. В. Формирование цепочек создания стоимости продукта в пищевой промышленности / Т. В. Андреева, Ж. А. Ермакова // *Вестник Оренбургского государственного университета*. – 2011. – № 1 (120). – С. 108-113.
5. Зайцев, Н. С. Интеграция сельскохозяйственных предприятий и агропромышленные комплексы в развитых капиталистических странах / Н. С. Зайцев. – М. : ВНИИТЭИ сельхоз МСХ СССР, 1971. – 79 с.
6. Гусаков, В. Г. Научные основы создания продуктовых компаний / В. Г. Гусаков, М. И. Запольский. – Мн. : Беларус. навука, 2012. – 195 с.
7. Hill, Ch. W. L. Essentials of Strategic Management [3rd ed.] / Ch. W. L. Hill, G. R. Jones. – Australia; Mason, Ohio : South-Western, Cengage Learning, 2012. – 420 p.
8. Саблук, П. Т. Економічний інтерес у розвитку аг-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Setting-Up of Grocery Companies. Minsk: Belaruskaia navuka, P. 195 [in Russian].

7. Hill, Charles W. L. & Jones, Gareth R. (2012). *Essentials of Strategic Management* [3rd ed.]. Australia. Mason. Ohio : South-Western, Cengage Learning, P. 420.

8. Sabluk, P. T. (2014). *Ekonomichnyi interes u rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva [Economic Interest in the Development of the Agrarian Production]*. Kyiv: NSC "Institute of Agrarian Economics", P. 356 [in Ukrainian].

9. Minenko, M. A. (2010). *Fakhovi vyrobnychi obiednannia (teoriia, metodolohiia, praktyka) [Professional Production Ssassociation (Theory, Methodology, Case Study)]*. Kyiv: NSC "Institute of Agrarian Economics", P. 358 [in Ukrainian].

10. Porter, Michael E. (2005). *Konkurentsia [On Competition]*. Moscow : Viliams, P. 608 [in Russian].

рарного виробництва / П. Т. Саблук. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. – 356 с.

9. Міненко, М. А. Фахові виробничі об'єднання (теорія, методологія, практика) / М. А. Міненко. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2010. – 358 с.

10. Портер, М. Е. Конкуренція / М. Е. Портер. – М. : Вільямс, 2005. – 608 с.

Received for publication 23.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Gutorov, A. O. Scientific bases of the grocery integration's development in the agrarian sector of the economy / A. O. Gutorov // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 203-209.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.242.4 : 334.021

УДК 338.242.4 : 334.021

O. P. Demchenko, Candidate of Economic Sciences

О. П. Демченко, к. е. н.

THE STATE REGULATION MECHANISM OF COOPERATION BETWEEN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND BUSINESS**МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПІВПРАЦІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ**

Urgency of the research. The government regulation of cooperation between higher educational institutions and business is important due to the urgent need for the development of the industries that produce new knowledge, technologies, innovations, and where the results of researches are implemented into life, and have a real effect on the economy.

Target setting. Thereby, the new ways of realising higher education institutions' scientific and innovative potential are needed to be researched. Higher education institutions have to be competitive, so they need to be financially independent. Producing and commercialisation of new knowledge is also essential for them.

Actual scientific researches and issues analysis. The analysis of scientific researches indicates the lack of the coherent government regulation mechanism of cooperation between higher education institutions and business. In particular, the mechanism aimed at managing educational results of higher education institutions, and at the development of human and scientific potential was considered in scientific works of S. Dombrovska (2012), L. Karbowska (2012), I. Musienko (2011), N. Steblyuk (2011).

Uninvestigated parts of general matters defining. The influence of scientific and innovative activities of higher educational institutions on innovative development is not investigated. The prospects of cooperation between higher educational institutions and business are not mentioned. The transfer of technology, as well as the possibility of commercialization of researches, is not analyzed.

The research objective is to systematize the main components of the government regulation of cooperation between higher educational institutes and business.

The statement of basic materials. The article explains the expediency of implementation of the government regulation mechanism of cooperation between higher education institutions and business. The basic principles, objectives and functions in partnership "government – higher educational institution – enterprise" are defined. Methods and tools that have practical value in implementation of the system of the government regulation of higher education and business are mentioned.

Conclusions. The implementation of the proposed mechanism will reduce higher education institution's dependence on state funding, will strengthen their financial stability and competitiveness, will ensure performing of educational, research, innovative functions, and as a result will increase the impact of higher education on innovative development of national economy of Ukraine.

Keywords: mechanism; methods and tools of the government regulation of cooperation; university; business.

Актуальність теми дослідження. Важливість забезпечення державного регулювання співпраці вищих навчальних закладів та підприємницького сектору зумовлена необхідністю розвитку сфери, в якій продукуються нові знання, технології, новації, та сфери, де результати науково-дослідних робіт стають інноваціями, мають реальний ефект для економіки.

Постановка проблеми. У зв'язку з цим загострюється потреба пошуку ефективних шляхів реалізації науково-інноваційного потенціалу ВНЗ, продукування та комерціалізації нових знань і розробок закладів вищої освіти з метою забезпечення їх конкурентоспроможності, зростання фінансової незалежності та інноваційного поступу національного господарства загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел свідчить про відсутність цілісного механізму державного регулювання співпраці вищої освіти та підприємницького сектору. Зокрема, в наукових працях С. Домбровської, Л. Карбовської, І. Мусієнко, Н. Стебляк розглядається механізм спрямований на управління освітніми результатами вищих навчальних закладів, розвиток людського та наукового потенціалу.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В той час, як поза увагою залишаються питання щодо впливу науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів на інноваційний розвиток, а також перспективи співпраці ВНЗ з підприємницьким сектором, трансфер технологій та комерціалізація результатів наукових досліджень закладів вищої освіти.

Постановка завдання. Стаття покликана систематизувати основні складові механізму державного регулювання (як ініціативного фактору) співпраці вищих навчальних закладів і підприємницького сектору.

Виклад основного матеріалу. У статті обґрунтовується доцільність впровадження цілісного механізму державного регулювання співпраці вищих навчальних закладів та підприємницького сектору. Визначено основні принципи, завдання та функції у партнерстві «держава – ВНЗ – підприємство». Окреслено методи та інструменти, які представляють собою нові способи практичної реалізації державного регулювання співпраці сектору вищої освіти та підприємницького сектору.

Висновки. Практична імплементація запропонованого механізму дозволить зменшити залежність сектору вищої освіти від державного фінансування, компенсувати його обмеженість, посилити фінансову стійкість і конкурентоспроможність, забезпечити виконання місії (освітньої, наукової, інноваційної), а в результаті посилити вплив вищої освіти на інноваційний розвиток національного господарства України.

Ключові слова: механізм; методи та інструменти державного регулювання співпраці; ВНЗ; підприємницький сектор.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Urgency of the research. In today's information and knowledge society where competitive advantages are provided on the basis of the practical use of new knowledge, information and technology, the role of universities in economic development is increasing. The experience of the innovative developed countries argues that it is through the effective cooperation between universities (the area where the new knowledge are produced) and the business sector (the area where this knowledge has practical application) that there is achieved the highest level of financial return and social effect of investment. However, the State serves as one of the main subjects of such cooperation, which through the responsible authorities has stimulating and coordinating impact in such a partnership.

Target setting. In this regard, however, the need for finding effective ways of implementing the research and innovation capacity of the universities is exacerbating, production and the commercialization of new knowledge and development to ensure their competitiveness, the growth of financial independence and innovative progress of the national economy as a whole.

Actual scientific researches and issues analysis. Analysis of scientific sources shows the lack of holistic mechanism of State regulation of cooperation between universities and the business sector. In the analyzed scientific papers there is considered the mechanism of State regulation of certain spheres of university activity. For example, L. Karbovska (2012) examines the organizational mechanism of the formation and location of State order to train specialist in Ukraine and mechanism of State funding of higher education in Ukraine. N. Steblyuk (2012) considers ways of improving the mechanism of State order and the mechanism of quality control in higher education. The mechanism of Government regulation of higher education, given in the work of S. Dombrovska (2011), is also aimed at managing the educational results of universities and the development of human potential. I. Musiyenko (2011) examines the mechanism of State regulation of the market of educational services, which may include several independent mechanisms for the implementation of specific functions.

Uninvestigated parts of general matters defining. While the use of the capacity of universities to provide the innovation development is out of focus, in particular, there hasn't been given attention to the questions as for the impact of the scientific-technical and innovation activity of universities on innovative development and innovative collaboration of universities with the entrepreneurial sector, technology transfer and commercialization of the results of scientific research in universities.

The research objective). The article is intended to systematize the basic components of the mechanism of State regulation (as an initiating factor) of cooperation between universities and the business sector.

The statement of basic materials. Purposeful State support of cooperation in the sector of higher education and the business sector includes on the one hand, the State regulation of these sectors and their economic relations, which implies a conscious shaping by State structures the legal, economic and organizational conditions of cooperation, and on the other hand, creating incentives for cooperation. Information awareness and advocacy for benefits will have stimulating effect for activating cooperation. Motivators for universities are: revenue growth, the growth of the professional implementation, the growth of welfare of scientists and employees in innovative activity; the growth of financial stability; reduction of financial dependence on the State budget funds; the growth of competitiveness of the university; the brand formation.

Incentives for entrepreneurship are as follows: profit growth through the use of tax incentives for innovation; the capitalization growth due to the growth of intellectual and innovative resource; risks reduce of innovation activity at the expense of State guarantees and State insurance; the growth of competitiveness of products and businesses through innovation, etc. Thus, using an arsenal of administrative, legislative, financial, economic, organizational, informational and educational tools, the State is able to create an environment for innovative cooperation sectors of higher education and business, as well as strengthen or weaken the effect of those or other incentives to cooperate.

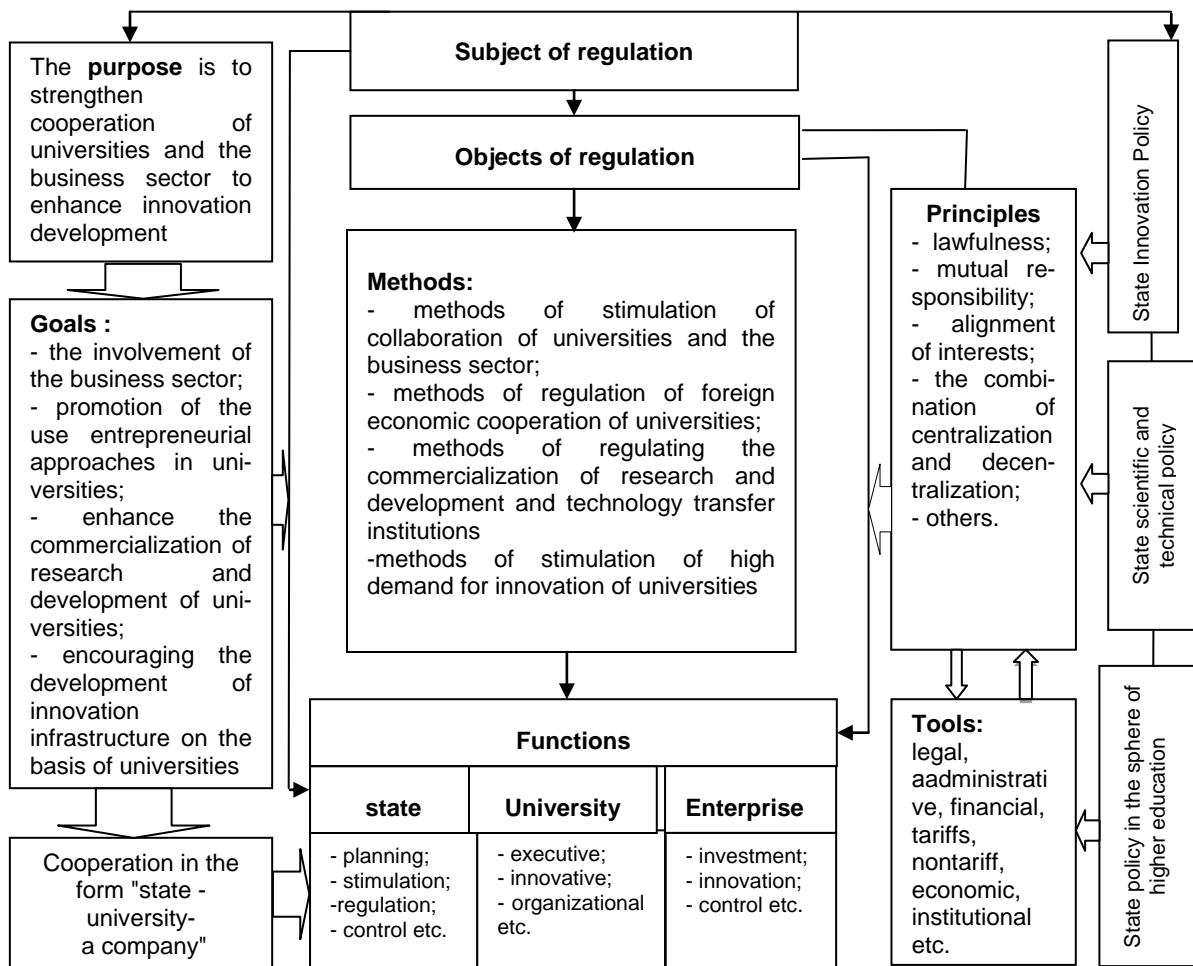
State regulation should include a coherent system of appropriate methods, tools and guidelines, and their implementation may turn the potential of universities into innovations. The draft of mechanism for State regulation of cooperation between universities and the business sector are given in Fig. 1. The object of the regulation advocate universities and other participants in the innovation process,

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

including the subjects of business activity, since it is the cooperation of these two sectors are capable of balancing the innovation offers and the demand for them.

Analysis of global experience shows that universities are one of the main participants in the innovation process in the country, so to improve State regulation of the domestic sphere of higher education has been identified the strengthening of cooperation between universities and the business sector to enhance the innovative development of the economy. To achieve this goal, it is necessary to complete the following tasks:

- to engage the business sector to determine the subjects for research and development of universities;
- to attract entrepreneurial sector to finance research and development of universities in the early stages of the innovation process (before the commercial stage);
- to encourage the use of entrepreneurial approaches in university’s activity;
- to improve the commercialization level of research results and development of universities;
- to stimulate the development of innovation infrastructure on the basis of universities;
- to establish cooperation in the format «State – universities – business structures», etc.

Fig. 1 Diagram of the mechanism of State regulation of cooperation between universities and the business sector

Source: the author

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

During the subject's interaction with the objects one must comply with the following principles:

- the lawfulness, i.e. the recognition of and adherence to the participants of the rules and regulations set by the State;
- mutual responsibility – participants are responsible for their activities to each other, responsibility for achieving results and social responsibility;
- alignment of interests – combining efforts to achieve a common goal based on interests (benefits, interest);
- the combination of centralization and decentralization, that is part of the powers needed for making crucial decisions (strategic) remains at the highest level of management, as part of the transferred to the lower levels of management;
- and other legislatively defined principles of regulation in the field of higher education (On Higher Education, 2014), scientific, scientific-technical, (On Scientific and Technical activity, 1991) and innovation activity (On innovative activity, 2002).

Adherence to these principles will facilitate the establishment of mutually beneficial cooperation in the format "State – universities – enterprise". The State should play the role of the initiator of such cooperation within its main functions in this partnership (planning, promotion, regulation, control, etc). Universities carry out executive and an innovative function as representatives of the scope for generating new knowledge and innovations (scientific research, the provision of scientific and other State bodies and subjects of entrepreneurial activity, etc.).

The main function of the enterprises will be the investment function, the secondary one (in the development and definition of the subject of scientific research), innovation (implementation of the research results and development of universities), etc.

To ensure the effectiveness of state regulation in the course of the implementation of the tasks there is appropriate use of such major groups of methods:

- 1) methods of stimulating cooperation between the higher education sector and the business sector;
- 2) methods of regulation of foreign economic cooperation of universities;
- 3) methods of regulation of the commercialization of the scientific research results and technology transfer of universities;
- 4) methods of State stimulation of demand for innovation in the sector of higher education.

Within the first group there should be used legal, administrative and financial methods to stimulate cooperation between universities and the business sector, that is, a set of methods that enables to set clear boundaries for cooperation i.e. they will implement a direct impact from the State – and methods that provide greater freedom of choice for objects of the mechanism.

As the higher education sector has to become a partner to the business sector in the economic cooperation and the full subject of the innovation process, so a legal regulation will let create a legislative field and a favorable investment climate for cooperation, define its terms and obligations of the parties.

That's why it is urgent to conform the regulatory-right acts to the modern development of innovation and knowledge society governing the scientific-technical and innovative activity in the sector of higher education, the collaboration of universities with the business, providing paid services by universities, taxation and the use of profits got by universities, the use of profits by the subjects of entrepreneurship carrying out innovative cooperation with the sector of higher education, the protection of intellectual property of universities, the sale of licenses, regulations on public-private partnerships, etc.

The use of the administrative methods will allow to direct the vector of cooperation sectors on the innovative development of the national economy, since they exercise direct influence on the part of the State. Implementing regulation by using such administrative tools such as norms of financial, material and technical provision of activities of the universities, the funding of scientific researches, higher education standards, professional standards to the graduates, licenses and permissions to conduct activities, technology transfer, etc., the State is able to provide an innovative orientation of higher education in Ukraine. First, there should be reviewed and clearly systematized the standards of state order training, the higher education standards and professional standard in order to ensure the training of job seekers for innovation directed specialties that will be in demand on the labor market in the near future

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

and will meet the needs of the information and knowledge society, the majors that determine the production and introduction of innovation, innovation enterprise and the entrepreneurial spirit of the graduates. There should be also reviewed the norms of maximum load of scientific and pedagogical workers in order to highlight a decent portion of time on systematic research activities of professors of the university. The action of administrative tools should focus on the development of entrepreneurial approaches in the activity of universities, strengthening the commercialization and technology transfer.

Funding for the higher education, including scientific research in universities is based on the standards, which are mainly focused on quantitative criteria. Therefore, it is advisable to include and qualitative characteristics of the educational activity of university (for example, the quality of educational services, employment and career satisfaction of graduates, employers, etc.), as well as to take into account the results of the research and innovation activities (sale of licenses and concluded licensing agreements, the number of created new enterprises, the amount of commercialization and innovative products). Such approach will improve the regulatory mechanism of funding for higher education by strengthening the funding for the effective activities of the university. It is also necessary to speed up the implementation of program-target funding i.e. funding for specific research or innovative programs and projects on a competitive basis, which together will strengthen the innovative function of the sector of higher education.

The financial methods of stimulation of cooperation include the use of budget instruments for financing R&D in the higher education sector and the commercialization of results, as well as tax tools for stimulating innovation entrepreneurship, including innovative collaboration with universities. Today in Ukraine, the emphasis is placed on the budgetary instruments and tax ones have been reduced. Taken into account the constraints of budget, it is considered to be promising a sound system use of budget and tax tools. The use of budgetary tools is required at the first stage of the innovation process (direct state funding for basic research) and at the second stage for the involvement of the business sector for cooperation with universities at the early stages of applied research (using the mechanism of joint innovative procurement). At the third stage it's necessary to enhance the stimulation of entrepreneurship to conduct R&D with universities by means of budgetary instruments (preferential loans, state guarantees for loans, compensation of per cent) and strengthen the use of fiscal instruments (deferment of income tax payment, tax rebate, tax credit for R&D, etc.), and also use the tools to support innovation science and technology parks based on universities (exemption from import duty, accelerated depreciation, public order). At the stage of the implementation of the growth of the State it's necessary to stimulate the entrepreneurial sector to innovative cooperation with the sector of higher education. Tools to stimulate entrepreneurship are as follows: to commercialize already completed results of R&D in universities – taxation of income from the commercialization at a lower rate of tax on profits, reimbursement of part of the costs from the patent fees payment etc. From the experience of the developed countries it is known that volume-based tax credit has high potential, which provides for the reimbursement of part of the costs of R&D and the full tax rebate that allows to write off the costs of innovation, which excludes them from the tax base. As well as to strengthen tax tools to stimulate investments in research and innovation from external to the universities sources (preferential income tax venture businesses, the tax discount on private investment in R&D; and innovation, preferential loans, venture funds, etc.). Thus, strengthening the role of tax instruments to foster innovative collaboration of universities and the business sector will lead to get a more objective distribution and prompt receipt of state assistance.

To activate economic activity of universities it's expedient to see tariff (financial) and non-tariff (organizational and administrative) methods. Financial techniques include granting privileges in taxes payment and charges in the purchase and importation to the customs territory of Ukraine educational, scientific and production equipment for the implementation of educational, research and scientific-technical activity (On Higher Education, 2014). As the organizational-administrative methods it's expedient to apply the methods of regulating the main directions of international cooperation (participation in programs of academic mobility, international, educational and scientific programs, joint research, etc.) and the main types of economic activity in the field of higher education (training foreign postgraduates, researches, setting up joint ventures with foreign partners, etc.) (On Higher Education, 2014).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

It should be noted that in order to achieve the result from the application of the tariff methods, it is necessary, first of all, to increase the efficiency of non-tariff methods, to direct their actions at supporting the results of the achievement. Thus, it is necessary to increase the stimulation of economic activity in the sector of higher education, to strengthen the position not only in scientific collaboration (participation in programs of academic mobility, international, educational and scientific programs, joint research, etc.), but also in innovation (International patenting, research, setting up joint innovation enterprises with foreign partners etc.).

Into the third group of methods (regulation methods of commercialization and technology transfer of universities), it is advisable to include legal, administrative, economic, financial, and also specific methods. The expediency of application of economic methods, which include planning, programming and forecasting, is conditioned by the need to ensure the unity and coherence of the objectives of the strategic development of the national economy. Specific techniques according to the stages of the commercialization of the research results and development may include (Guidelines for commercialization of developments created as a result of scientific and technical activities, 2010):

- methods of technological audit, which will allow to determine the commercial potential of development;
- marketing methods that allow to evaluate the prospects of sales and product competitiveness;
- methods of economic audit that will determine the effectiveness of investment and their payback time;
- methods of patent researches for obtaining security documents;
- methods of contracting and managing contractual relations which will allow to identify the essential components of the agreements, the duties and responsibilities of the parties.

The fourth group of methods (methods of State stimulation of demand for innovation) in our opinion should include methods that are meant to provide the demand for innovation of universities using the appropriate tools. EU researchers include cluster policy to such instruments, as well as regulations and standards, technology (innovative) platforms, public procurement and support of private demand (catalytic procurement, training, subsidies and taxes) (Edler, J., 2007).

The relevance of the use of such tools is conditioned by the fact that Ukrainian experience shows that the State is funding for the research process, not result as innovation. Incentive measures of offer (fiscal instruments, government funding of research, support for training and mobility, etc.) do not always lead to the practical use of derived innovations in real production.

The whole set of instruments of the mechanism of State cooperation regulation between universities and the business sector can be divided into:

- legal – normative-legal acts regulating educational, scientific, technological, innovation, entrepreneurial activity in the sector of higher education legislation in the field of protection of intellectual property, commercialization and technology transfer of university acts on stimulating the innovation entrepreneurship, support for small and medium enterprise, the development of public-private partnerships, etc.;
- administrative regulations – the norms of higher education financing, scientific research, a load of scientific-pedagogical personnel, State order, the standards of higher education, professional standards, licenses and permits to conduct activities, technology transfer, accreditation certificates, sanctions, fines, etc.;
- financial – grants, innovative public procurement, public procurement, preferential credits for the subjects of entrepreneurship and venture capital funds, State guarantees for loans, per cent compensation; tax holidays, tax rebate, tax credits for R &D, etc.;
- tariff – the tax benefits for the purchase and import of equipment for educational, scientific and technical activities, funding for academic mobility, joint researches;
- non-tariff – licensing the export and import of educational and scientific services, standards and other requirements for the innovation of products (goods, works, services), technical norms of international patenting;
- economic – economic, scientific-technical, social, State target programs, and other programs that require scientific support, plans and forecasts, etc.;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- institutional – elements of innovation infrastructure based or with the participation of universities;
- education – grants for training the research staff, educational programs on issues of commercialization, intellectual property, technology transfer, innovation management, academic support program
- organizational – a network of technology transfer, innovation platform, patent databases, etc.;
- informational – regular e-newsletter, the official page in the Internet, blogs, chats, forums, special periodical.

Essential value for establishing perfect operation of this mechanism has a relationship with the State system of higher education policy, that is the educational, scientific, scientific-technical and innovative one. To achieve good results, cooperation is needed, firstly, to choose the priorities of education policy, define the goals, tasks and directions of the development of higher education, as well as ensure their embodiment.

Secondly, within the limits of realization of scientific-technical policy it is necessary to ensure the use of the achievements of the National University Science for realization of priority directions in scientific and technological development of the country and meet the other needs of the economy.

And, thirdly, directions, forms and methods of involving higher education to innovation development of economy must elect in accordance with the strategy of innovation policy, including the policy of technological impetus; market orientation; social orientation; policy, aimed at reforming the economic structure of economy mechanism.

Conclusions. The introduction of State regulation mechanism of cooperation between universities and the business sector, in line with the implementation of the above proposals and consideration of that factor, the proposed measures should be implemented in close cooperation with the State, entrepreneurial and educational institutions that creates real prerequisites for the activation of innovative development of the Ukrainian economy. The practical implementation of the suggested mechanism will reduce the dependence of the sector of higher education funding from the State to compensate for his limitations, strengthen the financial stability and competitiveness, provide the complete of mission (education, research, innovation).

The latter, in its turn, provides the activation of the innovation component of the university activities, finding the relevant instruments, which makes the prospect for further researches.

References

1. Karbovska, L. O. (2012). *Metodychni pidhody schodo udoskonalennia mehanizmu dergavnoho rehuliuvania vyschoi osvitu v Ukraini* [Methodological approaches of improvement of the mechanism of government regulation of higher education in Ukraine]. *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thought*, № 1, pp. 134-138 [in Ukrainian].
2. Steliuk, N. F. (2012). *Derzhavne rehuliuvania pidgotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity Ukrainy* [Government regulation of training of specialists in the system of higher education in Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk, P. 24 [in Ukrainian].
3. Dombrovska, S. M. (2011). *Mekhanizm realizatsii derzhavnoi polityky v haluzi vyshchoi osvity* [The mechanism of realization of state policy in the field of higher education]. *Aktualni problem dergavnoho reguliuvannia*, № 2 (40), pp. 1-6 [in Ukrainian].
4. Musiienko, I. I. (2011). *Neobkhdnist aktyvizatsii derzhavnoho upravlinnia systemoi osvity* [The necessity of activation of governance by the education system]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Inventions: practice and experience*, № 1, pp. 89 - 91 [in Ukrainian].
5. *Pro vyshu osvitu : Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014 roku № 1556-VII* [Law of Ukraine № 1556-VII, dated 1 Jul, 2014, «On Higher Education»]. Retrieved from : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>. [in Ukrainian].
6. *Pro naukovu i naukovo-tehnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 13 grudnia 1991 roku № 1977-XII* [Law of Ukraine № 1977-XII, dated 13 Dec 1991, «On Scientific and

Література

1. Карбовська, Л. О. *Методичні підходи щодо удосконалення механізму державного регулювання вищої освіти в Україні* / Л. О. Карбовська // *Нова педагогічна думка*. – 2012. – № 1. – С. 134-138.
2. Стеблюк, Н. Ф. *Державне регулювання підготовки фахівців у системі вищої освіти України* : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Н. Ф. Стеблюк ; Нац. акад. наук України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. - 24 с.
3. Домбровська, С. М. *Механізм реалізації державної політики в галузі вищої освіти* / С. М. Домбровська // *Актуальні проблеми державного регулювання*. – 2011. – № 2 (40). – С. 1 - 6.
4. Мусяєнко, І. І. *Необхідність активізації державного управління системою освіти* / І. І. Мусяєнко // *Інвестиції : практика та досвід*. – 2011. – № 1. – С. 89-91.
5. *Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII*, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
6. *Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 13.12.1991 № 1977-XII*, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>.
7. *Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV*, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим досту-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Technical activity»]. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>. [in Ukrainian].

7. Pro innovatsiinu diialnist : Zakon Ukrainy vid 4 lypnia 2002 roku № 40-IV [Law of Ukraine № 40-IV, dated 4 Jul 2002, «On innovative activity»]. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

8. Metodichni rekomendatsii z komertsializatsii rozrobok, stvorenyh v rezultati naukovo-tehnichnoi diialnosti : Nakaz Dergavnoho komitetu Ukrainy z pytan nauky, innovatsii ta informatyzatsii vid 13 veresnia 2010 roku № 18 [Guidelines for commercialization of developments created as a result of scientific and technical activities]. Retrieved from : <http://dknii.gov.ua>. [in Ukrainian].

9. Edler, J. (2007). Public procurement and innovation – Resurrecting the demand side. *Research Policy*, 36, 949 - 963. Retrieved from: http://dimetic.dime-eu.org/dimetic_files/Edler_Georghiou2007.pdf.

ny : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

8. Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності: Наказ від 13.09.2010 № 18 [Електронний ресурс] / Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації – Режим доступу : dknii.gov.ua.

9. Edler, J. Public procurement and innovation – Resurrecting the demand side [Electronic resource] / Jakob Edler, Luke Georghiou // *Research Policy*. – 2007. – No 36. – P. 949 - 963. – Retrived from : http://dimetic.dimeeu.org/dimetic_files/Edler_Georghiou2007.pdf.

Received for publication 10.01.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Demchenko, O. P. The state regulation mechanism of cooperation between higher educational institutions and business / O. P. Demchenko // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1(9). ч. 1. – С. 210-217.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 332.122:061.1 EI

УДК 332.122:061.1 ЄС

O. V. Popelo, Candidate of
Economic Sciences**METHODOLOGICAL APPROACHES TO
MODERNIZATION PROCESSES OF THE
PRODUCTIVE FORCES IN THE CONDITIONS
OF EUROINTEGRATION**

Urgency of the research. In today's turbulent world that is constantly crisis shaking, the national economy requires fundamentally new approaches to the regional development policy. The modernization of the productive forces plays dominant role in accelerating of the economic reforms. It provides new disclosure and quality enhancement of human potential, localization of economic activity based on the intensification of innovative activities and increasing of investment appeal, conservation, restoration and enrichment of natural-resource potential.

Target setting. It is expedient to distinguish the principles of involvement of the productive forces in the context of current regional policy and systematize the principles of modernization of the productive forces in the conditions of Eurointegration.

Actual scientific researches and issues analysis. The theoretical and practical aspects of productive forces modernization were highlighted in works of such scholars as A. Amosha, Z. Gerasymchuk, M. Butko, B. Vakulenko, V. Varnavskyy, S. Varnaliy, B. Vynnytsky, V. Geyets, B. Danylyshyn, M. Dolishniy, S. Doroguntsov, V. Zakharchenko, S. Ishchuk, E. Libanova, V. Miklovdva, S. Mocherny, J. Olejnik, T. Pepa, L. Fedulova, L. Chernjuk, M. Chumachenko, A. Chukhno and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite numerous studies, the modernization of the productive forces in terms of European integration requires further study and analysis.

The research objective. The main goal of this work is the research and generalization of methodological approaches to the modernization processes of the productive forces in terms of European integration.

The statement of basic materials. The article reveals the essence of the concept of "principles of development of productive forces". An principles involvement of the productive forces in the context of current regional policy. Systematized modernization principles of the productive forces in terms of European integration and organized grouping of the following areas: formation, functioning and development.

Conclusions. In the present globalization conditions of the economy modernization in general and the productive forces particularly based on maximum involvement of the intellectual potential, implementation of new technologies and other types of innovation is the only way to overcome the crisis, ensure sustainable economic growth, improve the quality and standard of living. Consideration of proposed methodological approaches to the modernization of the productive forces in European integration will contribute to sustainable economic development and ensure its prosperity.

Keywords: regional economic systems; the productive

O. B. Попело, к. е. н.

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ
ДО ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ПРОДУКТИВНИХ СИЛ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Актуальність теми. У сучасному турбулентному світі, який постійно потрясають кризи, національна економіка потребує докорінно нових підходів до формування політики регіонального розвитку. У прискоренні економічних перетворень домінуючу роль відіграє модернізація продуктивних сил, що передбачає розкриття і якісно нове примноження людського потенціалу, локалізацію економічної активності на базі активізації інноваційної діяльності і підвищення рівня інвестиційної привабливості, збереження, відновлення і збагачення природо-ресурсного потенціалу.

Постановка проблеми. Доцільно виокремити принципи задіяння продуктивних сил регіону у контексті сучасної регіональної політики та систематизувати принципи модернізації продуктивних сил в умовах євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам модернізації продуктивних сил регіонів присвятили наукові праці такі вчені, як: О. Амоша, З. Герасимчук, М. Бутко, В. Вакулєнко, В. Варнавський, С. Варналій, Б. Винницький, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Дорогунцов, В. Захарченко, С. Іщук, Е. Лібанова, В. Міклова, С. Мочерний, Я. Олійник, Т. Пєпа, Л. Федулова, Л. Чернюк, М. Чумаченко, А. Чухно та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на численні дослідження, питання модернізації продуктивних сил у контексті сучасної парадигми державної регіональної політики в умовах євроінтеграції потребує подальшого вивчення та аналізу.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є дослідження та узагальнення методологічних підходів до процесів модернізації продуктивних сил в умовах євроінтеграції.

Викладення основного матеріалу. У статті розкрито сутність поняття «принципи розвитку продуктивних сил». Наведено принципи задіяння продуктивних сил у контексті сучасної регіональної політики. Систематизовано принципи модернізації продуктивних сил в умовах євроінтеграції та проведено групування їх за напрямками: формування, функціонування та розвитку.

Висновки. У сучасних глобалізаційних умовах модернізація економіки в цілому і продуктивних сил зокрема на основі максимального залучення інтелектуального потенціалу, впровадження сучасних технологій та інших типів інновацій стає єдиною можливою шляхом подолання кризи, забезпечення стійкого економічного зростання, покращення якості та рівня життя населення. Врахування запропонованих методологічних підходів до модернізації продуктивних сил в умовах євроінтеграції сприятиме сталому економічному розвитку країни та забезпечить її процвітання.

Ключові слова: регіональні господарські системи;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

forces; regularity; principles; innovation; modernization; globalization, European integration.

продуктивні сили; закономірності; принципи, інновація; модернізація; глобалізація; євроінтеграція.

Urgency of the research. In today's turbulent world that is constantly crisis shaking, the national economy requires fundamentally new approaches to the regional development policy. The modernization of the productive forces plays dominant role in accelerating of the economic reforms. It provides new disclosure and quality enhancement of human potential, localization of economic activity based on the intensification of innovative activities and increasing of investment appeal, conservation, restoration and enrichment of natural-resource potential.

Actual scientific researches and issues analysis. The theoretical and practical aspects of productive forces modernization were highlighted in works of such scholars as A. Amosha, Z. Gerasymchuk, M. Butko, B. Vakulenko, V. Varnavskyy, S. Varnaliy, B. Vynnytsky, V. Geyets, B. Danylyshyn, M. Dolishniy, S. Doroguntsov V. Zakharchenko, S. Ishchuk, E. Libanova, V. Miklovda, S. Mocherny, J. Olejnik, T. Pepa, L. Fedulova, L. Chernjuk, M. Chumachenko, A. Chukhno and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite numerous studies, the modernization of the productive forces in terms of European integration requires further study and analysis.

The research objective. The main goal of this work is the research and generalization of methodological approaches to the modernization processes of the productive forces in terms of European integration.

The main material. Principles of productive forces development is a science-based ideas and provisions. They used for solving specific issues on location of new facilities, improving territorial and sectoral structure of economic complex of the region, exploring the specific areas of regional policy in practical activities [7, p. 22].

Principles of development of the productive forces in the region following from regularities which express the socially necessary requirements and ensure the effectiveness of regional development. They are a set of key ideas and initial theses that form the initial development of the productive forces [3, p. 15].

We believe that **the principles of development of the productive forces** - is summarized evidence-based position and ideas that form the foundation of the involvement of the productive forces and serve the basis, which society must be guided the in the development of the productive forces at a certain historical stage in order to ensure rational use of productive forces and effective regional development. The principles reflect regularities. They are subjective in form and objective in content. Compared with the consistent pattern principles are more dynamic and each of them can display not one, but several regularities.

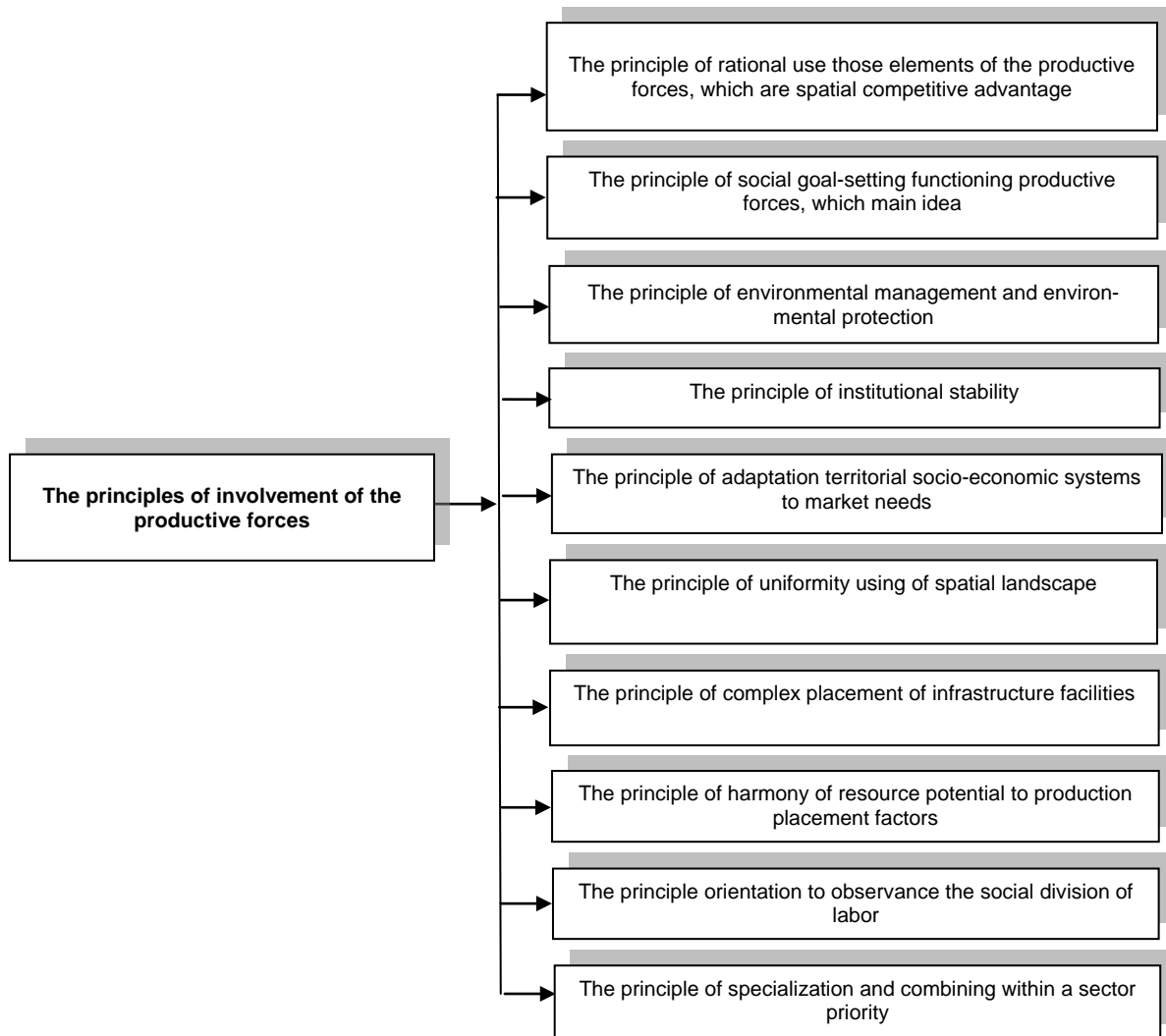
We consider it appropriate to distinguish the the following principles involvement of the productive forces of the region in terms of European integration (Pic. 1).

The principle of rational use those elements of the productive forces, which are spatial competitive advantage provides comprehensive consideration of economic, demographic, social and environmental conditions and factors of development of the productive forces with social and environmental factors priority.

The essence of the principle: high efficiency of the economy is achieved via localization of objects. Rational use of elements of the productive forces, which are spatial competitive advantages provides [6, p. 22]:

- ✓ approach to the sources of raw materials, fuel, energy and water;
- ✓ approach of labor-intensive industries to areas and centers of manpower;
- ✓ approaching mass production of low-transportable product to the place of consumption;
- ✓ liquidation (avoidance) counter transportations the same type of raw materials, fuel, finished products from one region to another;
- ✓ restriction of excessive industry concentration in large cities, development of the new industrial projects in small and medium-sized cities;
- ✓ nature conservation and providing of comfortable environmental conditions of the population.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Pic. 1. The principles of involvement of the productive forces in the context of current regional policy

The principle of social goal-setting functioning productive forces, which main idea is creating such economic structure in each region that would fully satisfy the material and spiritual needs of the population. Taking into account this principle will contribute to the reproduction of social justice equitable functioning regions, improving socio-economic efficiency of territorial development, the formation of comprehensive development of personality and satisfaction of population needs.

The principle of environmental management and environmental protection, which involves the rational use of natural resources, their reproduction and protection of the environment. The essential foundation of environmental management is preserving ecological balance, creating a favorable socio-economic environment of population activities and restoring the integrity of natural systems.

The principle of institutional stability. Institutional stability is based on a difficult set of formal and informal rules and mainly implemented by their hierarchical organization in which each higher level more difficult and expensive to change than the last.

The principle of adaptation territorial socio-economic systems to market needs. Operating environment and development of regional economic systems should maintain domestic demand.

The principle of uniformity using of spatial landscape provides a harmonious combination of economic, social and natural environments within a territorial unit and the relationships between them

---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

that provides uniform using of socio-economic and natural potential and countering the processes of regional asymmetries.

The principle of complex placement of infrastructure facilities includes: integrated use of natural resources and waste; rational use of human resources; creating effective production links between enterprises; creation of a single industrial infrastructure to serve local industrial complexes.

The principle of harmony of resource potential to production placement factors provides compliance harmony between production capacities and production volume, on the one hand, and the availability of raw materials, energy, human, infrastructural resources of the region - on the other. Also implementation of the principle requires the balance and proportionality between sectors of specialization, among mining and manufacturing production links, between production and social spheres.

The principle orientation to observance the social division of labor. Principle defines the structure and organization of productive forces, the combination of production factors and basic relations which arise between business entities. This is a complex multifaceted economic phenomenon, which is found in the relationship of different types of specific work and determined certain structure of social organization of production.

The principle of specialization and combining within a sector priority. Specialization is the concentration of production in certain sectors of economic activity which comply to traditions resource base, human resources and market needs. Concentration, in turn, is a centralization of production, goods and labor and human resource in industrial centers, that's mean the process of socialization of production by increasing production in some areas.

Scientific substantiation and practical implementation of the principles of involvement of the productive forces is necessary to serve like a basis of the regional policy of government. It's main purpose is structural modernization of production and management in order to create favorable conditions work, life and recreation, providing sustainable economic development, preservation of the environment

State regional policy is implemented on the basis of the following principles [5]:

1) *legality* – compliance with the Constitution and laws of Ukraine, international treaties ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine;

2) *cooperation* – the harmonization of objectives, priorities, tasks, measures and actions of central and local executive authorities, the Autonomous Republic of Crimea, the executive power of the Autonomous Republic of Crimea, local governments, ensuring cooperation between them during the formation and implementation of state regional policy ;

3) *parity* – ensuring equal access of regional policy objects to resources of state financial support of regional development;

4) *openness* – providing free access to information that determines the state and regional policy and held by public authorities, the Autonomous Republic of Crimea, the executive power of the Autonomous Republic of Crimea and local authorities;

5) *subsidiarity* – the transfer of authority to the lowest level of management for the most effective implementation;

6) *coordination* – interconnection and coordination of long-term strategies, plans and development programs at the national, regional and local levels;

7) *unitary* – providing spatial, political, economic, social, humanitarian integrity of Ukraine;

8) *historical continuity* – consideration and preserving the positive achievements of the previous regional development;

9) *ethnic cultural development* – the revival of ethnic identity and the preservation of spiritual and material culture of ethnic groups, promotion of their ethnic, cultural, linguistic and religious identity;

10) *sustainable development* - social development for satisfaction of requirements of the present generation with the interests of future generations;

11) *objectivity* – development of documents which determine the state regional policy based on real indexes that can be actually achieved and that assessed.

In our view, the principles of the modernization of the productive forces in the context of current regional policy should include such general economic and specific principles.

The general economic principles include:

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Efficiency – is achieving the total regional effect by taking into account socio-economic processes and benefits of territorial division of labor.

Legality – is to solve any issues related to regional development and modernization of the productive forces in strict compliance with the Constitution of Ukraine and laws and regulations, which operating in the country.

Integration – is creation of conditions for deepening regional integration of economic system in the European and international economic and technological environment. International scientific cooperation is effective and efficient tool integration

Historicism – takes into consideration historical patterns of development that should be taken into account during the formation of regional development programs and processes of modernization of the productive forces.

Complexity – envisages multifaceted approach to the consideration of causal relationships and dependencies of complex economic, environmental, social and scientific-technical factors that accompany the comprehensive development of the regions and contribute to the modernization of the productive forces.

Scientific – directed to the need for knowledge of objective factors, characteristics and development trends of productive forces of the region, which involves using of evidence-based methods of assessment and analysis, continuous improvement methodology and taking into account the economic laws, usage of world experience for the implementation effective regional public policies aimed to modernize the productive forces of the regions.

Objectivity – envisages process of impartial resource allocation and preferences and stimulus, taking into account the effect of objective economic laws in order to the rational use of the productive forces of each region.

Prioritize – comes down to solution of the most pressing needs, based on the priority of the state regional policy objectives and regional programs in order optimum involvement of productive forces.

Sustainability – is harmonization of economic, social and environmental components of the regional capacity, organization of their functioning for the purpose of integrated regional development with considering consequences that may have a negative impact in the short, medium and long term.

Transparency – is openness and transparency of information about implementation of the state regional policy and processes of modernization of the productive forces of the region.

Specific principles include:

Adaptiveness – envisages the opportunity to quickly respond and consider the needs and requirements of internal and external markets.

Heuristic – based on using the creative approach and scientific methods and techniques for the purpose of balanced regional development and efficient use of the productive forces.

Equifinality – envisages that the process of modernization of the productive forces of the region can achieve the desirable result, which is independent of time.

Emergenality – is the total functioning of the existing economic, environmental, social, scientific and technical factors, which create qualitatively new features of rational use of productive forces in the region.

Innovation – the process of directing effort, resources and intellectual capacity to the activation of the technical upgrade and development the production of highly competitive products, implementation and dissemination of innovation.

Complementarity – based on comprehensive support of the regional programs, projects and activities, through complementary action of different actors of regional development.

Creativity – consists in the development of regional development strategy and formation of short-, medium- and long-term development programs in the region based on the use of modern approaches and progressive methods, characterized by complexity and multidimensionality.

Localization – provides the location of individual enterprises, their groups considering localization aspect of development of the productive forces, which takes into account the natural, social, demographic, technical, economic, environmental factors and technological progress factor.

Relevance – is the ponderability and importance of the measures taken for the development and

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

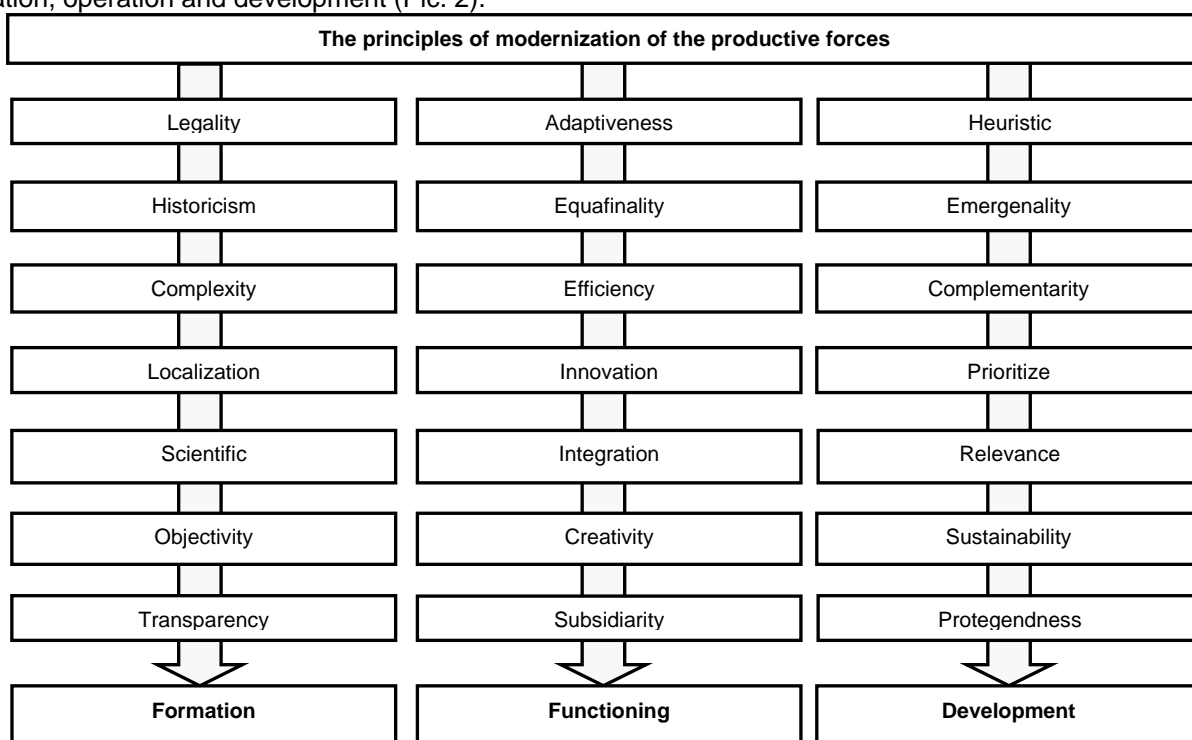
modernization of the productive forces in the innovative development context of the national economy.

Subsidiarity – the process of separation of powers of central and local executive authorities, local governments and delegate specific tasks to the level where they can be performed most effectively in order to modernize the productive forces.

We think that proposed system of principles of the productive forces modernization in the context of modern regional policy is expedient to complement the principle protezhentnosti.

Protegendness – (from the Latin «protegendo» - selection, filtering) means that each region has its own development strategy, the potential of the productive forces, the pace commercialization of innovation and own environment. Innovation can be formed in one region and be commercialized and profitable - in the other, as a protegendness mechanism regional environment of innovative ideas aimed at the modernization of the productive forces.

We suggest grouping these principles of modernization of productive forces in three areas: formation, operation and development (Pic. 2).

Pic. 2. The grouping of the principles of modernization of the productive forces in terms of European integration in following areas: formation, functioning and development

Implementation of the proposed principles should contribute to the modernization of the productive forces of the region in order to implement innovative strategies for regional economic development.

Conclusions and proposals. In the present globalization conditions of the economy modernization in general and the productive forces particularly based on maximum involvement of the intellectual potential, implementation of new technologies and other types of innovation is the only way to overcome the crisis, ensure sustainable economic growth, improve the quality and standard of living. Consideration of proposed methodological approaches to the modernization of the productive forces in European integration will contribute to sustainable economic development and ensure its prosperity.

References

1. Butko, M. P. (2016). Arkhitektonika konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy v konteksti

Література

1. Бутко, М. П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції : монографія /

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

yevointehratsiyi [Architectonics regional competitiveness Ukraine in the context of European integration]. AMU, Kyiv, Ukraine, P. 452 [in Ukrainian].

2. Butko, M. P. & Popelo, O. V. (2014). Intelektualnyi kapital yak chynnyk modernizatsii rehionalnoho ekonomichnoho prostoru [Intellectual capital as a factor in the modernization of the regional economic space]. TOV "Aspekt-Polihraf", Nizhyn, Ukraine, P. 372 [in Ukrainian].

3. Ishchuk, S. I. (1997). Rozmishchennya produktyvnykh syl (teoretyko-metodolohichni osnovy) [Productive Forces (theoretical and methodological foundations)]. Kyiv: *Ukrayinsko-Finskiy institut menedzhmentu i biznesu - Ukrainian Institute of International Business and Management* [in Ukrainian].

4. Popelo, O. V. (2015). Innovatsiina aktivnist yak dominuiucha skladova modernizatsii produktyvnykh syl rehionu [Innovative activity as the dominant component of the modernization of the productive forces of the region]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya - Issues and perspectives of economics and management*, no. 4 (4), pp. 222 - 229 [in Ukrainian].

5. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy [On Principles of regional policy from February 05 2015 № 156-VIII]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>. [in Ukrainian].

6. Danylyshyn, B. M., Klynovyy, D. V., Pepa, T. V. (2007). Rozvytok produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika [The development of productive forces and regional economy]. Nizhyn: TOV "Aspekt-Polihraf" [in Ukrainian].

7. Dorohuntsov, S. I., Pityurenko, Yu. I., Oliynyk, Ya. B. (2000). Rozmishchennya produktyvnykh syl Ukrayiny [Productive Forces of Ukraine]. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].

М. П. Бутко. – Київ : АМУ, 2016. – 452 с.

2. Бутко, М. П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору : монографія / М. П. Бутко, О. В. Попело; [під. ред. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка]. – Ніжин : ТОВ «Аспект-Поліграф», 2014. – 372 с.

3. Ішук, С. І. Розміщення продуктивних сил (теоретико-методологічні основи) / С. І. Ішук. – К. : Українсько-Фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. - С. 11 - 30.

4. Попело, О. В. Інноваційна активність як домінуюча складова модернізації продуктивних сил регіону / О. В. Попело // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 4 (4). – С. 222 - 229.

5. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05 лютого 2015 року № 156-VIII, ст. 90 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

6. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка: навчальний посібник / Б. М. Данилишин, Д. В. Клиновий, Т. В. Пепа; за наук. ред. Б. М. Данилишина. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – 688 с.

7. Розміщення продуктивних сил України : навч.-метод. посіб. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 364 с.

Received for publication 10.01.2017

Бібліографічний опис для цитування:

Popelo, O. V. Methodological approaches to modernization processes of the productive forces in the conditions of Eurointegration / O. V. Popelo // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9). ч. 1. – С. 218-224.

РЕФЕРАТИ

ABSTRACTS

УДК330.11-024.84

Шкарлет, С. М. Застосування турбулентного підходу до пізнання економічних систем / С. М. Шкарлет, М. В. Дубина // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч.1. – С. 8-15.

Анотація. У статті обґрунтована сутність турбулентного підходу та визначені особливості його застосування до пізнання економічних систем. Зокрема, деталізуються концептуальні підходи до ідентифікації турбулентності як окремого явища. Також описано схему впливу турбулентності на розвиток систем різної природи, ідентифіковано чинники формування турбулентних процесів. Турбулентний підхід запропоновано розглядати як алгоритм вивчення систем різної природи, сутність якого полягає у пізнанні таких систем, що функціонують у непередбачуваних, хаотичних та мінливих умовах, які загрожують їх стійкості та призводять до виникнення високого рівня ентропії в їх межах. Лл.: 2. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: науковий підхід; турбулентність; економічна турбулентність; економічна система; турбулентний підхід.

УДК 338.47:656

Брітченко, І. Г. Транспортна безпека як фактор самодостатнього розвитку транспортно-комунікативної системи України / І. Г. Брітченко, Т. А. Чернявська // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С. 16-24.

Анотація. У представленій статті акцентовано увагу на наявних потенційних можливостях забезпечення національної самодостатності, основні проблеми на шляху її досягнення і подальші перспективи. Домінантою моделі самодостатнього розвитку країни може стати транспортно-комунікативна система, яка в силу геостратегічного розташування дозволяє їй бути вигідним мостом для транзитних перевезень товарів і пасажирів між державами Європи, Азії і Близького Сходу. На сьогоднішній день транспортно-комунікативна система є чи не єдиним сектором національної господарської системи, який здатний без істотних капіталовкладень стати каталізатором соціально-економічного зростання, інструментом досягнення самодостатнього і безпечного рівня розвитку України. Табл.: 4. Бібліогр.: 13 назв.

Ключові слова: самодостатність; транспортна безпека; безпека транспорту; транспортно-комунікативна система.

УДК 330

Гонта, О. І. Особливості формування інтеграційних підприємницьких агропромислових структур в контексті відносин державно-приватного партнерства / О. І. Гонта, І. А. Косач // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 1 (9), ч. 1. – С.25-29.

Анотація. Досліджуються особливості формування ІПАСдпп та виділено основні фактори впливу на даний процес. Обґрунтовано доцільність застосування відносин ДПП з метою сприяння стійкому розвитку АПК України та багаторівневості функціонування ІПАС_{дпп}.

УДК330.11-024.84

Shkarlet, S. M. Application of turbulent approach to the knowledge of the economic systems / S. M. Shkarlet, M. V. Dubyna // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 8-15.

Abstract. Within the article essence of the turbulent approach is grounded and peculiarities of its use to the cognition of the economic systems are defined. In particular, the conceptual approaches of the turbulence identification as a separate phenomena are detailed. As well, the scheme of the turbulence influence on the systems of different nature is described, factors of the turbulent processes are identified. It was suggested to consider the turbulent process as the algorithm of study of the systems of different nature essence of which lie in cognition of such systems that function in not predictable, chaotic and changeable conditions that threaten its stability and lead to arise of the high entropy level in their frames. Figs.: 2. Refs: 10 titles.

Keywords: scientific scientific approach; turbulence; economic turbulence; economic system; turbulent approach.

UDC 338.47:656

Britchenko, I. G. Transport security as a factor of transport and communication system of Ukraine self-sustaining development / I. G. Britchenko, T. A. Cherniavska // Scientific Bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 16-24.

Abstract. In the present article, attention is focused on the existing potential to ensure national self-sufficiency, the main challenges to its achievement and future prospects. According to the authors, transportation and communication system of the country can become the dominant model for self-sufficient development, due to its geostrategic location which allows it to be an advantageous bridge for goods, and passengers transit transportation between the states of Europe, Asia and the Middle East. To date, the transport and communication system is hardly the only sector of national economy, which is capable to become the catalyst for socio-economic growth without significant investment, a tool to achieve self-sufficient and safe level of Ukraine's development. Tabl.: 4. Refs: 13 titles.

Keywords: self-sufficiency; transport security; transport safety; transport communication system.

UDC 330

Gonta, O. I. The features of integration agro-business structures formation in the context of public-private partnership / O. I. Gonta, I. A. Kosach // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 25-29.

Abstract. The features of IBASpp formation and the main influencing factors are considered. Expediency of PPP relationships to promote the sustainable development of agriculture is substantiated and the IBASpp multilevel activity is determined. Tabl.: 1. Refs: 6 titles.

Табл.: 1. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: інтеграційні підприємницькі структури; інтеграція; державно-приватне партнерство; агропромисловий комплекс.

УДК 330.131.5

Гражевська, Н. І. Ефективність інституційних трансформацій в посткомуністичних країнах / Н. І. Гражевська, М. В. Петровський, О. О. Демидюк // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 30-36.

Анотація. Здійснено порівняльний аналіз ефективності інституційних перетворень 15 країн колишнього соціалістичного табору та виокремлено групи країн, що відрізняються за якістю інституційного середовища. Обґрунтовано рекомендації щодо підвищення ефективності інституційної системи національної економіки. Табл.: 1. Іл.: 1. Бібліогр.: 13 назв.

Ключові слова: економічна система; інституційні зміни; соціально-економічні трансформації; ефективність інституційних трансформацій.

УДК 378.4:005.591:005.21:339.9

Каленюк, І. С. Трансформаційне лідерство університетів у глобальному економічному середовищі / І. С. Каленюк, Л. І. Цимбал // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 37-42.

Анотація. В статті здійснено дослідження сутності та форм прояву трансформаційного лідерства українських університетів в умовах глобальної економіки. Табл.: 1. Бібліогр.: 8 назв.

Ключові слова: трансформаційне лідерство; університети; лідерство університетів; рейтинги університетів.

УДК [519.862+338.27]:330.362

Маргасова, В. Г. Моделювання та прогнозування макроекономічної динаміки забезпечення стійкості економіки до загроз економічній безпеці / В. Г. Маргасова, О. С. Сакун, Т. В. Клименко // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С.43-54.

Анотація. У статті представлено методологічні підходи до визначення і оцінки рівня стійкості економіки до загроз економічній безпеці. На основі аналізу методів моделювання та типів моделей розроблено послідовність та структуру моделі процесу ідентифікації стійкості економіки до загроз економічній безпеці. Запропоновано та обґрунтовано використання інтегральної оцінки стійкості економіки до загроз економічній безпеці за окремими індикаторами. Табл.: 6. Іл.: 4. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: стійкість економіки; загрози економічній безпеці; економічна безпека; інтегральної оцінки стійкості економіки.

УДК 368.9.06

Наумов, О. Б. Вплив соціальної політики на інноваційний розвиток медичного страхування в Україні / О. Б. Наумов, Т. П. Панюк, Л. І. Данильченко // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 55-62.

Анотація. У статті досліджено теоретичні підходи та практичні особливості впливу соціальної політики на розвиток медичного страхування в Україні. Проведено аналіз показників основних видів добровільного медичного страхування, виявлено основні проблеми інно-

Keywords: integration business structure; integration; public-private partnership; agriculture.

UDC 330.131.5

Hrazhevsk, N. I. Efficiency of insitutional transformations in post-communist countries / N. I. Hrazhevsk, M. V. Petrovsky, O. O. Demydiuk // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 30-36.

Abstract. The article focuses on a comparative analysis of the efficiency of institutional transformations in fifteen countries of the former socialist camp. The study highlights a group of countries that differ in quality of the institutional environment. The findings provide recommendations for improving efficiency of the institutional system of the national economy. Tabl.: 1. Figs.: 1. Refs: 13 titles.

Keywords: economic system; institutional changes; socio-economic transformations; efficiency of institutional transformations.

UDC 378.4:005.591:005.21:339.9

Kalenyuk, I. S. Transformative leadership of universities in the global economic environment / I. S. Kalenyuk, L. I. Tsymbal // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 37-42.

Abstract. The aim of the article is to study the nature and forms of transformative leadership of Ukrainian universities in the global economy. Tabl.: 1. Refs: 8 titles.

Keywords: transformative leadership; universities; university leadership; university rankings.

UDC [519.862+338.27]:330.362

Marhasova, V. G. Modelling and prognostication of macroeconomic dynamics of providing the economic sustainability to the economic security threats / V. G. Marhasova, O. S. Sakun, T. V. Klymenko // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P.55-62.

Abstract. The article presents the methodological approaches to the definition and estimation of the level of economic sustainability to the threats to economic security. The sequence and structure of model of identification process of firmness to the economic security threats are elaborated on the basis of analysis of modelling methods and types of models. The applying of integral estimation of stability of economy to the economic security threats by the different indicators is offered and proved to be reasonable. Tabl.: 6. Figs.: 4. Refs: 9 titles.

Keywords: economic sustainability; economic security threats; economic security; integral estimation of stability of economy.

UDC 368.9.06

Naumov, A. B. The impact of social policy on the development of innovative medical insurance in Ukraine / A. B. Naumov, T. P. Panyuk, L. I. Danylchenko // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 55-62.

Abstract. In the article the theoretical approaches and

ваційного розвитку медичного страхування в Україні. Наведені функціональні ознаки та характеристики альтернативних моделей функціонування системи охорони здоров'я. Табл.: 1. Іл.: 4. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: медичне страхування; соціальна політика; інноваційна політика; обов'язкове медичне страхування; добровільне медичне страхування; страхові послуги; страховий ринок.

УДК 338.58 : 338.14 : 338.242.4

Шпак, Н. О. Соціальні мінімуми та їх роль у формуванні добробуту домогосподарств в Україні / Н. О. Шпак, М. І. Бублик, доцент, О. М. Рибицька, // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 63-71.

Анотація. Досліджено залежність структури видатків домогосподарств України від номінальних розмірів та темпів росту соціальних мінімумів з врахуванням інфляційних процесів. Встановлено тенденції у зміні структури видатків домогосподарств залежно від величин соціальних мінімумів, а також курсу національної валюти. Запропоновано розглядати в якості індикатора рівня добробуту домогосподарств сумарний відсоток витрат на освіту, культуру та відпочинок у структурі їх сукупних витрат. Табл.: 3. Іл.: 2. Бібліогр.: 26 назв.

Ключові слова: соціальні мінімуми; прожитковий мінімум; мінімальна заробітна плата; домогосподарство, структура доходів та витрат домогосподарства; індекс споживчих цін; реальна заробітна плата.

УДК 657:631

Бруханський, Р. Ф. Обліково-інформаційне позиціонування доміант соціально-економічних стратегій аграрного бізнесу / Р. Ф. Бруханський, О. Є. Фурман // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 72-79.

Анотація. Обґрунтовано специфіку агробізнесу та її вплив на обліково-інформаційний супровід прийняття стратегічних управлінських рішень. Диференційовано вимоги стратегічного позиціонування та базові параметри стратегії лідерства. Досліджено динаміку наслідків реагування підприємства на зміну зовнішнього бізнес-середовища. Ідентифіковано параметри обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту аграрних підприємств України. Табл.: 2. Іл.: 1. Бібліогр.: 8 назв.

Ключові слова: стратегія; облік; аграрний бізнес; обліково-аналітичне забезпечення; стратегічний менеджмент.

УДК 368(043.2)

Виговська, В. В. Формування стратегії забезпечення безпеки страхового ринку / В. В. Виговська // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 80-86.

Анотація. Автором висвітлено питання діалектичного взаємозв'язку між компонентами стратегування та наголошено на важливості вбудованості стратегії за-

практичних особливостей впливу соціальної політики на розвиток медичного страхування в Україні. Аналіз індикаторів базових типів добровільного медичного страхування, виявив основні проблеми інноваційного розвитку медичного страхування в Україні. Ці функціональні ознаки та характеристики альтернативних моделей функціонування систем охорони здоров'я. Табл.: 1. Фіг.: 4. Реф.: 9 назв.

Keywords: health insurance; social policy; innovation policy; compulsory health insurance; voluntary medical insurance; insurance services; insurance market.

UDC 338.58 : 338.14 : 338.242.4

Shpak, N. O. Social minima and their role in the formation of household welfare in Ukraine / N. O. Shpak, M. I. Bubyk, O. M. Rybytska // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 63-71.

Abstract. The dependence of the structure of households welfare in Ukraine from the nominal size and growth of social minima, taking into account inflation have been investigated. The trends in restructuring of households welfare expenditures depending on the size of social minima and the national currency have been established. The percentage of expenditure on education, culture and leisure in the structure of total household expenditure is proposed to be considered as an indicator of households welfare. Tabl.: 3. Figs.: 2. Refs: 26 titles.

Keywords: social minima; living wage; minimum wage; household; household income and household expenditure structure; the consumer price index; real wage.

UDC 657:631

Brukhanskyi, R. F. Accounting information positioning of agrarian business socio-economic strategy / R. F. Brukhanskyi, O. Ye. Furman // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P. 1. - P. 72-79.

Abstract. Agribusiness peculiarity and its impact on the accounting and information support of managerial decision-making have been substantiated. Requirements of the strategic positioning and the basic parameters of the leadership strategy have been differentiated. The dynamics of consequences of the company response to changes in the external business environment has been studied. Parameters of accounting and information support of Ukraine's agricultural enterprises strategic management have been identified. Tabl.: 2. Figs.: 1. Refs: 8 titles.

Keywords: strategy; accounting; agricultural business; accounting and analytical support; strategic management.

UDC 368(043.2)

Vyhovska, V. V. Formation of an insurance market security strategy / V. V. Vyhovska // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 80-86.

Abstract. The author covered the issues of dialectical interrelation between the components of the strategy and highlighted the importance of the embedded strategy of insurance

безпечення безпеки страхового ринку в стратегічній курс держави щодо забезпечення економічної безпеки. З метою розгорнутого представлення формування стратегії забезпечення безпеки страхового ринку наведено алгоритм формування та реалізації стратегії забезпечення безпеки страхового ринку. Табл.: 1. Іл.: 3. Бібліогр.: Знаєв.

Ключові слова: страховий ринок; система; безпека страхового ринку; державне регулювання безпеки страхового ринку, прогнозування; програмування.

УДК 338.46

Гоголь, Т. А. Податкові методи регулювання розвитку малого бізнесу розвинених країн світу / Т. А. Гоголь, О. І. Волот // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 87-92.

Анотація. Стаття присвячена дослідженню розвитку податкових методів регулювання та підтримки розвитку малого бізнесу в західних країнах, їх взаємозв'язок обліковими моделями (англо-американською та континентальною) та їх вплив на розвиток малого бізнесу в країні. Табл.: 1. Бібліогр.: 8 назв.

Ключові слова: малий бізнес; пільгові умови оподаткування; податкові методи регулювання; бухгалтерський облік; розвиток малого бізнесу.

УДК 330.101:338.2

Гришова, І. Ю. Механізм реалізації функцій консюмеризму в ринкових умовах / І. Ю. Гришова, А. О. Янчук, Т. Л. Шестаковська // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 93-101.

Анотація. У статті досліджено теоретичні підходи та практичні особливості механізму реалізації функцій консюмеризму в сучасних ринкових умовах. Згруповано та обґрунтовано функції консюмеризму. Досліджено і систематизовано основні елементи механізму реалізації функцій консюмеризму та його функціонування в умовах ринку. Оцінені недоліки ринкової економіки, які вимагають визначення додаткових засобів щодо реалізації функцій консюмеризму. Визначено основні об'єкти, на які впливає механізм реалізації функцій консюмеризму в сучасних ринкових умовах. На основі оцінки кращої зарубіжної практики, зазначено завдання механізму реалізації функцій консюмеризму та обґрунтовано необхідність розвитку організації саморегулювання бізнесу у напрямку ефективного виконання поставлених завдання. Іл.: 2. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: консюмеризм; функції консюмеризму; державна політика; саморегулювання; механізм консюмеризму; ринкова економіка.

УДК 339.97

Дерій, Ж. В. Перспективні напрями економічної співпраці між Україною та Білоруссю як чинник регіональної безпеки / Ж. В. Дерій, Т. І. Зосименко // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 102-106.

Анотація. У статті здійснено узагальнену оцінку тенденцій розвитку економіки Білорусі в складі Євразійського економічного союзу з точки зору їх впливу на економічні інтереси держави та її зовнішньоекономічний курс. Окреслено роль Білорусі у пом'якшенні впливу українсько-російських торговельних санкцій за рахунок виконання нею функцій транзитного каналу надходження відповідної продукції з різним ступенем об-

market security ensuring in the state's strategic course to provide economic security. With the purpose of a detailed presentation of the formation of the insurance market security ensuring strategy, an algorithm is presented for the formation and implementation of insurance market security ensuring strategy. Tabl.: 1. Figs.: 3. Refs: 3 titles.

Keywords: insurance market; system; insurance market security; state regulation of insurance market security, forecasting; programming.

UDC 338.46

Gogol, T. A. Tax methods regulating development of small business in developed world countries / T. A. Gogol, O. I. Volot // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 87-92.

Abstract. Is to study the application of tax methods of regulation and support for small business in western countries, their interconnection with accounting models (Anglo-American and Continental accounting models) and their impact on development of small business in the country. Tabl.: 1. Refs: 8 titles.

Keywords: small business; special benefits for taxation; tax methods of regulation; accounting; development of small business.

UDC 330.101:338.2

Gryshova, I. Ju. The mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions / I. Ju. Gryshova, A. O. Yanchuk, T. L. Shestakovska // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 93-101.

Abstract. In the article the theoretical approaches and practical peculiarities of the mechanism for implementing the functions of consumerism in today's market conditions. The functions of consumerism are grouped and grounded on. The main elements mechanism of realization of the functions of consumerism and its functioning in the market conditions are studied and systematized. The shortcomings of the market economy that require determination of additional funds to implement the functions of consumerism are estimated. The main items affected by the mechanism to implement the functions of consumerism in today's market conditions are determined. Based on the assessment of the best foreign practices the objectives of implementation of the mechanism of functions of consumerism and the necessity of self-organization of business to effectively perform the task are stated. Figs.: 2. Refs: 10 titles.

Keywords: consumerism; consumerism functions; public policy; self-regulation; the mechanisms of consumerism; the market economy.

UDC 339.97

Derii, Zh. V. Perspective directions of economic cooperation between Ukraine and Belarus as a factor of regional security / Zh. V. Derii, T. I. Zosymenko // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 102-106.

Abstract. This article presents a general assessment of trends in the economy of Belarus as part of the Eurasian Economic Union for their impact on economic interests of the state and its external economic policy. The role of Belarus in

робки. Визначено контекст, який формують процеси імплементації ПВЗВТ для розвитку двосторонньої економічної співпраці між Україною та Білоруссю. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: економічна безпека; міжнародна економічна співпраця; економічна інтеграція; економічні інтереси; торговельні санкції; Євразійський економічний союз (ЄЕС); поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та Європейським союзом (ПВЗВТ).

УДК 330.341

Курмаєв, П. Ю. Організаційно-економічний механізм державного регулювання системи вищої освіти в Україні / П. Ю. Курмаєв, Н. В. Пиж'янова // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 107-112.

Анотація. З часу здобуття незалежності, система вищої освіти України перебуває у процесі постійного реформування. Це зумовлено змінами у політичній, економічній та соціальній сферах суспільного життя. Проблемні аспекти функціонування системи вищої освіти пов'язані із низькою ефективністю державного регулювання та чинного механізму фінансування, відсутністю стратегії розвитку даної сфери. Автори обґрунтовують необхідність застосування нових підходів державного регулювання системи вищої освіти на основі пошуку оптимальних джерел її фінансування відповідно до національних пріоритетів, зростання якості освітніх послуг. У результаті вони повинні створити передумови для формування людського капіталу інформаційного суспільства. Табл.: 1. Іл.: 1. Бібліогр.: 20 назв.

Ключові слова: державне регулювання; вища освіта; бюджет; корупція.

УДК 351.72

Шевчук, О. А. Формування системи державного фінансового контролю / О. А. Шевчук // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 113-118.

Анотація. Для ефективного проведення єдиної державної фінансової політики фінансові органи державної влади мають функціонувати як система, так саме системний підхід дозволяє влести державний фінансовий контроль у живу тканину соціально-економічного життя суспільства, аналізувати і враховувати всі значущі чинники розвитку економіки країни, кваліфіковано оцінювати і прогнозувати наслідки рішень, що зачіпають фінансово-матеріальну сферу. Системний підхід до державного фінансового контролю передбачає, насамперед, пошук шляхів конструктивної взаємодії контрольних органів різних рівнів, законодавче забезпечення їх організації і функціонування, єдину методологію спільної діяльності, створення єдиного інформаційного простору. Бібліогр.: 12 назв.

Ключові слова: система державного фінансового контролю; суб'єкти; об'єкти; засоби і методи контролю; системи забезпечення контролю.

УДК 330

Язлюк, Б. О. Соціальна відповідальність суб'єктів господарювання: економічна природа та зміст / Б. О. Язлюк, С. К. Шандрюк, О. Я. Гугул // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 119-

mitigating the impact of Ukrainian-Russian trade sanctions by its performance the functions of transit channel for the products with varying degrees of processing is defined. The context, which is formed by the DCFTA implementation processes for the development of bilateral economic collaboration between Ukraine and Belarus, is identified. Refs: 10 titles.

Keywords: economic security; international economic cooperation; economic integration; economic interests; trade sanctions; Eurasian Economic Union (EEU) and Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the European Union (DCFTA).

UDC 330.341

Kurmaiev, P. Yu. Organizational and economic mechanism of state regulation of higher education system in Ukraine / P. Yu. Kurmaiev, N. V. Pyzhianova // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 107-112.

Abstract. Since independence, Ukrainian higher education system is in the process of permanent reformation. It is caused by changes in political, economic and social spheres of public life. Problematic aspects of higher education system functioning related to the low efficiency of state regulation, the current funding mechanism, and lack of development strategy in this sphere. The authors grounds the necessity to use new approaches of state regulation of higher education system based on the search of the best sources for its funding in accordance with national priorities, and increase of the quality of educational services.

As a result, they must create the conditions for the formation of human capital of information society. Tabl.: 1. Figs.: 1. Refs: 20 titles.

Keywords: government regulation; higher education; budget, corruption.

UDC 351.72

Shevchuk, O. A. Formation of the public financial control system / O. A. Shevchuk / T. A. Vlasjuk // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 113-118.

Abstract. In order to carry out a single public financial policy effectively, financial organs of the state power should function as a system, as only a systematic approach allows to make financial control an unalienable part of social and economic life of society, to analyze and take account of all significant factors influencing the economic development of the state, professionally assess and predict the consequences of the decisions made related to the financial and material sphere. The systematic approach to the public financial control provides, in the first place, for the search of the ways of constructional interaction of controlling bodies of different levels, legislative ensuring of their organization and functioning, a single methodology of common activity, creation of a single information space. Refs: 12 titles.

Keywords: public financial control system; subjects; objects; means and methods of control; monitoring systems.

UDC 330

127.

Анотація. В статті розглянуто поняття соціальної відповідальності та визначення її ролі у забезпеченні стратегічного розвитку суб'єктів господарювання, наголошено на необхідності формування економічного підґрунтя реалізації механізмів соціально-орієнтованих програм на всіх рівнях інституційного управління, визначено вигоди суб'єктів господарювання, отримані за рахунок впровадження у практику принципів соціальної відповідальності, перераховані аспекти практичного характеру реалізації соціально-відповідального бізнесу в ринковій економіці формують систему ефективного менеджменту та ключові засади реалізації ґрунтовної соціальної політики країни. Іл.: 1. Бібліогр.: 25 назв.

Ключові слова: соціальна відповідальність; система; економічна безпека; соціальна безпека; інноваційна модель розвитку.

УДК 004.9:339.137.2:339.5

Романенко, Є. О. Впровадження інформаційних інтегрованих систем в процес дослідження конкуренції на зовнішньому ринку / Є. О. Романенко, І. В. Чаплай // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 128-133.

Анотація. Метою написання статті є надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення досліджень щодо конкуренції підприємств на зовнішньому ринку. Іл.: 1. Бібліогр.: 12 назв.

Ключові слова: інформаційне забезпечення; інформаційні системи; зовнішній ринок; конкуренти.

УДК 338.2:339.747+339.73

Непомнящий, О. М. Проблеми та перспективи реалізації міжнародних інвестиційних проектів в Україні на прикладі проектів (програм) міжнародної технічної допомоги / О. М. Непомнящий // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 134-139.

Анотація. Аналіз фінансових надходжень від міжнародних фінансових організацій в рамках міжнародної технічної допомоги та їх використання вказує на низький ступінь управління інвестиційним процесом з боку органів влади України. Станом на 09.11.2016 в Україні реалізується близько 50 програм міжнародних фінансових організацій на 4,9 млрд. євро та 3,1 млрд. дол. США, діє понад двісті проектів безоплатної міжнародної допомоги на 5,1 млрд. дол. США. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: інвестиційний проект; міжнародна технічна допомога; реалізація проекту; координація діяльності; моніторинг.

УДК 351

Червякова, О. В. Перехід до парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін / О. В. Червякова // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 140-146.

Анотація. У межах статті автором проведено аналіз діючої моделі парадигми розвитку механізмів трансформації державного управління в умовах суспільних змін, визначено її найбільш суттєві недоліки та окреслені подальші перспективи розвитку, побудовано її модель. Іл.: 3. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: парадигма; механізми трансформації; державне управління; механізм державного

Yazliuk, B. O. Social responsibility of economic entities: economic nature and essence / B. O. Yazliuk, S. K. Shandruk, O. Ia. Huhul // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 119-127.

Abstract. The article deals with the concept of social responsibility and its role in ensuring the strategic development of economic entities, the need to form the economic basis for implementing the mechanisms of socially-oriented programs at all levels of institutional management is pointed out, the benefits of business entities obtained through the introduction of social responsibility principles are identified, listed aspects of practical nature of socially responsible business implementation in a market economy form a system of effective management and key principles for the implementation of the country's fundamental social policy. Figs.: 1. Refs: 25 titles.

Keywords: social responsibility; system; economic security; social security; innovative development model.

UDC 004.9:339.137.2:339.5

Romanenko, Y. A. Implementation of information integrated systems in the process of investigation of competition on the external market / Y. A. Romanenko, I. V. Chaplay // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 128-133.

Abstract. The purpose of writing the article is to provide practical recommendations for improving research on competition of businesses in foreign markets. Figs.: 1. Refs: 12 titles.

Keywords: information security; information systems; external market; competitors.

UDC 338.2:339.747+339.73

Nepomnyashchyy, O. M. Problems and prospects of international investment projects implementation in Ukraine illustrated by international technical assistance projects (programs) / O. M. Nepomnyashchyy // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 134-139.

Abstract. Analysis of financial revenues from international financial organizations and their use indicates a low degree of the investment process control by the Ukrainian authorities. As of 09.11.2016 in Ukraine about 50 programs for €4.9 billion and \$3.1 billion are being implemented by the international financial institutions, there are more than two hundred projects of free international aid for \$5.1 billion, 39 projects among them are major. Refs: 10 titles.

Keywords: investment project; international technical assistance; project implementation; coordination; monitoring.

UDC 351

Chervyakova, O. V Transition to paradigm of transformation mechanisms in public administration under social change / O. V. Chervyakova // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 140-146.

Abstract. In the article the author analyzed the current paradigm's model of development transformation mechanisms in public administration in Ukraine under the social change, and defined important shortcomings and outlined further prospects, constructed its model. Figs.: 3. Refs: 10 titles.

управління; суспільні зміни.

УДК 334.003.2:338.124.4:658.15

Іванова, Л. Б. Аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду нерейального банкрутства / Л. Б. Іванова // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 147-152.

Анотація. Стаття є логічним продовженням попередньої праці, де розглядалися вивченість проблеми в науковій літературі, питання нормативного підґрунтя нерейального банкрутства, в статті виділені правові ознаки видів протиправного банкрутства, та запропонована класифікація економічних ознак, притаманних незаконному перерозподілу майна та накопиченню заборгованості та збитків. Табл.: 2. Іл.: 1. Бібліогр.: 6 назв.

Ключові слова: боржник; приховане банкрутство; доведення до банкрутства; перерозподіл майна; боргові зобов'язання.

УДК 334.012.64, 334.012.65, 334.021

Красота, О. В. Зміна пріоритетів державного регулювання розвитку малого підприємництва / О. В. Красота, Т. Г. Мельник, О. А. Борисенко // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 153-161.

Анотація. У статті обґрунтовується вагомий роль та функції малого підприємництва в сучасній економіці змішаного типу, характеризуються його переваги та недоліки. На основі критичного аналізу існуючих класифікаційних критеріїв та використання світового досвіду пропонується розширити кількісні критерії його класифікації. При визначенні якісних критеріїв слід зважати на неоднорідність суб'єктів малого підприємництва, їх внесок в розвиток економіки. Критерій розміру (дрібні фізичні особи-підприємці, мікропідприємства, малі підприємства) пропонується доповнити критерієм відповідності ринковим відносинам («вимушене підприємництво», «зріле підприємництво», «вибагливе підприємництво»). Табл.: 2. Іл.: 3. Бібліогр.: 6 назв.

Ключові слова: малий бізнес і підприємництво; фізичні особи-підприємці; мікропідприємства; малі підприємства; «вимушене підприємництво»; «зріле підприємництво»; «вибагливе підприємництво».

УДК 338.27:338.434

Мартиненко, В. В. Проблеми розвитку та напрямки державного фінансування аграрного сектора економіки / В. В. Мартиненко, О. М. Палюх // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 162-168.

Анотація. Авторами класифіковано основні проблеми розвитку аграрного сектору економіки за рівнями виникнення, вирішення яких потребує державного фінансування. Проведено аналіз сучасного стану розвитку аграрного сектору та основні фактори його економічного зростання. Досліджено зарубіжний досвід державного фінансування в рамках реалізації державної аграрної політики у порівнянні з вітчизняними реаліями. Отримані результати дослідження можуть бути використані при розробці та реалізації державних програм фінансування і бюджетного забезпечення аграрного виробництва. Табл.: 2. Іл.: 4. Бібліогр.: 10 назв.

Keywords: paradigm; transformation mechanisms; public administration; public administration mechanism; social change.

UDC 334.003.2:338.124.4:658.15

Ivanova, L. B. Analysis of International and National Experience in Deliberate Bankruptcy / L. B. Ivanova // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 147-152.

Abstract. The article is a logical extension of previous work which dealt with the problem in question in the scientific literature and the issue of regulatory framework of deliberate bankruptcy. Particularly, basic typical kinds of illegal bankruptcy were underlined. Also the economic classification of features is offered which is common for the illegal redistribution of property and the accumulation of debts and losses. Tabl.: 2. Figs.: 1. Refs: 6 titles.

Keywords: debtor; hidden bankruptcy; bankruptcy; redistribution of property debt.

UDC 334.012.64, 334.012.65, 334.021

Krasota, O. V. The Change in Priorities of State Regulation of the Small Businesses' Development / O. V. Krasota, T. H. Melnyk., O. A. Borysenko // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 153-161.

Abstract. The weighty role and functions of small business in today's mixed economy are substantiated; its advantages and disadvantages are characterized. On the basis of the critical analysis of existing classification criteria and of the world experience it is suggested to broaden the criteria for its classification. While determining qualitative criteria one should take into account the heterogeneity of small businesses and their contribution to economic development. Size criterion (small sole proprietors, micro enterprises, small businesses) is offered to be complemented with the criterion of conformity to market economy ("forced entrepreneurship", "mature entrepreneurship", "demanding entrepreneurship"). Tabl.: 2. Figs.: 3. Refs: 6 titles.

Keywords: small business and entrepreneurship; small sole proprietors; micro enterprises; small enterprises; "forced entrepreneurship"; "mature entrepreneurship"; "demanding entrepreneurship".

UDC 338.27:338.434

Martynenko, V. V. State funding problems and directions in agricultural sector / V. V. Martynenko, O. M. Paliukh // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 162-168.

Abstract. The authors classified the main problems of the agricultural sector in arising levels, solution requires public funding. Analysis of the current state of the agricultural sector and its main factors of economic growth is done. Foreign experience of state funding as part of the state agrarian policy in comparison with domestic realities is provided. The results of research can be used in the development and implementation of state program funding and budget supporting of agricultural production. Tabl.: 2. Figs.:4. Refs: 5 titles.

Keywords: development; problem; agricultural sector; gross output; state funding; labor productivity.

Ключові слова: розвиток; проблема; аграрний сектор; валова продукція; державне фінансування; продуктивність праці.

УДК 330.322

Марченко, Н. А. Особливості та перспективи венчурного фінансування в Україні / Н. А. Марченко, М. Є. Юрченко // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 169-175.

Анотація. Проблема ефективного розвитку венчурної індустрії набуває неабиякого значення в інноваційній сфері, а без створення приватних інвестиційних компаній, діяльність яких підтримується державними і суспільними фондами, це не уявляється можливим.

Висвітлені особливості поетапного фінансування підприємницьких проєктів за використання венчурного механізму. Проведене дослідження дозволило уточнити сутність поняття "венчурний капітал". Виявлені особливості венчурного фінансування у порівнянні з традиційними видами фінансування. Здійснено аналіз стану ринку венчурного капіталу в Україні. Табл.: 4. Бібліогр.: 12 назв.

Ключові слова: венчурні інвестиції; венчурні фонди; ризик; інститути спільного інвестування.

УДК 338.22:330.131.5

Онищенко, С. В. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України / С. В. Онищенко, О. А. Маслій // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 176-184.

Анотація. Досліджено основні загрози, причини й чинники впливу на критичний рівень фінансової безпеки та небезпечний рівень бюджетної безпеки. З позиції захисного підходу, встановлено, негативні чинники, які провокують появу загроз і суттєво знижують рівень фінансової та бюджетної безпеки. Акцентовано увагу, що забезпечення фінансової та бюджетної безпеки України в сучасних умовах ґрунтується на ситуативному реагуванні на загрози, що вже виникли, і внаслідок цього передбачається процес ліквідації та нейтралізації їх негативного впливу.

У статті доведено необхідність запровадження та реалізації організаційно-економічного механізму упередження загроз бюджетній безпеці держави. На основі процесного та функціонального підходів розкрито полізмістовність понятійно-категоріального апарату «механізм». Іл.: 2. Бібліогр.: 21 назв.

Ключові слова: бюджетна безпека держави; загрози бюджетній безпеці; упередження загроз; механізм; організаційно-економічний механізм упередження загроз.

УДК 502.131.1: 005.21:061ЄС

Паливода, О. М. Управління інноваційним розвитком промисловості в країнах європейського союзу на основі формування кластерної інфраструктури / О. М. Паливода, Л. С. Селіверстова // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 185-191.

Анотація. Метою статті є вивчення та аналіз підходів до розробки та реалізації різних видів кластерних послуг, що надаються кластерними службами у країнах Європейського Союзу. Авторами узагальнено практичний досвід європейських кластерних служб в

UDC 330.322

Marchenko, N. A. Features and prospects of venture financing in Ukraine / N. A. Marchenko, M. Y. Iurchenko // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 169-175.

Abstract. The problem of effective development of the venture industry is extremely important in innovation sphere, and without creating private investment companies whose activities are supported by the state and public funds, it is impossible.

The peculiarities of phased financing of entrepreneurial projects using venture mechanism. The research allowed clarifying the essence of the concept of «venture capital». The features of venture funding are compared to traditional types of financing. The analysis of the state of the venture capital market in Ukraine is done. Tabl.: 4. Refs: 12 titles.

Keywords: venture investment; venture funds; risk; common investment institutions.

UDC 338.22:330.131.5

Onyshchenko, S. Organizational and economic mechanism of prevention the threats to budget security of Ukrainian economy / S. Onyshchenko, A. Masliy // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 176-184.

Abstract. The basic threats, causes and factors of critical level of financial security and dangerous level of budget security were investigated. From the standpoint of protective approach established negative factors, which provoke the appearance, threats and significantly reduce the level of financial and fiscal security. It was underlined that providing financial and budget security of Ukraine in modern conditions is based on situational responding to threats that have already appeared, and therefore the process of liquidation and neutralization their impact is suggested.

The necessity of introducing and implementing the organizational and economic mechanism of prevention the threats to budget state security is proved in the article. Based process and functional approaches it was disclosed polipithiness of conceptual-categorical apparatus "mechanism". Figs.:2. Refs: 21 titles.

Keywords: budget security; threats to state security; prevention the threats; mechanism; organizational and economic mechanism of prevention the threats.

UDC 502.131.1: 005.21:061ЄС

Palyvoda, O. M. Management of the industry's innovative development in the European union based on cluster infrastructure formation / O. M. Palyvoda, L. S. Seliverstova // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 185-191.

Abstract. The article is the study and analysis of approaches to design and implement different types of cluster services provided by the cluster services in the European Un-

організації таких послуг, як дослідження ринків, посередництво в пошуку партнерів, проектна підтримка, організація трансферу технологій та підтримка в отриманні фінансування. Продемонстровано роль перелічених послуг в активізації міжгалузевої інноваційної співпраці учасників мереж. Іл.: 2. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: кластер підприємств; кластерна інфраструктура; кластерні послуги; міжгалузеві зв'язки; Європейський Союз.

УДК 336.1(477):[339.923:061.1ЄС]

Пойда-Носик, Н. Н. Фінансова безпека України в умовах європейської інтеграції / Н. Н. Пойда-Носик // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 192-196.

Анотація. Основною метою даної статті є узагальнення проблем та систематизація шляхів забезпечення фінансової безпеки України в умовах євроінтеграційних процесів. Дослідження показали, що вітчизняна фінансова система є вразливою до внутрішніх і зовнішніх загроз. Автором проаналізовано динаміку основних макроекономічних показників та індикаторів фінансової безпеки держави протягом 2007-2015 років. Виділено загрози, які є найбільш суттєвими для окремих складових та в цілому фінансової безпеки держави. Розглянуто можливі наслідки європейського скептицизму на фінансову безпеку України, виділено напрями підвищення рівня фінансової безпеки в сучасних умовах. Табл.: 2. Бібліогр.: 5 назв.

Ключові слова: фінансова безпека держави; євроінтеграція; BREXIT; бюджетна безпека; боргова безпека.

УДК 368.9.06

Басенко, К. О. Активізація регуляторної політики держави у напрямку розвитку соціального інвестування / К. О. Басенко, Т. І. Батракова, С. О. Кушнір // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 197-202.

Анотація. У статті досліджено теоретичні підходи та практичні особливості впливу державного регулювання на розвиток соціального інвестування в Україні. Проведено аналіз сучасного стану соціального інвестування в Україні, виявлено основні проблеми розвитку соціальних інвестицій в Україні. Визначено роль державного регулювання у розвитку соціального інвестування. Наведені функціональні ознаки та характеристики функціонування механізму регулювання соціального інвестування. Іл.: 1. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: соціальна система; соціальні інвестиції; політика держави; якість життя; соціально орієнтована економіка; якість життя.

УДК [338.436:338.439]:005 (477)

Гуторов, А. О. Наукові основи розвитку продуктової інтеграції в аграрному секторі економіки / А. О. Гуторов // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 203-209.

Анотація. У статті уточнено сутність продуктової інтеграції, її місце в системі інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки. Показаний взаємозв'язок продуктової інтеграції з ланцюгами створення вартості. Обґрунтовано, що основною продуктової інтеграції є виробнича типізація сільськогосподарських товаровиробників. Іл.: 1. Бібліогр.: 10 назв.

The authors summarized practical experience of European cluster services in an organization such as market research, mediation in finding partners, project support, organization of technology transfer and support in obtaining financing. We demonstrate the role of these services in enhancing inter-sectoral innovation cooperation network participants. Figs.:3. Refs: 9 titles.

Keywords: cluster companies; cluster infrastructure; cluster services; intersectoral collaboration; the European Union.

UDC 336.1(477):[339.923:061.1ЄС]

Poyda-Nosyk, N. N. Financial security of Ukraine in conditions of European integration / N. N. Poyda-Nosyk // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 192-196.

Abstract. The main aim of the article is to summarize the issues and systematize the ways of providing financial security of Ukraine in conditions of European integration processes. Research conducted by the author showed that the domestic financial system is very vulnerable to external and internal threats. The author has analyzed the dynamics of key macroeconomic indicators and indicators of financial security of the state during 2007-2015. The threats that are most significant for the financial security of the state have been highlighted. The author considered the possible implications of the European skepticism on the financial security of Ukraine, and the directions to increase the level of financial security in the modern world. Tabl.: 2. Refs: 5 titles.

Keywords: financial security of the state; European integration; BREXIT; fiscal security; debt security.

UDC 368.9.06

Basenko, K. O. The activation of regulatory policy towards the development of social investment / K. O. Basenko, T. I. Batrakova, S. O. Kushnir // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 197-202.

Abstract. In the article the theoretical approaches and practical features of the impact of government regulation on the development of social investment in Ukraine are investigated. The analysis of the current state of social investment in Ukraine has been done the major problems of development of social investments in Ukraine. The role of government regulation in the were discovered development of social investment has been determined. The functional features and characteristics of the functioning of the regulation of social investment have been given. Figs.: 1. Refs: 7 titles.

Keywords: social system; social investment policy; the state's policy; quality of life; socially oriented economy.

UDC [338.436:338.439]:005 (477)

Gutorov, A. O. Scientific bases of the grocery integration's development in the agrarian sector of the economy / A. O. Gutorov // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 203-209.

Abstract. The essence of grocery integration, its place in system of the integration relations in the agrarian sector of the

Ключові слова: продуктова інтеграція; інтеграційні відносини; виробнича типізація; ланцюг створення вартості; аграрний сектор економіки.

УДК 338.242.4 : 334.021

Демченко, О. П. Механізм державного регулювання співпраці вищих навчальних закладів та підприємницького сектору / О. П. Демченко // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 210-217.

Анотація. У статті обґрунтовується доцільність впровадження цілісного механізму державного регулювання співпраці вищих навчальних закладів та підприємницького сектору. Визначено основні принципи, завдання та функції у партнерстві «державна – ВНЗ – підприємство». Окреслено методи та інструменти, які представляють собою нові способи практичної реалізації державного регулювання співпраці сектору вищої освіти та підприємницького сектору. Іл.: 1. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: механізм; методи та інструменти державного регулювання співпраці; ВНЗ; підприємницький сектор.

УДК 332.122:061.1 ЄС

Попело, О. В. Методологічні підходи до процесів модернізації продуктивних сил в умовах євроінтеграції / О. В. Попело // Науковий вісник Полісся. - 2017. - № 1 (9), ч. 1. - С. 218-224.

Анотація. У статті розкрито сутність поняття «принципи розвитку продуктивних сил». Наведено принципи задіяння продуктивних сил у контексті сучасної регіональної політики. Систематизовано принципи модернізації продуктивних сил в умовах євроінтеграції та проведено групування їх за напрямками: формування, функціонування та розвитку. Іл.: 2. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: регіональні господарські системи; продуктивні сили; закономірності; принципи, інновація; модернізація; глобалізація; євроінтеграція.

economy is defined more precisely in the article. The interrelation of grocery integration with value chains is shown. It is proved that production typification of agricultural producers is the basis for the grocery integration. Figs.: 1. Refs: 10 titles.

Keywords: grocery integration; integration relations; production typification; value chain; agrarian sector of economy.

UDC 338.242.4 : 334.021

Demchenko, O. P. The state regulation mechanism of cooperation between higher educational institutions and business / O. P. Demchenko // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 210-217.

Abstract. The article explains the expediency of implementation of the government regulation mechanism of cooperation between higher education institutions and business. The basic principles, objectives and functions in partnership "government – higher educational institution – enterprise" are defined. Methods and tools that have practical value in implementation of the system of the government regulation of higher education and business are mentioned. Figs.: 1. Refs: 9 titles.

Keywords: mechanism; methods and tools of the government regulation of cooperation; university; business.

UDC 332.122:061.1 ЄС

Popelo, O. V. Methodological approaches to modernization processes of the productive forces in the conditions of Eurointegration / O. V. Popelo // Scientific bulletin Polissia. - 2017. - Vol. 1 (9), P.1. - P. 218-224.

Abstract. The article reveals the essence of the concept of "principles of development of productive forces". A principles involvement of the productive forces in the context of current regional policy. Systematized modernization principles of the productive forces in terms of European integration and organized grouping of the following areas: formation, functioning and development. Figs.: 2. Refs: 7 titles.

Keywords: regional economic systems; the productive forces; regularity; principles; innovation; modernization; globalization, European integration.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Басенко
Кіра Олександрівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджмента Херсонського економічно-правового інституту;
<http://orcid.org/0000-0002-4758-1098>;
E-mail: kira.trilis@gmail.com
- Батракова
Тетяна Іванівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-5710-9416>;
E-mail: t.i.batrakova@mail.ru
- Борисенко
Олександра Анатоліївна** кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
<http://orcid.org/0000-0001-9138-6612>;
E-mail: o.borysenkotsu@gmail.com
- Брітченко
Ігор Геннадійович** доктор економічних наук, професор, професор Державного вищого навчального закладу імені професора Станіслава Тарновського (м. Тарнобжег, Польща);
<https://orcid.org/0000-0002-9196-8740>;
SPIN-код: 1835-6982;
E-mail: ibritchenko@gmail.com
- Бруханський
Руслан Феоктистович** доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу Тернопільського національного економічного університету;
<https://orcid.org/0000-0002-9360-1109>;
E-mail: r.brukhanskyi@gmail.com
- Бублик
Мирослава Іванівна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка»;
<https://orcid.org/0000-0003-2403-0784>;
Researcher ID: P-6945-2016;
SPIN-код: 8099-0171;
E-mail: my.bublyk@gmail.com
- Виговська
Валентина Вікторівна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0001-8632-9656>;
Researcher ID: D-5034-2015;
E-mail: vv.vygovska@gmail.com
- Волот
Олена Ігорівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
<https://orcid.org/0000-0002-5726-8070>;
Researcher ID: F-5114-2016;
SPIN-код: 3564-2598;
E-mail: e_volot@ukr.net
- Гоголь
Тетяна Анатоліївна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-0885-6271>;
Researcher ID: F-6030-2016;
E-mail: tanya-gogol@mail.ru

-
-
- Гонта
Олена Іванівна** доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, директор Навчально-наукового інституту економіки Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-7230-4420>;
Researcher ID: A-9502-2017;
E-mail: e.gonta@ukr.net
- Гражевська
Надія Іванівна** доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
<http://orcid.org/0000-0003-2549-8055>;
E-mail: ngrazhevaska@univ.net.ua
- Гришова
Інна Юріївна** доктор економічних наук, доцент, головний науковий співробітник Інституту Законодавства Верховної Ради України;
<https://orcid.org/0000-0001-6276-7619>;
E-mail: rimmagrigh@te.net.ua
- Гугул
Оксана Ярославівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу і туризму Тернопільського національного економічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-4505-2766>;
E-mail: oksanaggg@i.ua
- Гуторов
Андрій Олександрович** кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, докторант відділу проблем галузевого і територіального управління Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» Національної академії аграрних наук України;
<http://orcid.org/0000-0002-6881-4911>;
Researcher ID: G-2576-2015;
SPIN-код: 7932-6931;
E-mail: Gutorov.Andrew@gmail.com
- Данильченко
Лілія Іванівна** кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної медицини, медичного права та менеджменту Одеського національного медичного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-7933-6185>;
E-mail: valihov@ukr.net
- Демидюк
Ольга Олександрівна** аспірант кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
<http://orcid.org/0000-0003-3191-2646>;
SPIN-код: 1395-8739;
E-mail: O_Demydiuk@mail.ru
- Демченко
Оксана Петрівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету;
<http://orcid.org/0000-0003-1687-3044>;
Researcher ID: M-5242-2016;
SPIN-код: 6950-2867;
E-mail: demch.ksenya@yandex.ru
- Дерій
Жанна Володимирівна** доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0003-3695-7202>;
Researcher ID: F-3828-2014;
SPIN-код: 6409-6365;
E-mail: jannet_d@ukr.net
- Дубина** кандидат економічних наук, докторант, доцент кафедри фінансів,
-
-

-
-
- Максим Вікторович** банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-5305-7815>;
Researcher ID: F-3291-2014;
SPIN-код: 1183-5775;
E-mail: maksim-22@yandex.ua
- Зосименко
Тетяна Іванівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0003-2230-4921>;
Researcher ID: F-5095-2014;
SPIN-код: 3058-8063;
E-mail: blindfriend@gmail.com
- Іванова
Людмила Борисівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування і аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-4993-5347>;
Researcher ID: F-6552-2016;
E-mail: Lusija.iv@mail.ru
- Каленюк
Ірина Сергіївна** доктор економічних наук, професор ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;
<http://orcid.org/0000-0003-1807-2849>;
E-mail: kalenuk@ukr.net
- Клименко
Тетяна Вікторівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-5852-6350>;
Researcher ID: D-3192-2015;
E-mail: klemenko79@yandex.ua
- Косач
Ірина Анатоліївна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0003-1730-7140>;
Researcher ID: H-3933-2014;
E-mail: Irish_kos@mail.ru
- Красота
Олена Вадимівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
<http://orcid.org/0000-0001-8840-3119>;
E-mail: Krasota555@ukr.net
- Курмаєв
Петро Юрійович** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;
<http://orcid.org/0000-0001-9464-0380>;
E-mail: petrol09@i.ua
- Кушнір
Світлана Олександрівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-1410-1887>;
E-mail: SvetlanaAK@ukr.net
- Маргасова
Вікторія Геннадіївна** доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
Researcher ID: D-3198-2015;
<http://orcid.org/0000-0001-8582-2158>;
-
-

-
-
- Мартиненко
Валентина Віталіївна** E-mail: akiv46@mail.ru
кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту, кафедри обліку, аналізу та аудиту, Університету державної фіскальної служби України;
<http://orcid.org/0000-0001-9078-8345>;
E-mail: martynenkovv@ukr.net
- Марченко
Ірина Олександрівна** аспірант кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів та природокористування України;
<http://orcid.org/0000-0001-8623-4489>;
E-mail: nata0409@gmail.com
- Марченко
Наталія Андріївна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету;
Researcher ID: H-1811-2016;
E-mail: manatan@i.ua
- Маслій
Олександра Анатоліївна** кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
<http://orcid.org/0000-0003-2184-968X>;
Researcher ID: E-2266-2017;
E-mail: alexxx_sandra@mail.ru
- Мельник
Тетяна Григорівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
<http://orcid.org/0000-0002-3617-6927>;
E-mail: Melniktg67@gmail.com
- Наумов
Олександр Борисович** доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту Херсонського національного технічного університету;
<https://orcid.org/0000-0003-4808-0241>;
E-mail: A_naymov@mail.ua
- Непомнящий
Олександр Михайлович** доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом;
<http://orcid.org/0000-0002-5766-3150>;
Researcher ID: S-8710-2016;
E-mail: n_a_m@ukr.net;
- Онищенко
Світлана Володимирівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
<http://orcid.org/0000-0002-6173-4361>;
Researcher ID: E-2284-2017;
E-mail: sponomarenko@list.ru
- Паливода
Олена Михайлівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління та економіки водного транспорту Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного;
<http://orcid.org/0000-0001-9714-9765>;
Researcher ID: S-1183-2016;
SPIN-код: 2945-0990;
E-mail: Palyvoda_olena@ukr.net
- Палюх
Олександр Миколайович** кандидат економічних наук, головний економіст-фінансист, відділу кредитних та гарантійних відносин Управління боргової політики Департаменту боргової та міжнародної фінансової політики, Міністерство фінансів України;
<http://orcid.org/0000-0001-7560-515X>;

-
-
- Панюк
Тетяна Петрівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Рівненського державного гуманітарного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-2494-6111>;
E-mail: panjuk@ukr.net
- Петровський
Микола Васильович** кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
<http://orcid.org/0000-0003-3267-7123>;
E-mail: nikvaspetr@gmail.com
- Пиж'янова
Наталія Володимирівна** аспірант, викладач кафедри музикознавства та вокально-хорових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;
<http://orcid.org/0000-0001-9347-6566>;
E-mail: petrol09@i.ua
- Пойда-Носик
Ніна Никифорівна** кандидат економічних наук, професор кафедри фінансів і банківської справи Ужгородського національного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-5378-8028>;
E-mail: nina-nosyk@yandex.ua
- Попело
Ольга Володимирівна** кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту та державної служби Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-4581-5129>;
Researcher ID: I-8572-2016;
E-mail: popelo_olga@mail.ru
- Рибицька
Ольга Мар'янівна** кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри вищої математики Національного університету «Львівська політехніка»;
<https://orcid.org/0000-0002-2394-355X>;
Researcher ID: P-9707-2016;
E-mail: olga.rybytska@gmail.com
- Романенко
Євген Олександрович** доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом м. Київ;
<https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>;
Researcher ID: J-8833-2016;
E-mail: poboss@mail.ru
- Сакун
Олександра Сергіївна** кандидат економічних наук, докторант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
<https://orcid.org/0000-0001-9947-0210>;
Researcher ID: Q-4028-2016;
SPIN-код: 1834-7371;
E-mail: sakunalexandra@gmail.com
- Селіверстова
Людмила Сергіївна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-2231-0558>;
Researcher ID: N-2201-2016;
SPIN-код: 5739-5526;
E-mail: ls25@mail.ru
- Фурман
Оксана Євстахіївна** доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та соціальної роботи Тернопільського національного економічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-7082-9717>;
E-mail: S_Shandruk@ukr.net
-
-

-
-
- Цимбал Людмила Іванівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;
<https://orcid.org/0000-0002-0873-9227>;
E-mail: l.tsimbal@ukr.net
- Чаплай Ірина Віталіївна** кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом;
<https://orcid.org/0000-0003-4927-0610>;
Researcher ID: J-8853-2016;
E-mail: irina_pravo@ukr.net
- Червякова Ольга Володимирівна** доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом;
<https://orcid.org/0000-0002-4368-5324>;
E-mail: Olga_2006@bigmir.net
- Чернявська Тетяна Анатоліївна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету;
<https://orcid.org/0000-0002-4729-2157>;
SPIN-код: 7549-7445;
E-mail: ch73@list.ru
- Шандрук Сергій Костянтинович** доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та соціальної роботи Тернопільського національного економічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-1544-622X>;
E-mail: S_Shandruk@ukr.net
- Шевчук Олег Анатолійович** доктор економічних наук, доцент, проректор з навчальної та методичної роботи Університету державної фіскальної служби України;
<http://orcid.org/0000-0002-3206-6966>;
E-mail: Ol.Shevchuk@ukr.net
- Шестаковська Тетяна Леонідівна** кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної теорії Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-8098-8439>;
Researcher ID: G-8563-2014;
E-mail: shestakovska27@yandex.ru
- Шкарлет Сергій Миколайович** доктор економічних наук, професор, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки, ректор Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0003-2062-3662>;
E-mail: shkarlet@ukr.net
- Шпак Нестор Омелянович** доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка»;
<http://orcid.org/0000-0003-0620-2458>;
E-mail: dida_05@ukr.net
- Юрченко Марина Євгеніївна** кандидат фізико–математичних наук, доцент кафедри вищої та прикладної математики, декан обліково–економічного факультету Чернігівського національного економічного університету;
<http://orcid.org/000-002-4264-4977>;
E-mail: marina66@i.ua
- Язлюк** доктор економічних наук, доцент, декан факультету аграрної
-
-

Борис Олегович

економіки і менеджменту, кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу Тернопільського національного економічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-2078-0644>;
E-mail: b_yazlyuk@ukr.net

Янчук**Артем Олександрович**

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту законодавства Верховної Ради України;
<http://orcid.org/0000-0003-2779-742X>;
E-mail: Artem_yanchuk@ukr.net

AUTHORS DATA**Basenko****Kira Olexandrivna**

Candidate of Economic Sciences Associate Professor of Management Department in Kherson Economics and Law Institute;
<http://orcid.org/0000-0002-4758-1098>;
E-mail: kira.trilis@gmail.com

Batrakova**Tetyana Ivanivna**

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor of the Finance, Banking and Insurance Department in Zaporizhyya National University;
<http://orcid.org/0000-0002-5710-9416>;
E-mail: t.i.batrakova@mail.ru

Borysenko**Oleksandra Anatoliivna**

Candidate in Philology, Associate Professor of Foreign Languages Department at the Faculty of Economics in Kyiv National Taras Shevchenko University;
<http://orcid.org/0000-0001-9138-6612>;
E-mail: o.borysenkotsu@gmail.com

Brukhanskyi**Ruslan Feoktystovych**

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of Department of accounting and economic and legal support of agri-industrial business in Ternopil National Economic University;
<https://orcid.org/0000-0002-9360-1109>;
E-mail: r.brukhanskyi@gmail.com

Britchenko**Igor Genadiyovych**

Doctor of Economic Sciences, Professor in State Higher prof. Stanislaus Tarnowski Educational Institution (Tarnobrzeg, Poland);
<http://orcid.org/0000-0002-9196-8740>;
SPIN-code: 1835-6982;
E-mail: ibritchenko@gmail.com

Bublyk**Myroslava Ivanivna**

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Management and International Business in National University "Lviv Polytechnic";
<https://orcid.org/0000-0003-2403-0784>;
Researcher ID: P-6945-2016;
SPIN-код: 8099-0171;
E-mail: my.bublyk@gmail.com

Vyhovska**Valentyna Viktorivna**

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance in Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0001-8632-9656>;
Researcher ID: D-5034-2015;
E-mail: valentina_po@mail.ru

Volot**Olena Ihorivna**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of accounting, Taxation and Auditing in Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-5726-8070>;
Researcher ID: F-5114-2016;
SPIN-code: 3564-2598;

-
-
- Gogol
Tetiana Anatoliivna** E-mail: e_volot@ukr.net
Doctor of Economics, Associate Professor at the Department of accounting, Taxation and Auditing in Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-0885-6271>;
Researcher ID: F-6030-2016;
E-mail: tanya-gogol@mail.ru
- Gonta
Olena Ivanivna** Doctor of Economic Sciences, Professor at the Department of accounting, Taxation and Auditing in Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-72-30-44-20>;
Researcher ID: A-9502-2017;
E-mail: e.gonta@ukr.net
- Grazhevska
Nadiya Ivanivna** Doctor of Economic Sciences, Professor Head, Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics, Taras Shevchenko National University of Kyiv;
<http://orcid.org/0000-0003-2549-8055>;
E-mail: ngrazhevska@univ.net.ua
- Gryshova
Inna Yuriivna** Doctor of Economic Sciences, Professor, Leading Researcher at Legislation Institute of The Verkhovna Rada of Ukraine;
<http://orcid.org/0000-0001-6276-7619>;
E-mail: rimmagrich@te.net.ua
- Huhul
Oksana Yaroslavivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of international business and tourism in Ternopil National Economic University;
<http://orcid.org/0000-0002-4505-2766>;
E-mail: oksanaggg@i.ua
- Gutorov
Andrii Aleksandrovych** Candidate of Economic Sciences Senior Research Officer, Doctoral Candidate at the Department of sectoral and territorial management of the National Scientific Center "Institute of agrarian economy" National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine;
<http://orcid.org/0000-0002-6881-4911>;
Researcher ID: G-2576-2015;
SPIN-code: 7932-6931;
E-mail: Gutorov.Andrew@gmail.com
- Danylchenko
Liliia Ivanivna** Candidate in Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department Social Medicine, Medical Law and Management in Odessa National Medical University;
<http://orcid.org/0000-0002-7933-6185>;
E-mail: valihov@ukr.net
- Demchenko
Oksana Petrivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance in Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics;
<http://orcid.org/0000-0003-1687-3044>;
Researcher ID: M-5242-2016;
SPIN-code: 6950-2867;
E-mail: demch.ksenya@yandex.ru
- Derii
Zhanna Volodymyrivna** Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of Department Department of Theoretical and Applied Economics in Chernihiv National University of Technology, Department of Theoretical and Applied Economics;
<http://orcid.org/0000-0003-3695-7202>;
Researcher ID: F-3828-2014;
SPIN-code: 6409-6365;
-
-

-
-
- Demydiuk
Olga Olexandrivna** E-mail: jannet_d@ukr.net
Postgraduate at the Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics, Faculty of Economics in Kyiv National Taras Shevchenko University;
<http://orcid.org/0000-0003-3191-2646>;
SPIN-code: 1395-8739;
E-mail: O_Demydiuk@mail.ru
- Dubyna
Maksym Viktorovych** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Finance, Banking and Insurance in Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-5305-7815>;
Researcher ID: F-3291-2014;
SPIN-code: 1183-5775
E-mail: maksim-22@yandex.ru
- Zosymenko
Tetiana Ivanivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Theoretical and Applied Economics Chernihiv National University of Technology, Department of Theoretical and Applied Economics;
<http://orcid.org/0000-0003-2230-4921>;
Researcher ID: F-5095-2014;
SPIN-code: 3058-8063;
E-mail: blindfriend@gmail.com
- Ivanova
Lyudmila Borisovna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor Department of Accounting, Taxation and Auditing in Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-4993-5347>;
Researcher ID: F-6552-2016;
E-mail: Lusija.iv@mail.ru
- Kalenyuk
Irina Serhiyivna** Doctor of Economic Sciences, Professor in Kyiv National Vadym Hetman Economics University;
<http://orcid.org/0000-0003-1807-2849>;
E-mail: kalenuk@ukr.net
- Klymenko
Tetyana Viktorivna** Candidate of Science in Economics, Associate Professor at the Department of Accounting, Taxation and Audit Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-5852-6350>;
Researcher ID: D -3192-2015;
E-mail: klemenko79@yandex.ua
- Kurmaiev
Petro Yuriyovych** Doctor of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Finance, accounting and economic security in Uman State Pavlo Tychyna Pedagogical University;
<http://orcid.org/0000-0001-9464-0380>;
E-mail: petrol09@i.ua
- Krasota
Olena Vadumivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics in Kyiv National Taras Shevchenko University, Department of Economic Theory;
<http://orcid.org/0000-0001-8840-3119>;
E-mail: Krasota555@ukr.net
- Kushnir
Svitlana Olexandrivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor Department Finance, Banking and Insurance Zaporizhyya National University;
<http://orcid.org/0000-0002-1410-1887>;
E-mail: SvetlanaAK@ukr.net
- Masliy** Candidate of Economic Sciences, Lecturer Finance and Banking In
-
-

-
-
- Alexandra Anatoliyivna** Poltava National Yuri Kondratyuk Technical University;
<http://orcid.org/0000-0003-2184-968X>;
Researcher ID: E-2266-2017;
E-mail: alexxx_sandra@mail.ru
- Marchenko
Natalia Andriyivna** Candidate of Economic Science, Associate Professor at the
Department of Finance, Banking and Insurance in Chernihiv National
University of technology;
Researcher ID: H-1811-2016;
E-mail: manatan@i.ua
- Martynenko
Valentyna Vitaliyivna** Candidate of Economic Sciences, Associated Professor, Deputy
director of the research institute of accounting, analysis and audit,
University of State Fiscal Service of Ukraine;
<http://orcid.org/0000-0001-9078-8345>;
E-mail: martynenkovv@ukr.net
- Marhasova
Viktoriya Genadiyivna** Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Department of
Accounting, Taxation and Audit in Chernihiv National University of
Technology;
Researcher ID: D-3198-2015;
<http://orcid.org/0000-0001-8582-2158>;
E-mail: akiv46@mail.ru
- Melnyk
Tetiana Hryhoriyivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the
Department of Accounting and Auditing in Kyiv National Taras
Shevchenko University, Department of Accounting and Auditing;
orcid.org/0000-0002-3617-6927 ;
E-mail: Melniktg67@gmail.com
- Naumov
Alexander Borysovych** Doctor of Economic Sciences, Professor at the Department of
Management in Kherson National Technical University;
<https://orcid.org/0000-0003-4808-0241>;
E-mail: A_naymov@mail.ua
- Nepomnyashchyy
Oleksandr Mykhailovych** Doctor of Science in Public Administration, Professor at the Department
of Public Administration in Interregional Academy of Personnel
Management;
<http://orcid.org/0000-0002-5766-3150>;
Researcher ID: S-8710-2016;
E-mail: n_a_m@ukr.net;
- Onyshchenko
Svitlana Volodymyrivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the
Department of Finance and Banking in Poltava National Yuri
Kondratyuk Technical University;
<http://orcid.org/0000-0002-6173-4361>;
Researcher ID: E-2284-2017 ;
E-mail: sponomarenko@list.ru
- Paliukh
Oleksandr Mykolayovych** Candidate of Economic Sciences, Main Economist and Financial
Specialist at the Department of Credit and Guarantee Relations of Debt
Policy Division, Debt and International Financial Policy Department,
Ministry of Finance of Ukraine;
<http://orcid.org/0000-0001-7560-515X>;
E-mail: martynenkovv@ukr.net
- Panyuk
Tetyana Petrivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department Economic Theory in Rivne State Humanitarian University;
<http://orcid.org/0000-0002-2494-6111>;
E-mail: panjuk@ukr.net
- Petrovsky
Mykola Vasyly'ovych** Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor, Head of
Department of Foreign Languages, Faculty of Economics in Kiev Taras
Shevchenko National University ;
-
-

-
-
- Palyvoda
Olena Mykhailivna** <http://orcid.org/0000-0003-3267-7123>
E-mail: nikvaspetr@gmail.com
Candidate of Economic Sciences, Docent, Associate Professor at the Department of Management and Economics of Maritime transport in Kyiv State Petro Konashevich-Sahaydachniy Maritime;
<http://orcid.org/0000-0001-9714-9765>;
Researcher ID: S-1183-2016;
SPIN-code: 2945-0990;
E-mail: Palyvoda_olena@ukr.net
- Pyzhianova
Nataliia Volodymyrivna** Postgraduate, Lecturer at the Department of musicology and vocal-choral disciplines in Uman State Pavlo Tychyna Pedagogical University;
<http://orcid.org/0000-0001-9347-6566>;
E-mail: petrol09@i.ua
- Poyda-Nosyk
Nina Nykyforivna** Candidate of Economic Sciences, Professor of Finance and banking Department in Uzhhorod National University;
<http://orcid.org/0000-0002-5378-8028>;
E-mail: nina-nosyk@yandex.ua
- Popelo
Olga Volodymyrivna** Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer at the Department of Management and Public service in Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-4581-5129>;
Researcher ID: I-8572-2016;
E-mail: popelo_olga@mail.ru
- Romanenko
Yevhen Aleksandrovych** Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv;
<https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>;
Researcher ID: J-8833-2016;
E-mail: poboss@mail.ru
- Rybytska
Olga Maryanivna** Candidate of Physics and Mathematics Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Mathematics in National University "Lviv Polytechnics";
<https://orcid.org/0000-0002-2394-355X>;
Researcher ID: P-9707-2016;
E-mail: olga.rybytska@gmail.com
- Seliverstova
Ludmila Serhiyivna** Doctor of Economic Sciences, Professor at the Department of Finance in Kyiv National University of Trade and Economics;
<http://orcid.org/0000-0002-2231-0558>;
Researcher ID: N-2201-2016;
SPIN-code: 5739-5526;
E-mail: ls25@mail.ru
- Sakun
Oleksandra Serhiyivna** Candidate of Economic Sciences, Doctoral Candidate at the Department of Accounting, Taxation and Audit in Chernihiv National University of Technology;
<https://orcid.org/0000-0001-9947-0210>;
Researcher ID: Q-4028-2016;
SPIN-code: 1834-7371;
E-mail: sakunalexandra@gmail.com
- Furman
Oksana Yevstahiivna** Doctor of Psychology, Docent, Professor at the Department of Psychology and Social Work in Ternopil National Economic University;
<http://orcid.org/0000-0002-7082-9717>;
E-mail: S_Shandruk@ukr.net
- Tsymbal
Liudmyla Ivanivna** Candidate of Economic Sciences, Docent, Associate Professor at the Department of international economics in Kyiv National Vadym Hetman
-
-

-
-
- Shpak
Nestor Omelyanovych** Economics University;
<https://orcid.org/0000-0002-0873-9227>;
E-mail: I.tsimbal@ukr.net
- Chaplay
Iryna Vitalievna** Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management and International Business in National University "Lviv Polytechnics";
<https://orcid.org/0000-0003-0620-2458>;
E-mail: dida_05@ukr.net
- Chaplay
Iryna Vitalievna** Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor at the Department of Public Administration in Interregional Academy of Personnel Management;
<https://orcid.org/0000-0003-4927-0610>;
Researcher ID: J-8853-2016;
E-mail: irina_pravo@ukr.net
- Iurchenko
Maryna Yevhenivna** Candidate of Physical - Mathematical Sciences, Associate Professor of Higher and Applied Mathematics, Dean of Accounting - Economics Faculty in Chernihiv National University of Economics;
<https://orcid.org/0000-0002-4264-4977>;
E-mail: marina66@i.ua
- Shevchuk
Oleg Anatoliyovych** Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, проректор з навчальної та методичної роботи Університету державної фіскальної служби України;
<https://orcid.org/0000-0002-3206-6966>
E-mail: Ol.Shevchuk@ukr.net
- Chervyakova
Olga Volodymyrivna** Doctor of Science in Public Administration, Professor of the Department of Public Administration in Interregional Academy of Personnel Management;
<https://orcid.org/0000-0002-4368-5324>;
E-mail: Olga_2006@bigmir.net
- Cherniavska
Tetiana Anatoliyivna** Candidate of Economic Sciences, Docent, Associate Professor at the Department of Social Work, Social Pedagogy and Sociology in Kherson State University;
<http://orcid.org/0000-0002-4729-2157>
SPIN-code: 7549-7445;
E-mail: ch73@list.ru
- Shandruk
Sergei Konstantinovich** Doctor of Psychological Science, Associate Professor, Professor at the Department of Psychology and Social Work in Ternopil National Economic University;
<http://orcid.org/0000-0002-1544-622X>;
E-mail: S_Shandruk@ukr.net
- Shestakovska
Tatyana Leonydyvna** Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer Economic theory Chernihiv National University of Technological;
<http://orcid.org/0000-0002-8098-8439>;
Researcher ID: G-8563-2014;
E-mail: shestakovska27@yandex.ru
- Shkarlet
Serhii Mykolaiovych** Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor at the Department of Theoretical and Applied Economics, Vice-Chancellor of Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0003-2062-3662>;
E-mail: shkarlet@ukr.net
- Yazlyuk
Borys Olehovych** Doctor of Economic Sciences, Docent, Dean of the faculty of Agricultural Economics and Management, at the Department of Accounting and Economic-Legal Providing of Agroindustrial Business in Ternopil National Economic University;
-
-

**Yanchuk
Artem Aleksandrovych**

<http://orcid.org/0000-0002-2078-0644>;
E-mail: b_yazlyuk@ukr.net

Doctor of Legal Sciences, Senior Research Officer at the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine;
<http://orcid.org/0000-0003-2779-742X>;
E-mail: Artem_yanchuk@ukr.net

**Kosach
Irina Anatoliivna**

Candidate of Economic Sciences, Docent, Associate Professor at the Department of Public Administration and Organizations' Management in Chernihiv National University of Technology
orcid.org/0000-0003-1730-7140
Researcher ID: H-3933-2014
E-mail: Irish_kos@mail.ru

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ РУКОПISУ ДО ЖУРНАЛУ

1. Мова написання рукопису статті: українська, англійська, російська. У разі подання статті українською або російською мовами **обов'язкове надання перекладу статті англійською мовою** (відповідно до п. 2.9. Наказу "Про затвердження порядку формування переліку наукових фахових видань України" від 17.10.2012 р. № 1111).

2. Рукопис статті подається до редакції у формі:

– файлу рукопису надсилається на електронну адресу редакції nauk.visn@ukr.net у форматі "**Автор - Назва статті**". Рекомендується також надання копій сторінок у форматі **Adobe PDF** (або інших форматів за попередньої згоди редакції).

3. Рукопис статті супроводжується:

– **зовнішньою рецензією** із зазначенням наукового ступеня рецензента, вченого звання, посади, місця роботи (без скорочень), завіреною печаткою;

– **англомовним перекладом статті** завіреним фахівцем з англійської мови (бюро перекладів або викладачами англійської мови);

– **відомостями про автора (авторів)** (завантажити шаблон ви можете на сайті «Наукового вісника Полісся» у розділі «Правила оформлення та подання рукопису»);

4. Рукопис статті не має містити заборонених до друку матеріалів, оскільки журнал є відкритим джерелом інформації. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність автор (автори) статті та експерти.

5. Форма подання статті:

– обсяг рукопису – 12-24 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків), включаючи рисунки та таблиці;

– кількість співавторів – не більше трьох.

– стаття повинна бути підготовлена за допомогою редактора **Word for Windows®** або сумісного редактора;

– рукопис повинен мати наскрізну нумерацію сторінок із вільним розміщенням нумерації в листі;

– **формат аркуша** – А4 (210×297), орієнтація сторінки – «**книжна**»; поля: **ліворуч** – 2,5 см; **праворуч** – 2,5 см;

зверху – 2,5 см; **знизу** – 3 см; **переплетіння** – 0 см; **інтервал між рядками** – 1,5 пт.; інтервал між абзацами «**до**», «**після**» – 0 пт; відступи «**праворуч**», «**ліворуч**» – 0 пт; відступ першої строчки – 1,27 см;

– рисунки, фотографії, графіки слід **вставляти** в текст статті **як об'єкт**. Положення об'єкта – «**в тексті**»;

– рисунки, створені у вбудованому у WinWord редакторі рисунків, слід подавати як згруповані об'єкти.

– рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.

6. Фізичні величини повинні подаватися в одиницях системи СІ.

7. Текст рукопису має бути побудований за загальноприйнятою схемою українською (або мовою статті) та англійською мовами:

- **індекс УДК** у верхньому лівому кутку листа (Times New Roman, 14 пт.) та англійською мовою (**UDC**);

- **ініціали та прізвища авторів** у верхньому правому кутку листа українською (або мовою статті) та англійською мовою (Times New Roman, 14 пт.). Порядок подання: **ім'я, по-батькові, прізвище**;

- **науковий ступінь, вчене звання** українською (або мовою статті) та англійською мовою (Times New Roman, 14 пт.). У статті **не потрібно** вказувати назву факультету або кафедри, де працює автор (або автори);

- **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);

- **назва статті** - великими літерами, по центру українською (або мовою статті) та англійською мовою (Times New Roman, 14 пт., **жирний**). Назва статті подається без використання вузькоспеціалізованих скорочень, крапка в кінці назви не ставиться;

- **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);

- **анотація структурована** (1500-2000 знаків) українською (або мовою статті) та англійською мовами (Times New Roman, 12 пт., *курсив*); **анотацію не потрібно розміщувати на окремому листі**. Анотація повинна містити стисле формулювання змісту статті, не повторювати назву статті. Загальна структура анотації повинна містити:

- актуальність теми дослідження (**Urgency of the research**);

- постановка проблеми (**Target setting**);

- аналіз останніх досліджень і публікацій (**Actual scientific researches and issues analysis**);

- виділення недосліджених частин загальної проблеми (**Uninvestigated parts of general matters defining**);

- постановка завдання (**The research objective**);

- викладення основного матеріалу (**стисло**) (**The statement of basic materials**);

- висновки відповідно до статті (**Conclusions**).

- **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);

- **ключові слова** (3-10 слів) українською (або регіональною мовою) та англійською мовами (Times New Roman, 12 пт., *курсив*);

– **актуальність теми дослідження** (Times New Roman, 14 пт.);

– **постановка проблеми** (Times New Roman, 14 пт.);

– **аналіз останніх досліджень та публікацій** (Times New Roman, 14 пт.);

– **виділення недосліджених частин загальної проблеми** (Times New Roman, 14 пт.);

– **постановка завдання** (Times New Roman, 14 пт.);

– **виклад основного матеріалу** (можливий розподіл на підрозділи) (Times New Roman, 14 пт.);

– **висновки** відповідно до статті (Times New Roman, 14 пт.);

– **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);

– **література** (Times New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру), обсяг до 10 джерел, детальна інформація щодо оформлення – п. 7;

– **references** (Times New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру), обсяг до 10 джерел, детальна інформація щодо оформлення – п. 8.

- надійшла стаття до редакції у нижньому правому кутку листа (Times New Roman, 12 пт.) у форматі (ДД.ММ.РРРР);
- бібліографічний опис для цитування у нижньому лівому кутку листа (Times New Roman, 12 пт.).

7. Літературні джерела, що цитуються, повинні бути пронумеровані відповідно до порядку звертання до них у тексті. Посилання на джерело подається у квадратних дужках, наприклад: «... відомо з [4]. ...» або «... розглянуто у [4, С. 203] ...». Список літератури наводиться наприкінці статті відповідно до порядку звернення по тексту на мові оригіналу та згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

8. Список літератури англійською мовою повинен бути оформлений за міжнародним бібліографічним стандартом APA (<http://www.bibme.org/citation-guide/apa/>). Якщо наукова праця написана мовою, що використовує кириличний алфавіт, то її бібліографічний опис необхідно транслітерувати латинськими літерами. Після назви праці латинськими літерами зазначається переклад англійською мовою у дужках.

9. Автор (автори) може бути ознайомлений з коректурою статті. Зміна верстки автором, за виключенням виправлення помилок, не допускається. Виправлену та підписану коректуру слід повернути до редакції протягом двох днів після її отримання.

10. Рішення про можливість публікації статті приймає редколегія.

11. Робота, що не відповідає вищезазначеним вимогам, буде повернена секретарем редколегії.

Адреса редакції:	14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1, к. 103
Відповідальний за випуск:	Мороз Наталія Вікторівна
Телефон:	(04622) 5-69-81
E-mail:	nauk_visn@ukr.net

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ

УДК 338.43:332.1(100)

UDC 332.1(100):338.2

Т. Г. Васильців, д. е. н., професор,
В. В. Бойко, к. е. н., доцент

T. G. Vasylytsiv, Doctor of Economic
Sciences, Professor
V. V. Boiko, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

INTERNATIONAL PRACTICES OF RURAL DEVELOPMENT IN CONTEXT OF STATE ECONOMIC SECURITY POLICY

Актуальність теми дослідження. Важливість вивчення міжнародного досвіду розвитку сільських районів в контексті застосовуваних принципів державної політики економічної безпеки визначається надмірним регіональним відмінностями в Україні.

Постановка проблеми. Доцільним є вивчення кращих міжнародних напрацювань в галузі розвитку сільських територій, з метою аргументації можливостей реалізації та адаптивного використання в національному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці таких вчених, як В. Бечко, А. Ключник, О. Прокопчук, А. Селищев, Т. Сокольська, Д. Соломонко, Ю. Улянич, В. Чемерис та інші мали справу з міжнародним досвідом розвитку сільських територій.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Науковцями ще недостатньо опрацьовані питання аргументації можливостей реалізації пріоритетних областей міжнародного досвіду розвитку сільських територій в контексті реалізації державної політики забезпечення економічної безпеки.

Постановка завдання. Стаття покликана структурувати кращі практики міжнародного досвіду розвитку сільських територій в контексті державної політики забезпечення економічної безпеки і обґрунтування його адаптивного використання у вітчизняних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. У статті

Urgency of the research. The importance of studying the international experience of rural areas development in the context of applied principles of the state economic security policy is determined by excessive regional disparities in Ukraine.

Target setting. It is reasonable to study thoroughly international best practices in the field of rural areas development in order to give reasons for the possibilities of its implementation and adaptive use in domestic context.

Actual scientific researches and issues analysis. The scientific works of such scholars as V. Bechko, A. Kliuchnyk, O. Prokopchuk, A. Selyshchev, T. Sokolska, D. Solomonko, Yu. Ulyanych, V. Chemeris and others deal with the international experience of rural areas development.

Uninvestigated parts of general matters defining. The scientists have not yet sufficiently developed the argumentation of the implementation opportunities of the priority areas of the international experience of rural areas development in the context of implementation of the state economic security policy.

The research objective. The article aims to structure the best practices of international experience of rural areas development in the context of state economic security policy and justification of its adaptive use in domestic economic conditions.

The statement of basic materials. The article proves the expediency of using international experience of the promotion of socio-economic development of rural areas in the context

обґрунтовується доцільність використання міжнародного досвіду сприяння соціально-економічному розвитку сільських районів в контексті реалізації державної політики економічної безпеки України. Диференційований характеристика державних категорій підтримки аграрного сектора був зроблений в роботі по термінології СОТ. Визначаються ключові пріоритети безпеки Спільної сільськогосподарської політики країн-членів ЄС. Автором розглядається подолання диспропорцій регіонального розвитку у міжнародній практиці та розкривається закордонний досвід страхування ризиків в сільськогосподарському секторі.

Висновки. Адаптивне використання міжнародного досвіду розвитку сільських районів може звести до мінімуму потенційні ризики управління, беруться до уваги можливі прорахунки державної політики, підвищення раціонального обґрунтування вибору стратегії економічної безпеки, прогнозування значення показників його функціональних компонентів, заснованих на прецеденті передової міжнародної практики.

Ключові слова: світовий досвід; економічна безпека; сільські території; ризик; державна політика.

of the implementation of Ukraine's state economic security policy. A differentiated characteristic of the state support categories of the agrarian sector was made in the paper according to the WTO terminology. The key security priorities of the Common Agricultural Policy of the EU member countries are determined too. The international practices of overcoming the imbalances of regional development are examined by the author. The author has studied foreign risk insurance experience in the agricultural sector. World best practices of the minimization of information uncertainty level of management decision-making in an environment of rural development through the use of the agricultural advisory services tools are examined by the author.

Conclusions. Adaptive use of the international experience of rural areas development can minimize the potential risks of management, take into account possible blunders of government policy, enhance rational justification for the choice of strategy of economic security, predict the value of the indicators of its functional components, based on the precedent of best international practices.

Keywords: international experience; economic security; rural areas; risk; state policy.

Актуальність теми дослідження. Важливість вивчення світового досвіду розвитку сільських територій в контексті реалізації прикладних засад державної політики забезпечення економічної безпеки обумовлюється ...

Постановка проблеми. Доцільним є змістовне вивчення напрацювань передового світового досвіду в сегменті розвитку сільських територій з...

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню світового досвіду розвитку сільських територій присвячені наукові праці таких учених як В. Бечко, А. Ключник, О. Прокопчук, А. Селищев, Т. Сокольська, Д. Соломонко, Ю. Улянич, В. Чемерис та інші. Науковцями досліджено теоретико-прикладні аспекти провадження європейського досвіду...

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Науковцями ще недостатньо опрацьованими залишаються питання аргументації можливостей імплементації пріоритетних напрямів світового досвіду розвитку сільських територій в контексті реалізації державної політики забезпечення економічної безпеки...

Постановка завдання. Метою статті є структуризація передових практик світового досвіду розвитку сільських територій в контексті державної політики забезпечення економічної безпеки та обґрунтування його адаптивного використання у вітчизняних умовах господарювання...

Виклад основного матеріалу. Ресурсний потенціал економічно розвинених держав дозволяє, поряд із протидією зовнішнім викликам, ефективно протистояти дестабілізуючим впливам внутрішніх загроз, що пов'язані із стагнацією соціально-економічного...

Висновок. Імплементация пріоритетних досягнень світового досвіду державної політики економічної безпеки засобами активізації розвитку сільських територій реструктуризує традиційні методологічні підходи до формалізації системи...

Література

1. Studies on the Agricultural and Food Sector in Central and Eastern Europe [Electronic recourse] / Edited by Leibniz Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe IAMO, 2009. – Volume 49. – Mode of access: <http://econpapers.repec.org/bookchap/zbwiamost/49.htm>.
2. Перспективи розвитку сільського господарства після вступу України до СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua/article/1963/perspektivi-rozvitku-sil'skogo-gospodarstva-pislya-vstupu-ukrajini-do-sot.html>.
3. Organization for economic cooperation and development [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.oecd.org/about/>.
4. Ключник, А. В. Формування та розвиток економічного потенціалу сільських територій України: монографія/ А. В. Ключник. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2011. – 468 с.
5. Селищев, А. С. Китайская экономика в XXI веке / А. С. Селищев, Н. А. Селищев. – СПб, 2004. – 240 с.
6. Прокопчук, О. Т. Особливості страхування аграрних ризиків у країнах світу / О. Т. Прокопчук, Ю. В. Улянич, В. П. Бечко // Актуальні проблеми економіки. – 2014.– № 3 (153). – С. 46–53.

References

1. Studies on the Agricultural and Food Sector in Central and Eastern Europe (2009) / Edited by Leibniz Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe IAMO, Volume 49. Retrieved from: <http://econpapers.repec.org/bookchap/zbwiamost/49.htm>.
2. *Perspektyvy rozvytku sil'skoho hospodarstva pislia vstupu Ukrainy do SOT [Prospects for agriculture after Ukraine's accession to WTO]*. Retrieved from: <http://www.zoda.gov.ua/article/1963/perspektivi-rozvitku-sil'skogo-gospodarstva-pislya-vstupu-ukrajini-do-sot.html>.
3. Organization for economic cooperation and development. Retrieved from: <http://www.oecd.org/about/>.
4. Klyuchnyk, A. V. (2011). *Fomuvannia ta rozvytok ekonomichnoho potentsialu sil'skykh terytorii Ukrainy [Formation and development of the economic potential of rural Ukraine]*. Mykolaiv: Dyzaian ta polihrafiia, p. 468 [in Ukrainian].
5. Selyshchev, A. S., Selyshchev, N. A. (2004). *Kytaiskaia ekonomyka v XXI veke [China's economy in the twenty-first century]*. SPb, p. 240 [in Russian].
6. Prokopchuk, O. T., Ulianych, Yu. V., Bechko, V. P. (2014). *Osoblyvosti strakhuvannia ahrarykh ryzkyv u krainakh svitu [Features of insurance of agricultural risks in*

7. Сокольська, Т. В. Інформаційно-консультаційне забезпечення сільськогосподарського виробництва / Т. В. Сокольська // Збірник наукових праць УНУС, 2011. – Вип. 76, Ч. 2. Економіка. – С. 174–179.

8. Чемерис, В. А. Розвиток регіональної системи сільськогосподарського дорадництва в контексті реалізації конкурентних переваг галузей тваринництва / В. А. Чемерис, Д. О. Соломонко // Збірник наукових праць ВНАУ : економічні науки, 2012. – № 1 (56), Том 4. – С. 61–67.

9. Сільськогосподарське дорадництво у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dorada.org.ua/na-dopomogu-doradniku/silskogospodarske-doradnitstvo-u-sviti.html>.

the world]. Aktualni problemy ekonomiky, № 3 (153). - P. 46–53 [in Ukrainian].

7. Sokolska, T. V. (2011). *Informatsiino-konsultatsiine zabezpechennia silskohospodarskoho vyrobnytstva svitu* [Information and consultancy to ensure agricultural production]. Zbirnyk naukovykh pras UNUS, Vyp. 76, - P. 174–179 [in Ukrainian].

8. Chemerys, V. A., Solomonko, D. O. (2012). *Rozvytok rehionalnoi systemy silskohospodarskoho doradnytstva v konteksti realizatsii konkurentnykh perevah haluzei tvarynnytstva* [The development of regional agricultural extension system in the context of competitive advantage livestock industries]. Zbirnyk naukovykh prats VNAU : ekonomichni nauky, № 1 (56), - P. 61-67 [in Ukrainian].

9. Silskohospodarske doradnytstvo u sviti [Agricultural extension in the world]. Retrieved from: <http://www.dorada.org.ua/na-dopomogu-doradniku/silskogospodarske-doradnitstvo-u-sviti.html>.

Надійшла 15.09.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Васильців, Т. Г. Світовий досвід розвитку сільських територій в контексті державної політики забезпечення економічної безпеки / Т. Г. Васильців, В. В. Бойко // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 3 (7). – С. 15–21.

Науковий вісник Полісся в українських та міжнародних базах даних

№	Назва БД	Посилання на БД
Українські бази даних		
1.	«Джерело» реферативна база даних	з 2015 року;
2.	USJ (каталог «Українські наукові журнали»)	http://usj.org.ua/content/naukovyy-visnyk-polissya ;
3.	Open Science in Ukraine	http://www.openscience.in.ua/ru/ua-journals ;
4.	Реферативна база даних «Україніка наукова»	<a href="http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21FMT=fullw&S21ALL=%28<.>TJ%3DНауковий%20вісник%20Полісся%20№1%20ч.1%202017">http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21FMT=fullw&S21ALL=%28<.>TJ%3DНауковий%20вісник%20Полісся%20№1%20ч.1%202017
5.	Українська науково-освітня мережа (УРАН)	http://journals.uran.ua/nvp_chntu/issue/archive ;
Бібліотеки України		
6.	Електронний каталог бібліотеки Сумського державного університету	http://lib.sumdu.edu.ua/library/DocDescription?doc_id=473784 ;
7.	Наукова бібліотека ім. М. Максимовича	http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1670554 ;
8.	Наукова періодика України (База даних Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського)	http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=juu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21FMT=fullw
9.	Одеська національна наукова бібліотека (електронний каталог)	http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?url=/notices/index/IdNotice:314570/ Source:default ;
Міжнародні бази даних та ката-		
10.	BASE: Bielefeld Academic Search Engine (система пошуку наукової інформації)	https://www.base-search.net/Search/Results?lookfor=Науковий+вісник+полісся&type=all&oaboost=1&ling=1&name=&thes=&refid=-dcresen&newsearch=1 ;
11.	Emerging Sources Citation Index (ESCI) пошукової платформи Web of Science	http://science.thomsonreuters.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=MASTER&ISSN=2410-9576 ;
12.	Google Scholar (міжнародна наукометрична база даних)	https://scholar.google.com.ua/citations?user=3ovnBYsAAAAJ&hl=ru ;
13.	Index Copernicus (польська наукометрична база даних)	http://journals.indexcopernicus.com/++p24782891,3.html ;
14.	ResearchBib (міжнародна мультидисциплінарна база даних наукових журналів)	http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2410-9576 ;
15.	Ulrich's Periodicals Directory (міжнародна база періодичних наукових видань)	http://ulrichsweb.serialssolutions.com ;
16.	WorldCat (бібліографічна база даних)	http://www.worldcat.org/search?q=scientific+bulletin+of+polissia&qt=results_page ;
17.	Каталог сайтів и підприємств України и СНГ	http://dir.com.ua/moreinfo.php?recordID=29728 ;
18.	РИНЦ (Російський індекс наукового цитування)	http://elibrary.ru/title_about.asp?id=54744 .

Науковий вісник Полісся

Науковий економічний журнал

№ 1(9)

Научный вестник Полесья

Научный экономический журнал

№ 1(9)

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів.

Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей.

За достовірність викладених фактів та коректний переклад статей іншими мовами відповідальність несе автор.

Головний редактор	Л. І. Гонта
Відповідальний редактор	Л. О. Коваленко
Технічний редактор	Н. В. Мороз
Комп'ютерна верстка	Н. В. Мороз, І. М. Мекшун, А. І. Маковецька
Дизайн обкладинки	І. М. Мекшун
Технічні редактори з питань комп'ютерного забезпечення	С. В. Злобін, І. М. Мекшун
Мовне редагування	З. Б. Абдулова, Л. Ю. Ільченко
Друкар	Н. А. Тестова

Набір комп'ютерний. Підписано до друку 28.03.2017. Здано до друку 30.03.2017
Формат 60x84/16. Папір офсетний №1. Друк цифровий.
Умов. друк. арк. 24,87. Обл.-вид. арк. 25,64.
Наклад 100 прим. Зам. № 1738.015.048.

Чернігівський національний технологічний університет
14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.

Scientific bulletin of Polissia

Scientific journal on Economics

№ 1(9)

Pressed in an author's edition from the authors' original layouts.

Editorial Board is not always agreed with the authors' views.
An author is responsible for the given facts' authenticity.

Chief Editor	O. I. Honta
Responsible Editor	L. O. Kovalenko
Technical editor	N. V. Moroz
Computer typing	N. V. Moroz, I. M. Mekshun, A. I. Makovetska
Cover design	I. M. Mekshun
Technical editor and Computer Support	S. V. Zlobin, I. M. Mekshun
Language editing	Z. B. Abdulova, L. Yu. Ilchenko
Printing	N. A. Testova

Computer typing. Signed to the press 23.03.2017. Sent to the press 30.03.2017
Format 60x84/16. Offset paper № 1. Conventional pressed paper 25,04.
Edition 100 copies.

Chernihiv National University of Technology
14027, Chernihiv, Shevchenka Str., 95

State Registration Certificate of Printing Mass Medium
Series ДК № 4802 from 01.12.2014